

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Andersen, Kresten

IV. TUSINDE

KRESTENS BREVE

UDGIVNE AF HANS MODER
VED VALDEMAR RØRDAM

H. ASCHEHOUG & CO. • KJØBENHAVN 1919

KRESTENS BREVE

UDGIVNE AF

HANS MODER

VED

VALDEMAR RØRDAM

H. ASCHEHOUG & CO. KJØBENHAVN

MCMXIX

INDLEDNING.

Mange vil i den af Harald Nielsen udgivne Samling »Sønderjyske Soldaterbreve« have lagt særlig Mærke til dem, der er undertegnede Kresten. De trykkes paany her. Kresten (saadan stavede han sit Navn) er Kresten Andresen, Søn af Gaardejer Johan Andresen i Ullerup paa Sundeved og Hustru Marie, født Hanssen, Søster til den kendte Gaardejer Kr. Hanssen paa Nørremølle ved Sandbjerg og til fhv. tysk Rigsdagsmand H. P. Hanssen-Nørremølle. Det er sidstnævnte, der paa Familiens Vegne har gjort mig den Ære at bede mig udgive denne af Moderen afskrevne og ordnede Samling af Krestens Breve fra Krigen.

Jeg tror, at Læserne let vil forstaa, hvorfor jeg med Glæde paatog mig Hvervet. Denne store Samling af kun en enkelt ung Mands Breve viser os en Karakter, som vokser og modnes under strenge Vilkaar; en ungdommelig Idealist, som med beundringsværdig Manddom lever og dør i Troskab mod sine og sit Folks Idealer; en Lyriker, hvis lyriske Spændkraft bøjes, men ikke brister, under Trykket af sa tung og grov en Virkelighed, som tænkes kan. I Personligheds-Værdi taaler Krestens Breve Jævnføring med de bedste. Ved Finheden i deres muntre Humør, ved det lyse Lune, selv i deres Vemod og Mismod, fuldstændiggør de det mærkeligt levende og stærke Billede, som Brevsamling efter Brevsamling fra denne Krig har vist os af vort sande Folkesind.

Men disse Breve og Dagbogsblade har desuden en særlig historisk Værdi ved den Skildring, de giver af sønderjyske Forhold, Fængslingerne osv., umiddelbart efter Krigens Udbud, saavel som af Ventetiden og den Forvirring som prægede selv det saa fuldkomment krigsberedte prøjsiske Militær i dets Opstilling og Udrustning af Reserverne bag Fronten, og af de Enkeltes angstfulde Forventning, deres i Takt med

skiftende Rygter og Efterretninger fra Krigsskuepladsen uroligt skiftende Tanker. Herigennem kommer de følgende Skildringer fra selve Krigen til at fremtræde i dybere Sammenhæng, den historiske Helhed bliver mere synlig.

Baade ved det ny, den bringer, og ved det kendte, som den bekræfter, mener jeg da, at denne Bog vil hævde sig en blivende Plads i vor Bevidsthed. —

Kresten Andresen er født d. 8de September 1890 paa Faderens Gaard i Ullerup; i Brevene skimter man Søkendeflokken. Selv begyndte han sex Aar gammel sin Skolegang i Ullerup. Efter sin Konfirmation i Foraaret 1906 tilbragte han et Aarstid paa Efterskolen i Hejls. Da han havde Lyst til at lære noget mere, sendte Forældrene ham saa til den højere Almenskole i Kolding, hvor han i 1911 tog dansk Studentereksamen. Aaret efter tog han Filosofikum i København, som Høffdings Elev. At baade Skolegangen i Kolding og Høffdings Personlighed saavel som hans Filosofi har sat dybe Spor i Krestens modtagelige Sind, viser Brevene klart.

Men, skriver Moderen: »Noget Fagstudium havde han ikke Lyst til. Hans Hu stod til at faa en Gerning i Sønderjylland, særlig blandt Ungdommen. For at dygtiggøre sig til det tog han Plads som ung Lærer ved Vinding Højskole, hvor hans Farbroder, P. Andresen, er Forstander. Han blev der baade Vinter og Sommer, og den Tid sagde han altid var den lykkeligste i hans Liv, for han følte hans Evner laa dér, i det at have med Unge at gøre. Men Meningen var jo, at han skulde virke i Sønderjylland, og saa maatte han rive sig løs fra den Gerning, han havde faaet saa kær. Han fik saa en Ansættelse ved Sprogforeningen, idet han skulde tilse og ordne Sognebogsamlingerne. Inden han begyndte paa det, tog han et Kursus i København for at sætte sig ind i Biblioteksvæsen, og 1ste April 1914 kom han saa hjem og tog fat paa den Gerning. Paa Sessionen i 1910 var han sat i 1ste Ersatz [1ste Reserve]. Han skulde altsaa ikke være aktiv Soldat; men i Tilfælde af Krig skulde han stille 6te Dag. Den 7de August 1914 meldte han sig i Flensborg og kom straks i Soldatertøjet. Og hvad han har døjet og lidt i de to Aar, han maatte gøre Krigen med, kan man læse sig til i hans Breve.«

Saavidt Fru Andresen. Efter hendes Afskrift er alle de her meddelte Breve og Dagbogsblade offentliggjort, i Ræk-

kefølge efter deres Dato; kun Brevene til Vinding Højskole har jeg selv indføjet efter anden Afskrift. Under de raadende usikre Forhold ønskede Fru Andresen naturligvis ikke at skilles fra Sønnens Breve, og jeg var hindret i at opsøge hende i hendes Hjem; men om nogensinde en Afskrift har været nøjagtig, tror jeg nok man kan stole paa, at denne er det. For alle ved Prikker antydede Strygninger i Texten har jeg Ansvar; ligeledes har jeg, for at lette Læsningen, ladet alle Navneord trykke med stort Forbogstav, hvad Kresten Andresen ikke brugte. Ligeledes har jeg sørget for en nogenlunde ensartet Stavemaade, hvor Usikkerheder fandtes, eller aabenbare Hastværksfejl. I øvrigt er den mig overdragne Text nøjagtigt gengivet, med sine Germanismer saavel som med sine Landsmaalsord. Begge viser, hvor levende den danske Student havde bevaret sin sønderjyske Hjemstavns Tungemaal.

Herom foreligger et endnu kraftigere Vidnesbyrd i Krestens efterladte Manuskript til »en Bog om Vaar og Ungdom«. Jeg har denne Bog i hans egenhændige Manuskript liggende for mig, pynteligt ordnet i lyseblaa Omslag, hvert Afsnit for sig, med Titelblad, Vignet og smukke Initialer, alt tegnet og farvelagt af ham selv. En Fortælling, eller snarere et stort Prosadigt, om den friske Natur og om ung Kærlighed, eller Kærlighedslængsel, ikke noget færdigt Kunstværk, men baaret af uomtvistelig digterisk Trang og Evne, lykkeligt skildrende, vemodigt drømmende, stilfærdigt eftertænksomt. Ypperligt levendegør Kresten Hjemlivet paa Bogens østslesvigske Gaarde, Arbejdet, Skæmten, Sværmeriet og Overtroen — den kun halvt fornægtede Overtro med dens drastiske Sagn og Eventyr. Jeg har sjælden mødt et saa indtagende, næsten barnligt Ynglingesind som i denne uudgivne Førstebog; den røber ikke saa meget legemlig, som det der er sjældnere, sjælelig Livskraft; »staar saa rent og purt«. Men Kraften er der, en from og fast Vilje til gennem Selvfornægtelse at naa de højeste Maal.

»En Klokke tav; og en til, og en til; Klokkerne tav lidt efter lidt; svagere og svagere tonede Klangen, hendøende; saa forstummed den ganske.

Død, hvor er din Braad — Helved, hvor er din Sejr!
Saadan slutter Manuskriptet.

Men paa samme hvide Blad, med samme klare Haandskrift, staar saa længere nede en hastig Parentes:

»(Lige i samme Aandedrag, som jeg skrev det sidste Ord, kommer Far og melder Mobil. Aa, Gud naade os, der skal med, og hvem véd, naar og om man kommer tilbage igen!)«

Og derunder:

»Ullerup, d. 1. August 1914, Kl. 7 Aften.

Kresten Andresen.«

Saaledes slutter denne Bog om Vaar og Ungdom. Dens umiddelbare Fortsættelse er Dagbogsbladene og Brevene fra Krigen, som her følger.

Kresten Andresen blev en af de mange, der aldrig kom tilbage. Men i denne Brevsamling lever han; gennem den skal han forhaabentlig endnu naa at virke, som han vilde.

Maj 1919.

Valdemar Rørdam.

A f D a g b o g e n.

Mandag den 3. August, Nat.

Stor Forstyrrelse. Farer op ved en forfærdelig Alarm. Det snurrer og tuder. Hele Gaarden ligger i Luer. Jeg faar knap nok Tøj paa, nervøs som jeg længe har været af al den forfærdelige Uro. Da jeg kommer ud, ser jeg to Automobiler holde inde paa Gaardspladsen. To Gensdarmmer staar Vagt. Den forreste Bil fyldt med Privatfolk.

Gensdarmen staar og gestikulerer, meget ophidset. En anden Gensdarm gaar rundt om Huset med en skarp Lygte. —

Hvad er der dog? — Russiske Spioner? Vi er saa bange for russiske Spioner. Er det nu den Slags Flygtninge, der er forfulgt af Politi og sat fast her i denne Sæk?

Jeg tør ikke gaa ned til dem, men stiller mig bagved Hækken. — En tredje Gensdarm kommer ud af Døren med Far! »Bitte, Andresen, hier einsteigen!« — Døren falder i, og begge Biler suser bort.

Mor helt ude af sig selv. Ingen véd, hvor han er ført hen.

A f D a g b o g e n.

Tirsdag, 4. 8. 14.

Rygtet gaar, at mange danske Bønder er bleven hentede i Nat: Chr. og Peter Iversen samt Hjulmager Petersen, Avnbøl, Jørg. Matthisen, Græshøj, Andreas Madsen, Bløns, samt Skrædder Matthias Jensen, Ullerup. Men ingen véd, hvor de er bleven af.

Det er Krigstider. I Dag er Fætter Peter¹⁾ rejst; han er Underofficer og skal straks i Ilden. Han var ikke meget glad.

¹⁾ Peter Hanssen, Søn af Rigsdagsmand H. P. Hanssen.

NB. Alle Anmærkninger af V. R.

Til Barnedaab paa Palæet¹⁾ i Graasten. Det var trist. Johanne og jeg stod Fadder til den lille Ingrid.

Christian fortalte, at Konsulent Hansen og Købmand Biehl blev ført bort i Morges, og Gensdarmen havde sagt, at de skulde til Magdeborg, fordi der var en stor tysk fjendtlig Sammensværgelse over hele Nordslesvig; der var truffet et Par danske Nordslesvigere nede ved Rendsborgbroen med Bomber i Lommen. Hvad man dog alt maa høre!

Svend Anker er allerede kommet paa Lazaret. Lykkelige Menneske, kan man sige. Ligesom hans Regiment skulde rykke ud for at gaa til den franske Grænse, blev han paa-kørt af et Automobil og slynget hen ad Gaden, saa han brækkede højre Arm.

300 Mennesker, siger man, sidder indespærret paa Sønderborghus²⁾. Det er ikke morsomt, men alligevel kan man ikke andet end le ad det. Endda Morbror Kresten³⁾, som har maattet underskrive en Erklæring om, at han ikke vil sætte sin Fod indenfor det danske Forsamlingshus. Han var den første, der blev afhentet af de natlige Biler. Nede i Snogbæk tog de fejl af Husnummer og tog den tyske Chr. Andersen. Da de arresterede ikke maatte aabne Munden, blev Fejltagelsen først opdaget oppe ved Chr. Andresens, hvorpaa de maatte tilbage og hente den rigtige. Da hans Kone saa Morbror, slog hun Hænderne sammen og raabte: »Nej, æ Do aa med i de Firma!« Chr. Andresen tog det med Humør: »Nu ma Du ha' Farvel, Mor, man er da ikke tabt bag af en Vogn, fordi man staar op i en Bil!« Saa glemte han sit Asthmapulver, og de maatte vende om for at faa det med.

Karlen Jens, som har været i Sønderborg med et Par Heste, har set Selskabet ude paa Sønderborghus under stærk Bevogtning. Han fortalte, der var 80. Vagten jog ham væk.

Margrethe Andresen har lige været her ovre fra Dybbøl. Hun bragte Fars Nøgler og Besked om, at vi ikke kunde vente ham for det første . . .

¹⁾ Stor Avlsgaard, tilhørende Krestens Svoger og Søsteren Ingeborg.

²⁾ Det danske Forsamlingshus i Sønderborg.

³⁾ Kresten Hanssen, Rigsdagsmandens ældre Broder, dansk Undersaat, Ejer af Hjemgaarden, Nørremølle.

Der var Kort fra Far, paa Tysk. En anden havde skrevet det for ham, for han kan jo ikke skrive Tysk.

Nu fortælles der, at Grev Schack til Schackenborg er bleven skudt, fordi han har skrevet et Brev til den danske Regeering, at vilde de have os tilbage, saa var Øjeblikket kommet. Men man fortæller saa meget.

Russerne er rykkede ind i Tyskland paa flere Steder. Franskmændene skal have besat to tyske Byer. Men Englænderne holder sig fuldstændig passive, og det samme gør Italien.

A f D a g b o g e n .

Torsdag den 6. 8. 1914.

Saa nu har jeg kun en eneste Dag at være hjemme i. Gid jeg saa ret snart maa komme hjem igen.

Jeg er lige kommet hjem fra Sønderborg, hvor jeg har taget Afsked med Far og Jens. Allerede oppe i Byen maatte jeg visiteres. Men jeg havde jo Pas med, og jeg blev ikke anholdt før ude ved Sønderborg Bro. Der var fuldt af Militær. Der var lagt piggede Stænger tværs over Vejen for Automobiler, hvis de ikke vilde standse. Jeg slap igennem. Paa den anden Side blev jeg grundig forhørt.

Sønderborghus var stærkt bevogtet; men jeg blev dog straks ført ind, efter at have forklaret mit Ærinde. Gaarden var fuld af kendte Ansigter. Løjtnanten var meget venlig og sendte Bud efter Far og Jens. Jeg maatte snakke med dem i ti Minutter paa Tysk. Far forsikrede, at han kunde ikke Tysk; men ikke desto mindre nægtede Løjtnanten, at der maatte tales Dansk. Jens var saa Tolk. Jeg glemmer aldrig den Haan imod al Menneskelighed, at man i Afskedens Stund ikke engang maa tale sit Modersmaal til sin egen Far, det er oprørende. . .

Det var oprørende at se det dejlige Forsamlingshus i Belejringstilstand. Værten er jaget væk. I Restaurationen var der Vagtstue. Soldaterne laa henslængte i de magelige Stole, med Benene oppe paa Bordene. Paa et af Bordene stod der en 4-5 Vandspande.

Man fortæller, at København er besat af Tyskerne. Man paastaar, at der er store Underhandlinger i Gang med Danmark, som gaar ud paa, at Danmark skal lade Tyskerne besætte Landet, uden at tage aktiv Del i Krigen. Gid de endelig engang maa føre en klog og forsigtig Udenrigs-

litik. Dette sidste var det bedste for gamle Danmark — og for os herefter.

Flensborg, 7. 8. 1914.

Kære allesammen!

Har det godt, men er lidt træt, da jeg har staaet paa Eksercerpladsen hele Dagen. Jeg bliver foreløbig i Kasernen i Flensborg. Jørg. Eriksen¹⁾ og Jep Fink²⁾ bliver her vist ogsaa, og blandt dem, der skal uddanne mig, er Henrik Nør og Hans Blad. I Nat rykker hele Garnisonen ud. Vi er i Masse-Kvarter. Jeg er dog kun sammen med 6 Mand i 4 Senge; men det faar hjælpe sig. Fotografen har taget et Gruppebillede af os ganske gratis. Peter rykker herfra i Nat. I skal ikke skrive til mig før senere.

8. 8. 1914.

Nu er jeg snart i Tøjet. Vi skal blive ved at klæde til henad Kl. 7, saa der bliver ikke meget af Helligdag. Vi har en uhyre flink Underofficer. I kunde nok komme til Flensborg en Dag, inden jeg rykker længere syd paa. Jeg skal nok give nærmere Besked.

A f D a g b o g e n.

9. 8. 1914.

Saa nu er jeg midt i det. Fredag og Lørdag — det er omtrent et helt Aar. Nu er jeg i Tøjet. I Gaar Aftes var vi til Parole paa Eksercerpladsen. Der blev sagt, at vi skulde øve fire Uger og saa til Frankrig. Det maa blive omkring ved min Fødselsdag, at vi holder Udrykning. Ak, ja! Der kan jo være meget forandret i Verden til den Tid, og det vil jeg haabe. — Den første Nat logerede jeg hos en god Tysker, Fotograf Hintz, Toosbygade 15; han sendte os i Ilden med alle gode Ønsker.

Om Natten rykkede Garnisonen krigsstærk ud af Kasernen. Den skulde til Metz, og er vel nu allerede i Ilden. Der var en uhyre Mængde danske Nordslesvigere med, vel en 75 % . . .

. . . Kl. 3 om Natten rykkede 1. Bataillon ud. Hvor man sang og skraalte: »Die Wacht am Rhein«. —

¹⁾ Præst ved Sundeved Frimenighed.

²⁾ Bygmester i Aabenraa, gift med en Datter af Ernst Trier, Vallekilde.

Mon ikke mangt et Hjærte har slaaet ængsteligt ved Tanken om, at det nok var sidste Gang, de kom her langs. . . . I Nat har vi ligget uden Lagen og Dynebetræk — det gaar, som det bedst kan. Der er ikke en eneste Dansker her, kun to, som forstaar Dansk, saa det er en meget trist Tilværelse. Jørg. Eriksen træffer jeg af og til. Han er bleven erklæret »felltjenstudelig« af Lægen og skal nu endelig undersøges paa Lazarettet. — . . . Der gaar Rygter her, at Lüttich er taget med Storm. Næsten det hele Regiment af slesvigske Husarer skal være mejet ned. Men man hører jo ikke ret meget om Tabene.

Flensborg, den 12. 8. 1914.

Kære Mor og allesammen!

Jeg har det efter Omstændighederne godt. Men I kan ellers tro, at jeg faar Sveden ud; undertiden, naar vi har ekserceret et Par Timer i Træk, saa kan Benene næsten ikke gaa under mig mere. Vor Feldwebel truer os af og til med, naar det ikke rigtig klapper, at saa kan vi blive her, og saa faar vi ikke Lov til at komme til Frankrig. Jeg véd næsten ikke, hvad der er værst. I Nat er den Bataillon, som Jens skulde have været med, rykket til Fronten ved Metz. Jeg hører med til Reserven der. Skal udannes i fire Uger og saa i Linje. Nu kommer det jo an paa, hvor haardt mit Regiment kommer med, for jeg skal jo med til at fylde Hullerne. Min Underofficer spurgte mig i Gaar, om jeg ikke glædede mig til at komme med. Jeg sagde rent ud Nej, og det svarede han ikke paa. Vi eksercerer 6 Timer hver Dag. I Dag skal vi have Geværet udleveret, saa har vi ogsaa det at slæbe paa.

Det er noget frygteligt Sprøjt, vi faar at leve af: Linser og blau Heinrich — pøj — ha! Jeg kan ikke have det. Jeg er nødt til at købe selv, for jeg vil ikke hungerdø her i denne Krig for Fædrelandet.

Jeg har hørt, at Far er ført til Sønderborg Slot nu; det er da skrækkeligt, og jeg forstaar ikke hvorfor.

— Jeg er glad for, at Danmark holder sig neutralt, for det er sikkert det bedste. Se til Belgien, hvor det nu er kommet an.¹⁾ Ellers faar vi ikke noget at vide her, og i Byen

¹⁾ Tyskerne har naturligvis fortalt at Belgien var den angribende Part.

kommer jeg kun sjældent, for vi skal jo skrubbe og feje og pudse i den Smule Fritid, vi har. Naa, men dette faar forhaabentlig en snarlig Ende, saa jeg kan komme sund og frisk hjem.

Sikken et dejligt Høstvejr, I har nu, men forfærdeligt varmt for en Soldat.

Skriv til mig, hvordan I har det.

I skal ikke sende noget til mig, i hvert Fald ikke foreløbig.

A f D a g b o g e n.

Den 13. 8. 1914.

Eksercerpladsen, 20 Minutters Pause. Broget Liv i straalende Solskin. Rundt om i Græsset ligger smaa Grupper. Hist og her staar Geværpyramider. Øvre paa den anden Side spiller de Nævebold. Oberleutnant S. rider omkring paa sin Hest. Aa, Himlen er saa klar og blaa, som var der Fred i hele Verden, og saa véd man dog, hvor de larmer og arbejder ude i den store Verden; og man er selv med i det og forstaar det ikke. Man er selv med til at skrive et Stykke Verdenshistorie — et Stykke Kulturhistorie fra anno 1914. Her ligger man bag Kulisserne og arbejder for en Gang at rykke ud og fylde de Huller, der er slaaet. Om halvtres Aar vil Folk undrende spørge: »Var Du med i 1914?« og de vil lytte til Beretninger og Fortællinger om den Tid. Hvis blot man lever den Tid. Ja, hvis man blot oplever en Jul endnu. Jeg kan ikke tænke mig at skulle blive derude paa en eller anden Valplads, og aldrig komme hjem for at se mine kære — Herre Gud dog, lad det ikke ske!

Flensborg Kaserne, 13. 8. 1914.

Kære Mor!

Tak for Dit Brev, det har glædet mig at høre lidt hjemmefra igen. Jeg er i Gaar bleven undersøgt af Lægen og erklæret for duelig, saa nu gaar det løs. Vi gaar forfærdelig hurtigt frem med vore Øvelser. I Gaar sværmede vi allerede ud i Skyttekæde, og i Dag skal vi langs med Gevær. Det forlyder nu, at vi skal være her i fjorten Dage og saa afsted til Lockstedt for at øve os i Felttjeneste. Nu, efter de Beretninger at dømme, som vi her faar, gaar det jo godt for Tyskerne allevegne, og saa kan det være, at denne Verdenskrig snart faar en Ende. Jeg tror ikke, at ret mange af

vore Folk har været i Ilden endnu; men det skal nok komme. —

Nu er jeg lige kommen hjem fra Øvelser i Skydestillinger. Det var en stram Tur; jeg var saa øm i Armene, at jeg næsten ikke kunde holde Geværet. Jeg er forberedt paa at faa nogle gode Ørefigener, naar jeg skal til at skyde, for jeg kan umulig holde det fast nok. — Der er enkelte Korporalskaber her, hvor der kun er dansktalende Folk. I mit er der slet ingen. Tilmed er de fleste nogle raa Fyre, som det slet ikke er hyggeligt at bo sammen med. — Naa, her lærer man jo et helt nyt Kulturbillede at kende, man har nok hørt en hel Del derom, men har i Grunden aldrig rigtig gjort sig nogen Forestilling derom. Og saa er det, jeg skal lære, jo ingen Ting imod, hvad almindelige Rekrutter maa til. Vi har det saamænd meget gemytligt, pudser ikke ret meget, og skal ikke løbe og travé saa meget. Men vi skal være fuldstændig stille paa Kasernen og maa ikke komme ud i Byen, fordi vi ikke kan hilse stramt nok. — Det er næsten helt sjældent nu at træffe bekendte. De fleste er draget bort . . .

Man siger, der ligger forfærdelig meget Militær paa Angel, men man siger saa meget, og kan ikke tro Halvdelen af det. — Ja, her gaar Snakken, at vor Hær snart er i Paris; naar den først er der, saa er vi nok færdige for denne Gang.

I Formiddags var hele Kompagniet fire Gange marsjmarsj over hele Eksercerpladsen; Du kan tro, der er Forvirring ved en saadan Lejlighed med at finde sin Plads, og det skal ske i en Fart, kan Du nok forstaa. Det er haarrejsende, saa hurtigt det gaar fremad. Naar vi nu om Morgenen rykker udenfor Byen, sker det helt feltmæssigt. Fjenden rykker først ud og tager Opstilling derude. Saa rykker vor Forpost ud med Mellemlid og Ordonnanser. Bagefter hele Kompagniet. Saa sværmer vi ud i Skyttekæder bagved Volde og Hegn og Græstotter, fladt ned paa Maven. Der ligger vi saa og plaffer lidt, saa op til Storm, en halv Snes Skridt frem, ned, op igen. Du kan forstaa, at Meningen er, vi skal i Felten. Men jeg melder mig til Sanitetskolonnen; der skal de bruge en Mængde Folk. I Morgen tidlig skal vi i Kirke for at aflægge Faneeden. Krigsartiklerne og Faneeden er bleven læst op for os mindst tredive Gange i de sidste Par Dage.

Her snakker man ikke om andet end Krig og Krig, og

man bliver saa vænnet til den Tanke, at man i Grunden slet ikke regner det mere. Men jeg vilde da rigtignok helst være fri for det. I Gaar kom der en vældig Mængde »Ersatzer« igen; der var en hel Del, som jeg kendte; over Halvdelen af dem drog hjem igen som kasserede; det er jo lidt haardt at se paa det.

A f D a g b o g e n.

Søndag, 16. 8. 1914.

I Dag har vi aflagt Faneed. — Det er det fineste Vejr, man kan tænke sig. Solen skinner fra en skyfri Himmel. Kl. 7¹/₂ rykkede vi ud paa Kasernepladsen, første Kompagni ved den ene Side og andet Kompagni lige overfor. Klokken otte kom Generalen og Stabsofficererne og inspicerede det hele; vi fik udleveret Soldatersalmebøger. Kl. 8¹/₂ kom Fanevagten i Opmarsch. Jeg stod med Solen lige i Hovedet og var segnefærdig af Træthed. Saa kom Præsten og holdt en politisk Tale, hvori han gik ud fra Ordet: Vær tro indtil Døden! og opfordrede os til at kæmpe for Fædreland og Ære. Saa rykkede de frem med Fanen, som blev sænket; fire Mand fra hvert Komp. skulde lægge Haanden paa Fanen. En Overløjtnant sprang op paa et Bord for at diktere Faneeden. Først maatte alle Preussere, saa Sachserne, Bayrerne, de frie Hansestæder og andre Stater. Katolikerne var for sig selv. Det hele klappede som til en Appel. Kl. 9¹/₂ var Ceremonien forbi og hver gik til sit.

A f D a g b o g e n

17. 8. 1914.

Soldaterlivet er i Grunden lystigt, naar man forstaar at tage det ret; og vi har det jo ikke mere strængt end at man magelig kan det. Men det er jo med en mærkelig Bagtanke, og den kan man aldrig komme bort fra. — Esbjerg skal være besat med tyske Tropper siden Krigens Begyndelse. Af Forstærkningsbataljonen rykkede et Kompagni ud i Gaar og ingen vidste hvor de rykkede hen. Og i Dag er der spurgt, hvem der vilde mælde sig frivillig til at gaa til Danmark, og der var mange der meldte sig.

Jeg var i Aftes paa Flensborg Avis's Kontor, for at høre lidt nyt; der var ikke et Menneske, alle var de sat fast, og det hele lukket.

Flensborg Kaserne, 19. 8. 1914.

Jeg har hørt, at alle Danskere, der sidder fast, nu er løsladt igen. Det vilde glæde mig, om det var Tilfældet. I kan være glade ved det overdejlige Vejr, vi nu har haft i næsten fjorten Dage. Jeg har glædet mig meget ved det, for saa har man ikke saa meget at gøre rent og pudse. I Aften har det begyndt at smuske lidt, og i Morgen tidlig skal vi vist paa Marsj ud til Øvelsespladsen ved Hanved. Vi har allerede begyndt at skyde med løst; men nu er vi jo ogsaa gamle Karle, og Rekrutterne er indkaldt.

Der gaar her de vildeste Rygter. Det forlyder overalt, at England har erklæret Danmark Krig, og Danmark skal saa være gaaet med Tyskerne, som har besat hele Jylland. I Søndags rejste to Regimenter nord paa, og en Maskin-skytsafdeling. Der blev forespurgt ved vor Ersatzbataljon, hvem der vilde gaa med frivilligt, og der meldte sig mange. Den 21., altsaa i Morgen, bliver her stormende fuldt af Frivillige og Landstorm. Der er bleven sagt, at vi skal rykke ud af Kasernen og til Lockstedt. Vor Feltwebel talte forblommet i Morges om en lang Marsj med Indkvarteringer; maaske skal vi marsjere et Stykke af Vejen.

En af Dagene bliver der stationeret en Zeppeliner her i Byen. Der skal ligge en uhyre Mængde Tropper i Angel. Man ved aldrig hvad man kan vente. Men nu er jeg næsten saa indlevet i denne Krigstilstand, at jeg slet ikke bryder mig om det mere. Vi bliver storartet behandlet her. Sidste Aften var der en Underofficer, der rigtig vilde bryste sig. Han kom ind, da alle i Stuen var gaaet i Seng. Men han kommanderede dem alle op marsj-marsj, og da det ikke gik rask nok, saa marsj-marsj op paa Skabene, ned igen, op i Sengene, ned igen, og saadan et Par Gange. Næste Morgen blev der klaget, og Underofficeren blev kaldt frem for Fronten af hele Kompagniet og saa nederdrægtig skældt ud af Overløjtnanten, saa han blev helt lille.

A f D a g b o g e n

19. 8. 1914.

Nede i Gaarden gaar der en Soldat og halter. Han var med ved Liège og fik Skudsaar i det ene Ben. — Jeg kan slet ikke tro, at Danskerne er med i Krigen nu og at England har erklæret Danmark Krig. Det er frygteligt, at man ingenting kan faa at vide. I Gaar Aftes var jeg langs med en

Kammerat ned ad Byen for at høre nyt. Nede paa Sommers Hotel traf jeg nogle nys indkaldte ude fra Skærbæk-Eggen. De sa', at der var næsten ingen Tropper derude. Det var kun Sylt, der var besat. Artilleristerne kunde ikke forstaa, at de drog derover uden Kanoner. Det første, de kom der, fik de udleveret Spader, og saa gravede de svært Skyts op af Klitterne. Der havde det ligget længe, uden at nogen havde vidst det.

Flensborg, 26. 8. 14.

Her er stor Uro i Dag. Vi har ingenting bestilt den hele Dag. Alle Ersatzreservister og Frivillige er bleven skilt ad, vi er bleven indlemmede i Ersatzbataljonen, mellem de indøvede Folk. IAften har hele Kompagniet staaet og sunget Fædrelandssange efter Kommando. Det er os forbudt at forlade Kasernen, saa jeg kommer vist ikke hjem paa Søndag. Jeg tror ikke, jeg bliver her ret længe mere. Vi har maattet tilbagelevere det meste af hvad vi har faaet udleveret, vistnok for at modtage feltstærke Ting. Men endnu ved man jo intet; kun, synes mig, det er den rene Forvirring, og jeg kan ikke rigtig finde mig tilrette. I Middags stod vi i Rad og Række paa Eksercerpladsen, mens det tordnede lige over Hovederne paa os og regnede saa det øste ned, og vi har jo ikke mere Tøj end det samme. Nu har vi skudt med skarpt. Jeg skød første Gang 7—10—10—, det var det mindst tilladelige; men jeg har jo aldrig havt et skarpladt Gevær i Haanden før. Det er et dejligt Gevær, vi har; det er Model 98, som aldrig endnu har været i Brug; det skyder fire Kilom. og støder saa godt som slet ikke. Jeg maa sigte temmelig godt; vor Skydefeltwebel saa hver Gang, at jeg havde holdt nøjagtigt paa Centrum. — Der bliver sagt, at vi enten skal til Kiel eller Rendsborg herfra; men der er ingen, der ved noget. Kun er alle de gamle Karle i Ersatzbataljonen bleven iklædt Krigsuniform; maaske vi skal det med det første.

Det var rart at faa Besøg herude. Jeg kommer jo nok ikke hjem paa Søndag . . .

13. Septbr. 1914.

Kære Forældre!

Der er ikke meget Haab om Orlov. De følgende Dage vil blive meget stramme i Tjenesten. Inden næste Onsdag

skal vi være vænnede til med fuld Oppakning at gaa mindst 25 km, og det højeste, vi hidtil har gaaet, er 6 km.

Nu lige fik jeg Parolen ind ad Døren; den lød paa Natmanøvre i Morgen. I Morgen Formiddag skal vi ud at skyde lidt skarpt; forresten har vi saa fri til Kl. 6 om Eftermiddagen. Saa gaar Turen foreløbig ad Hanved til.

Jeg faar nok Lov at blive her en Uges Tid længere. Der

Fig. 1. Kresten med Hestene.

blev spurgt, hvem der meldte sig frivilligt. Mange sprang frem; men jeg blev staaende paa min Plads. Underofficeren sa' ikke noget, men laante mig et Par Øjne.

Han har i den sidste Tid altid ladet mig føre Korporalskabet til og fra Samlingsstedet; i Aften var jeg ikke værdig til denne Tillidspost. Naa, jeg synes ikke, man kan forlange mere af en, end at man gør sin Pligt. I de følgende Dage skal vi paa Marsjture til Lyksborg og tilbage, og saa helt over til Læk. Nede ved Oversø og Sankelmark skal vi lege 64 om igen . . . I Morgen rejser alle de gamle Karle

til Belgien. Naar de er væk, saa er Turen til os. Vort Regiment ligger nu vist foran Antwerpen og belejrer den. Hvem véd, hvor jeg lander. Der stod i Tabslisten, at en Nissen fra Sundsmark savnedes; han er nu kommet hertil. Han har faaet en Kugle gennem den ene Skulder. Der skal nok være faldet uhyre mange, for vore Tropper braser jo paa; der er ingen, der viger tilbage. Vi er lige bleven instruerede om, at naar vor Side-mand flygter under Slaget, skal vi skyde ham ned.

Far er vel endnu derude. Vil Du ikke, naar Du kommer derud, sige ham, hvordan jeg har det — jeg holder ikke af at skrive flere tyske Kort til ham.

Af D a g b o g e n.

Søndag, 13. 9. 1914.

Har lige været til Feltgudstjeneste. Det eneste, jeg hørte af det hele, var Mottoet; men det var jo ogsaa det vigtigste — det lød: Gud er med os, hvem er mod os? — Det kniber vist voldsomt for vore Hære. Den østrigske bliver vist taget tilfange i Galicien. Den tyske er drevet tilbage paa venstre Fløj. Der kæmpes fra Paris op til Verdun — en Strækning af 200 km. I Gaar var der slet ingen Telegrammer, ingen Flag vajer. I Gaar kom der heller ingen danske Aviser. Er der sket noget alvorligt, eller hvad betyder det? I Gaar blev 300 Mand af Forstærkningsbataljonen gjort mobil. De skal holde sig rede fra i Dag af. Saa kommer jeg vist over i Bataljonen i Morgen. Det kniber voldsomt med Tøjet. Vi har maattet aflevere alt, undtagen hvad vi staar og gaar i. Reg. 213, som skulde have været mobil for en Uge siden, har endnu ikke faaet andet end en graa Kasket.

14. 9. 1914.

Til Lykke med den glædelige Nyhed, at Far er kommet hjem. Jeg hørte det i Gaar.

I Grunden havde jeg ventet at komme hjem i Gaar; men da der ikke var et Koppel at opdrive, maatte jeg blive her. Det er rent galt med vor Indklædning . . . Gevær har vi nu ikke haft i en hel Uge. Jeg har slet ikke haft Oppakning endnu og gaar og driver den frygteligt af. Men længe varer det nok ikke. Nu er næsten hele Ersatzbataljonen borte. De Frivillige, som jeg er uddannet sammen med, rejser i Morgen til Frankrig. Der er stor Uro; men mindre end fjorten Dage

vil de ikke lade mig øve med fuld Oppakning, saa den Tid har jeg da endnu. I Gaar. var jeg hos A. Grau, og gik med ham ned paa Navigationsskolen til Arrestanterne. De var alle frigivne undtagen otte, og skulde rejse til Tønder i Dag. I kan tro, der var Glæde; men det var jo et Skaar i Glæden, at ikke alle kunde rejse. Fru Lorenzen¹⁾ fra Ballum har været saa syg, men nu er hun bedre. Der kommer jævnligt saarede hjem nede fra Valpladsen. Sidste Uge kom blandt andre Jørgen Clausen fra Bollerslev. Han havde faaet et Nerveschok under en Fægtning og var sendt hjem som halvt sindssyg; nu var han da stærkt i Bedring, men han kommer ikke med mere.

Her i Flensborg ser man Fremtiden saa lyst imøde, og jeg vil nok se, hvordan det hele ser ud til Jul. Fjorten Dage har meget at sige. I Løbet af den Tid er maaske de største Slag udkæmpet og vor Skæbne afgjort.

Tirsdag Middag.

Siden jeg sidst skrev, er der sket store Forandringer. Jeg er nu kommet over i Bataljonen. Det gik af uden videre Højtideligheder. Men endnu har vi ikke faaet udleveret nogen som helst Sager. Den eneste Forandring er, at jeg atter er rykket ind i Kasernen. Jeg var ked af det til at begynde med; men jeg tror alligevel det er det bedste, for det er muligt, at Kasernebesætningen bliver her til Vagttjeneste. Alle de gamle Karle er rykket til Paris, undtagen netop saa mange, som er strængt nødvendige, og saa har de endda maattet inddrage en hel Del Vagtposter. I hvert Fald er det sandsynligt, at jeg bliver her mindst 14 Dage. Som Følge deraf vil jeg gerne have tilsendt en Pakke, da det nu er Smalhans.

21. 9. 1914.

Jeg har det godt. Tak for sidst. Det første vi fik at vide i Dag var, at 500 af os skulde af Sted om et Par Dage, og vi er ikke stort flere, saa vi kommer vist langs alle. Jeg telefonerer, saa snart vi begynder at blive indkaldt, saa vil I vel nok komme herud, for vi kommer afsted med meget kort Varsel. Jeg har ikke ret meget Haab om at blive, da jeg er af dem, der først blev indkaldt.

¹⁾ Forfatterinden Sven Tange.

21. 9. 1914.

Jeg bliver indklædt i Morgen og rejser maaske inden Aften; kom hvis I vil. Hele Kompagniet skal afsted. I skal ikke komme før jeg telefonerer, og I skal ikke tage noget med.

A f D a g b o g e n.

24. 9. 1914.

Jeg har gaaet i en Uro hele denne Uge. I Mandags bekendtgjorde vor Feltwebel, at i de næste Dage skulde der 500 Mand væk, og at en stor Del af os maatte komme med. Nu er det Torsdag. De 500 Mand er kommet, jeg véd ikke hvorfra, de er straks bleven indklædt i splinternyt Tøj og staar vist nu færdige. Saa slap jeg endnu denne Gang, og alt imens slaas de i Frankrig og Rusland, Østrig og Belgien. Tungt ruller Skæbnehjulet; mod Enden lider det, og de Slag, der er slaaget, kommer jeg ikke med i, og den Blodstrøm, der er flydt, fik ikke Næring af mig. For mig gælder Fremtiden kun, og jo mere af den, jeg kan faa over i Fortiden, des bedre. Af vort Regiment er kun 900 tilbage — 900 af 3000. — Der har været Brev fra Fætter Peter, som har været med lige fra Begyndelsen af. General v. Kluck er afskediget, fordi han har drevet for haardt paa, og ødslet med Blod.

A f D a g b o g e n.

28. 9. 1914.

Saa, nu er Timen slaaget. Længe har man gaaet i Angst og Spænding. I Nat er der kommet Befaling til, at 1700 Mand skal afsted, og jeg er en af dem. Vi kan komme afsted i Morgen, om to Dage, tre Dage. I Morges skulde vi have haft Øvelse i Hanved; den faldt bort. Vi har ekserceret lidt, og er forresten blevet underrettet om Jærnbanerejse, Forbinding af Skudsaar, Jærnportionen, Faneflugt o. s. v. Der blev saa spurgt, hvem der gik med frivilligt; kun tre undlod at række Haanden i Vejret; af dem var jeg den ene. Vi blev derfor ogsaa spurgt, hvorfor. Kasernen maa vi ikke forlade. Ikke desto mindre har Johannes Clausen og jeg besøgt Jørgen. Jeg havde en Høne, som Mor havde med til mig; den blev spist i stor Andagt. Og Jørgen Clausen gav os gode Raad, hvordan vi skulde forholde os herefter.

Aa, i Gaar gik Johannes og jeg sammen med Ellen Thomsen fra Billum, en ægte Danekvinde fra Vestjylland, som besøgte os. Og vi gik helt ude paa den stille Kirkegaard og ud i Marieskoven, og ingen af os tænkte paa, at det saa snart var slut.

Da hun rejste, bad vi hende hilse gamle Danmark fra os. Og om vi nogensinde kom igen, saa skulde vi besøge hende, og faa Nerverne i Ro ude i Klitterne. Ja, gid vi var saa vidt fremme. — Det er et forfærdeligt Vejr. En hvinende Nordvest-Storm. Kastanjerne ryger os om Ørerne som Shrapneller. Jeg kan ikke andet end jeg maa tænke paa »the Ides of March«.¹⁾ Gamle Shakespeare var den grufulde Stemningsmester. Hvad skete der paa denne Idus, og hvad sker der nu? Man er døvet for alt, saa man koldblodig drager i Krigen uden Taarer og uden Gru, og dog véd vi alle som en, at vi drager ud i det rene Helvede. Men i en stram Uniform slaar Hjærtet ikke som det vil. Man er ikke sig selv, knap nok Menneske mere, højst en funktionerende Automat, der gør alt uden videre Eftertanke. Aa, Herre Gud, at man dog maatte blive Menneske igen!

A f D a g b o g e n .

1. 10. 1914.

Blind Alarm. Der bliver ingen Udrykning. Men nu er den der. Nu er det Alvor. Nu har vi begyndt at klæde ind krigsmarsjmæssigt.

Jeg er døvet og sløvet og staar næsten følesløs overfor alt det frygtelige, der nu venter mig. Aa, saadan en Flegma, der dog er i Mennesker, som en blytung Flod, der ikke kan skulpe. De fleste søgte at drikke sig Krigsstemning til. Saa drikker de »Støvler« — et Glas af Form og Størrelse som en Militærstøvle (til 1,20 Mk.). En havde saa meget Omløb i Hovedet, at han fik en Pudsekasse slæbt ud i Byen, — den kunde han bruge til Søm, sa' han, naar han kom hjem igen. Han var Hjuler, og skulde have deltaget i Gymnastikstævnet i Malmø i Sommer. Det er skrækelige Tider. Kammeraterne køber Revolvere i stor Stil. Jeg maa ogsaa have en. Vor Feltwebelløjtnant sa' til os, at den var god, naar man var bleven alt for gruligt lemlæstet. Det vil jeg ikke bruge den til; jeg vil værne mit eget Liv med den.

¹⁾ Cæsars varslede Dødsdag.

D. 4. 10. 1914.

Det er koldt. Løvet falder og hvirvler omkring. Der er Blæst og Storm. Og nu lakker det mod Enden. Og det forfærdelige Feltliv begynder. — Jeg er nu tildelt det aktive Regiment, Kønigin, som skal nydannes. Man siger det er trukket ud af Ildlinjen og ligger i Bryssel, hvor det skal hvile ud. Naa, det bliver vel ikke ved for bestandig, og vi kan vel naa at faa nogle af Tærskene med. I Gaar havde alle Rekrutterne Øvelse for Generalen. I den Anledning fik vi en Bøsse (eller de fleste af os), og Koppel og Patrontasker. Vor Feltwebel gav os den Besked med, at naar det blev befalet, skulde vi smide os ned paa Jorden med Gevalt, og naar vor Mave eksploderede, blev den syet sammen igen. Det regnede saa det øsede. Vi var helt ude i Hanved, lavede et Spring for Generalen og rykkede hjem. Og nu er vi kapable til at drage i Krigen, og vi har løsnet tolv Skud; Tornyster, Pikkelhue o. s. v. har vi knap set.

Det bliver et kønt Regiment, som Dronningen der faar sig.

Alle vore Instruktionstimer er nu af mere speciel Art. Feltwebellojtnant Schultz lærer os de forunderligste Ting: vi skal have Cognac og Arrac med os i Felten; naar vi kommer til Frankrig, kan vi faa Vin for 60 Pf. Flasken, og naar vi trækker blank, faar vi den vel ogsaa billigere.

Kun ikke bange: Gud er en Tysker, og Bismarck sidder i Abrahams Skød.

Flensborg, 7. 10. 14.

— — — — Vi lever her i stor Spænding, da vi kan vente hvert Øjeblik at komme bort. De fleste af dem, der kom ind otte Dage efter mig, kom væk, som de gik og stod — først til Altona; men straks dampede Toget videré med dem til Graudenz.

Vi har faaet flere Ting af Krigsmunderingen udleveret, og marsjerer nu med fuld Oppakning.

Vi skulde allerede have været borte for en Uge siden, men fik Udsættelse. Imidlertid maa vi belave os paa, at det varer ikke ret længe mere. Og kommer jeg afsted med lige saa kort Varsel som de andre, saa vil det være vanskeligt at faa Bud efter Jer.

Jeg vilde gerne om I vilde komme herud, bare et lille

Smut, naar I har Tid for Tærskning. — Jeg er atter kommet i privat Kvarter, og bor nu helt ude i »Jørgensby«.¹⁾

I maa ikke regne med at kunne træffe mig om Aftenen, da jeg har Tjeneste lige til Kl. 7¹/₂, og skal være i Seng Kl. 9. Men om Middagen har jeg i Reglen fri fra Kl. 11 til Kl. 3.

Hvis I kommer herud, maa I nok tage en af de tykke Normaluldtrøjer med, — de er gode at have. Jeg har gjort flere Indkøb, saa jeg er temmelig blottet paa det økonomiske Omraade; men tag kun af de Penge, som jeg fik tilovers af min Sommerløn, den vil nok kunne holde dette Felttog ud.

— Nu er der kommet 2000 Rekrutter hertil, allesammen Nordslesvigere; det er nyt, at de faar Lov til at ligge her i deres Hjemstavn i saa store Skarer. — Jeg har dog ingen bekendte truffet. Naa, jeg maa i Seng; i Morgen skal jeg op Kl. 5.

A f D a g b o g e n.

D. 11. 10. 1914.

Atter Søndag, og endnu her — hvilken Lykke man har. Lykke — jeg maa vel sige det. Men hvordan skal man kunne skrive om Fred, naar man ikke kender Krig? og om Freden vil jeg skrive herefter. Aa, man er saa tom og skønner ikke længer, hvad der er godt og ondt for en. Skrækkelige Ting hænder. For to Tusind Aar siden var Perserkrigene. Om to Tusind Aar vil man mindes Verdenskrigen 1914.

Hvad vil den, og hvad betyder den? Et Slag i Ansigtet paa Kulturen — ikke ret; paa Overkulturen.

Kulturen har forvokset sig, da den har taget Krigsuhret med sig; det gør ondt nu at faa denne Vækst bortoporet. Men Livet, der kæmper for Frihedens Sag, kæmper med sin Samvittighed ren, og det vil kræve sin Sejr og faa den . . .

Og naar engang Kampen forstummer over Jorden, der damper af varmt Blod, saa vil der stige en ung og slank Gudinde frem, fostret af Undømmens evige Længsler. Som Basuner gennem Tordenskyer toner hendes Navn — Frihed! og Slægter vil lære, hvad det er at krænke hendes hellige Renhed.

Jeg priser og lover denne Gudinde, stjernereren; hvorhen hun vinker mig med sin Palmegren, vil jeg følge.

¹⁾ Den sydlige Del af Flensborg.

Lyksborg, 21. 10. 14.

Nu ligger jeg i Garnison her i Lyksborg i et dejligt Kvarter; 11 Mand og en Underofficer paa Hotel »Ruhethal«. Vi er marsjeret hertil i et forfærdeligt Vejr; det har øset ned som med Spande hele Vejen, og vi var plaskvaade. Jeg gaar nu omkring i min Kappe — det eneste tørre, jeg ejer og har, og Kl. 4 skal vi stille til Appel. Vi har faaet udleveret graa Bukser. Nogle siger, vi skal ligge her i 8 Dage, nogle et Fjerdingsaar; det er vist sandsynligst, at det bliver det første. Jeg vil se at faa Orlov hjem paa Søndag, hvis jeg paa nogen Maade kan faa det. I Morgen skal vi fejre Kejsrerindens Fødselsdag, saa da har vi ingen Tjeneste.

Du milde, hvor jeg er drivende vaad. Det er et lille Forspil paa den forfærdelige Virkelighed.

Vandet løb ned i mine Støvler, saa det stod helt op om Anklerne. Og saa gik vi i Ilmarsj, med fuld Oppakning. Jeg talte forleden med en, som i Øgnevis har staaet i Skyttegrave, hvor Vandet stod ham op over Patrontaskerne.

I den sidste Uge har jeg boet ude hos A. Grau. De har været saa uhyre flinke. Jeg synes I skulde sende dem nogle Æbler, som Tak derfor, for Æbler har de jo ikke.

I Gaar var Morbror Hans Peter her; jeg fulgtes med ham ned i Byen, og der traf jeg Kloppenborg-Skrumsager og Nis Nissen . . .

I maa undskylde, at jeg ikke mere skriver saa meget, jeg har saa forfærdeligt svært ved det.

Ellers har jeg det godt.

A f D a g b o g e n.

D. 22. 10. 1914.

Jeg bor sammen med Johannes Clausen, hvis Fødselsdag det var, og Thøge Andresen fra Hjolderup. Han er en større Filosof og udtrykker sig altid meget lærd om Livet her og hisset. I Gaar Aftes laa vi og passiarede, og Johannes spurgte ham, hvad der skulde staa paa hans Gravsten. Ja, hvad skal der staa? »Ak, hvor forandret!«

En pudsig Fyr, som har læst en gruelig Hoben, og kan huske det. Han remser lange Citater op fra Kant og Paulus og Salomon, Digte, Viser og Salmer, alt kan han citere paa staaende Fod; og han har en Evne til at anvende sine Citater træffende. — Der er dejligt her i det gamle Lyksborg. Vi var en Tur i Skovene og omkring ved Søerne. Der har raset Storme. Træer er væltede om, og Bladene ligger

strøede. Døden gør sin Høst. Her bukker meget ungt og kraftigt under for en Magt, som er sluppet løs, og ikke kan tøyles og tæmmes . . . Men Sukkene bliver til Fryderaab, og Blodet nærer et nyt Kuld, som stiger op over Jorden, herligt og sundt, til at leve en Menneskealder i Fred.

Lyksborg, 26. 10. 14.

Nu er jeg kommet lidt tilrette i denne By; vi lever storartet; men her er saa uendeligt kedeligt, da vi slet ikke faar Aviser. Men jeg haaber det bliver bedre. Vi er under meget skarpt Regimente for Tiden, og næsten dagligt flyver der nogle i Kassen. Vor Feltwebel regerer det hele, og han har vist ikke sovet godt de sidste Uger.

I skrev sidst, at I vilde besøge mig; det skal I ikke gøre undtagen paa en Søndag, da jeg paa Søgnedagene er optaget med unyttigt Løberi fra Morgen til Aften.

Det ser næsten ud til, at vi bliver her en Tid lang, hvor længe er ikke godt at vide.

. . . Jeg er ved at være ked af det hele; nu er der næsten gaaget et Fjerdingsaar.

A f D a g b o g e n .

D. 28. 10. 1914.

Gustav Wied er død. Haabet om bedre Tider gryer. Pessimismen dør og spottes, og nu grønnes det trijædt; Alvoren dukker frem. Vi har svælget i blødladne Talemaader om Danmarks Lidenhed og Magtesløshed; Spotterne har fundet aabne Øren, og Gustav Wied var en af dem.

Sandelig, en ny Tid oprinder for gamle Danmark; aa, gid jeg maa opleve at være med i den, gid jeg maa løftes af Stigningen mod det Høje.

. . . Generalen var her i Gaar. Han sa', at vi blev her ikke i 14 Dage ud. Officererne mener, det gaar løs i næste Uge.

Lyksborg, 30. 10. 1914.

Kære Søster!

Til Lykke-med Fødselsdagen; den har jeg da husket, skønt det ellers kan knibe.

Jeg har havt uhyre Held med mig. I Gaar da vi kom hjem fra Øvelse, kom Feltwebelen farende — Halvdelen af vort felttjenstdygtige Kompagni skulde indklædes og afsted øjeblikkelig. Der meldte sig tilstrækkelig mange frivillige,

saa jeg slap med lidt Skældud, fordi jeg ikke meldte mig. Nu er der næsten ikke andet end dansktalende tilbage.

Kommer Du hjem paa Søndag? Jeg kommer maaske; men der skal rigtignok sættes et stort Spørgsmaalstegn ved, fordi Feltwebelen har os i Kikkerten. Vi kommer vist ikke afsted for det første, for de har ikke en Stump mere Tøj paa Kammeret. Det er ogsaa et meget uhyggeligt Vejr. I Dag har vi staaet hele Formiddagen i Hestestalden og lavet Geværgreb; det var alt andet end fornøjeligt; heldigvis var der ingen Heste der. —

Det gaar vist haardt til nu igen i Rusland. Mon ikke Tyskerne er slaaet ved Varsava? Vi hører intet Nyt her. »Hejmdal« har begyndt at komme; men hvad den skriver, er jo ikke meget værd . . .

Jeg har nu næsten opgivet Haabet om at komme hjem til Jul, men saa kommer jeg nok til Sommer. Det er en sær Tid vi lever i.

A f D a g b o g e n.

2. 11. 1914.

Min Kammerat og Navne, Thøge Andresen, meldte sig frivilligt og er nu paa Vej til Jerusalem. Jeg har tænkt over, hvad der nu kunde bringe ham til dette Skridt. Han forsikrede mig, at det var hans faste Beslutning. Jeg har fundet, at han i Krigen vilde søge sin Manddoms Daab. Personligheden udvikles under Oplevelser, ved at se Døden færdes vilkaarligt om en og høre dens Le synge for ens Øren. Saa syntes han, han kunde være værdig at tale med Folk, og hans Ord maatte veje iblandt dem. Mig er denne Tanke saa tiltalende: Drage i Krigen, ikke for Gods og Guld, ikke for Fædreland og Ære, ej heller for Fjenders Død, men for at styrke sin Personlighed, styrke den i Kraft og i Vilje, i Sæd og Skik og Alvor. Jeg vil drage i Krigen derfor. Men frivillig drager jeg ikke i den Lære; thi jeg mener, Maalet kan naas ad anden Vej.

Dog kan det ikke det, saa Gud være med mig.

6. 11. 1914.

Mange Tak for det meget velsmagende Brev, uden de mange Ord var det dog meget veltalende. Jeg kunde ikke begribe, hvad det kunde være; Overraskelsen var derfor ogsaa stor og alsidig. Vi fik Johannes Clausen med, for at parlamentere med Mutter. Hun var rask nok til at stege os

nogle Kartofler. Vi fik samlet fire gode Dannemænd, og saa kan Du tro, Gaasen fik Ben at gaa paa.

Et Glas Rødvin spenderede vi til. Bagefter kunde vi næsten ikke rokke mere, la' os derfor i hver vor Seng, og der herskede almindelig Tilfredshed over hele Linjen.

— Nu er vore Kammerater, som rejste sidste Lørdag, godt paa Vej op til Frankrig, de kom ikke til Rusland. Jeg kan blive her længe endnu. Nu har vi næsten afgivet alt, undtagen Geværret; treds Mand maatte endog af med deres Støvler, som skulde sendes til Hamborg. Det kan vare noget, inden de faar saa meget Tøj skrabet sammen, saa de kan ruste endnu en Transport.

Maaske kommer jeg hjem paa Søndag; men jeg er ikke sikker paa, at det giver Orlov. Herovre er det meget kedeligt, og vi hører intet nyt. Det maa være meget spændende nu i disse Dage, da Tyrkiet ogsaa er kommet med. Det er en køn Forbundsfølge, vi der har faaet. — —

Lyksborg, 14. 11. 14.

Kære Forældre!

I har faaet det glædelige Budskab lidt for hastigt, hvis I da har talt med Johanne. Jeg skal alligevel afsted. Saa vidt vi endnu har faaet at vide, bliver vi indklædt her i Lyksborg og bliver vist her til Mandag. Hvis det skulde komme anderledes, skal jeg nok give Jer Besked; men efter al Sandsynlighed gaar Transporten væk først i kommende Uge.

Nu skal I ikke være kede af det; jeg er selv helt rolig. Det er jo slet ikke sikkert, at det gaar saa galt til, og skulde det virkelig gaa galt, saa er der da en Gud over os alle, og vi tror, at hvad der saa end sker med os, saa er det til vort bedste.

Søndag bliver vist en travl Dag med Indklædning. Hvis I kommer herover, saa kom med Tolvskibet. Det er jo muligt vi kan gaa i Flensborg nogen Tid.

Lægen har sagt, at vi paa Grund af al den Indsprøjtning ikke kan komme bort straks.

Jeg har ogsaa faaet indsprøjtet lige hvor Tornysterremene skal sidde, og det smerter allerede en hel Del.

Hvad Fremtiden vil bringe os, véd vi ikke, men vi maa have Fortrøstning til den, og hvis I kan holde Modet oppe, saa vil det være mig en stor Hjælp.

15. 11. 14.

Nu er det paa Sidsten med mit Ophold her. I Dag bliver jeg indklædt, og saa kan jeg komme med hvad Tog det skal være. I Morgen gaar der en Transport væk, men jeg tror ikke jeg kommer med den; jeg kommer vist først paa Onsdag. Naa — engang maatte det jo komme, og jeg er glad ved, at jeg har haft det fredeligt i fjorten Uger. Jeg er bleven indsprøjtet to Gange mod Kolera og Tyfus. Det er godt, at Lægekunsten er saa vidt fremskreden, saa er Faren da mindre fra den Kant. Jeg har skrevet hjem og venter saa smaat Besøg af dem i Dag; men der er stor Forvirring.

Jeg skal først indklædes Kl. 2, og skal saa maaske til Appel hen paa Eftermiddagen, saa nogen Ro bliver der ikke.

Jeg kommer afsted sammen med mange gode Venner, og vi vil selvfølgelig se at holde sammen til det sidste. Jeg tror nok vi kommer til Frankrig, vort Dødsnummer eller Mærke lyder i hvert Fald paa Reserveregiment 86, som endnu er derned ad. Det er ogsaa godt, at vi kommer til Landsmænd; mange er bleven overskrevne til helt vildfremmede Regimenter. — Jeg kan slet ikke samle mine Tanker til at skrive. Hils Venner og Kendinger, og lev vel til vi ses.

A f D a g b ø g e n.

19. 11. 1914.

I Dag er vi igen bleven indsprøjtet mod Difteritis; og vi skal to Gange til. Saa maa vi da næsten være usaarlige.

Udrustningen:

1. Graa Uniform med røde Kanter og Bronceknapper.	11. Telt og Teltstokke.
2. Sort Kommismantel.	12. Aluminiums-Kogetøj.
3. Pikkelhue med grønt Betræk, R. 86.	13. do. Bæger.
4. Graa Felthue.	14. do. Feltflaske.
5. Egne Støvler, købt á Vejle.	15. Spade.
6. Gule Kommis Snørestøvler.	16. Graa Handsker.
7. Kalveskindstornyster.	17. Brødpose.
8. Gult belgisk Koppel.	18. To Daaser til Kaffe.
9. do. Patronstaske.	19. En Daase til Bøssefedt.
10. do. Lædertøj — Remme.	20. Jærnportion, bestaaende af to Poser med Kiks og en Daase Kød-konserves samt en Pakke Ærter.
	21. To Forbindingspakker.
	22. Gevær »97«.

23. Rengøringssnor.
 24. To Uldtrøjer.
 25. To Skjorter.
 26. To Par Underbukser, det ene blaat.
 27. Tyk blaasort Sweater.
 28. Graat Halsbind.
 29. Muffediser.
 30. To Mavebælter.
 31. Et Par Knævarmere.
 32. Et Par Fingerhandsker.
 33. Et Dødsmærke.
- ANDRESEN, KRESTEN
K. E. R. R. 86
34. Fire Par Strømper, hvoraf det ene Par tynde gennembrudte. (Liebesgabe).
 35. Kabuds.
 36. Hvidt Armbind til naturlig Kamp.
 37. En Saltpose med Silkebaand.

38. Et Pund Skinke.
39. Et Pund Smør.
40. Et Glas Frugtsmør.
41. Ny Testamente.
42. Hjortens Flugt.
43. Feltpostkort, 30 Stk.
44. Skrivepapir.
45. Was für die Feltgrauen, Annisolie.
46. Hæfteplaster.
47. Sytøj.
48. Landkort.
49. Tre Notitsbøger.
50. Et Dannebrog. (Mangler endnu).
51. Bajonet.
52. 150 skarpe Patroner.
53. Et Pund Flæsk.
54. En Spegepølse.
55. Et Kommisbrød.

Hele Oppakningen vejer 60 til 70 Pund, hvilket maa siges at være tilstrækkeligt.

A f D a g b o g e n.

21. 11. 1914.

Bygt Lejr. Kommen hjem blev der en Del taget ud, som straks skal til Flensborg og afsted i Morgen. Jørgen Andresen, Nybølsmark, P. Andersen, Forballum, Bossen, Arentoft. Jeg forstaar ikke, at jeg ikke kom med, da Navnene blev raabt op efter Listen, og jeg staar som Nummer en der. De begyndte med Nummer to. Et underligt Spil. Alle til Johannes Clausen skal med.

Søndag d. 22.

Nu er Johannes ogsaa borte. Seks af mine bedste Venner er borte, og jeg alene tilbage, jeg begriber det ikke. Jeg forsøgte at komme med, men blev jaget tilbage. Nu er de undervejs derop. Jeg kommer maaske i Morgen i den modsatte Retning, sammen med bare fremmede. Og Johannes og jeg vilde holde sammen hele Tiden, og saa brister det netop nu, ligesom det for Alvor skulde begynde. En kom mod Øst,

og en kom mod Vest, og en blev alene tilbage, og han kommer alene bagefter og søger. De skulde til Gent.

Og Gent ligger en god Dagsmarsj fra Yserkanalen. Og Yserkanalen er rød af Blod, der er flydt, men den kan rumme en Masse endnu, saa Bølgerne gaar røde ud i Verdenshavet.

Hvor mange vil der græde til Jul; Verden over vil Hjærterne stønne efter Fred. Juleklokkerne kimer — mon til Glæde og Fred? Nej, Stormklokkerne vil kalde den sidste Krøbling til Sværdet. Og naar den sidste Krøbling har udaandet, og der ikke er andet end Kvinder, Oldinge og Spædbørn tilbage, saa vil Jorden rejse sig frodig grøn, og Sommer og Vinter vil gaa til de evige Tider; Fred vil der komme over alle Sjæle, og nu vil det vise sig, at der dog kunde komme noget godt ud deraf.

A f D a g b o g e n.

23. 11. 1914.

Saa, nu gaar det løs i Eftermiddag. Jeg sidder alene og synger: »Slumrer sødt i Slesvigs Jord« — aa, hvor dog Modsatninger slaar skarpt ind. »Ingen Ven jert Haandtryk fik, ingen hørte Afskedssukket«. Saa blev det dog Alvor tilsidst, og inden Søndagssolen rinder op over vore sneklædte Marker, ligger man maaske hjælpeløs dernede i Belgien. Hvid Sne ligger der over alle Marker og alle Tage. Hvorfor er den saa uskyldshvid? og hvorfor har den ikke Blodets Farve? Saa koldt og ligegyldigt. Men den vil smelte engang, om kort Tid eller længe, og lykkelig den, der atter oplever Vaar.

F l e n s b o r g Kl. 3½.

Kl. 5 rejser jeg opad mod Fronten. I skal ikke sørge for meget for min Skyld, jeg skal nok klare mig. Det eneste, jeg er rigtig ked af, er, at Johannes Clausen er rejst, og vi kommer sikkert ikke sammen mere. Hils nu alle Venner og Kendinger; jeg er ved trøstigt Mod, thi den Gud, som har hjulpet hidindtil, han hjælper os og herefter.

Tirsdag d. 24., Kl. 7 Aften.

Nu er jeg lige naaet over den lange Rendsborg Bro. Det gaar med Iltogsfart nedad. Jeg tror ikke, vi naar længere end til Altona i Nat. Jeg ved endnu ikke, om det gaar mod Øst eller Vest.

Vi faar en forfærdelig Mængde Knas, Nødder, Æbler,

Chokolade o. s. v. ind ad Døren gennem røde Kors. Jeg har faaet hele Flasken fyldt med Portvin, saa jeg lider ingen Nød foreløbig.

A f D a g b o g e n.

Den 24. November.

Saa blev det dog alligevel til noget. Det sneede og der var saa stille. Sneen dryssede saa sagte ned og lagde sig saa blødt over Marker og Tage. Kl. 8 om Morgenen fik vi Besked. Kl. 10 stillede vi feltmarsjmæssigt, modtog Flæsk og Pølse for fire Dage, og Kl. 12 gik det ad Flensborg til. Det gik trægt fremad for det glatte Føre. Men endelig naaede vi dødtrætte Flensborg Kl. 3. Kl. 4 modtog vi Sabel og 150 Patroner. Kl. 5¹⁶ dampede vi af. Røde-Kors-Damer overøste os med Chokolade, Kager, Nødder, Cigarer o. s. v. Bøsserne blev pyntede med Blomster. Jeg nægtede at modtage, idet jeg sagde, at jeg endnu ikke gik til Begravelse. Under dundrende Sang gik det fremad, uden Orden; nogle sang »Die Wacht am Rhein«, andre »Schleswig-Holstein«, andre usædelige Gadeviser; jeg tav. — Med Iltogsfart gik det Syd paa; vi er nu snart i Hamborg. Derfra gaar det videre til Belgien, til Gent. Paa Fredag skal vi være der. Gid man havde overstaaet denne forfærdelige Overgang til dette storslaaede og skrækkelige.

A a c h e n, Onsdag Aften, d. ²⁵/₁₁.

Nu varer det ikke længe, inden vi overskrider Grænsen. Turen herved er gaaet rask. Jeg vil sende Jer en Hilsen fra den sidste indenlandske Station. Noget særligt er der ikke haendt. Jeg skal nok skrive til Jer jævnlgt. Muligvis gaar vi til Etapperne, saa det hele er ikke saa slemt, søm det ser ud til. Min Adresse har jeg endnu ikke faaet, saa det maa vente til næste Gang. Jeg er ved godt Mod, og det er foreløbig det vigtigste.

Fredag Morgen Kl. 5.

Naaet Gent, men rejser straks videre; jeg har vist et helt Døgn at rejse endnu. Jeg er kommet over alle Slagmarkerne lige fra Liège. Der er Byer her, hvor der næppe er et Hus helt. Befolkningen er nu rolig, men lider vist uhyre meget; de ser alle saa forkomne ud og driver omkring i skarevis. Belgien er uhyre dejligt; navnlig Turen langs Meusedalen, hvor Sandstensklipper staar højt til begge

Sider, og vi tit maa gennem lange Tunneller. Namur ligger nede i en Kedel, omgivet af høje Klipper til alle Sider.

Fredag Eftermiddag.

Nu er jeg ankommet i en betænkelig Nærhed af det slemme Hjørne. Vi har Hvil midt imellem Thielt og Dixmude. Toget kan vist ikke køre stort længere. Kanonerne tordner uafsladeligt, navnlig ud efter Kanalen til. Og her bagved farer Ordonnanser og Automobiler og Trains frem og tilbage. Her i Byen ligger Artillerister, som beskyder de engelske Krigsskibe. —

Det er med underlige stumpe Følelser, at jeg staar overfor alt dette nye.

I Morgen gaar det maaske løs — maaske i Aften allerede. Jeg er saa mærkværdig rolig ved det hele, og I behøver jo ikke at være mere bekymrede end mig.

Jeg tror, Johannes Clausen er kommet samme Vej, og jeg træffer ham maaske lidt længere fremme. Vi skal vist køre endnu en halv Times Tid med Toget; saa har vi ogsaa kørt i siger og skriver halvfjerdsindstyve Timer.

Det er et aldeles henrivende Vejr; det er saa mildt, saa mildt, og Solen straalere fra en klar blaa Himmel. Landskabet her er ligefrem helt sommerligt med vide grønne Enge og dejlige Trægrupper. Der er en underlig Fred, som slet ikke stemmer sammen med Kanontordenen.

Jeg gad vide Enden paa det hele; endnu er vi der alle sammen, men sikkert er det, at Rækkerne vil tyndes, og hvem vil saa Loddet falde paa? Men saa er det, man maa stole paa Gud og tro, at der altid sker det bedste med os.

Jeg kan endnu ikke opgive Jer min Adresse. Hils alle.

N o y o n, Søndag, 27. 11. 1914.

Kære Forældre!

Nu er jeg naaet til Bestemmelsestedet. Det har været en mærkelig Rejse herved. Nu er jeg ved Fronten ved Res. Reg. 86, 1. Komp., sammen med Jørgen Brag, bor sammen med ham.

Jeg har rejst gennem det meste af Belgien og langs med Fronten. Jeg var helt oppe ved Dixmude, men kørte saa tilbage gennem Roulers, Tourcoing, Lille, St. Quentin hertil. Det varer endnu en tre-fire Dage, inden jeg kommer i Skyttegraven, den er kun en km herfra. Og der naar ikke

ret mange Granater herop. Det hele gaar saamænd ret gemtligt til; fire Dage i Graven og fire Dage fri.

Jeg logerer i et Køkken i en fransk Bondegaard; Gaardene hernede er meget skumle og uhyggelige; men Folkene er uhyre flinke mod os. Egnen her er saa mærkelig. Den

Fig. 2. Kresten og »Niels fra Kloster«.

ligner en uhyre stor Skov, men det er de høje Træer, der hegner Marker og Enge.

Jeg er glad for, at jeg ikke blev oppe ved Yser . . . her er det temmelig roligt for Tiden; naar man er forsigtig, skal der vist meget til, at det gaar galt.

Her ligger saa mange hjemme fra. Hans Moos ligger lige ved Siden af os i Skyttegrav. Det er ligesom meget mere hjemligt her. Jeg er kommet lidt til mig selv igen; i de 96

Timer, jeg kørte i Toget, fik jeg ikke mange Timers Søvn; det var jo alt for interessant at se ud af Vinduerne — navnlig i Belgien. Egnene der var ikke saa hærget, som jeg havde troet; mange Steder var der ikke Spor af Krig at se. Til Gengæld var enkelte Byer slemt tilredt. Ellers saa jeg kun, hvad jeg kunde se fra Kupévinduet. Vi naaede Noyon henad Kl. 4. Straks blev vi stillet op, og saa marsjerede vi mod Syd, henved 10 km; jeg troede, vi gik lige til Skyttegraven. Det var det dejligste Maaneskinsvejr; Kanoner og Munitionsvogne og Automobiler fo'r i strygende Fart forbi os, og som vi kom fremad, blev Kanonskraldene stærkere. Det var slet ikke hyggeligt. Jeg skottede omkring efter Granater, men mærkværdigvis var jeg ganske rolig ved det. Endelig kom vi til en Landsby Cuy, der ligger mellem Noyon og Roye, lidt sydligere.

Jørgen Brag kunde jeg næsten ikke genkende; han har faaet stort Skæg, og han havde det godt. Feltwebelen paa Skrivestuen og Skrивeren er begge Danskere.

Ja, I maa tro, at her er meget mere gemytligt, end vi nogensinde havde tænkt os. Maden er storartet; vi faar varm Mad to Gange om Dagen. Derfor skal I heller ingen Bekymring have for mig. Postforbindelsen er god. Et Brev naar hertil paa en fem-seks Dage.

L a s s i g n y, 4. 12. 1914.

Nu har jeg ligget et Døgn i Skyttegraven; tre Hundrede Meter foran os ligger Franskmændene, og Kuglerne fløjter ustandseligt om os. Jeg kom hertil i Gaar Morges tidligt, inden det endnu var lyst. Det havde regnet, og det var et Lerælte, som trodser enhver Beskrivelse. Hver Mand fik sit Skydehul; Bajonetten opplantet, saadan stod vi den første Time. I kan tro, jeg dukkede Hovedet, for hvert Fløjt, der gik hen over os; men værre Ting stod for. Da det blev lyst, blev der kun stillet enkelte Poster, Resten skulde rense op i al det Pløre. Da lød der med ét et Huj og et skarpt Knald over os, det var den første Shrapnel, og den var tiltænkt os. I de følgende Timer blev der Musik. Jeg var netop kommanderet hen med en Trillebør for at hente Sten til at lægge i Bunden af Graven; da kom der et forfærdeligt Knald og et Tryk; jeg vendte mig om og saa en Snes Meter fra mig en sort Kvalm af Jord og Sten sprøjte til Vejrs. Feltwebelen stod og raabte, at vi skulde tilbage i Dækning. Vi krøb ind i vore Jordhuler. Det var ogsaa paa høje Tid. Gra-

naterne sprang rundt om vor Stilling. Men ingen blev saaret. Ved Middagstid tav de, og jeg aandede lettere. Men kort efter begyndte vort Artilleri at give Svar paa Tiltale, og det æggede Franskmændene til at give os en Omgang til.

Som jeg skrev dette, begyndte Bombardementet igen, og denne Gang med en Voldsomhed, som vist ikke i lange Tider. Vi kom meget hurtig i Dækning, hvor da i det mindste ikke Shrapnellerne kunde gøre os noget. Det var ikke morsomt; jeg laa paa Maven med Ansigtet boret ned mellem to Tornystre og lyttede efter, hvor de slog ned. Tit rystede vor hele Hule ved Lufttrykket. Vi hørte det jamre udenfor. To Mand kom løbende og bad om Husly; de turde ikke være der længere, en Granat havde nær revet hele Taget af. Vi fik en lige ind i Dæmningen; men det var en Blindgænger. Da Bombardementet havde været i tre Timer, hørte det endelig op — aa, hvor det lettede; vi listede ud for at se, om Verden vel stod endnu. Der var kun en eneste saaret af en Granatsplint, han hed Petersen og var fra Nordslesvig.

Nu har de begyndt igen; men foreløbig gælder det Byen bagved os.

Den dejlige By er næsten skudt ned. Kirken ligger i Ruiner og de fleste Folk er flygtet. I maa tro, vi længes allesammen efter Fred, og nu er det snart Jul. Men glad er jeg, at jeg er kommet herved, og ikke blev oppe ved Yserkanalen, for da er her vist et Himmerige imod det Helvede.

A f D a g b o g e n.

4. 12. 1914.

Jeg havde Vagt fra 10—12 og fra 6—8. Det var saaa maanelyst, at man kunde se vidt og bredt omkring. Men hvem ser ikke Spøgelser i maaneklare Nætter, og navnlig naar man véd, at der er fuldt optaget af dem 300 Meter forude. Der blev skudt paa os hele Natten. Det er uhyggeligt at høre Kuglerne fløjte lige hen over Skanseklædningen — hvor let kunde den ikke gaa igennem det Hul, hvor jeg holder Udkig? Franskmændene skyder glimrende. Det mindste bliver de vaer, selv om Natten; naar En stikker Hovedet op, straks er der en to-tre Kugler. Og vi kan knap nok skimte deres Stilling i Maanedisen. — I Morges var jeg igen i den nedskudte By efter Kaffe. Jeg er ikke glad ved den Slags Ture. Byen er næsten rømmet. Fra de øde Huse henter Soldaterne sig alt muligt Husgeraad ud med, hele

Senge og Kakkellovne, dejlige Stole o. s. v. Der er ogsaa i Byen et Slot, hvis Kældere hurtig er bleven tømt for Vin og samt. Lassigny har været en dejlig By, med fine Bygninger, helt modsat det lille Cuy. Her er høje hvide Huse, sydlandske, med Persienser for Vinduerne. Nogle staar tildels endnu; de fleste ligger i Grusdynger. Pinligt er det at se den gamle, prægtige Kirke. I Gaar Aftes stod der i en Port en ung Kvinde og en tolvvaars Pige. Hvad har de mon tænkt — de saa saa mørkt efter os.

6. 12. 1914.

Jeg har det fremdeles godt. I Gaar havde vi det ualmindeligt roligt. Vi graver bombefri Rum; saa naar vi først har dem færdige, kan Granaterne ikke gøre os noget. P. Jensen fra Stenderupgaard bringer mig hver Dag »Hejmdal«; den er jo rigtignok lidt gammel, naar den kommer; men vi er uhyre glade for den.

Naar jeg staar Vagt i disse maaneklare Nætter, saa gaar Tankerne tit hjem, og jeg synes, jeg er saa uendelig langt borte.

Her gaar Rygtet, at Fredsforhandlingerne er begyndt, men det passer sagtens ikke . . .

D i v e s, 8. 12. 1914.

Nu er jeg trukket et Par km tilbage for at hvile et Par Dage. Vort Kompagni blev inkvarteret i Kirken. Jeg stod i afmægtig Harmе over den Skændsel, der her blev øvet. Paa Kirkegaarden ligger Gravene i et Lerælte. Men værre ser det ud i Kirken. En satte sig straks hen og spillede Gadeviser paa Orglet. Paa Prækestolen sad et Par og spiste Fedtebrød. Alteret er lavet om til et Spisekammer. En stillede sig overmodig hen og ringede med Messeklokken. Gulvet fuldt af Halm, Vindueskarm og Vægge fulde af Vaaben. —

Dette har været et Guds Hus og er nu en Røverkule. Men det nytter saa lidt at ærgre sig, alt saadant fører Kri-gen med sig.

Jeg blev straks stillet Vagtpost ved Slottet. Der bor Brigadegeneralen, Regimentskommandanten og Regimentsfanen; men jeg var jo Mand for at bevogte dem alle tre. Her af denne By er alle Indbyggerne flygtede bort, i hvert Fald har jeg endnu ingen set.

I Dag er det fjorten Dage siden, jeg rejste fra Lyksborg.

Jeg synes, det er en hel Evighed siden. Det maa jo komme af de mange ny Indtryk, man her daglig modtager. Og dog har jeg ikke oplevet noget i Sammenligning med andre.

Der tales her meget om et Generalangreb over hele Fronten, jeg ved ikke, om det har noget paa sig. Hvis det skulde komme, er vi heldigt stillede, da vi ligger saa fremskudt. Sker derimod Angrebet fra fransk Side, saa maa vi jo faa det at føle.

Jeg kan ikke tænke mig, at der kom ret mange over til vore Forskansninger.

Imellem Skyttegravene er der fuldstændig fladt Terrain, med højst et sammenregnet Kornneg hist og her til Dækning. Og der er jo stærke Pigtraadsforhugninger paa begge Sider. Vore Skyttegrave gaar ud og ind i en bugtende Linje. Franskmændenes er mere kunstigt anlagt; de ligger bagved hinanden, næsten terrasseformigt. Bagved sig har de Skyttegrav ved Skyttegrav for et muligt Tilbagetog, og disse Reservegrave graver Beboerne for dem. De er saa godt skjulte, at jeg de første Par Dage slet ikke kunde faa Øje paa dem, indtil jeg opdagede dem meget nærmere, end jeg havde troet.

I Søndags var der en fransk Flyver over os. Vi kunde iagttagte, hvorledes Shrapøllerne sprang omkring ham; men han fløj saa støt, som ragede det hele slet ikke ham, helt ind over Landet og vendte nogen Tid efter uskadet tilbage, forfulgt af vore Kardætsker . . .

I kan tænke Jer, at i Dag har vi staaet og lavet Geværangreb, akkurat som i Flensborg. Jeg havde ikke drømt om, at det skulde forfølge os hertil . . .

Gid der snart var Fred, og hver kunde vende hjem til sit, og fremfor alt være frie Mænd i Nord! Jeg har aldrig passet i en Spændetroje, og jeg vil aldrig i mine Dage finde mig tilrette der.

L a s s i g n y, 9. 12. 1914.

Kære Søster!

. . . Vor Stilling ligger langs en Banedæmning lige foran Lassigny. Denne By er næsten fuldstændig skudt ned og paa Gaderne ligger der fuldt af Granatstumper og Skrapnelkugler. Jeg har tit været afkommanderet at hente et eller andet der. Som oftest sker det om Aftenen eller Natten, men tit ogsaa ved højlys Dag. Jeg er ikke glad ved disse Ture. Tit mærker Franskmændene, at det er galt, og saa

faar vi det glatte Lag; Geværkugler suser omkring tsji—tsju — saa det rigtig synger.

De fortæller, at 84'erne, som ligger tilhøjre for os, har slaaet et Angreb tilbage i Nat. Vort Regiment er nu næsten krigsstærkt igen; som Følge deraf faar vi det meget lettere, idet vi saa kun skal være tre Dage i Graven, og derpaa have seks Dages Hvil.

Det gaar slet ikke saa slemt til hernede. Det værste for mig er, at jeg har mistet alle de gode Kammerater, jeg havde faaet mig; saa har jeg jo nok faaet J. Brag i Stedet; men han er jo gammel »Spillemand« og har sine Kammerater. Jeg staar temmelig ene hernede, og det er lidt tungt. Hvor vilde det ikke have været anderledes, naar jeg havde haft Johannes Clausen, men der er jo ikke noget at gøre ved den Ting. Jeg gaar kun og haaber paa, at det snart maa være forbi, og jeg kan komme hjem igen. Saa véd man først rigtig at skønne paa, hvor godt man har haft det.

Du maa love at skrive til mig, saa tit Du kan, og smaa Pakker vil ogsaa være velkomne. Du maa vide, at her kan vi ingen Ting faa for Penge. Af franske Butiker har jeg ingen set endnu. Der er en Kantine med rent ublu Priser. $\frac{1}{2}$ Pd. daarligt Smør koster der en Mark o. s. v.

Nu har Granaterne igen begyndt at suse. De flyver over os væk. Der er saa mange ejendommelige Lyde her. Naar en Granat gaar af, lyder det omtrent som: Pum—tsiu—u—i—u—u—pum. Geværkuglerne synger hele Melodier. Maskingeværerne gør dadera—dadera; men dem har vi ikke haft ret meget at gøre med endnu.

Nu lige har jeg faaet at vide, at jeg skal paa Lytte-Patrulje i Aften. Ved Mørkets Frembrud skal vi tre Mand ad Gangen liste os ud over Volden og Pigtraadsforhugningen og lægge os 50 Meter frøomme i Landskabet. Det er ikke morsomt, men Gud i Vold, saa gaar det nok.

Hvor det dog er trivielt hernede . . . Vi havde jo alle sammen haabet, at det vilde være forbi til Jul, og at vi kunde samles om Juletræet.

C u y, den 12. 12. 14.

Kære Forældre!

Jeg vilde i Grunden sætte mig til at skrive et Julebrev, men naar jeg tænker paa Julen, bliver jeg saa trist, fordi den slet ikke er til for mig. Jeg kan ikke forstaa, at jeg slet ikke hører fra Jer, har alle mine Breve da ikke naaet Jer?

Jeg har det fremdeles saa godt, som jeg kan faa det her. Vi havde nær faaet en urolig Nat, denne sidste. Vor Løjtnant vilde med 50 Frivillige i Nattens Mulm og Mørke liste sig om ved den forreste tyndt besatte franske Skyttegrav og falde dem i Ryggen. Det kunde have givet en morderisk Nattefægtning, hvorved vor Stilling vilde være bleven overøst med Granater og Shrapnells i en aldeles uhyggelig Grad. Men heldigvis blev det for lyst; Maanen stak sit nysgerrige Ansigt op over den sønderskudte By, og saa blev det ingen Ting til. —

— I Gaar rykkede den sidste Rest af civile Folk ud af Byen. Det var sørgeligt at se, hvorledes den blev plyndret. Officererne tog først, hvad de vilde have, derpaa kom Mandskabet.

Jeg blev kommanderet derop med en halv Snes Mand. Feltwebelen, en Overlærer fra Flensborg, snusede alle Skuffer og Gemmer igennem. Vi kom ind i en større Bod — Herregud, hvor saa der ud. Jeg stod og saa til med Hænderne knyttede i Lommerne; men jeg maatte jo gemme Harmen til bedre Tider.

[I Døren til Bodden stod endnu en finklædt Dame i Jakke og Pelskrave, men uden Hat. Det var vel Fruen i Huset. Hun kunde ikke finde sin Mand og spurgte os, hvor han var; men jeg vidste intet. Aa, der laa en Nat i hendes kulsorte Øjne, men jeg kunde ikke tyde, om de rummede Fortvivlelse eller Foragt; og jeg skammede mig over mit Selskab, og ønskede tifold, at jeg kunde løbe langt bort og skjule mig.]

Byens Slot er brændt, og hvad der var i Kælderen af Vin og andet er forlængst slæbt i Skyttegravene. Men mest vemodigt er det at se Kirken. Endnu hænger Klokken oppe mellem sammenstyrtet Bjælkeværk, falder den ned, vil den klinge for sidste Gang.

Midt paa Taarnfaçaden hænger der en Statue af den korsfæstede Kristus; men en Granat har ramt den og slaaet den midt over. Aa! Hvor er Krig dog grusom og hensynsløs! De største Værdier trampes ned, Kristendom, Moral, Hjem og Arne; og saa tales der om Kultur i vore Tider. Man fristes til at tabe Troen paa Kultur og Værdi, naar de ikke har mere paa sig.

Men alligevel, jeg tror, vi er slaaet ind paa et bedre Spor hos os; lad os holde os paa det jævne, og saa være helt hvad vi er. Man maa jo ogsaa regne med, at der skal et

godt Rygstød til, for ikke at demoraliseres i en saadan Tid. Og jeg takker Jer mange Gange for det Hjem, I har givet mig; nu først mærker man, hvad det er værd.

A f D a g b o g e n.

13. 12. 1914.

I Gaar begyndte Julepakkerne at strømme ind. Mange gik med en fire—fem store Pakker; til mig var der intet. Jeg har intet Kort eller Brev faaet endnu. Jeg venter intet til Jul. Jeg er forberedt paa en forfærdelig Jul. Godt, at jeg da er i Stand til at faa en Mundfuld Dansk, og Juleevangeliet har jeg ogsaa. Jeg har taget med mig to Erindringer om Danmark — et lille Dannebrog og »Hjortens Flugt«, de to rummer det værdifuldeste af dansk. Sidste Dag paa Vagtpost tog jeg mig selv i, at jeg nynnede en tysk Slagsang; Melodien klimprede mig for Ørene, saa jeg ikke kunde blive fri for at høre den. Da gav jeg mig til at tænke paa danske Melodier; til at begynde med vilde de ikke rigtig frem; men med et kom Elverhøjsviserne, og da laa den danske Sommernat for mig i al sin Glans. Det er godt at have gode Følgesvende, saa man ikke glemmer sig selv.

C u y, 15. 12. 1914.

Kære Søster!

Jeg vil skrive Dig et Ord, inden det bliver for sent, for i Morgen tidlig skal jeg atter ud i Skyttegravnen. Jeg kommer til at fejre Juleaften derude. Det maa blive en mærkelig Nat — at staa Vagtpost paa Skansen med den blaa Himmel og Stjærnerne over sig. Her er det endnu helt varmt. I Dag har vi haft et regelret Tordenvejr, baade af Kanoner og à la nature. Nu sner det himmeltæt.

Her har vi Krig; men den er helt anderledes, end jeg nogensinde havde drømt om. Naar vi her ligger i Reserve, saa eksercerer vi sommetider og gør Geværøvelse. I Søndags Eftermiddag gik vi i Række forbi Feltwebelen og skulde lære at hilse — tænk Dig, gamle Karle som Jørgen Brag, endogsaa en paa 52 Aar. Ja, Misse, det vender sig tit i mig over den uværdige Behandling — tænk, at man endogsaa her, hvor Landenes Skæbne bliver afgjort, kan se saa smaaligt paa Tingene. Og saa ønsker man for Alvor, gid man igen var Menneske og sin egen fri Mand; for som fri er man født, og saa er Lænker svære.

L a s s i g n y, 16. 12. 1914.

Jeg naaede alligevel ikke at blive færdig, for i det samme blev Posten raabt op, og saa var der to Pakker til mig, en fra Morbror Hans Peter og en fra Dig. Det er saa nyt at faa lidt hjemme fra. Jeg siger saa mange Tak for det. I Dag har jeg faaet tre igen. Men endnu har jeg kun haft et eneste Brev, og det er fra Morbror.

Denne Gang er J. Brag og jeg kommet til at bo vis à vis i Skyttegravnen; har lige staaet og faaet en lang Snak med ham om de Ting, som vi ikke kan blive trætte af at snakke om, nemlig om Freden og Fredsudsigterne og fremfor alt, hvordan det vil være efter Krigen. Det er jo den største Gaade, som vi er utaalmodige efter at finde Løsningen paa, og saa ligger den maaske endda lige for Næsen af en, uden at man aner det. —

Du venter vel, naar Du faar Brev fra mig her nede fra, saa maa det være om Krig. Men Krig er meget ensformig at skrive om, der gaar Dage og Uger, uden at der sker andet, end at Kuglerne sløjter. Jeg er nu lige kommen fra Vagt, men kan ikke lægge mig til Ro, da vi er seks Mand i Hulen og der kun er Plads til fire, derfor maa jeg sidde i Kakkellovnskrogen et Par Timer, til en anden skal paa Vagt. Der er varmt og dejligt, og saa har jeg tændt et Julelys, og saa skriver jeg Julebrev til Dig, og en Gang imellem haler jeg en Figen op af Lommen, og saa har jeg det storartet.

Men hvor jeg længes efter engang igen at kunne komme i Seng. Jeg har jo ikke været af Tøjet siden den 23. November, og hvor jeg længes efter mit eget lille hyggelige Værelse med mit Skrivebord og Reolen med Troldene og med alle de Bøger, som jeg endnu ikke har læst.

Her er det fuldt af lerede Vaaben; Gulvet er et Lerælte, og Bunden af 8 Støvler ler dumt af Leret og mig. Aa, gid der var Fred! Og saa vil jeg ønske Dig saa god en Jul, som Du paa nogen Maade kan faa det.

L a s s i g n y, 16. 12. 1914.

Kære Forældre!

Jeg har i Grunden ikke stort at skrive om, og dog er der en Del, naar jeg skulde skrive om Julen, men saa kan jeg ikke finde Ord for det. Man maa jo kunne holde Jul hernede ogsaa, en Jul under fri Himmel, som Hyrderne holdt den. Saa kan man staa og tænke sig det dejlige Jule-Evangelium og nynne »Dejlig er den Himmel blaa« og »Julebudet«;

og naar jeg kan, vil jeg gaa hen til Jørgen Brag og Peter Jensen, og saa vil vi se, om vi ikke ogsaa kan holde Jul. Jeg haaber, Kanonerne forstummer den Dag. Ja, vi har Krig her, men Fred har jeg i mit Sind. Og gid Julen vil øge denne Fred, for den gør saa godt.

Jeg har allerede faaet Julegaver fra Misse og Ingeborg, Holger Fink og selvfølgelig Morbror Hans Peter. Han tænker altid paa os og er saa god mod os. Holger og Paula sendte mig en lille Julebog, som jeg er saa glad for. Jeg venter nu kun at høre fra Jer, hvordan I rigtig har det; for jeg synes, jeg har været borte fra Jer saa uendelig længe, og er kommet helt om paa den anden Side af Jorden, hvorfra det ikke staar i min egen Magt at vende tilbage. Derfor synes jeg, det er et helt Under, at jeg ikke desto mindre kan høre fra Jer, faa Ord, som I selv har skrevet. Det er mig en stor Trøst. Skriv tit til mig, fortæl mig de mindste Smaating, som passerer; for saa glemmer jeg jo et Øjeblik, hvor jeg er og lader rolig Granaterne suse.

Her længes alle efter Fred. Det sker undertiden, at en Vildfremmed kommer og staar stille og siger: »Aa, gid der var Fred!« Og mange af dem har været med fra Begyndelsen af, da Kuglerne regnede om dem; nu har de ligesom faaet Haabet fornyet, at de dog kan slippe levende hjem igen, naar der først bare var Fred. Jeg véd ikke, hvad for et Ben, jeg vilde staa paa, den Dag det lød, nu er der Fred, og nu kan enhver drage, hvorhen han vil! Hvilken uendelig Jubel der vilde blive, og den maa dog komme engang, for hvem der ikke forinden har faaet tilstedt sit Rejsepas, og dem vil der endnu blive en Del af.

Men naar Abilden staar i Bloster, saa haaber jeg, at det ny Evangelium vil lyde over Jorden; jeg tør ikke haabe det før, men jeg vilde saa gerne. Og naar jeg saa kommer hjem en skønne Dag, saa vil jeg haabe, at alt er, som det var i gamle Dage; kun vil jeg se med andre Øjne paa det, men det er ingen Skade til. Saa vil man rigtig kunne synge:

Dejlig er Jorden,
prægtig er Guds Himmel,
skøn er Sjælens Pilgrimsgang.

Maaske det ikke bliver min sidste Julehilsen, men der kan jo ogsaa trænges til mange gode Ønsker om en god Jul.

Lassigny, 18. 12. 1914.

Jeg bør skrive til Jer lidt oftere, end jeg gør, for I er vel lidt urolige en Gang imellem. Det skal I imidlertid ikke være, for jeg passer godt paa, og saa er det ved et rent Tilfælde, at der kan passere noget. I kan nok tænke Jer, at naar der kun saares en eneste Mand ved et tre Timers Bombardement, saa er det hele ikke saa farligt, og nu har vi endda siden den Tid faaet bombefri Dækninger, hvor vi er fuldstændig sikre.

I de sidste Nætter har vi haft større Fægtninger, lige tilhøjre for os ved Roye. Det er helt mærkeligt at overvære en saadan Fægtning, og det hele lader sig hverken fortælle eller beskrive.

Jeg var paa Lyttepatrulje om Natten, og da mærkede jeg, som var der noget i Luften. Hundene gæde voldsomt i Landsbyerne bag den franske Skyttegrav, og det plejer de da ikke Kl. 2 om Natten. Og desuden Blev der givet de forunderligste Lyssignaler. Kl. 6 blev jeg revet ud af Søvn ved en forfærdelig Allarm. Vagtposten raabte os til Geværerne.

Da jeg kom op, laa hele Himlen om os, men navnlig ad Roye til, i et Lyshav af de uafdelige Kanonlyn. Der var smaa Kanoner og store, Geværknitter og Maskingeværer, og der rullede et tyvefoldigt Ekko fra de store Skove rundt om. Det var et mægtigt Skuespil. Med Minutters Mellemlum steg Lyskugler til Vejrs, som kastede et blændende blaåt Lys i Miles Omkreds; da gjaldt det at se ud, om der var noget at øjne — alt i Ro — endnu —, vi staar i aandeløs Forventning; der er ikke Skydeskaar nok; jeg søger til højre og til venstre, famler frem i den mørke Grav, over alt er der optaget, og jeg render tilbage. Er de der ikke endnu? Det begynder til venstre for os; Lyskugler stiger op; det er som en underlig Eventyrverden; en uendelig Spænding lader Minutterne slide frem. — Bum — ratsch! Der har vi den første Grafat, lige hen over vort Brystværn; vi synker i Knæ bagved det; en til; Dækning! bliver der kommanderet, og vi er ikke sene til at lystre. Nu maa de komme — nu maa de komme, og der er ikke længere imellem os end over til H. C. Clausens. Et Par Granater endnu; det synes at kulminere til højre for os; til venstre er Ilden forstummet. Dagmor kommer listende. Lyskugler gaar sjældnere op — hvad? Hører jeg ret? Kanontordenen bliver svagere — virkelig. Vi retter os op. Angrebet er afslaaet, siger vor Feltwebel, som staar i Døren til den bombefri Dækning. Nu

kommer der af og til et Skrald — en enlig Geværkugle suser ophidset forbi — ganske vild paa det.

Saa er det Dag, og man kan se, aa, hvor er Lyset os dog en god Ven! Faren er ovre — hvad var der nyt? spørger vi hinanden; alle maa de ryste paa Hovedet, og vi faar det vel aldrig opklaret.

Ja, saadan omtrent er Nattefægtning.

Franskmændene stormer Gang paa Gang Roye. Lykkes det dem at bryde igennem der, saa skulde det undre mig, om ikke vi blev afskaaret fra et Tilbagetog. Men det lykkes dem v e l ikke.

Mange Tak for Brevet, som jeg har faaet, jeg har ogsaa faaet fem Pakker med alt muligt Godt i og siger Tak for det hele.

C u y, 21. 12. 1914.

Jeg har nu pakket mine Sager og sidder marsjberedt. Maaske bliver vi her, og maaske kommer vi et andet Sted hen. De sidste Nætter har været noget urolige. Men i Nat har jeg sovet igen. I Gaar Nat havde vi Fægtning omkring Kl. ni, saa stod jeg Vagt til Kl. tolv, igen Kl. 3—4 og saa Lyttepatrulje fra 5—8. Natten før fik jeg ikke et eneste Øjeblik Søvn. Natten før igen en 4—5 Timer o. s. v. Men det er jo ingenting at tale om. Vi lever ganske overordentlig storartet. Kosten er ti Gange bedre end i Flensborg; og nu faar vi udleveret saa mange Ting som Svinefedt, Ost o. s. v. I Overmorgen, naar vi er her til den Tid, skal vi holde Jul her i den franske Kirke; det bliver en Jul, som vi vil huske, saa længe vi lever. —

I Gaar havde jeg en lille Oplevelse. Der kom Bud fra J. Brag til mig, at Feltwebelen havde forespurgt hos dem, om de kendte en Andresen i Kompagniet, som var dansk Student, og vist en stor Irredentist; og hvis de fandt mig, skulde de sende mig til ham. Der kom Bud fra en hel Del forskellige og jeg begav mig paa Vej.

Undervejs traf jeg J. Brag og stod stille og snakkede lidt med ham. Saa kom Feltwebelen forbi, og J. Brag præsenterede mig; han skyndte sig febrilsk bort, men lidt efter kom han tilbage. Om jeg var dansk Student? — Ja! — Dansker? — Ja! — Saa var jeg vel Irredentist? — Hvad han mente med det? — Om jeg vilde, at Slesvig skulde tilbage til Danmark? — Hovedsagen for mig var at bevare min Kultur! — Ja, hvorfor det? — Om jeg mente,

at dansk Kultur var bedre end tysk? — Nej, men det var min Mors Kultur, og var det saa ikke ganske naturligt. — Jo, jo, selvfølgelig. Om jeg vidste, at Danmark ønskede, at vi skulde tabe i denne Krig? — Det vidste jeg ikke! — Hvad jeg mente? — Hovedsagen var for mig, at der snarest muligt blev Fred, for mig syntes Krigen aldeles meningsløs, da der øjensynligt ikke spillede ideelle d. v. s. nationale eller kulturelle Bevæggrunde med ind, og fordi der Dag for Dag blev ødelagt saa uendeligt meget! — Ja, ja selvfølgelig! — Nu drog Samtalen sig ind paa Danmarks Forhold. Tyskland var virkelig Danmarks Beskytter overfor Rusland; men der var ingen i Danmark, der indsaa, at vi betalte Danmarks Selvstændighed med vort Blod; og vandt Rusland, saa var København russisk o. s. v. o. s. v.

Her tales om Fredsforhandlinger, men jeg ved ikke, hvad man skal tro.

Det lader til, at Fransk mændene optager Offensiven over hele Fronten.

Russerne skal være helt herunder, efter hvad der meddeles. Skriv snart og tit, hvad Nyt I véd, til at læse Breve har vi storartet Tid, til at skrive dem maa vi undertiden benytte Natten og den er ikke vor egen, som vi plejede at sige hjemme.

L a s s i g n y, J u l e a f t e n.

Kære Forældre.

Hvor dog Livet tit synes uretfærdigt og grusomt, og ovenpaa det sørgelige Budskab jeg har faaet. Julen er bleven mig tifold mere tung. Til at begynde med kunde jeg slet ikke tro, at det var muligt, og endnu har jeg svært ved at fatte, at det er sidste Gang, jeg har set min Søster Ingeborg.

Hvor dog Livet tidt synes uretfærdigt og grusomt, og hvor har man tit svært ved at tro, at der dog altid er en god Hensigt bagved.

Jeg fik i Gaar Brev fra Misse; og jeg blev saa glad, for jeg syntes, hun gav saa gode Haab. Derpaa gik jeg hen at holde Jul med en Del gode Danskere som er her; vi blev seksten ialt, og vi sang de gamle Julesalmer og læste Julebudskabet, og Stemningen var saa god, fordi vi allesammen havde de samme Længsler. Da jeg kom hjem derfra, var just Brevet kommet.

— Nu er det Juleaften, og det bliver nok en besynderlig.

Man synes det lyder som Ironi i Aar, at den er Fredens Fest. Ingen Juleklokker kimer henede. Og en Gang i Nat, naar Stjernerne staar højt paa Himlen, saa maa jeg vel liste mig ud med skarpladt Gevær og opplantet Bajonet og ligge Lyttepost foran Franskmanden, kommer han saa skal jeg skyde, saa alarmeres Hæren vidt og bredt, og jeg maa se at hytte mit eget Skind. Der er dem, der mener, at han kommer i Aften, men jeg tror det ikke, for jeg synes, det vilde være en Skændsel mod hele Kristendommen.

Ved godt Mod? Ja, det er jeg paa en Maade, skønt jeg nu længes meget mere efter at komme hjem og være hos Jer i disse tunge Dage.

Men ellers er jeg ved temmelig godt Mod. Jeg har undredes over mig selv; tit har jeg været nervøs over mange uselig smaa Ting; men i Kugleregnet har jeg den koldeste Selvbeherskelse og Omtanke; det gør mig ikke bange, om de slaar Gnister mod mit Geværlob — og det vil være min store Hjælp . . .

Dette mærkelige Aar 1914 fik en daarlig Udgang; men nu sætter vi Haabet til det ny Aar, der kommer; det vil sikkert begynde med en dejlig Morgenrøde, og saa vil det maa-ske til Gengæld bringe os uanede Glæder. Man maa lære at være stor i Sorgen som i Glæden og bære dem begge i Taalmod. I maa trøste Christian og de smaa Børn, for Tabet er størst for dem, ja gid jeg kunde give dem et godt nyt Aar.

Julemorgen.

Saa gik den Nat. Vi stillede dobbelt saa mange Poster som enhver anden Nat.

Det var det dejligste, dejligste Vejr, med høj blaa Stjernehimme og Maane. Og da begyndte det at tone for mig: Dejlig er den Himmel blaa — paa Stjernetæpper lyseblaa, — skal glade vi til Kirke gaa — og saa fulgte alle de dejlige Salmer, jeg har kunnet fra min Barndom af, og som jeg som Barn har maattet fremsige Juleaften.

Pludselig syntes jeg, der var nogen som sang — virkelig — ikke ovre hos Franskmanden — nej, til Højre i andet Kompagnis Skyttegrav — »Glade Jul, dejlige Jul«, sang de.

Da Morgen gryede bag Skovene, laa Landet hvidklædt af Rimfrost . . . Og nu har jeg siddet og læst i en lille Bog, som Holger Fink¹⁾ har sendt mig og jeg

¹⁾ Maskinfabrikant i Aabenraa, Broder til ovennævnte Jep Fink.

synes, den hjælper saa meget. Der staar i den, at skal Mennesket have en stor Sorg, saa maa man næsten ønske man fik den til Jul, for da er Himlen ligesom meget nærmere ved Jorden end ellers og da har man Trøst i det dejlige Julebudskab. Vi har faaet en stor Sorg nu lige til Jul — en Ulykke kommer kun sjældent alene — men vi maa se at hjælpe hinanden at bære den. Mig skal I ikke være bange for. Her er absolut ingen Fare mere. Nu har vi bombefri Dækninger over hele Linjen, og naar der ikke forleden Aften i den forfærdelige Kugleregn saaredes en eneste, saa kan man antage det samme om Fremtiden.

— Vi har ligget i Fare for at skulle forskydes mod Øst, ad Elsas til; men den Tropheforskydning kommer vi sikkert ikke med; her vil der foreløbigt blive roligt.

Og jeg skal nok sørge for at dække mig. Den Slags Ture, som Jens har haft, vil foreløbig slet ikke forekomme hos os, da vi ligger i faste Stillinger. Jeg er ikke at beklage paa nogen Maade. Man maa jo være glad, at man faar Lov til at opleve noget stort; under Farer og i Trængsler saa modnes man. Og har man redet den af, saa er man vel i Stand til at modstaa flere Storme; og har man kunnet vaage her i de lange Nætter og skærme de Sovende mod Overfald, saa kan man vel herefter vaage over et Hjem, naar Gud vil give en et saadant.

Der er saa meget, som jeg vilde skrive om: men det er saa tungt, og jeg har saa svært ved at skrive. Det har aldrig faldet mig saa svært som nu, siden den Dag jeg maatte trække i Trøjen. Da var det med et, som blev man en hel anden; man kom ind under en anden Moral; Civilisationen hørte op. Jeg troede at her i Fronten saa man noget større paa Tingene, da man dog aldrig bliver omtalt anderledes end: »unsere lieben Feldgrauen« o. s. v.

Jeg har ingen af dem truffet hernede endnu. Her i vor Afdeling af Hæren er der ikke andet end: »Bommels, Mistrich, Drechluders«, og den Slags Ting, og man maa undre sig over, hvad det er for en Hær, der kæmper for Fædrelandet.

Her arbejdes der Juledag som enhver anden Dag, og det trods vi har vaaget næsten hele Natten. Jeg har lige været i Byen for at slæbe Byggemateriale; men jeg er nu stukket af, saa kan de gøre hvad de vil, for Juledag har vi Fred.

Her spørges ikke efter, om man har faa eller mange Kræfter; jeg maa tage mine Jærnbanesveller saa godt som

den stærkeste Knokkel, og saa er det underligt, at vi Ersatzreservister, som gennemgaaende er mindre stærke, altid bliver sat til den Slags Ting. —

Mange, mange Tak for alle de Pakker jeg har faaet. Jeg skulde næsten ligge en hel Uge i Reserve for at faa svaret paa alle de Breve. Vil I ikke undskylde mig, naar der er nogen, der klager over, at de ikke hører fra mig, for det er næsten uoverkommeligt.

Kære Søster Missel

I Dag er jeg ikke god til at skrive. Jeg har staaet Vagt hele Natten; men jeg vil søge at skildre Dig, hvordan Julen er gaaet hernede i Frankrig. Den officielle Del' af Julen holdt vi den 22., mens vi endnu laa i Reserve i Cuy. Den begyndte med, at vi gjorde julerent i Kvartererne, fjærnede den værste Smadder o. s. v.

Endelig langt om længe fik vi opdrevet et Par Grankviste, og et Geni af en Snedker fra Altona paatog sig at lave et Juletræ af en tyk Gærdestav.

Løjtnanten inspicerede den selv, og han sa' den var god, og saa var den god, selv om den mere lignede et Fugleskræmsel. Men til almindelig Glæde kom saa en slæbende med et Fyrretræ, som han havde kapret sig i Skoven. Det blev pyntet med Kiks og røde Papirstrimler.

Kl. 4 gik det til Kirke, hvor et indøvet Kor sang »Stille Nacht«, og den vidunderlig skønne Melodi »Wir treten zum beten«. Derpaa holdt Løjtnanten en Tale med al mulig Effekt og det var den Kirkegang. Bagefter gik vi ned i en pyntet Lade, hvor hver Soldat fik nogle »Liebesgaben« og et Bæger Puns af en saadan Beskaffenhed, at den øjeblikkelig røg i Landevejsgrøften.

Af »Liebesgaben« var der følgende: 16 Cigarer, Cigaretter, en Shagpibe, Shag, Brystsukker, Honningkager, Skraa, Sæbe, et Haandklæde (Borddug?). Alt rygeligt og tyggeligt blev straks foræret bort, og Brystsukkeret fik Sous. Senere fik vi en underlig Ret, som kaldtes »Backobst mit Pflaumen«.

— Lille Juleaften samledes vi, en Del Danskere, 16 i alt, og saa holdt vi en rar lille Julefest, hvorved vi sang de kære Julesalmer og læste Evangeliet.

Da jeg kom hjem fra det, var Mors Brev kommet med det sørgelige Budskab. Jeg kan slet ikke forstaa, at jeg ikke

skal se Søster Ingeborg mere, og at der nu er et Hul i vor Række. Gid det maa blive det eneste. Trange Tider langsomt skrider. Men engang maa disse forfærdelige Tider dog faa en Ende, og saa samles vi som i gamle Dage, een mindre, men jeg tænker i større Inderlighed . . .

C u y, O i s e, 28. 12. 1914.

Kære Forældre!

Jeg har i Dag modtaget begge Eders Breve. Lad os kun skrive lidt mere sammen i denne Tid og holde Modet oppe paa hinanden. Det er ikke nemt at holde Tankerne samlede, for her er en forfærdelig Snak, Kjørtspil og Musik . . .

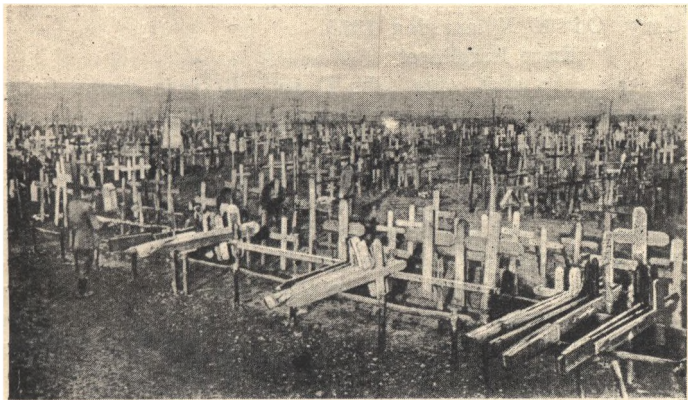

Fig. 3. Soldaterkirkegaarden i Lens.

Det glædede mig meget at høre nyt fra Verden — og det saa glædeligt. I kan tænke Jer, hvad det er for Nyt, vi her faar; det er altid om 60,000—300,000 fangne Russere. Men undertiden faar man ogsaa andet at vide.

Sidste Søndag var der et haardt Angreb til højre for os ved Carlepont; vi stod lige paa Spring til at skulle derhen i Reserve, men slap. Den offentlige Melding om Udfaldet var, at Angrebet var slaaet tilbage, og der var gjort en hel Del Fanger. Nu er imidlertid Carlepont kun et Par Mil herfra, og nu kommer den mundtlige Beretning, ifølge hvilken vore Tropper blev kastet tilbage ud af Stillingen med forfærdelige Tab, og først tog Graven igen efter at have faaet Forstærkninger. Før Jul har der mange Nætter i Træk været kæm-

pet op efter Roye til. Nu fører vor Stilling med sig, at hvis Franskmanden bryder igennem enten der eller ved Carlepont, saa vil vi omtrent sikkert blive afskaaret fra Tilbage-toget.

Derfor tror jeg heller ikke, at vi foreløbig er udsatte for Angreb. De sidste Dage i Skyttegravene, altsaa hele Julen, har været forfærdelig stramme, da det halve Mandskab skulde staa Vagt ad Gangen, og vi derfor tilsidst maatte afløse hver to Timer.

Her har vi faaet nyt Skyts — Geværgranater. Det er en lang Pil, der ligner en Dunhammer; den stikkes ned i Løbet og fyres af med en almindelig Patron. Sprængningen skal være frygtelig . . .

C u y, O i s e, Nytaarsdag 1915.

Kære Forældre!

. . . . Vi skal være seks Dage i Reserve denne Gang, fordi vi var hele Julen i Skyttegravene; og det kan vi jo sagtens holde ud. Jeg underholder mig af og til med Beboerne her, men det er frygtelig vanskeligt at tale Fransk, og jeg har jo tabt en hel Del Gloser i de tre-fire Aar, hvor jeg næsten ikke har set Fransk. Jeg tænker det vil komme, naar jeg kunde opfriske en hel Del af de almindelige Gloser, og saa vilde jeg jo kunne faa stort Udbytte her. Der staar nede paa min Reol en lille brun fransk Bog med mange Brudstykker i af franske Forfattere; jeg tror den begynder med »Carmen« af Prosper Merimée, den vil jeg gerne have tilsendt. I maa ogsaa gerne sende mig noget af det stærke hvide Brevpapir, der ligger i mit Skrivebord, samt Konvolutter, for her kan man ikke faa ret meget mere.

I Aften kom Fruen og lille Sous hen til mig, de var meget bekymrede, for de havde hørt, alle Indbyggere i Cuy skulde borttransporteres, ligesom dem i Lassigny. Jeg trøstede dem med, at det troede jeg ikke, for Lassigny var kun bleven rømmet fordi den var usikker og daglig blev bombarderet.

Det lettede dem meget — *la guerre, c'est triste, c'est triste*, Krigen er sørgelig.

Nu har jeg lige siddet og spillet Dam og Mølle, og Ulv og Lam med Sous, og jeg har min største Fornøjelse af at lade hende vinde, for saa bliver hun helt ellevild af Glæde, og saa siger jeg, at »Franskmændene vinder«.

Der var ogsaa lige en gammel Mand her, som har væ-

ret med i 70. Jeg gav ham et Par Glas Æblevin og nogle Cigarer, og saa var han henrykt. De Folk her kan have al Glæde nødig, for de gaar vist i en stadig Angst. Vi beskytter dem saa godt vi kan. Naar der kommer nogen for at røve Halm, (for det meste utærsket), eller Træ, saa faar de med os at bestille. Der er jo saa mange, som ikke kan faa i Hovedet, at de er Mennesker, saa godt som vi andre, og at de ogsaa bør behandles som saadanne, selv om de er overvundne — vi er da ikke draget i Krigen som Barbarer, selv om Civilisationen forlængst er røget. Jeg tror fast paa den gyldne Grundsætning, at man skal ikke være anderledes mod sine Medmennesker, end man vil, at de skal være mod os.

C u y, 2. 1. 1915.

Kære Søster Missel

.....

Du skriver, at jeg gør et forsagt og modløst Indtryk — maaske. Jeg har lige fra den første Dag skønnet, at jeg er ikke god til Soldat; men jeg vil sige, at for en, der gør sig en lille Smule Tanke ved det hele, da kan man ikke andet end blive trist, hvor alt er saa bagvendt for en; men nok om det. Jeg forstaar Jer saa godt; I har Sorger nok at kæmpe mod, og skal ikke stemmes triste ved mine Breve. I Virkeligheden har jeg det jo ogsaa umaadeligt godt i Forhold til mange andre. For det er rigtig nok, som Du skrev: vor Stilling er saa stærkt fremskudt, at man skulde tro, her blev Kampen haardest, og saa er den Strækning, hvor mit Kompagni ligger, lige paa Spidsen. Men der er ingen Fare; jeg har tit nok iagttaget, hvor der blev angrebet, baade til højre og venstre for os, men aldrig ved os. Naar Du ser paa Kortet, saa vil Du finde Roye og Carlepont — det er Steder, hvor Franskmanden i denne Tid Gang paa Gang forsøger at bryde igennem.

Roye ligger en tre Mil nordvest, og Carlepont lige saa langt mod sydøst, og vi lige paa Spidsen af denne Trekant. Jørgen Brag er bleven statsmæssig Saniteter, og har faaet et rødt Korsbind om Armen. Han har et vældigt Fuldskæg, og Halsen viklet mange Gange ind i et stort Halstørklæde; saa kommer han luntende i sine franske Træsko, og saa spørger vi hinanden om nyt; mens vi gaar hen ad Gaden, ser vi Peter Jensen i det fjærne; han er altid glatraget og nobel, man kan kende ham langt borte, fordi han

har sin Kasket sat op som et Tabernakel. Forleden Morgen, da vi eksercerede, gik Løjtnanten og eksaminerede os, og det er jo ikke let at gøre stramme Øvelser, saa udpolstrede, som vi er. Tilsidst stansede han ved en, der i den Grad havde Halsen viklet, at han slet ikke kunde dreje Hovedet, men skulede hen til ham. Løjtnanten fandt efter nogen Søgen den ene Ende af Tørklædet og halede af al Magt, den arme Karl skulde jo staa stram, men kunde ikke andet end følge Udviklingens Gang, og saa skældte Løjtnanten ham Hovedet fuldt. I Dag har hele Kompagniet, 250 Mand stærk, leget tre Mand høj ude paa en Græsmark — man skulde ikke tro, der var Krig.

Nu i Nat rykker vi atter ud i Skyttegraven, og saa skal vi være der en hel Uge; men man siger at Vagterne ikke skal være saa strænge denne Gang. Godnat Ole, hils Dine Brødre.

5. 1. 1915.

Kære Farbror og allesammen!¹⁾

Ja, Papiret er sluppet op for mig, men en Krieger ved jo at hjælpe sig i en snæver Vending . . . Nu er vi Gud ske Lov færdige med det gamle Aar og er ved at begynde paa et nyt, og det sætter vi alt vort Haab til. Du skriver, at du havde Lyst til at komme ned og se til os. Her faar du skam ikke Kaffen paa Sengen og heller ikke Svedskegrød hver Aften. Lerede fra øverst til nederst. Regnen styrter ned, saa Vandet staar højt i Graven og vi næsten sejler afsted paa vore Brætter. I vor Hule knalder vi i Kakkellovnen, saa den er gloende rød, og vi sidder og sveder og stønner; under Loftet har vi hængt et Sejl op, for Regnen siver igennem; det maa tømmes hver halve Time; men endda gaar det, og vi har det helt gemytligt ved en Pande stegte Kartofler, som vi har snurret af. Da pludselig gir det et Dump ned paa Bordet; en Lerklump, en til; hele Siden rutsjer ud, ned over Bordet, over Smør og Salt, Brød og Kakao — for vi faar Kakao her, men den er riglignok tynd — *malheur*, o Gud, *malheur!* Endnu et Rutsj, og Lyset vælter ned i Halmen. Saa trække paa Post. Det er begmørkt og øser Vande ned. Naar vi gaar gennem den snævre Gang, stikker vi Fingrene ind i de vaade Lervægge — du skulde se min sorte Mantel dækket af tommetykt Ler. Vi kommer paa Plads og slaar Kraven op om Ørerne og Kapusen

¹⁾ Til Vinding Højskole.

over Hovedet og endelig Pikkelhuen; saa lader vi Gevær og planter Bajonetten op. Uafsladelig spiller de fjendtlige Lyssignaler for os; det knitrer livligt til højre — ellers er der Ro over hele Linjen; hej, et Geværskud fra os — en af de nye Geværgranater eksploderer med Tordenskrald; mørkt igen og stille — saa stille, at jeg kan høre Fransk-mændene hoste; vi er allesammen forkølede, mer eller mindre. I Gaar var jeg kommanderet paa Rekvirage til den sønderskudte By. Jeg skulde have Kul og Vand, Træ, Søm og Kartofler. En Bagersvend og jeg tog afsted; det første Stykke maa vi vade i Smadder til Anklerne. Vi kommer igennem. I Præstegaarden faar vi Kul og et kostbart Porcelænslaag til Vandspanden. Søm, Kartofler og Træ faar vi i en Kælder i en Sidegade, tilligemed et Vindue — og vi begiver os paa Hjemvejen. Som vi kom til Udkanten af den sidste Abildgaard, gir det et Tryk og et Skrald, en Granat springer lige til højre for os. Vi sætter i Galop, Bageren og jeg, gennem hele Pløret med Kul, Kartofler og alle vore andre Indkøb, og naar hæsblæsende til vor Hule; der standser vi og ser paa hinanden; bag efter kommer en halende med fem-seks lange Brætter paa Nakken; han standser ogsaa: »Undrer mig, at jeg endnu lever!« siger han. Ellers er alt fredeligt heromkring. Zuaverne, som ligger overfor os, trænger vist til at have Hænderne i Lommen; i hvert Fald skyder de meget mere sparsomt nu, end da jeg kom her. At de er mægtig forkølede, fornemmer vi hver Aften, særlig naar vi er paa Patrulje. — Ja, tænk Dig engang, naar der nu bli'r Fred; saa vil jeg have en Ferie, og saa tager jeg en Rundrejsebillet rundt til Jer allesammen. Se, fem Maaneder har vi nu bag os, og en—to—tre, saa har vi Paaske; længere end til Paaske blir det saamænd ikke ved — og hvis det skulde ske, lad os saa holde ud til Pinse — saa kan jeg jo endnu naa at komme med til Elevmødet paa Vinding Skole; men skal vi først passere Pinse, saa har vi den uendelig lange Trinitatis-Tid foran os, og den vil jeg rigtig nok ikke gerne begynde paa her i Felten. Men — —

— — snart er det Sommer, før vi det ved,

Glæden den kommer dumpende ned — — — —

og det vil vi haabe allesammen; og saa et godt Nytaar til Jer alle dernede . . . Din hengivne *Kresten*.

Adrs.: Musketier Kr. Andresen.

1. Komp., Res. Reg. 86.

35. Res. Brig., 18. Res. Div. IX. Res. Armé Korps.

L a s s i g n y, Hellig tre Konger, 1915.

Kære Forældre!

Jeg har det godt i næsten alle Maader, er sund og stærk, vaad og leret. Her er der Ro over hele Linjen. Vi kæmper mest med Regn og Ler i denne Tid. Vagterne er ogsaa blevne lettede betydeligt. Jeg gad vide, hvor længe vi skal blive liggende her. Vor Bager sidder just og studerer et Gadekort over Paris, og Farbror Peter, som jeg havde Brev fra, mente, vi maatte hellere sætte Maalet til Petrograd. Vort Regiment ligger vel nærmest ved Paris; men jeg har endnu ikke kunnet opdage Eiffeltaarnet. Om Aftenen kan vi se et Lysskær, som af en større By; men det maa være Montdidier. Den Bane langs med hvilken vor Stilling ligger, gaar fra Noyon til Montdidier.

. . . I Gaar og i Dag skyder de som besat. Vi har faaet en uendelig Bunke Granater; for hver Gang vi kommer i Lassignys Gader, kan vi se Forandringer, voldt af Granater. — Jeg tror de har opdaget, at vi har Køkkenet der, for Kanonaden begynder regelmæssig, hver Gang vi henter noget. Men navnlig ved Roye er der uroligt; der er der ligefrem Hurtigskydning med Artilleri.

Sidste Dag, mens jeg endnu var i Cuy, fik jeg pludselig uventet Besøg; der stod en Karl foran mig, med flot langt Spidsskæg, men jeg saa jo snart, at det var Hans Moos fra Nybøl.

Han ligger ved Jægerne, som har besat Skyttegraven til venstre for os, og i Reserve ligger han i Dives. Han har faaet Jærnkors; otte Gange har han været paa Patrulje. Her mener alle, som har læst Jenses Brev i »Hejmdal«, at han faar Jærnkors — naa, til Lykke med det, det kan jo være en Erindring om dette Felttog.

— Østrigerne har vel faaet Klø baade i Serbien og i Karpaterne? Ja, man hører jo et lille Kvip engang imellem. Hvordan er egentlig Italiens Stilling; jeg synes, Sveits har udtalt sig temmelig bestemt — og hvordan gaar det med Norden, for nu har man jo atter begyndt at tale om Norden.

Skriv mig lidt om alt dette, det er saa interessant at vide. Efter hvad jeg har faaet ud af det, er nu Dixmude og Roulers besat af de allierede. Tænk, jeg kom jo gennem Roulers paa Rejsen herved; der var Kanontordenen næsten stærkest; det var mørk Nat; men jeg kunde se, at Byen var stærkt medtaget; Banegaarden laa i Ruiner. Det er helt

mærkeligt at have været der; det maa jo ligge ikke ret langt fra Ypres. Nu vil jeg haabe, I skriver mig en rigtig lang og god Epistel. Og vær saa bare ved godt Mod . . .

A f D a g b o g e n.

L a s s i g n y, 8. 1. 1915.

Utal af Granater. Den første slog ind i Centrum og saarede to Mand let, samt knuste et Gevær. Den ene af dem har faaet en Splint helt gennem Armen. Den næste Granat slog ind i Banedæmningen, hvor Oversvømmelsen er, og der fløj en Sky af Vanddampe helt over mod Lassigny, der vel ligger en 150 Meter bag ved os. Derefter gik det bum-bum i næsten en Time. Jeg stod Vagtpost, de andre krøb ned i Dækningerne.

I Lassigny paa Indkøb, og besaa ved den Lejlighed Slottet grundig. Aa, hvilken Ødelæggelse!

Alt har været saa fint og kunstnerisk, af drevet Eg, udskaaret og pynteligt. Der stod de dejligste Klædeskabe med afrevne Døre og oprevne Skuffer — tænk, saadanne Døre bliver slæbt til Skyttegravene; alt rodet ud paa Gulvet, det dejligste Porcelæn, fine Vaser, Vægtavler, alt drev omkring og man vadede gennem Potteskaar, kostbare Værker, gamle Familjestykker, Tøj, itubrudte Møbler, Breve, Aktstykker, Spejle af slebent Krystal i kunstneriske Rammer; en Støvlehæl igennem det. Paa Væggen hang Malerier af Aner — skaaret i Stykker med Kniv eller Økse. Man kan blive helt tosset ved at se en saadan Ødelæggelse. Der gik en derinde med en Økse og skulde hente Træværk til at kaste i Bunden af Skyttegraven. Han havde faaet fat i et Par høje, hvidlakerede Dørfløje med fint Messingbeslag, og en Skabsdør med Malerier til Fyldinger, dejlig som jeg ikke kender Mage til. Han laa og rodede i de Bunker, der laa paa Gulvet; og naar han fandt noget, der vakte hans Nysgerrighed, huggede han det i Stykker med Øksen, for at se det baade ud- og indvendig. En anden, som var langs i samme Øjemed, stod paa Trappen; den var af tyk, forarbejdet Eg, og for at vise, hvor solidt Krammet var, gav han et Par kraftige Hug ned i Rækværket med Øksen. Ødelæggelse, Ødelæggelse! Jeg gik med P. Jensen, som jeg traf, fra det ene Rum til det andet, og hvor vi kom, det samme triste Syn — som et Hjem dog kan ruineres, og som dog de Værdier, som Mennesket med Opbydelse af alle sine Evner og al sin Kunst og al sin Glæde sanker sig sammen gennem

lange Aar — hvor dog alt det let kan ødelægges af daarlige og uforstandige Mennesker. Det er Krig, det er sandelig Krig — Mord, Rov, Ødelæggelse; det er et kultiveret Folk — Barbarer er det, værre end Hunner; for disse vidste intet bedre. . . .

C u y, 9. 1. 1915.

Jeg rejser bort i Morgen tidlig, og har ingen Anelse om hvorhen; i hvert Fald bliver det en Jærnbanerejse, men jeg tror ikke ret lang. Jeg skal nok skrive til Jer senere. Det hele er ikke saa slemt, og I skal ikke være kede af det for min Skyld. Det bliver rimeligvis kun en Udflugt, som vor Bataljon foretager, og vi skal temmelig sikkert her tilbage igen. Min Adresse er fremdeles den samme. Skriv snart og hils alle. Jeg har faaet saa mange gode Breve i den sidste Tid. Hils endelig Klara Bronton og sig hende Tak for den dejlige Lagkage; den lyste ordentlig op i Skyttegravstilværelsen.

J u m e n c o u r t, A i s n e, 10. 1. 1915.

Ja, nu er jeg kommen hertil. Vi blev pludseligt afløst ude i Skyttegravene, og skulde holde os marsjberedt den næste Morgen Kl. 4. — Nogle sa, vi skulde hele første Bataljon væk, for at være med til at danne et nyt Regiment, som straks skulde dampe af til højre Fløj; andre sa', vi skulde til Rusland, atter andre til England, og nogle var aldeles inde paa, at vi skulde hjem igen til Slesvig og staa Kystvagt paa Sild. Naa, ingen af de mange Paroler holdt Stik.

Vi er bleven tildelt III. Armékorps og ligger langt bag Fronten, ca. tyve km fra Soissons, hvor der vist ventes et større Gennembrudsforsøg. Vi blev halet ud af Sengen, alias Halmen, Kl. godt 3 i Nat, Kl. 5 satte hele Bataljonen, 1000 Mand stærk, sig i Bevægelse. Først kom vi til Noyon, der var endnu mørkt, og vi marsjerede lige igennem; jeg saa dog den gamle mægtige Domkirke. Den havde jeg stor Lyst til at se indvendig; men det kunde man ikke tænke paa. Vi slæbte os videre afsted med vort Læs, som vejer sine 60 Pd., skuffede over at vi ikke skulde med Toget derfra. Men vi maatte endnu ca. 10 km paa den anden Side. Der gjorde vi Holdt i en lille By, Ailly, hvor vi lejrede os paa en Græsmark, indtil vi omkring ved Kl. 10 steg ind i Toget og kørte los. Vi kom gennem Chauny.

Det er en underlig Egn. Oise er vidt og bredt gaaet over sine Bredder; de snorlige høje Trærækker staar som groet op af et Spejl. Her er Dale og skovklædte Højder. Vi kom igennem en lang kulsort Tunnel. Da vi kom ud af den, syntes jeg at Solen straaede varmere. Højt oppe til venstre laa en mægtig Ruin, saavidt jeg véd, hedder den Coucy; jeg er uklar over, om det har været et Slot med sine runde Taarnbygninger, eller et Fæstningsanlæg. Det tog sig saa majestælig ud, at jeg slet ikke kan glemme Synet. Neden for i Dalen var Artilleriet ved at grave en Kanon ned i Stilling. Batterierne bliver jo gravet helt ned under Jorden, ellers bliver de straks opdagede af Flyverne — ja, kære, hvad Flyvemaskiner der er her. De snurrer uafsladeligt, sommetider fire-fem ad Gangen; men i Dag er Himlen ogsaa blaa, og Solen skinner. Vi kørte saa til Landricourt; derfra gik vi hertil, hvor jeg er blevet indlogeret i en Hestestald. Der var en Alen gammel Møg, det blev os dog temmelig meget, og vi har nu hentet frisk Halm til at sprede oven over — det hele maa gaa, som det bedst kan.

Det er da altid en Forandring at komme hen og se andre Egne, end altid det triste Lassigny; og her er jeg langt mere sikker end der, da jeg her er saa godt som uden for Skudvidde.

Hvor længe vi bliver her, er der ingen, der véd, men vi kommer jo tilbage til Regimentet igen, naar der ingen Brug er længere for os her. —

.... Det var en dejlig Artikel af Budde Lund i »Hovedstaden«, jeg saa den hos P. Østergaard. Ja, gid man vidste paa Forhaand, hvad Fremtiden vilde bringe — men Ordningen er vel saa god, som den er.

18. 1. 1915.

Kun et Par Ord for at lade Jer vide, at jeg er i god Behold. Der har længe ikke været Lejlighed til at skrive, men i Morgen vil jeg berette Jer lidt om de sidste seks Døgnns forfærdelige Oplevelser. For Øjeblikket er jeg i Noyon paa Gennemrejse til Amny ved Roye, hvor vi skal ligge i fuldstændig Ro i en Uge; og det trænger vi ogsaa til.

Jumencourt, 18. 1. 1915.

Kære Forældre!

Førend jeg begynder paa dette Brev vil jeg sige, at jeg er ved helt Sind og Skind. Disse sidste fem Døgn har

været saadanne, at det nytter slet ikke at beskrive det. Jeg har været med i et større Slag ved Soissons; over Halvdelen af vor Bataljon er væk, og jeg sidder her endnu. Hvad jeg alt har oplevet i disse fem Døgn kunde fylde hele Bøger; men det er tjenligst at jeg fatter mig i Korthed.

Det var den 8., at vi blev halet ud af Sengen og transporteret her til Aisne. Her blev vi ført til en stor Hule, et Sandstensbjergværk, hvor vi lejrede os dybt inde i Jorden. Straks den næste Nat blev vi alarmeret og ført til en ny Hule, hvorfra vi om Morgenens besatte en Skyttegrav. Det var den saakaldte Zuavelund eller Heksekedel, som skulde stormes. Den laa paa Højderne Nord for Soissons, og Regiment efter Regiment havde stormet uden Held. Endnu for et Par Dage siden havde Franskmændene drevet dem ud af deres egen Skyttegrav, og endnu den Morgen holdt de en Del af den besat. Ligene fra disse Kampe laa endnu omkring i Mængder, endogsaa i selve Skyttegraven, som var skudt fuldstændig i Grus, saa der var ikke et eneste Skydeskaar tilbage. Ved Daggry stormede saa 4. Kompagni Stillingen og tog den.

Saa begyndte Spillet. Nu kom der Artilleriild. Oppe fra et Bakkedrag til venstre stod et Batteri og gav os det skæreste Flankefyrr. De sprang i Hundredvis omkring os, og vi laa paa Knæerne, tæt pakkede, nede i Bunden af Graven. Det varede heller ikke længe, saa begyndte de Saarede at slæbe sig hen over os til Forbindingspladsen, og værre og værre blev det. En Granatsplint suste lige forbi mit Øre og huggede ned mellem mine Fingre. Og saadan blev det ved fra om Morgenens Kl. 7 til Kl. 5 om Eftermiddagen. Og til Tider var der saadan, at der kom en to-tre Granater i Sekundet. Jord og Sten og Splinter fløj ind over os, undertiden hele Stykker af Brystværnet, saa jeg var helt dækket med Jord. Saa, Gudskelov, stormede Jægerne Batteriet, og vi fik Ro. Vi strakte de kuldestivnede Knæer, der omtrent havde ligget i samme Stilling i 10 Timer; og tilmed fik vi Fyr af vore egne svære Haubitser, som beskød de franske Skyttegrave og altid skød for kort.

Da pludselig, inden vi vidste af det, gik Stormen løs til højre for os. Der blev et frygteligt Knitter-Knatter, et Kompagni sprang op af Graven og stormede frem under Hurraraab; hist og her segnede en, andre let saarede løb tilbage. Da pludselig lød Kommandoen: »1. Kompagnie auf! Marsch, Marsch!« Og saa gik det løs med Bajonetten — hen

over de Døde, der endnu laa der siden sidst — ned i de dybe Granatgrave, og op igen, og fremad, fremad!

Franskmanden rykkede ud af første Grav; jeg vilde springe over den, men gled ud og faldt ned i den og kunde ikke komme op igen. Saa gik jeg dernede og saa efter i Dækningerne, hvor der sad Franskmand i Snesevis og raabte Pardon! Da jeg endelig kom af Graven igen, begyndte et Maskingevær at knitre foran mig; det blev mig lidt uhyggeligt, hvorfor jeg forsvandt ned i en Granatgrav. Kort efter var hele Heksekedelen vor, og Franskmandene trak sig tilbage ned mod Aisnefloden. Jeg rystede mig lidt for at se, om jeg da var hel endnu.

Vi besatte derefter deres Grav, og nu begyndte der en skrækkelig Tid for os.

I fem Døgn har jeg været i frit Rum uden at have andet end min Mantel; Køkkenet kunde ikke komme til os, Vand var der ikke at faa.

C u y, 18. 1. 1915.

Nej det var forfærdeligt. Det eneste, vi fik, var næsten franske Jærnportioner og Vin. Det var den 12. Januar. Den 13. havde vi det nogenlunde roligt. Men den 14. gik Stormen videre, og den kom, uden at vi anede det.

Pludselig hørte vi Stormraab lige til højre for os, og forfærdelig Geværild. Vi skulde flankere Angrebet; sværmede ud i en lang Kæde og gik springvis over mod en Skov, som var besat af Franskmandene, der allerede havde forladt Stillingen.

Vi blev modtaget af en morderisk Ild, men gik støt fremad i korte Spring, og jeg saa slet ingen falde.

Ved Skovbrynet holdt min Afdeling sig længe. De gik paa med Bajonetten derinde. Allerede kom der nogle med en Snes Fanger. Kort efter maatte vi med ind i Skoven, og der tog vi ca. 50 Fanger. Det gjorde mig saa ondt at skulle afvæbne dem; tilsidst havde jeg Lommen fuld af alle Slags Knive. Men der var intet at gøre. Jeg havde haabet at blive sat til Bevogtning af Fangerne, men kort efter blev vi kommanderet frem igen. Derved kom jeg bort fra mit Kompagni og sluttede mig til Jægerne. De stod længe i en Hulvej og trykkede sig, fordi der var et Maskingevær, som knitrede foran os, og de syntes, det var dem uværdigt at skulle storme det. Men omsider gik vi løs ned mod et Slot i Bunden af Dalen; der stod Maskin-

geværet i et Taarn, og vi maatte søge Dækning ind under Murene.

Andre fandt straks Vej til Vinkælderen. Jeg traf der et Par Kammerater, og vi sluttede os sammen.

Franskmændene trak sig nu over paa den anden Side af en Eng og tog Stilling bag en høj Banedæmning. Vi maatte frem gennem Slotshaven, over Engen. Til højre laa Soissons ganske nær ved os. I et af de yderste Huse stod et Maskingevær, der bestrøg hele Engen. I kan tro, vi fik Fart paa, og jeg begriber ikke, at vi slap fra det, for Kuglerne hvislede ind i Græsset rundt om os, saa vi næsten traadte paa dem; men heldigvis kom vi over til Dæmningen, andre stormede over. Vi blev tre Mand liggende, fordi vi ikke kunde holde ud at løbe mere; men det blev ogsaa temmelig hedt, da vi kunde ses fra Soissons og blev stærkt beskydt, saa snart vi rørte os.

Imidlertid kom 36. bagfra, og dem sluttede vi os til. Vi sværmede ud tværs over Engen og begyndte at grave os ned ca. 3-400 Meter fra Byen. Om Aftenen gik vi tilbage, og undervejs sloges der et dygtigt Slag i Slottets Vinkælder.

I Skoven fandt vi en saaret Løjtnant; ham bar vi op over Skrænten. Endelig naaede jeg hjem; men næppe havde jeg gjort Anstalter til at faa noget at spise, før vi blev alarmeret igen. Stillingen skulde holdes nede paa Engen, og vi maatte ned igen for at forsvare Stillingen og grave os rigtig ned. — Det var vi færdig med henad Kl. 2. Saa svøbte jeg mig ind i min Kappe og vilde netop til at slumre ind, da vi paany blev alarmeret; vi skulde afløse 12. Regiment. Nu gik vi vild i de mange Skyttegrave og irrede omkring til Kl. 6¹/₂, hvorpaa jeg straks blev kommanderet paa Lyttepatrulje.

Saadan gik det i fem Døgn, ikke en hel Times Søvn, ingen Køkken, ingen varmt, ingen Kaffe, ingen Tag over Hovedet; indtil endelig Afløsningen kom Kl. 2 om Natten mellem den 16. og 17. Det var bælgmørkt. Vi gik igennem Crouy, hvor alle Gader var barrikaderede paa Revolutionsmanér, og kom ad underlige vildsomme Veje gennem mægtige Ruiner og opdagede, at vi var vild.

Vi kom ind i en romantisk Klippehule, hvor vi hvilede en Times Tid. Endelig Kl. 8 kom vi tilbage til vor egen Hule ved Terny, hvor vi havde vore Tornystre liggende. Alle Køkkener holdt der parat med Ærter og Kaffe — og hvor vi spiste! Jeg var saa slap, at jeg knap kunde

holde mit eget Gevær. Et Par Timer efter gik det videre. Da vi kom til Sorny, holdt der det kejserlige Livregiments Musik og spillede Æreshymne for Sejerstropperne. Siderne af Gaden var fulde af Soldater. Vi rykkede videre, og da vi naaede Terny, kom Musiken efter os i store Automobiler og gav os end et Nummer. Men vi fortsatte og marsjerede endnu 10 km til Jumencourt; da var jeg ogsaa saa træt, at jeg næsten ikke kunde mere.

Vi hvilede saa der til næste Morgen og kom saa med Banen til Noyon. Inden vi drog af, kom III. Armékorpssets kommanderende General og takkede os i en lang Tale. Kejseren vilde selv have besøgt os paa Slagmarken; men det havde Generalen ikke tilladt. Det var et af de største Slag, der har staaet dernede i den sidste Maaned. Baade Livregimentet 36. og Reg. 12. havde nægtet at storme. Jægerne havde villet paa den Betingelse, at 86'erne¹⁾ maatte komme dem til Hjælp; de var nemlig blandt Infanteriet det samme, som de 42 cm Kanoner var blandt Artilleriet. Vor Bataljon tog alene 1150 Fanger (det stemmer desværre), men vi mistede ogsaa ca. 400. Ialt har vi taget en 5000 Fanger; men vi har haft et Tab paa over 10,000.

Det var et mægtigt Slag, uhyggeligt, forbundet med store Savn og Lidelser. Men jeg takker Gud, at jeg er sluppet derfra. Mange, mange af dem, jeg kendte, ligger nu derude, maaske ligger der endnu Saarede.

Jeg fandt Saarede, som havde ligget hen i seks Døgn, lige fra de første Kampe.

Aa, I gør Jer ingen Forestilling om, hvor forfærdelig en Slagmark er, og jeg vilde helst glemme de Indtryk, endskønt tilsidst var man saa sløv for det, at man ikke ænsede det.

Jeg tror ikke, vi har mistet nogen af de ægte, gode Folk hernede; jeg har forespurgt overalt. Der bliver gjort en vældig Stads af »Das eiserne Battallion«, som vi bliver kaldt, og over hele det tyske Rige skal Parolen i fjorten Dage være »Flensborg«. —

Jeg er saa ked, saa ked over at have oplevet dette. I véd vel nok hvorfor. Og det, skønt jeg kan sige mig selv, at det hele jo ikke er saa galt. Vi er gaaet én km frem, ned mod Soissons og Bredderne af Aisne, som vidt og bredt er oversvømmede. Men det er en Oplevelse, eller en Mangfoldighed af Oplevelser, som sent vil glemmes. —

¹⁾ Det slesvigske Regiment.

Men nu tænker jeg, det vil vare noget, inden vi kommer langs igen, da vi har lidt altfor store Tab. Ved ét Kompagni er der kun en eneste Underofficer tilbage af Befalingsmændene. Vi skal have fjorten Dage Hvil, og det trænger vi haardt til.

Jeg har faaet fire Pakker med Smør paa én Gang samt Breve og andre Pakker, og jeg siger mange Tak for det altsammen. Nu har jeg da noget, at jeg kan komme til Kræfter igen.

Halvfjerdsindstve af vort Kompagni har meldt sig syge, saa der er kun en tredive Stykker tilbage, der er nogenlunde hele.

I maa undskylde, at dette Brev er saa uordentligt; men Indtrykkene er saa mange og forvirrede, saa jeg kan slet ikke samle mig. Jeg skal nok skrive Jer lidt mere derom . . .

C u y, 20. 1. 1915.

Kære Søster Misse!

Mange, mange Tak for alle Dine Breve og Pakker og gode Sager; det strømmer nu ind over mig, da jeg ikke har faaet Post i de syv Dage, jeg var i Slag. Ja, det er en stor og mærkelig Oplevelse, saa rig paa Indtryk, men mest af en uhyggelig og ligefrem forfærdelig Art. Der var saadan et uendelig mystisk Skær over det hele.

Vi laa lejrede i en stor Bjerghule med mange, mange Gange; Væggene var af hvid Kalksten. Om Natten brød vi op og det med Stormoppakning. Da begyndte vi alt at blive lidt urolige for, hvad der skulde ske. Det var saa bælgmørkt, at vi ikke kunde se vor egen Formand; Vejene var frygtelig opkorte og fulde af dybe Granathuller. Tilsidst maatte vi gaa i Gaaserad, ingen maatte sige et Ord; hvert Fodtrin skulde være saa lydløst, at ikke Franskmandene skulde høre os. Der var meget uroligt, og Kuglerne fløjtede fra en Kant, saa jeg slet ikke forstod Stillingen. Tilsidst vadede vi af Sted gennem fodhøjt Vand og kom endelig til en ny Hule »Championshulen« kaldes den, der laa Soldaterne Side om Side og sov; vi fik lige Plads til at sidde paa Hug, og det varede heller ikke længe, før vi igen blev raabt op; og nu gik det Skridt for Skridt ud gennem vor egen Traadforhugning, ned gennem en Skov, hvor vi famlede os frem i Mørket. Endelig kom vi ud paa en Landevej. Der var jeg lige ved at træde paa et Lig, som laa

der; der laa en tre-fire sammen, alle Franskmænd. Vi kom ind i en Grav, der var fuldstændig sammenskudt, saa der bare var en Rende i Jorden.

Det begyndte at dages. Da saa jeg, at hvorhen jeg end vendte Øjet, laa der Lig i underlige forvredne Stillinger. Lige paa Dækningen bag mig laa en tysk Feltwebel. Han laa, som om han sov. Bag ham en anden, han havde Hovedet helt sønderskudt. Saa begyndte Kuglerne at fløjte tappert. De kom fra tre Sider; og jeg var forberedt paa, at vi snart vilde blive angrebet i Ryggen og taget til Fange. — Da hørte vi med ét Stormløb lige til højre for os. Franskmændene havde erobret et Stykke af den Skyttegrav, vi laa i, og 4. Kompagni maatte storme den Stilling, som de skulde besætte. Jeg saa dem storme og falde, løbe tilbage og frem; saa tog de Stillingen med et Hurra; der var kun 20 Franskmænd i den. Kort efter kom der seks saarede Fanger forbi os. —

Nu blev det Alvor. Til venstre for os oppe paa et Højdedrag stod de franske Batterier, og de kunde bestryge hele vor Stilling paa langs. Vi smed os ned i Bunden af Graven og dækkede os saa godt, vi kunde; men vi var mange, og Pladsen var saa snæver, at vi ikke kunde faa hel Dækning, saa jeg kunde ligge og se hele Højdedraget, hvorfra Ilden kom.

Det var forfærdeligt, de sprang om os i Snesevis, hurr-hurr — Jord og Splinter sprøjtede om os.

Peter Jensen sad sammen med 8 Mand, en Granat bumsede ned mellem dem — to døde, fem haardt saarede, og han besvimelede men fejlede ingenting; han havde gravet sig en lille Hule ind i Væggen. De Saarede kom i lange Rækker og slæbte sig hen over os, og vi maatte ikke hjælpe dem. Det hed sig, at vi skulde forsvare Stillingen, ikke angribe. Jeg tænkte, den kunde blive hamper nok: 50 Meter foran os laa den franske Skyttegrav; vor Traadforhugning var skudt sønder og sammen. Inden vi kunde komme paa Benene, vilde de være over os. Og saadan laa vi Time efter Time. Da begyndte vort Artilleri at bumse — for kort, for kort, de skød lige ved vor egen Skyttegrav med svære Haubitser. Der raabtes igennem med Fortvivlelsens Kraft: »Vort eget svære skyder for kort!« — »Der er ingen Telefon,« blev der svaret tilbage. »Vi maa tilbage, vi kan ikke holde os!« De masede paa fra højre. »Der er ti Gange værre udenfor — hold ud — hold ud!« Kl. 12 stormede

Jægerne til venstre for os, opad Højderne; Granaterne sprang rundt i deres Rækker og rev Huller. De tog Stillingen, og der kom en stor Skare af Fanger tilbage.

Aa, det var skrækkeligt. Nu stormede de løs til venstre, blev slaæet tilbage under store Tab. Granaterne regnede nu som et sandt Haglvejr ned over os, saa Jord og Himmel rystede, og det blev ved lige til Kl. 5. Da endelig kunde vi strække de af Kulde stivnede Knæer efter at have ligget i samme Stilling en halv Snes Timer.

»Plant Bajonetten op!« lød det, »nu kommer de!« De kom ikke, det var os, der maatte løs — auf hurra! Tre Feltwebler saarede, deriblandt Ahlefeldt. Vi stormede frem, jeg véd ikke, hvordan det gik. Jeg husker Billedet af alle de Lig, vi stormede hen over — Lig fra de sidste Dages forbitrede Kampe. »Heksekedelen« eller »Zuavelunden« var vor, og Franskmændene veg ned i Aisnedalen. Det var skrækkelige Øjeblikke, men jeg var saa glad, at jeg var sluppet helskindet fra det. Vi besatte den franske Skyttegrav. Kort efter bombarderede Haubitserne Byen Crouy, der laa i Dalen lige ned foran os. —

Den Nat sov jeg ikke, jeg stod Vagtpost det meste af Natten.

Det var to Døgn uden Søvn; men der skulde følge tre endnu, og det var de værste. Om dem vil jeg fortælle Dig en anden Gang. —

Du forstaar nok, hvor sørgeligt det maa være at se sine Venner saadan tilredte.

Kom endelig med nogle gode Beretninger andet Steds fra, for man bliver jo helt forrykt i Hovedet af at skulle være med til saadan noget.

C u y, 22. 1. 1915.

Kære Forældre!

Jeg har allerede faaet det Brev, I afsendte d. 18. Det forholder sig desværre saadan, som der skrives. Tyskerne har baaret Sejren hjem ved Soissons, har taget en Mængde Fanger. Det stemmer ogsaa, hvad Franskmændene skriver: at vi var Tropper fra 7 Regimenter, der angreb: 84., 85., 86., 12., 36., 163., 52. samt 3. Jægere. Vor Bataljon har vist taget henimod 1000 Fanger, et Maskingevær og en Revolverkanon. De kom jo løbende mod os uden Vaaben, med Hænderne i Vejret; jeg forstaar ikke, saa lidt Modstand de gjorde. Men da jeg først havde set deres Skyttegrave,

forstod jeg det bedre. Vort svære Artilleri havde i flere Dage beskudt dem med Haubitser. De gaar rutsj igennem de stærkeste Dækninger; de slaar et Hul i Jorden saa stort som vort Spisekammer og spreder Død og Ødelæggelse i en Omkreds af næsten et halvt hundrede Meter.

Deres Grave laa fulde af Døde og Saarede, og de maa tilsidst være blevne helt forrykte af Skræk, saa de har mistet al Modstandskraft. Tilmed var det lutter nye Tropper, som

Fig. 4.

lige var kommet Dagen i Forvejen. Vi var helt inde i de forreste Huse af Soissons; det var nemlig ikke, som der stod i »Hejmdal«, Livregimentet, men selveste mit Kompagni, og en Poulsen fra Sommersted gjorde endda det Kunststykke at sove derinde i en Kælder om Natten, medens en fransk Vagtpost patruljerede udenfor, og Kl. 9 den næste Morgen slippe forbi Vagtposten og over ca. 400 Meter aaben Eng uden at blive opdaget Naa, Tankerne om alt det fylder mig med Vemod. Glad er jeg, at jeg selv er sluppet derfra, for naar man kunde slippe helskindet gennem en saadan Granat- og Kugleregner, saa har man Haab for Fremtiden. Ingen af de »Gamle« havde oplevet noget lignende i de mange Slag, de har været med til.

C u y, 21. 1. 1915.

..... Jeg vil gerne forsøge at sende Jer et Par Tegninger hjem; det har jeg længe spekuleret paa. Det kunde være rart at have en ganske tynd lille Skitsebog, saa vilde jeg tegne et Par Billeder af Skyttegrave, Landskaber, Lassigny o. s. v. Det er rigtig nok, at jeg sommetider skriver fra Lassigny og sommetider fra Cuy. Ved Lassigny ligger Skyttegraven. Det er en By, lidt større end Graasten; Cuy er en Landsby, som ligger 5 km derfra, paa Vejen ad Noyon til, og der ligger vi i Reserve, for det er ikke til at holde ud at ligge i Skyttegraven ret mange Dage ad Gangen; der er saa vaadt og leret. Vi bliver saa afløst hver 3. eller 6. Dag og ligger saa 3 eller 6 Dage i Reserve, hvor vi saa gør vort Tøj og Vaaben rent. Der sidder et godt Lag Ler paa

C u y, O i s e, 23. 1. 1915.

Kære Mor!

Her har Du den første Tegning hernede fra, og jeg vil haabe, der følger flere efter. Her bor jeg, naar jeg ligger i Reserve. Køkkenet ligger op ad Trappen til højre. Der er ikke noget, der hedder Forstue. Huset er saa smalt, at Køkkenet gaar helt igennem. Døren er utæt. En Del Vinduesruder er erstattet med Pap, for her er ingen Haandværkere mere. Kommer vi ind i det temmelig rummelige Køkken, saa ser vi først Arnen; her er de lidt mere fremmelige og har anskaffet sig et Komfur. Her har Familien sit Opholdssted, og de to Kvinder og Sous viger næsten ikke fra denne Plads hele Dagen igennem. Det er ogsaa det eneste Sted, hvor der er varmt. Murene er af Sandstensblokke, saa tykke som en En-Stensmur. Der er ingen Vinduesbord og ingen Blomster. Paa Arnehylden staar der blandt lutter Soldatersager et Bæger med Fidibusser; Tændstikker er Luksus. For øvrigt giver alt vor Tøj og Vaaben Køkkenet det stærkeste Præg. Vi ligger her ni Mand; fire blev der saaret i Kampen, én død. Vi holder til om et stort Bord midt paa Gulvet og sidder paa dejlige Stole med Halmsæder. Den Slags Stole træffer man overalt hernede, ogsaa i Byerne; de har et dejligt enkelt Snit, og man skulde slet ikke tro at træffe saadan noget i Frankrig. Gulvet er af sekskantede Fliser, og de skal ikke gøre det varmere. Naa, vi skal udenfor igen. Udenfor Vinduerne til venstre for Trappen er der en stor Terrasse, der bliver benyttet som Tokammer, til Vask-

ning o. s. v. Møddingen ligger helt til højre. Indenfor den Dør med det firkantede Hul har Majoren sine Heste staaende. — Jeg vilde gerne, om jeg kunde, skildre Dig alt dette. Du gaar jo og gør Dig dine egne Tanker ved det hele, og fordi det er i Vælskland og saa langt Syd paa, saa tænker Du Dig det i helt anderledes Farver, end det er. Her har Landskabet endnu ikke saa sydlandsk et Præg. Paa-faldende er de store Frugtmarker; og saa giver Sandstenene, hvoraf de fleste Huse er byggede, ogsaa et mærkeligt Præg.

I Aisne, hvor vi var, var Landskabet meget mere ejendommeligt. Landsbyerne ligger der, graa med blaa Tage, tæt sammenpakkede, med Kirketaarnet ragende op midt i. Der havde de de mærkelige Huler, der saa ud som Kirkekrypter, med Piller og Nicher, og efterhaanden som der blev tændt et Lys, og et til, og stillet ind i Sprækker og Huller, og Piberne kom frem, saa fik en saadan Hule et mærkeligt Eventyrskær, som man aldrig glemmer. Hvad der endvidere giver Landskabet Præg, er de mange smaa Slotte. Jeg har været paa en Mængde. Sidste Døgn ved Soissons laa vi i en hvælvet Vinkælder; vi søger jo altid saa vidt muligt ned under Jorden, for der kan Granaterne ikke gøre os noget. For en fantastisk Sjæl vil denne Krig være en mærkelig Oplevelse; men for en, der holder sig nøgtern, er det hele ligegyldigt. — Her begynder Mangel ogsaa at mærkes, og vi opfordres kraftigt til at spare. Papirspenge har vi nok af. Jeg tror, der er Røre i Østrig. Skriv mig lidt herom, naar Du véd noget.

Mange Hilsener fra Din Søn

Kresten.

L a s s i g n y, 27. 1. 1915.

I Dag har jeg atter modtaget en Pakke med Haandklæde og Sæbe og saa mange gode Sager — Tak for den. Jeg trænger ogsaa til det, men det værste er, at vi nu ikke længere har Vand til at vaske vore sorte Næver i; for rigtignok gaar der en Bæk med det dejligste Vand gennem vor Stilling; men Løjtnanten har set en Vandrotte der — og tænk Jer, sikken en Smittefare der maa være, da kan det bedre gaa an at gaa omkring som en Neger. Hygiejnen slaar mange underlige Koldbøtter her I Dag fik jeg endelig fat i en lille Stump Spejl og Kam; mit Haar har ikke set sidstnævnte siden den 7. August 1914 om Morgenen; men jeg har nu ogsaa en Paryk saa tæt, at Kammen knap kan gaa

igennem, og Faren for at blive skaldet er udsat et Par Aar endnu. —

Nu skyder de igen ganske forfærdelig med Granater; det er jo Kejsereens Fødselsdag i Dag, og vi faar hvert et Stykke Pølse saa stort som én Tommelfinger og et Bæger Vin — og saa mange flere franske Granater, end vi skøtter om. Men vi sidder i Dækningerne, og saa skal der et Slumpeskud til, for at der kan passere noget; men de springer med et Brag, saa Brystet trykkes sammen ved Trykket.

Jeg vilde tage et Par Tegninger af Skyttegraven, men det er saare vanskeligt og paa en Maade forbudt; jeg vil derfor give Jer en Beskrivelse af vor Stilling.

Den adskiller sig en Del fra de andre almindelige Grave, fordi den ligger opad en Banedæmning og derfor for en stor Del er over Jorden. Længst ude er Pigtraaden. Det er en 6-7 Rækker Hegnspæle med Pigtraad trukket paa Kryds og Tværs. Derpaa kommer Brystværnet med Skydeskaarene, hver Mand har sit. Naar Kl. er 6, planter vi Bajonetten op, lader, og stikker Bøssen ind i Skaaret; saa spænder vi Kopleet om, saadan ruster vi os til Natten. Bag Brystværnet ligger saa Dækningerne. De er gravet en Meter ned i Jorden, dækket med et Lag tykke Planker og saa en Mængde Jord; de er selvfølgelig meget mørke; i nogle er der en lille snavset Glasrude, i de fleste har Lys og Luft kun Adgang gennem Døren, der i denne Hundekulde maa holdes lukket. Saa er der overalt en lille Kakkellovn eller Komfur, som det nu kan falde sig.

Hver Morgen Kl. 9 maa en Mand af hver Gruppe (8 Mand) gaa ind til Lassigny for at gøre »Indkøb« af Træ og Kul. Nu er alle Kartofler sluppet op, ellers levede vi højt paa stegte Kartofler.

Naa, Hulen er ikke højere, end at vi maa gaa krum-bøjede. Foran den omtalte lille Glasrude staar der en flot Servante med Marmorplade, den bruger vi som Bord. Vi har endnu et lille kunstigt Spillebord af Mahogni, som vi kan klappe sammen i det uendelige. Langs Bjælkerne er der Hylder, hvor vi kan have vore Pakker og Kram; og det øvrige, Vaaben, Koppel, Brødpose, Tornyster, Kappe o. s. v. hænger rundt om med Væggene. Den inderste Halvdel af Hulen er Sovekammer, der er først et Lag Halm, saa Dyner. Laget bliver større og større for hver Gang, vi har Over-svømmelse her, saa hentes der friske Dyner inde i Lassigny til at brede oven over. Det varer ikke længe, førend man

maa føle sig som Prinsessen paa Ærten. Forøvrigt er der saa tre Stole, som vi fem Mand altid rives om.

Naar det bare er tørt, saa er det saamænd slet ikke saa galt at være her. Det værste er jo, at man kommer aldrig af Tøjet og faar sig aldrig vasket; og om Natten sover man jo i fuld Rustning med Støvler og Pikkelhue paa og Koppel om Livet. — Saa ligger vi et Par Timer, saa op og staa Vagt et Par Timer, og saadan gaar det i det uendelige. For her er der slet ingen Forskel paa Nat og Dag, Hellig og Søgn. Den ene Time gaar efter den anden i en tung Ensformighed, og saa er det jo dog paa den Maade, vi nærmer os Enden; blot have Taalmodighed og skære Timer og Døgn bort, og saa er man jo saa meget nærmere Enden. Og for hver Gang vi kommer til Cuy, skaffer vi os en lille Oplevelse, idet vi saa er en hel Del Danskere, der samles og snakker og synger nogle Sange, det er saa oplivende og noget, jeg nødigt vilde gaa glip af. — Nu faar jeg lige Bud om, at jeg skal paa Lyttepatrulje, derfor maa jeg have mig et Livfuld først. Din Rullepølse smager fortrinligt, Mor; jeg kan jo sagtens, naar jeg har en saadan Tilførsel, som jeg har i den Tid, jeg har været her. — Jeg haaber, I har faaet mine Breve fra Soissons. For Fremtiden tror jeg, jeg vil skrive Nummer paa dem, saa kan I jo se, om der bliver nogle borte . . .

Cuy, Oise, 30. 1. 1915.

Kære Morbror!

Mange Tak for Dit Brev og Dine Pakker; man lever næsten af bare Lækrerier her. — Jeg tror heller ikke, vi kommer hjem før til Sommer; for Øjeblikket staar det vist ikke saa godt til for Tyskland og navnlig ikke for Østrig. — I Morges ved Appellen fik vi en hel Del Sejersberetninger fra Flandern og Kaukasus læst højt for Fronten. Da det er første Gang, slutter jeg deraf, at de skal modarbejde de mange daarlige Rygter, her trænger ind. Man fortalte i Gaar, at Italien nu stiller Krav om Dele af Tyrol, at Rumænien ruster, at Østrig er slaaet saa skammeligt af Russerne — o. s. v.

Her har vi det ikke mere saa roligt, som før Slaget ved Soissons. Vi bliver dagligt bombarderet med et Utal af Granater. I Forgaars blev tre saarede, de to haardt, de er nu døde. Jeg sad og drak Kaffe sammen med den ene af dem; ti Minutter efter drog han paa Vagt, og straks kom der en

Fuldtræffer og slog ham Benet næsten helt af; den anden fik Maven revet op.

For Angreb tror jeg, vi er sikre her. Vi ligger midt imellem to farlige Punkter: Soissons og Roye. Hvordan det er ved Soissons, har jeg prøvet tilstrækkeligt, stakkels Peter, at han er kommet dertil.

Nu har jeg lige været paa en Solskinstur sammen med Jørgen Brag og Peter Jensen. Vi gaar hver eneste Dag en saadan Tur, naar vi ligger i Reserve. Vi gik en dejlig Tur op forbi Byens Slot, der er jo et i hver eneste lille Landsby her, og gennem Parken. Saa taler vi sammen om det ny, vi har hørt hjemme fra. P. Jensen skal altid trøstes, for han ser saa sort paa hele Krigssituationen, og vi andre til Gengæld lige saa lyst.

I Gaar blev der hævdet bestemt her, at Flandern blev rømmet. Jeg har ogsaa for kort Tid siden faaet Brev fra Johannes Clausen fra Bollerslev, som ligger ved Regiment 215. Han skriver, at de har maattet rømme Bixoten og de underjordiske Stillinger, de der havde, og gaa fire km tilbage. Det turde jo være et Fingerpeg i den Retning. Jeg haaber, Du har faaet mine to Breve fra Soissons. Hvis de egner sig til det, maa Du gerne sætte dem i »Hejmdal«; og hvis der ellers er noget, I ønsker beskrevet, saa staar jeg selvfølgelig til Tjeneste, efter bedste Evne.

Gennem saadanne Feltbreve faar man et lille Indtryk af Krigen . . . de officielle Beretninger skitserer koldt . . . En lille Linje dør dækker over døgnlange Savn og Kamp og Lidelser. Men godt er det alligevel, at man ikke faar alt at vide, og at intet Brev er i Stand til blot tilnærmelsesvis at skildre, hvad her passerer . . .

Mange Tak for den lille Parleur, Du har sendt mig, den kan jeg faa god Brug for. Jeg fandt forleden i Lassigny et Eksemplar af Rolandskvadet paa Fransk, som laa og drev. Det har jeg sat mig til at læse, og det gaar storartet. Det er saadan stemt i en højere Takt, som passer meget godt til den Stemning, man kommer i, naar Granaterne bumser ind rundt om vor Dækning. Forøvrigt har jeg Læsning nok her; jeg slæber en hel Del Bøger med i Tornystret; det er unødvendig Bagage, men jeg kan ikke godt undvære dem.

C u y, O i s e, 31. 1. 1915.

Kære Forældre!

Nu sner det aldeles himmeltæt; Sous staar og klapper i Hænderne og raaber: *neige, neige!* det betyder Sne. Trods

det dunderer Kanonerne fremdeles. Men jeg synes, det kan sagtens gaa, og er evig glad, at jeg ikke nu ligger paa fri Mark ved Soissons. Hvor har vi ikke været heldige den Gang, at det var saa mildt, som det var; det var kun engang imellem at det regnede lidt og var lidt vandkoldt. Kulde har vi ellers ikke mærket før nu.

Vi kom ud af Skyttegraven den 29. om Morgenen; da vi kom ind i den, maatte vi øse halvanden Fod ud af vor Dækning; da vi drog ud, var der det dejligste maaneklare Frostvejr, saa rent og tørt overalt, og vi sad hele Tiden i Dækningerne ved en gloende Kakkellovn, mens Granaterne bumsede ind i Massevis. I kender nok den Følelse, naar man sidder godt og varmt under Tag, og der er Uvejr udenfor, den Modsætning gør en saa godt. Den sidste Dag blev der forresten saaret et Par af mine Kammerater, begge to Tyskere. Den ene boede jeg i Dækning sammen med, og vi havde netop drukket vor Morgenkaffe. Han skulde trække paa Vagt, og ti Minutter efter kom der en enlig Granat og slog lige ned i vor Skydestand og saarede begge Vagtposterne, den ene er nu død. Det er saadan et kedeligt Tilfælde; af Hundrede Granater kan det hændes, at der kommer én saadan. Jeg trak paa Post efter ham; men jeg nægtede at staa i den Stand, da der ingen Dækning var, og fik ogsaa Lov til at rykke hen i en fuldstændig sikker Stand. Det gælder om at være forsigtig her; hvert Minut kan bringe noget ondt; men jeg har nu gjort mig til Regel at være paa-passende hver Minut.

Det største Rum er udenom, og i Soissons har jeg erfaret, at man kan komme helskindet gennem en hel Regn af Jern og Staal. Man begriber det ikke og kommer til den Slutning, at der maa ligge andet bagved. Hvorfor trak jeg ikke paa Post den Morgenstund, vi var lige nær til det, og den ene kunde lige saa godt gaa, som den anden. Ved Soissons la' jeg Mærke til en ung Rekrut, en fin og god Natur; han hed Lütje; vi laa sammen i Graven under Granatilden, og han var saa angst; og ved andre Lejligheder havde han været saa modig, det har været ham, som har han havt en Anelse. Et Par Dage efter fik han Siden revet op af en Granat, og er nu død. Jeg tror man kommer til at ane det forud, naar der skal ske noget alvorligt. En Løjtnant fra fjerde Komp. havde ogsaa saadan en Uro; han gav alle sine Sager og Breve af. Ved Stormen var han ikke til at formaa til at gaa op af Graven; endelig sa' han noget som: Ja saa, det

blir min sidste Storm! og næppe var han kommet op paa Brystværnet før hans Kugle kom. Jeg maa sige, at jeg i alle de Dage har været fuldkommen rolig, meget mere rolig end ellers. Skønt Stumper suste om mig, faldt det mig ikke et eneste Øjeblik ind, at en kunde ramme mig.

Jeg har tænkt paa, hvis det kan lade sig gøre, at sende et Par Notitsbøger hjem, men paa en Maade er det jo lidt risikabelt. Mange Tak for Knækkenødderne og de brune Kager, de smagte storartet. Hvordan gaar det Jens?

Hilsen til alle.

Eders hengivne Søn

K r e s t e n .

C u y, 1. 2. 1915.

Kære Forældre!

I Dag er det akkurat et halvt Aar, siden Krigen begyndte. . . . Nu er man jo næsten saa vant til hele Rumlen, saa man begynder at finde sig lidt hjemme i det: seks Dage slaas der Folk ihjæl, og seks Dage leges der tre Mand høj, og Kat efter Mus. Det er mærkeligt, saa ligegyldig man i Grunden blir, og saadan en mærkelig Evne Mennesker har til at glemme og tage den Glæde, de i Øjeblikket kan faa. Jeg har tænkt meget paa, hvori det kan ligge; jeg tror det kommer af, at her er saa mange sammen under nøjagtig samme, Kaar; der er ingen, der i Grunden føler sig forurettet af Skæbnen, og ingen faar Tid og Enerum til at ruge over sine Sorger. Derfor ser man Folk le midt i al Elendigheden, og spøge midt i Granatilden. Men Trykket mærkes overalt her, og man kan tale med den gamle Landeværnsmand, som med den yngste Frivillige, saa længes de efter Fred. Utilfredsheden er til Tider meget stærk; hele Hovenheden er gaaet fløjten, og mange begynder at tvivle paa Tysklands Sag, og siger: Skidt med det hele, lad os bare faa Fred!

Jørgen Andresen er ikke saaret; han har meldt sig syg for en Mavesygdom og ligger paa et Lazaret ved Chauny. Af Danskere er ved vort Kompagni faldet en Lassen fra Grønnebæk, enkelte er saaret, men vi er bleven sparet paa en ganske mærkværdig Maade. Jeg har ikke hørt, at der er falden nogen Bekendte.

. . . Nu kan der gaa lang Tid hen, inden vi atter skal med. Hidtil har det altid været saadan, at de Tropper, der ligger i Reserve (d. v. s. i Cuy for vort Vedkommende), skal med andre Steder, hvor det gaar løs. Men

nu er det bleven bestemt, at næste Gang bliver det 2. Bataljon, hvad enten de er i Cuy eller i Lassigny, og saa kommer 3. Bat. — og der kan gaa et helt Fjerdingaar og mere, inden Regimentet overhovedet kommer med igen, — og saa er Krigen vel forbi. Foreløbig haaber vi, at den bliver færdig til Paaske, det er netop to Maaneder til — og kan de nu ikke banke hinanden af i den Tid? —

Nu tænker jeg ikke, det varer længe, inden Jørgen Brag kommer om til mig og spørger Nyt, og der har jo i lang Tid ikke været noget videre. Vi gaar saa gerne en Tur henad Gaden, og træffer saa Peter Jensen, som er særlig syg efter Nyt, og han blir helt ked, naar man ikke har noget, saa I maa endelig skrive, saa ofte I kan, men vær forsigtigere, for vi kan vente en Revision, hvad Øjeblik det skal være. — Saa gaar vi tre gerne en Tur om mellem Bakker og Skove og taler sammen. Forleden Dag gik vi op forbi Slottet og gennem Parken, da vi kom til et højt Staaltraadshegn, vi klatrede over, og P. Jensen sprang paa Hovedet ned i en dyb, smal Muddergrøft, saa han jagede hele Hovedet væk i bare Mudder.

L a s s i g n y, 5. 2. 1915.

Kære Forældre!

Det er Foraar her nu. Solen skinner saa varmt, og Luften er saa frisk. Det har begyndt at vindtørre overalt. Droslen synger, og Skaden skræpper.

Jeg tænker, om et Par Uger er vi her saa vidt, som hjemme sidst i Marts. Vinter tror jeg ikke mere paa her. Nu har vi faaet det meget lettere, og vi er udenfor enhver Fare, idet der nu slet ingen Vagtposter skal staa om Dagen, og ingen Løberier mere til Byen. — Tidlig om Morgen, mens det endnu er mørkt, henter vi Kaffe, og sent om Aftenen Middagsmad; desuden ligger en Tredjedel af os, en Kolonne eller »Zug«, tilbage i en Hulvej i Reserve de to af de seks Dage, og de, der er tilbage i Stillingen, ligger alle i bombesikre Dækninger Dagen over.

Det er saa beroligende saadan at være sikret, og saa Foraaret og Solen. Jeg er i Grunden saa glad i Dag. Droslen, som synger over Lassignys sunkne Mure, vil hen i Marts Maaned komme op til Jer. Det staar saa klart for mig, naar dens gjaldende Slag lyder nede fra Granerne i Aftægtshaven, klare som Klokker, der ringer Vaaren ind.

Og med Vaaren maa der komme Forandring. Og nu

er der kun to Maaneder til Paaske, og til Pinse skal vi nok allesammen komme hjem igen.

Det er altid Omkvædet hernede, hvem man saa taler med om Fred, og gid Krigen var til Ende.

Hovenheden er næsten helt borte; man slaar fuldstændig af paa Fordringer, og er rede til at mageskifte. Udtalelserne er til Tider meget vovelige; navnlig er man bange for Hungersnød hjemme

Jørgen Brag ligger her og snorksover. Uheldigvis har vi heller ikke faaet Post i Dag, saa vi har ikke noget at fortælle hinanden.

Ja, han er rigtig kommen godt op at køre her; han er jo bleven Saniteter, kan sove baade Nat og Dag, uden at bekymre sig om Vagter.

Hvor er det dog godt, at vi er saadan et Par Bekendte, som holder sammen, og kan holde Modet oppe paa hinanden. Nu maa I ikke tro, at jeg gaar her og hænger med Hovedet, som I i nogle Breve har ladet Jer mærke med. Jeg har forlængst sat Freden ud paa saa langt Beskub, at jeg slet ikke er utaalmodig efter den. Frem for alt vil jeg nødig se en halv Fred. Har vi begyndt og er kommet saa langt, saa lad os endelig faa det helt afgjort med det samme.

Det glæder mig meget at høre, at Stemningen er saa god hjemme. I maa holde alle Granerne parat til Flagstænger, saa der ved hvert Hus kan komme til at vaje et Flag. Hvor vil der blive en Glæde overalt. Jeg har havt mangan Glæde allerede ved at modtage dejlige Breve rundt om fra. Det er saa godt at have saa mange Venner i Ryggen, og nu ser man, hvor mange man har

L a s s i g n y, 7. 2. 1915.

Kære Søster!

Jeg ligger nu i en dyb Hulvej ved Lassigny og har en Mængde Arbejdstjeneste; men det er bedre end Granater.

Det gaar paa Liv og Levnet løs. Vi har hidtil haft det saa hyggeligt med en Bæk, hvor vi hentede Vand til Vaskning og Kogning. Men, o Skræk, da kom der med et en Zuav tilsyne, som har ligget siden September. Ham har jeg drukket mangan en kraftig Bouillon paa. Jeg havde i Grunden slet ikke behøvet disse »Maggier«, og det var intet Under, at de altid var saa kraftige. Prosit — der kommer mere for Dagen end en lumpen Zuav. Du behøver jo ikke at spise

til Middag lige efter at Du har læst dette; til Fedtebrød kan man storartet døje den.

Jeg har tilfældig faaet at vide, at det er Søndag i Dag. Mærke det saadan kan man ikke, i Krigsalmanakken er alle Dage graa. Men jeg er paa Vagtkommando, og tænk, saa har jeg fri fire Timer ad Gangen, og de skal da ogsaa gaa. Tak for Dit Brev af 31., det fik jeg i Gaar. Det var jo sidste Søndag, Du sad og skrev det. Da har I vel lige drukket Søndags Eftermiddagskaffe. Du skriver om brune Kager og Kaffeletter. Jeg takker paa Forhaand.

— Her er mange mærkelige Folk; der er en genial Snedker fra Altona, som fra første Færd har paadraget sig hele Kompagniets Opmærksomhed. Det er en værre Røver og Bandit; for det meste maa man forarges over ham; men undertiden kan man heller ikke andet end lé ad ham; han er som taget ud af en Revuroman. Han er saa lang og ranglet, med et spidst, magert Ansigt, og Benene straalere ud i et skævt X. Naar han fortæller sine Krøniker, er det med Gebærder af den forfærdeligste og mest mystiske Art. Saa stikker han sin spidse Næse lige op i Ansigtet paa én, laaner én et Par frygtelige Øjne og fortæller med et hæst Spøgelsetonefald: *Weest Du — kick mal og kuck mal!* Jeg glemmer ham aldrig fra Soissons, der kom alle hans specielle Evner til rig Udnyttelse. Da vi havde taget Heksekedelen, var det mørkt og vi var alle saa trætte. Nu vilde vor Snedker trykke sig for at staa Vagt, og forsvandt ned i en fransk Understand nede i en Kløft. Der laa allerede én; da han vaagnede, var det langt op paa Formiddagen; han ruskede sin Sidemand i Armen, Hoch, Hoch! men han var ikke til at faa vaagen, han ned i Lommen efter sin elektriske Lygte — *kick mal — kuck mal!* da var det en død Franskmand; men hvad der undrede ham var, at han ikke stank, for han havde ligget der i fjorten Dage. Da vi havde taget Byen Crouy, var Godemann første Mand, der foretog en Rekvireningsekspedition derned — og Du kan tro han fandt Sager. Naar han havde overlæst sig med én Slags, fandt han straks noget bedre, og maatte saa smide det første. I første Omgang kom han med 30 Par Strømper, 10 tykke Sweaters, 30 Pd. Chokolade og alle Lommer fulde af Krims-Krams. Næste Gang havde han paa sin ene Skulder en Sæk med 50 Kødconserves og paa den anden en Sæk med — Haandgranater! og *Weest Du*, saa faldt han i Skyttegravnen over sine egne Ben, og naar Du vidste, hvor farlige Haandgranater er!

En anden Gang fandt han en Trækasse, som var meget svær; han troede den var fyldt med Konserves, og slæbte af med den. Og — kikk mal — da var den fuld af Granater til Revolverkanoner — og han kom væk i en Fart.

L a s s i g n y, 8. 2. 1915.

Kære Forældre!

Mange Tak for alle de Pakker; jeg havde nær aldrig faaet dem slæbt med mig fra Hulvejen herhen i Morges. I Dag er der kommet en Pakke fra Misse med alle Slags lækre Sager og en fra Johannes Clausens Søster Inger og saa videre i det uendelige. Man lever næsten som, tillad mig et tysk Mundheld, »der Herrgott in Frankreich«.

Mens jeg skriver dette, sidder jeg paa en tom Konserverdaase, og det er ret farligt, for den er meget vankelmodig; men jeg kan ikke vælge højere Sæde, da jeg alt, saa som saa, har Hovedet mod Loftet — og saa sidder jeg og beskuer hele Herligheden og kommer til at tænke paa, hvor godt jeg dog har det fremfor mange andre . . .

Det er vel haardt, at en skulde tages ud af vor Midte; men her er hele Hjem, hele Slægter bleven oprevet og spredt for alle Vinde; hvad der bandt dem sammen, det ydre, Hjemstavn, Arne, er jævnet med Jorden, og det kan tit knibe med at finde Stedet for Lykken igen. — I vil have lidt at vide om de to franske Kvinder og Sous (Souzanne). Sous er en lille elleveaars Pige; hun kalder altid mig *Kresten le Danois*, for jeg har jo fortalt hende, at jeg er Dansker. Den ene af Kvinderne ligner noget en Nordbo; den anden er mere Romaner med kulsort Haar og Øjne; hendes Mand ligger ved Fronten, og hun har ikke hørt fra ham siden August. Hun er meget tungsindig.

De gaar akkurat med samme Slags Klær, jeg mener Snit, som Bedstemor, er meget jævne og gode Folk, med god Oplysning. Navnlig ved Sous Besked om alt muligt mellem Himmel og Jord, hun er i den Henseende lige saa vidt som en lige konfirmeret Pige hjemme.

Der er blaa Himmel; en Flyver svæver højt oppe; de franske Shrapneller springer rundt om ham, vi kan tælle op imod hundrede smaa hvide Skyer — Franskmanden har Krudt nok endnu.

C u y, 13. 2. 1915.

Kære Forældre!

Nu er der igen gaaet lang Tid, inden jeg har faaet skrevet; men Tiden løber rent fra mig . . . Vi har det saa roligt her, saa man næsten skulde tro, der var Fred; men undertiden bliver man rusket ud af sin Indbildning, og saa ved man, at der er Krig i Verden endnu. Det er mærkeligt, til højre og venstre skyder de uafbrudt, men hos os er der næsten altid roligt, og Geværildten er helt forstummet. Jeg har under dette Felttog skudt tre Skud af, og jeg vil garantere for, at de sidder i vor egen Traadforhugning; og under Slaget ved Soissons affyrede jeg ikke et eneste Skud. Jeg har læst i den tyske Generalstabsberetning, at dette Slag sidestilles med Gravelotte og St. Privat i 70. Det er vel en hel Del overdrevet, særlig med Resultaterne nu og da.

Der er lige kommet Telegram her, at der er taget 26,000 Russere til Fange. Hvordan det forholder sig, véd jeg ikke. Nu er der kommet ny Forstærkning hertil for det Tab, vi har haft ved Soissons. De Folk er saa uhyre indbildske og slet ikke til at snakke med, de véd jo alt saa nøje . . .

Det er en hel Maaned siden vi var ved Soissons. Ja, Tiden gaar, og det er godt. Vi er nu altid fri for Tjeneste hele Dagen igennem. Først ved Mørkets Frembrud kommer vi ud til Arbejde og Vagttjeneste. Derfor er vi temmelig sikre for Granater . . .

Nu er det Søndag og vi bliver kommanderet til Feltgudstjeneste. En Time før vi skal træde an, kommer der Bud, at vi skal møde i Kappe og lange Støvler. Saa skal vi til at pudse over Hals og Hoved, og naar I kan tænke Jer, hvordan en sort Mantel ser ud fra Skyttegraven, saa kan I forstaa, hvilket Arbejde det koster at faa det sorte til at skimte igennem. Vi er i en god Stemning til Kirkegang.

Præsten taler i høje Toner om, hvor lykkelige vi er, at vi faar Lov til at opleve de store Tider. Vi synger første og sidste Vers af »Vor Gud han er saa fast en Borg« — andet Vers springes over, (Vor egen Magt den er kun svag, let kan os Fjenden fælde), det passer jo ikke saa godt ind i Stemningen . . .

Hulvejen ved Lassigny, 16. 2. 1915.

Kære Far og Mor!

I længes vel efter at høre fra mig, og har maaske været urolige, fordi der nu atter er gaaet nogle Dage hen. Det

maa I endelig ikke være. Det kan ske, at vi bliver lidt udmattede her ved uvant Arbejde og Mangel paa Søvn, saa der kan gaa Dage hen, hvor man ikke synes, man kan overkomme at skrive, og saadan er Tilfældet med os i denne Tid. Forøvrigt ligger vi helt sikre, og der er ikke noget videre at befrygte. Her i en dyb Hulvej ligger en Del af vort Kompagni i Reserve; vi forbereder her Træarbejder, som Pæle, Trinbrædder til at lægge i Bunden af Graven o. s. v., stiller en Del Vagter, og er saa ikke i første Linje

Jeg har haft Brev og Kort fra Misse, hun skriver, at I havde Besøg af Moster Ingeborg og Fru Gabe. Det er da godt, at der endnu er en Vej aaben til Danmark, saa man baade kan høre lidt fra og snakke lidt med dem derovre. Ja, naar blot Tiden var der, at man igen kunde færdes som fri Mand, hvor man lystede. Her tales om en uhyre stor Sejr i Polen, hvor 11 russiske Divisioner er oprevne, og over 100,000 Mand taget til Fange, og alle gaar nu stærkere end nogensinde og taler om Fred, for de synes, at Rusland maa være slaaet helt sønder og sammen. — Hvordan er Stillingen egentlig? Jeg synes, der paastaas, at Russerne rømmer Bukowina igen.

Bare det dog kunde faa en Ende!

I Dag havde jeg Brev fra Margrethe Juhl. Hun skriver, at de har ikke hørt fra hendes Bror siden 10. Januar, og hun formoder, at han har været med ved Soissons.

Er han falden der, saa er det da en Trøst for mig at vide med Sikkerhed, at jeg ikke har været hans Bane. Det vilde være forfærdeligt, om jeg ikke vidste dette ganske bestemt; forhaabentlig er han, om ikke bedre, kommen i Fangenskab. Det er en Kamp, Folk mod Folk, Brødre mod Brødre, og hvorfor? Er ikke det hele for Penges Skyld, for Rigdom og Magt — aa, kunde man kæmpe for ideelle Værdier, for Lykke, saa vilde det ikke falde saa svært, men sætte Livet til for Penge!

Naa, der er, Gud ske Lov, andet, der forsvarer denne Krig — kun ved et Uheld kommet paa den sorte Side.

— Æbleskiverne bekom Jørgen Brag og mig storartet. Vi varmede dem over Kakkellovnen, og saa laa vi og talte om lyse Dage. Hilsen fra ham.

L a s s i g n y, 18. 2. 1915.

Kære Eja!

Mange Tak for Dit Brev, jeg har vist endda to at takke for. Nu, saa har det været Fastelavn, det vidste jeg slet ikke.

Det er jo dumt, for man véd hverken, om det er Søndag eller Mandag her; jeg tror ligefrem, man har glemt at male Søndagene med rødt hernede i Krigskalenderen. Det glæder mig at høre et lille Pips fra Jer. Her har vi haft et stort Slag, ja, nu maa det jo være en hel Maaned siden, jeg deltog i det i fem Døgn i Træk, og da har de Højskolekarle jo vist siddet og trykket sig opad den varme Kakkelovn og skulket fra Gymnastik, ja, jeg kender dem. Det er en mærkelig Gymnastik, vi driver her, enten løber vi paa med et Brøl, ja, Du gør Dig slæt ingen Forestilling om, hvordan Benene gaar under én — eller vi ligger timevis paa Maven, med Næsen boret ned i Jorden, og søger Dækning — bare et Muldvarpeskud eller en lille Græstot. Jeg har været i Slag i fem Døgn, og i den Tid har jeg ikke skudt et eneste Skud; jeg véd ikke, hvordan I forestiller Jer det; Geværet er næsten ved at gaa af Mode; naar man nu viser sig for meget, saa faar man et Par Granater — derfor kryber vi ogsaa ned i vore Dækninger og ligger der paa Ryggen den udslagne Dag. Men til Paaske faar vi nok Fred — vi skulde jo allerede have haft den til Jul. Og hvad saa, naar vi har faaet Fred — saa maa jeg nok hellere komme ned til Jer igen; man har jo oplevet en Del i dette halve Aar; men jeg tror ikke, jeg har forandret mig synderlig; der er dog ingen, der kan kende mig paa Grund af et mægtigt Fuldskæg, det har jeg dog kun af praktiske Grunde, og det ryger den første Dag, vi faar Fred. Jeg tænker tit paa Vinding og paa den Tid, jeg har været hos Jer, og jeg siger mig Gang paa Gang, at det var den lykkeligste Tid, og det skønt jeg var alt for ung og derfor maatte døje en Del med Eleverne. Meget ældre er jeg jo ikke blevet — det er helt latterligt at tænke sig, men det ligger saadan for mig, som om der var gaaet mange Aar hen. Ja, kunde man blot med en rolig Samvittighed forsvare det, saa vidste jeg nok, hvor jeg hørte hjemme, men man har jo de ulyksalige Idealer, og dem klamrer man sig til som til et Vrag og vil ikke slippe dem. Det er mærkeligt — thi skønt Granaterne suser og for ganske kort siden slog ned rundt om min Dækning, saa faar jeg endda pludselig Lyst til at »færge« og fortælle Eventyr, man bliver lovlige ligegyldig, som Dagene gaar; men nu er jeg jo snart ogsaa en gammel Krigskarl, og jeg synes altid, at den Smule Skyderi, vi har her, er kun mikroskopisk i Sammenligning med den Helvedsmusik, som jeg har hørt ved Soissons — og der slap jeg dog hel-

skindet igennem, tænk Dig i Stormløb over en Fjerdingsvej, gennem en Byge af Kugler og Maskingeværkugler — det var et rent Vidunder — man maa blot ikke gruble for meget, men tro. Hilsen til alle.

Din hengivne

Kresten Andresen.

Skyttegravene, 21. 2. 1915.

Kære, søde, rare Misse!

Tusind Tak for alt, hvad Du har sendt mig af Kød, Flæsk, Abrikoser, Pølser, Skinke, Chokolade, Sæbe, Bouillontærninger, Lagkage, Kaffe, Nødder, Postkort, Smør, Fedt, Pastiller, brune Kager, Bonbons, Cigarer, Strømper, uldne Trøjer, Knapper, gode Ønsker, Brevpapir, Lys og saa fremdeles. For alt min hjærteligste Tak, og om Forladelse for mulig Glemsomhed. — Det er Søndag Morgen. Solen skinner, Kanonerne tordner, Flyverne snurrer, og jeg ligger i min Hule sammen med en tyk, forædt Bagersvend, som slumrer efter en taktfast Melodi. (Sig mig, i Parentes bemærket, er det ikke underligt, at alle Bagersvende er kalveknæede, jeg mindes ikke at have truffet en eneste, som ikke har været det — men formodentlig ligger det i Opdragelsen.) Samme Bagersvend og jeg fik den Idé, at vi vilde fejre Søndagen med en efter Omstændighederne bedre Kop Kaffe; og det saa vi os i Stand til, eftersom han længe havde været rent ulykkelig over at slæbe paa en stor Daase fineste Mokka, som han i sin Tid havde »købt« i Croy.

Først, — for Du maa vide, Dramaet udspandt sig i flere Akter — kunde vi ikke faa Kakkelovnen til at brænde uden Røg, og det vil jeg sige Dig er ogsaa et Kunststykke af Rang, som kun sjældent lykkes helt. Og saa snart der viser sig en lille uskyldig Røg, som stikker Næsen op af Kakkelovnsrøret, saa har vi straks en Gefrejter, en Underofficer, en Sergent, en Løjtnant, en Kaptajn og en Regimentsadjutant paa Halsen; og saa kan vi synges, som der staar i Sangen

tilsidst fik hele Huset Skældud,
tra la la la la la la la la,
og det for lidt Røg af en Kakkelovnstud,
tra la la la la la la la la.

Naa, Ild fik vi omsider, med og uden Røg, og den noget tynde Kaffe fra Køkkenet skulde nu modtage Forstærkning fra Daasen. Men saa, kan Du tænke Dig, kunde Kak-

kelovnen ikke faa Luft længer, og den havde jo ogsaa længe holdt Vejret tilbage for ikke at kvalme. Bageren pustedede, saa en Kvalm fyldte hele Hulen og strømmede ud af alle Hjørner og Sprækker, og Vagtposten udenfor kom til at nyse og bandede, — puh ha! Vi gned Øjnene — pffff!

Fig. 5. Udenfor Hulen.

Endelig fik den Luft, den Stakkel. Ganske vist var saa til Gengæld Bageren aldeles uden Vejr, men det fik hjælpe sig, for vi fik Kaffen over igen, og den stod i fem Minutter, ti Minutter, et Kvarter, en halv Time —, jeg havde allerede sat en Mellemmad til Livs, og alle de lækre Sager stod op-rangerede i Halmen omkring mig, og Kaffen, den kogte fremdeles ikke, og skal jeg sige Dig hvorfor: Jo, den var

saa elendig tynd og flov, at den slet ikke kunde komme i Kog; og Bageren sad utaalmodig, med Daasen i den ene Haand og Skeen i den anden, og jeg havde i Mellemtiden yderligere smurt mig med en tre, fire Mellemmader, og saadan stod vi endnu en halv Time, for vi har saadan en Taalmodighed her; og et Par Timer fra eller til spiller ingen Rolle for os. Endelig brast dog Taalmodigheden, først for Bageren; han havde allerede det ene Ben løftet for at sparke Kakkelovn, Kaffe og samt ud af Døren, da han fik en glimrende Idé, nemlig at koge et Bæger meget stærk Kaffe og saa hælde det sammen med den tynde. Vi fik endelig ved at klemme vore Feltflasker et halvt Bæger Vand samlet, og satte det over. Og saa sad vi i fem Minutter, et Kvarter — naa! — en halv Time; hvad Pokker, Vandet dampede ikke engang, og Vand kan da ikke koge uden at dampe — du store Kineser! Ilden i Kakkelovnen havde set sit Snit til ubemærket at forsvinde, den Hallunk. Bagerens Ben løftede sig igen betænkeligt — holdt! Nu fik jeg en Idé, for nu havde vi ventet saa længe, og saa vilde vi da ogsaa have Kaffen; og vi fik lavet et Stillads, hvorpaa vi anbragte Bægeret, og satte et Lys under, og saa sad vi i fem Minutter, ti Minutter, et Kvarter — da fik Bageren endnu et Lys under, — en halv Time: Nej, raabte jeg, nu vil jeg, Søren smække mig, have Kaffen, hvad enten den er tyk eller tynd, hæld paa, Bager! Og Bageren hældte paa, og i sin Iver hældte han saa meget paa, at det blev den rene Grød. »Al den dejlige Kraft«, sukkede han Gang paa Gang, og saa hældte vi paa Centralpotten, og saa fik vi Kaffe, og jeg vil sige Dig, det var en ypperlig Søndagskaffe. Bageren spiste og drak saa meget, at han ikke saa sig i Stand til at løfte Benet mere, men væltede plat om paa Siden og snorksov, og det gør han endnu. . . .

C u y, 24. 2. 1915.

Kære Forældre!

. . . Jeg synes, det trækker op til Uvejr nu. Her gaar Rygtet overalt, at Danmark vil gribe ind, men det tror jeg ikke paa. Naa, vi tror paa, at vor Sag er god, og saa skal det nok faa en god Ende ogsaa. Det er jo noget, det slet ikke nytter at spekulere paa, da vi jo dog ingen Indsigt har deri. — I Dag er det Vaar for Alvor. Solen ligefrem brænder. En Bonde gaar og saar Hvede, det bliver gjort noget hovedkulds, bare pløjet én Gang, til-

saaret og saa harvet. I har vel ikke begyndt med Foraarsarbejdet endnu. Her synger Lærker og Stære som hjemme, og Violer er sprungne ud, og vilde Kalaer.

I Eftermiddags kom Sous færende, gloende rød i Hovedet, og fortalte, at Doktoren vilde snakke med *Kresten le Danois*, og jeg skulde straks komme over til ham i det store Hus. Jeg gik derom og traf Dr. Thomsen fra Skærbæk; han var bleven saaret meget let i Haanden af en Granatsplint og hvilede nu ud her i Cuy. Og saa havde han jo læst mine Breve i »Hejmdal«, og alle kender jo Sous her.

Vi gik en lang Tur sammen op forbi Slottet »Les Essarts« og om i den dejlige Park.

Vi talte sammen om alt muligt, selvfølgelig mest om Krig . . .

L a s s i g n y, 28. 2. 1915.

Der er her i Kompagniet en rigtig drøj, gammel Dag-lejer oppe fra Haderslevvegnen; han har givet os, baade Danske og Tyske, et Mundheld at leve paa; naar han bliver vækket og skal trække paa Vagt, saa plejer han gerne at vende sig et Par Gange og sige: »De æ nok fo tidle!« Det er blevet Kompagniets staaende Mundheld. Forøvrigt trænger der sig mange Ord ind hernede. Mange siger altid: Skaall! naar man faar en Snaps, og det er ganske morsomt at høre en Hamborger og en Bremer sige: Skaal for gamle Danmark! —

Nu er vi allesammen inde paa, at det snart maa være forbi. Vi regner med, at vi endnu skal to Gange i Skyttegraven, saa vil der være Fred — men »de æ nok fo tidle!« Vi har endogsaa gaaet saa vidt, at Jørgen Brag og jeg har væddet med Peter Jensen om, at det er forbi til Paa-ske; han er jo vores Thomas hernede; men denne Gang kunde han maaske faa Ret, skønt jeg slet ikke tror det.

Nu regner det stærkt, og det drypper igennem. Jeg har endelig fundet et tørt Sted, hvor jeg kan sidde og skrive. Men det varer vist ikke saa længe. — Saa, nu er Freden ogsaa forbi for det første, for her melder sig snart den ene og snart den anden, som vil afmales, for at deres Kone kan faa et Billede af dem, og jeg er slet ikke glad ved den Slags Kommissioner, for det kan jo aldrig blive godt nok.

Det hele kommer af, at min Korporal en Dag kom

hæsblæsende om til mig og befalede mig at melde mig paa Skrivestuen. Jeg spurgte ham, hvad der var løs, men han raabte: Druck los! Jeg skulde ikke spørge saa meget. Da jeg kom derom, fik jeg at vide, at der blev søgt en, som kunde tegne Landskaber, han skulde afkommanderes til Flyverafdelingen i Noyon. Jeg saa mig allerede paa en Himmelflugt over de franske Skyttegrave, omkranset af smaa hvide Shrapnellskyer, der kom nærmere og nærmere. Naa, heldigvis skulde den Tegner være teknisk uddannet, og det kunde jeg jo ikke paastaa, at jeg var; men derved kom det ud, at jeg kunde tegne. Nu har jeg lige fuldendt et Billede af min Korporal; det blev krumt og skævt, med bistre Rynker i Panden; men alle var enige om, at det var taget paa Kornet, og saa maatte Korporalen jo ogsaa indrømme det. —

I maa skrive mig lidt mere om, hvor vidt Vaaren er hjemme. Der er vel Krokus paa Græsplænen. Her kan vi mellem Ruinerne finde Juleroser og Vintergækker, og jeg fandt forleden en Rosengren med halvt udfoldede Blade; det tror jeg nu ogsaa er enestaaende. I Skovene spirer det trindt, Violer og Kalaer, og Fuglesangen er den samme som hjemme. —

Nu har vi et regulært Tordenvejr; det er ikke til at tænke sig, hvad man alt maa opleve. De franske Kanoner er vist for Tiden paa en lille Udflugt til Rheims. »Rabalder skal vi ha«, sagde en Artillerist til mig, »naar Franskmanden er kommen til Ro, begynder St. Peter!«

Nu vil jeg haabe, at St. Peter snart vil hjælpe os til Ende med denne Krig, men det er jo nok »fo tidle«.

L a s s i g n y, 2. 3. 1915.

Kære allesammen!¹⁾

Mange Tak for Dit Brev, Faster, og Blomsterne; ja, Paaskeliljen skal nok komme til at betyde Fred. Jeg har rigtig faaet Brev fra Dig før; men Du maa jo ikke have faaet mit Svar derpaa; enkelte Breve kan nok gaa tabt i Tider, hvor der er større Troppeforskydninger, men det er kun yderst faa; Postvæsenet funktionerer uhyre præcis. Men her ligger vi jo ogsaa i fuldstændig fast Stilling, den rene Belejringskrig Nu har vi faaet en stor Badeanstalt, hvor vi kan faa varme Bade, saa tit vi vil, d. v. s., naar vi ligger i Reserve i Cuy; og I kan tænke Jer, at de er

¹⁾ Til Vinding Højskole.

ved at indrette en større Teatersal. Det hele faar her tysk Præg; ogsaa Gadehjørnerne i Dives pranger med Navne som Hindenburgerstrasse o. s. v. I Belgien var overhovedet alle Vejvisere og Plakater allerede i November tyske. Forleden Dag blev vi allesammen — undskyld Ordet — aflusede; det var en meget komisk Scene, for alt vort Tøj skulde gennemhedes i en Dampmaskine, og i den Time, hvor det stod paa, maatte vi løbe rundt med ikke mere Tøj paa end vor Kappe; det var komisk at se dem galloppere op og ned ad Gaden; thi selv om vi er i Vælskland og det er ved at blive Foraar, saa kan det gøres behov at galloppere sig til Varmen, naar man med et bliver saa sommerligt klædt. Forøvrigt kan vi her tillade os mange Bekvommeligheder i Reserven — for et seks Dages Ophold i Skyttegravene er lige akkurat nok til at sætte et uigennemsigtigt Lag over hele Personen og alt hans Tilbehør. Saa kan vi spadsere i Parken til et stort Slot »les Essarts«, og det er dejligt nu, for det myldrer frem af Jordan af Violer og vilde Kalaer (Ingefær); Misteltenen, hvoraf der er en uendelig Bunke, er grøn. Her er mægtige Fyrretræer og Libanons Cedre. Og i Skoven henter de franske Bønder under Militærvagt Brændsel. De kører det hjem paa tunge, tohjulede Kærrer; Hjulene har som oftest min Højde; og der har de saa en tre-fire store flamske Heste for, den ene foran den anden, ikke i Spand som hjemme. Selve Landskabet er ikke her saa forskelligt fra det hjemme; det veksler med Bakker og Dale, Enge og Skove; men hver eneste Mark er Abildgaard, der er en Masse Frugttrær; hver eneste Gaard har næsten ogsaa en Frugtperse, og man laver her Æblevin i stor Stil — »men den er sur, Peha!« I Begyndelsen laa der jo fuldt i alle Kældre i Lassigny, og da vi ikke maa drikke Vand, saa var vi jo henvist dertil, men det var næsten som at spise Slaaen. Vin har de her — eller nu maa man sige: har haft —; hvert eneste Hus har ogsaa sin Vinkælder, som der er gjort særlig megen Stads ud af; de er altid helt af Sten med runde Hvælvinger; tit ligger de helt frit et Stykke fra Huset. Alt, hvad der hedder Huse, er nemt byggede her; man bruger som oftest store tilhugne Kalkstensblokke, to Fod lange og to Fod høje. De giver ogsaa en lille Smule sydlandsk Præg, særlig i Byerne, hvor de tit istedenfor Skodder bruger Persienner

C u y, 6. 3. 1915.

. . . . Jeg synes, det hele nærmer sig stærkt Enden. Jeg véd ikke, hvori det ligger, men jeg har det saa absolut paa Fornemmelsen og begynder allerede at rette mig saa smaat ind paa det. Forleden Nat drømte jeg noget mærkeligt Skædder: Jeg stod pludselig paa Londons Gader i mit Konfirmationstøj, og kort efter dukkede jeg op hjemme. Jeg synes, det trækker sammen fra Italien — hvor længe mon Regeringen kan styre det Parti, der vil intervenere? Paa den anden Side er det mærkeligt med Japan og Kina, og Amerika synes jo at blive optaget der. Blokaden gaar jo sin skæve Gang, og den tegner jo til at faa et ret heldigt Udfald. Hvad der fremdeles er værd at lægge Mærke til, er den vældige franske Offensiv, og at endogsaa Russerne har grebet til Modangreb og rykker frem med vældig Overmagt. —

Jeg savner saadan solidt Nyt.

7. 3., Søndag.

Det er Søndag igen. Dampmaskinen brummer et Stykke henne i Gaden og tærsker Franskmandens Korn; men selv faar han intet deraf. Han har ikke en Gang Lov til at pløje sin egen Mark — det Forbud kom for et Par Uger siden, da havde de allerede begyndt at saa. Nu begynder man vel at fortryde, at man har ødet saa meget Korn her uden Nytte. Da jeg kom her, slæbte vi hver Aften utærsket Hvede ind for at bruge til Leje. Gaderne i Lassigny var belagt med et tykt Lag Havre, for at man ikke skulde lave for megen Støj med Vogne o. s. v. Tænk engang, hvad Havre der har ligget en Vejstrækning paa over en halv Mil, og saa var det kun her paa det Par km af den uhyre lange Front. Naa, hvad der er gaaet til Grunde, er gaaet til Grunde, og saa er den Slags Værdier kun intetsigende mod saa meget andet, der ødes. —

Sous sidder og piller Bønner. I vil vide, hvad Familien lever af, ja, det er uhyre ensformigt. De faar nogle runde Kringler udleverede af Borgmesteren, halvt af Hvede og halvt af Rug, saa store som et almindeligt Trillebørshjul. Det spiser de som oftest tørt eller med en lille Bid Kød eller et Par stegte Kartofler til. Forøvrigt har de Mælk at leve af og saa Bønner og Roer. Forleden Dag spurgte de mig, naar det dog gav Fred, men det vidste jeg jo lige saa lidt som de. Jeg trøstede dem saa godt jeg kunde; de

gav sig til at græde over al den Elendighed. Ellers ser man dem sjældent græde, skønt de har Grund dertil. Sous fortalte mig, at hendes Mor og hun ellers boede i Candor, det er en lille Landsby i Ildlinjen, ikke saa langt herfra. De var flygtet hjemme fra, da Krigen drog til disse Egne, og de har ikke hørt fra Manden siden sidst i August. Nu har vi prøvet at skrive til det internationale Bureau i Genève for at skaffe Oplysninger om ham. Jeg har lovet Sous at lave hende en lille Vogn til Rigmors Dukke, som har faaet Navnet Lotte efter en Historie, som Sous sidste Dag havde for i Lektier, og som jeg hørte hende i. Hidtil har hun jo kørt rundt med Dukken i en tom Cigarkasse. Det er helt rørende at se hende med Dukken, som hun blev saa sjæleglad for. Her paa Gaarden er der endnu en lille pilmager Kørehest og saa et uhyre komisk Æsel, som hedder Paptiste; det er saa uendeligt dumt og dovent. Naar man endelig bliver det for nærgaaende, saa giver det et lille Grynt og et Vrik med Halen, som den sidste Rest af at slaa Bagen op. Jeg har taget et Portræt af ham, som han staar midt i Solskinnet, saa doven, at det slet ikke kan beskrives. Det Æsel er jeg ude at hilse paa, hver Gang jeg kommer her til Cuy. —

Ellers er der ikke noget særligt at bemærke, jo, vor geniale Snedker fra Altona har faaet et Ben, idet han er bleven afkommanderet for at hjælpe at bygge de belgiske Fæstninger op igen

L a s s i g n y, 12. 3. 1915.

Kære Far og Mor!

Mange Tak for Jert sidste lange Brev. Der har gaaet nogen Tid hen, hvor jeg slet ikke har kunnet skrive. Jeg har været meget stærkt forkølet og har ogsaa haft lidt Feber. Forleden, da jeg i Cuy i den Anledning meldte mig syg, blev jeg undersøgt af Dr. Thomsen, han er nu kommet over til vor Bataljon, og det er jeg meget glad ved. Jeg havde en Samtale med ham; han mente, at Jenses Fod sagtens kunde komme sig igen, og det skulde man da ogsaa antage. Naa, saa maa han jo være kommet hjem allerede, eller i hvert Fald være godt undervejs, — ja, naar en anden først var saa vidt

Det er imidlertid slet ikke saa daarligt, at man stilles overfor store Oplevelser. Den, der aldrig fik Lov til at opleve hverken Glæde eller Sorg, maatte blive et underligt

stakaandet Menneske, uden Vingeluft, — mon tyk og fed og gnaven, eller tynd og mager og gnaven? — I skriver meget om Brødspørgsmaalet, saa jeg kan forstaa, at det maa være ret alvorligt. Ja, her mærkes det sandelig ogsaa, og det ikke saa lidt; vi er bleven sat ned i Brødration saadan, at vi nu faar to Tredjedele af, hvad vi før fik. Grunden er, at der før er bleven spildt saa meget Brød, og nu faar vi Brødpenge i Stedet for, 1,50 Mark pr. Maaned. I hvert Fald er det baade sikkert og vist, at man umulig kan komme ud af det med Brødet, da det tilmed langtfra har samme Næringsværdi som før. Naar I skriver, maa I være meget mere forsigtige; jeg har faaet to Breve tilbage med Anmodning om at skrive Tysk; vær endelig forsigtige med Ordvalget, for det kan have uanede Følger. Jeg har ingen Aviser faaet i fire Dage, maaske der er stort Nyt i Vente.

Søndag. — Naa, nu har Brevet ligget hen et Par Dage. Jeg har faaet en ny Løjtnant, Jørgensen med ø. Han skal være fra Haderslevegn og er et magesløst Menneske, saa hensynsfuld og rar; vi foretager os intet unødvendigt Arbejde; men har Ro baade Dag og Nat. Jeg har lige faaet Fotografisager fra Agnete, det skal nok blive morsomt. — —

15. 3. 1915.

Kære Morbror!

Mange Tak for Dit Brev, som jeg alt længe har burdet svare Dig paa. Stillingen og Fredsudsigterne er jo gode for Tiden. Blokaden har et glimrende Forløb. Nu maa Englænderne og Franskmandene vel snart være naaet til Konstantinopel, og saa synes jeg, Krigen maa vise en ny Fase fra den Dag af.

Du skriver, at Krigen vil blive langvarig — hvad forstaar Du ved langvarig; for her begynder man at fable om, at vi ogsaa kommer til at fejre næste Jul i Felten? Det vil jeg hverken haabe eller tro. — Til at begynde med regnede vi med Freden til Oktober; men til Jul vilde i hvert Fald Krigen have Ende. Det var sært at lægge Mærke til, hvorledes, som Julen nærmede sig, snart den ene og snart den anden opgav Haabet og skød det ud til Paaske. Men der var dem, der endnu Lille Juleaften bestemt troede, at vi fik Fred til Jul. Nu satte alle Haabet til Paasken, og vi syntes alle, at det kunde ikke fejle, og nu er der næsten ingen, der tror paa det mere.

Det falder mig tit saa underligt tungt for Brystet

med den Tanke, at denne Krig slet ingen Ende vil faa. Den vil rase blodigere og blodigere; flere og flere vil komme med, nye Verdensdele, nye Folkeslag, og Slægterne vil slaa hinanden ned, saa der ingen Ungdom er mere i Verden — og hvorfor? Denne Tanke faar jeg tit, og jeg kan slet ikke komme fra det igen. Jeg kan heller slet ikke tænke mig at skulle opleve en Dag, hvor det hed, at nu kunde vi pakke vor Ransel, for nu gik det hjemad; hvis man var lidt mere dramatisk anlagt, vilde man jo kunne faa et Slagtilfælde over en saadan Lykke. Naa, ikke Jul, ikke Paaske, ikke Pinse — hvornaar saa? Det er for Øjeblikket det mest brændende Spørgsmaal, og det er der vel ingen, der kan give Svar paa. Hvordan vil det hele mon forme sig? Faar vi en hurtig Fred, eller skal vi have en lang Vaabenhvile? Hvordan vil der overhovedet kunne blive saa megen Enighed i alt det Roderi, at der kan blive sluttet Fred, for der er vel ingen, der vil give efter. — Naa, har vi holdt saa længe ud, saa kan vi vel denne Maaned med — og jeg haaber endnu stadigvæk paa, at det næstendels er forbi til Paa

— Her har der i den sidste Tid været ganske usædvanlig roligt. Kun i Dag har vi faaet en ganske uhyggelig Granatfyrr; men vi er temmelig sikre i vore Dækninger. Jeg tror ikke, at Franskmændene har saadanne Felthaubitser; vi har en Mængde af Kaliber 10,5, og de slaar igennem de bedste Dækninger. Her, hvor jeg ligger, laa den yderste højre Fløj af Hæren i September og herfra begynder Opmarsjen til højre. Der har staaet voldsomme Kampe her. Lassigny er bleven stormet tre Gange. Der ligger endnu Turkoser paa Markerne. Jeg sender Dig et Billede af den prægtige Kirke — saadan er hele Lassigny.

L a s s i g n y, 16. 3. 1915.

Kære Søster Misse!

Tak for Dit Brev; det fremgaar tydeligt og klart deraf, at I lever af Haanden i Munden, det maa jo være en forfærdelig Tilværelse. Jeg har hørt, at der nu skal være fundet en Maade, hvorefter man kan lave Brød af Halm, forhaabentlig ikke Langhalm. I maa jo da ogsaa sagtens kunne leve et halvt Aar af Hakkelse, Hø og Roer. Hvordan med Kaffe? Her bliver den jo længere jo tyndere, og erstattes oftere af en rædselsfuld Te eller Kakao, kogt i Vand. Forleden Dag fik vi »blau Heinrich«, Ris kogt i Vand — en ren

»Nydelse«. Jeg kunde næsten ikke lade være at more mig, da jeg forleden læste i »Hejmdal«, at enhver skulde opgive, hvor store Brødforraad han havde, og Mor havde lige skrevet, at alle bagte som gale lige før Marts og troede, at de nu var ovenpaa — og saa skulde det komme saa rent forbistret, at de ogsaa vilde have deres Næse med her. Jeg vil nu ganske uden videre kalde Dig en stor Slyngel, hvis Du ikke har afskrevet hver eneste Løbeseddel, som kom, som et evigt Minde om den store Tid. Ja, det kan siges at være en Krig, hvor der kæmpes med baade Arme og Ben, og Maven med, forstaar sig. Bagefter vil der være meget at more sig over, lige fra Begyndelsen, hvor Skomageren i S. slet ikke lod sig bringe ud af Fatningen, men gik ned ad Gaden og vekslende tog et Bak af Piben og et Trut i Hornet: »De æ fo'vegen e Kri!!« sa' han. Der er gaaet lang Tid siden da, tænk, over et halvt Aar; og vilde nogen den Gang have paastaaet, at vi vilde være her nu ved denne Tid, saa vilde vi have let af ham. Men Kendsgerninger er det, at vi er her endnu, og der er ingen Udsigter til Fred. Hvem véd, om vi ikke skal opleve det utrolige at holde en Jul endnu i Felten. Det hverken kan eller vil vi tro. —

Jeg har nu købt mig et lille Fotografiapparat af én, som ikke kunde komme til rette dermed; det er med Films, saa nu vil jeg filme efter en større Maalestok. Det kan blive morsomt bagefter, naar det nu blot maa lykkes. Jeg skulde egentlig se, om jeg kunde komme lidt paa Orlov for at se mig om i den nærmeste Omegn. Jeg maa ned at besøge Asmus Bonefeld i Evricourt; han er jo Artillerist, og han maa kunne vise mig Stillingen. Han er ved et Batteri af Felthaubitser, saa det kan være meget interessant at se dem.

— Det er nu for Alvor Foraar her, og vi planter Dækningerne i Skyttegraven til med* Blomster og fine Anlæg. Det er virkelig helt nydeligt, og Franskmændene vil sikkert undre sig, naar de engang faar det at se. Her kan Lassignys Beboere jo bo i Sommervillaer, indtil de faar deres By bygget op igen.

C u y, 17. 3. 1915.

Kære Far og Mor!

. . . Her er alt meget roligt. Soldaterne sidder og mundhugges. Nogle gamle Soldater vigter sig med, at de har tjent to Aar; de er nogle Allerhelveuds-Karle, og vi Ersatzreservister mangler jo det væsentlige i Opdragelsen.

Kammeratskab er der ikke meget af her hos os; den ene har saa meget at udsætte paa den anden; det er kedeligt, men jeg tager mig det ikke nær paa nogen Maade. Og paa den anden Side lader jeg mig heller ikke noget sige; thi er jeg god nok at sende herved, saa maa jeg ogsaa være god nok til at behandles som en Kriger. Jørgen Brag er nu bleven afkommanderet til at passe Dr. Thomsens Bolig i Lassigny. Derved kommer han ikke mere med os til Cuy og heller ikke ud i Skyttegraven og kan være temmelig sikker paa aldrig mere at komme med i nogen Fægtning. Vi har jo faaet Dr. Thomsen til Læge hos os, og det er jeg meget glad for. Han holder »Nationaltidende« og »Politiken« og er derfor altid godt underrettet om Tilstandene. Her bliver nu Tyskerne mere og mere klare over, at Krigen vil trække ud til Jul. D. v. s., de opgiver Haabet om en fuldstændig Sejr; men til den Tid maa jo Undervandsbaadene have udsultet England, og efter deres Mening er det kun England, der stadig holder Modet oppe paa de andre, som ellers er rede til at tage imod Fred, hvad Øjeblik den tilbydes dem. Naa, hvordan det gaar eller ikke gaar, saa vil jeg ikke haabe, at det bliver ved til Jul. Vi er her allerede meget længere, end vi skötter om. —

L a s s i g n y, 25. 3. 1915.

Det er vist ikke saa længe siden, jeg sidst skrev, men lige meget. Jeg er ikke i Skyttegraven denne Gang, og maaske kommer jeg der ikke mere. I Gaar var vi ude at grave en Reservestilling under Ledelse af Løjtnant H. Om Eftermiddagen blev vi sendt ud i Byen for at finde forskellige nyttige Ting; jeg skulde hitte Søm; og bedst som jeg var i Færd med det, kom der Bud, at jeg øjeblikkelig skulde komme tilbage til Løjtnanten i Hulvejen bagved Byen. Jeg gik straks derhen. »De har svært ved at grave«, begyndte han, »og nu vil jeg skaffe Dem en lettere Stilling«; og saa forklarede han mig, at der skulde en Mand til at føre Opsyn med de gamle Flasker og Blikdaaser, som blev samlet sammen her for at sendes til Tyskland — om jeg havde Lyst til at overtage den Post. »Javel, Hr. Løjtnant!« Saa sad han lidt og sundede sig. »De er jo af dansk Sindelag«, sagde han, »og dansk Student?« »Javel, Hr. Løjtnant!« »Har De Lyst til at blive uddannet til preussisk Officer?« »Nej, Hr. Løjtnant.« Han saa lidt skuffet paa mig. »Naa, som sagt, saa tag De Deres Sager

og meld Dem hos Underofficer N. N., og De har de følgende seks Dage ikke noget med Kompagniet at gøre!« »Javel, Hr. Løjtnant!« Kort omkring og væk, tog mit Pikpak og meldte mig ved Kommandanturen. Og nu er jeg ansat som Bataljonsskraldemand de kommende seks Dage, og Underofficeren sagde, at jeg kunde jo ligesaa godt blive ved den Bestilling, det var jo ikke værd at skifte om for hver Gang. Ja, hvis jeg kan beholde den Bestilling, saa lader Krigen sig jo holde ud endnu en Tid lang. Jeg rykker altsaa for Fremtiden med Bataljonen til Cuy som altid. Nu gad jeg vide, hvad Kaptajnen siger.

I Gaar Morges, da vi var i Byen for at arbejde, kom der en Granat, og vi forsvandt alle fra Jordens Overflade i mindre end to Sekunder. Jeg forsvandt ind i Reviret til Jørgen Brag, og der sad Peter Østergaard og havde faaet Halsen forbundet paa Grund af en Byld i Nakken; og kort efter kom Dr. Thomsen, og saa fik vi os en hyggelig Snak. Der fortælles her, at Przemysl er falden, og 50,000 Østrigere har overgivet sig, og ovenikøbet er 30,000 russiske Fanger, som var med indespærret, sluppet fri. —

Jeg vilde gerne, om I vilde sende et Par Kaffetabletter, for her faar vi sjældnere og sjældnere Kaffe og maa nøjes med noget uappetitligt Vandkakao eller Te, der gerne er saa ram og stram, at man slet ikke kan drikke den. Puddersukkeret var en glimrende Idé, der fortjener Efterfølgelse. Ellers er der intet andet mellem Himmel og Jord, jeg foreløbig ønsker, undtagen Fred. — Ja, nu skal jeg vel ud at se til mine Flasker og Blikdaaser.

Hils alle Venner og Bekendte.

Jeres hengivne Søn

Kresten.

Skraldemand ved 1. Bat. Res. Reg. 86.

A f D a g b o g e n.

K o m m a n d a n t u r e n, 25. 3. 1915.

I Dagens Løb har jeg samlet tomme Flasker sammen og fyldt syvogtyve Kasser, som jeg har stillet op ved Vejen for at faa dem med tomme Vogne til Cuy. Ved Ottetiden begyndte et ustanseligt Tog af Vogne at køre ind i Lasigny; store Vogne med Levnedsmidler, Vogne med Bjælker, Træ, Trækul til Skyttegravene, Vogne, der skal hente Hvede og andre Sager, tunge franske Kærrer, store Pionervogne med seks Heste for, lette Postvogne, Gigger, Lazaretvogne,

Karioler, Jagtvogne med Officerer. Der er et forfærdeligt Rummel. Kuskene bander og skælder, naar jeg vil have Flåsker med deres Vogne; de har Angst i Kroppen og vil jo før jo hellere ud af Byen. Endelig har jeg faaet fat i en stor Vogn, som har bragt Trækul, den skal kun have en Kommode med tilbage. Jeg laaner Kusken en Trillebør, for at han kan hente den inde i Byen. Rumleriet bliver værre og værre. En vældig Pionervogn med et uhyre Læs tunge Bjælker er kørt fast lige ud for os og kan ikke komme af Stedet, den stopper hele Færdslen. Der bliver en Raaben, Hestene trækker til og stejler, men forgæves, den maa graves løs og hjælpes til med Dunkraft. Da pludselig: Rum—burr! Rum—burr! En Shrapnel springer lige for os; vi styrter hovedkulds ned i Kælderens, Hestene stejler; det synger for Ørene, Blykuglerne suser i mine Flasker, saa det klirrer. Fire Granater er kommet ind. Vi er forberedt paa, at der er sket de frygteligste Ting. Gaden var saa fuld af Folk og Vogne. Kusken kommer hæsblesende tilbage uden Kommode og Trillebør; en Granat er slaet ned tæt ved ham paa Gaden. Vi troede, det var Begyndelsen til et Bombardement . . .

Jeg fik Halvdelen af mine Flasker med og maatte nu afvente en anden Vogn; alle var fulde. Ved Nitiden begyndte en frygtelig Kanonade til højre for os. Det varede et Kvarter. Endelig fik jeg en Proviantvogn anholdt, og den fik Resten af Kasserne med paa syv nær. —

26. 3. 1915.

Herligt Vejr. Mange Flyvere, Hamrer Blikdaaserne flade — et Under, at jeg ikke ogsaa skal hamre Flaskerne flade. Hvem vil med ind at se mit Musæum — det er alle Pengene værd. Udenfor til højre er Zinkafdelingen: Badekar, Tagrender, Vandkander, Staaltraad o. s. v. Til venstre for Døren ligger en Stabel franske Tornystre, Kobler, Patron-tasker, Kogekar. Straks indenfor Døren er Glasrummet, hvor alle de gamle Flasker ligger fint i Række; der er der ogsaa Uld og Krølhaaar, franske og tyske Patroner, et rødt fransk Bukseben o. s. v. I det næste Værelse er det [fornemste], for der er Pulterkamret, og hvad der er slæbt sammen af Sager, er helt utænkeligt, fra de fineste Sager til de usleste Nipsgenstande — og fælles for alt er, at det er paa Vej til Tyskland altsammen. Der er dejlige Antikviteter; en Mængde gamle Fyrbækkener af hamret Kobber; Lyse-

kroner, Vaser af Kobber og Messing, Krucifikser, Ure og Vækkere, gamle Skorstene og Stumper af Kakkellovne, raadne Støvler, Udblæsere, franske Geværer o. s. v., og alt det skal til Tyskland. Løjtnant H. var henrykt over al den Metalværdi, der stak deri; han tog et af de store Kobberfyrbækkener; jeg sa', at det havde større Antikvitetsværdi — »det nytter ikke, Fædrelandet mangler Metal, og i en Krig maa saa meget gaa Kaput!« — Endelig er det tredje og sidste Værelse reserveret for Blikdaaser af alle mulige Slags — jeg hamrer løs, saa det gjalder over hele Byen, og det er et rent Under, at Franskmændene kan taale slig Arbejdsiver.

C u y, Paaskemorgen, 4. 4. 1915.

Kære Forældre!

.... Paasken mærker vi her, for saa vidt som vi ikke har Tjeneste, og derfor har jeg ogsaa vældig Tid til at skrive. Jeg skulde i Grunden ogsaa have skrevet flere Breve til Danmark; men nu skal der jo skrives Tysk, og saa har jeg ikke Mod derpaa. I kan vel ikke kende mig paa Billedet, som jeg sendte; for her anser alle, der ikke kender mig, mig for en gammel Landeværnsmand. Feltwebelen mener, at jeg er Krigsfrivillig, og derfor staar jeg højt baade hos ham og Løjtnanten. Jeg er endnu ikke blevet skældt ud en eneste Gang, og det er der ikke mange, der kan rose sig af. Naa — Landeværnsmanden falder forhaabentlig sammen med Uniformen. Jeg havde i Gaar en Strimmel Films med en Del dejlige Billeder paa, f. Eks. et af J. Brag, P. Jensen og mig, som vi altid gaar Tur sammen; men saa, kan I tænke Jer, har de franske Børn i Nabolaget stukket af med Films og samt, da den var hængt ud til Tørring; og jeg har holdt Forhør over Nabolavets Børn og kom ind til en gammel sortsmudset Madame, som stillede sig saa dum, som hun ikke forstod et Kvæk, og saa tror jeg endda, det var hendes pjaltede Dreng, der var identisk med Røveren. Naa, ærgerligt var det, for det var nogle Billeder fra Noyon. Vi var sidste Søndag paa Orlov til Noyon, P. [Jensen], Østergaard og jeg; og det var en meget fornøjelig Tur, naar vi bare havde haft Frokost eller Mellemmad med; men der løb vi fra Herodes til Pilatus uden at kunne opdrive andet end Øl og »Würstchen«, indtil vi endelig hos en Marketender fandt nogle brune Sirupskager, og dem spiste vi med en Flaske Øl til. Vi var inde i den store Katedral, som gjorde et aldeles imponerende

Indtryk. Det er første Gang, jeg har været i en rigtig stor katolsk Kirke. Den har heldigvis ingen Granater faaet.

C u y, Anden Paaskedag.

Kære Missel

Nu er Paasken snart til Ende, og den har gaaet som en anden Uge, kun med den Forskel, at vi saa godt som ingen Tjeneste har haft. Det er daarligt Vejr og regner; jeg er saadan jævnt vaad, fordi Regnen overraskede os, da Peter Jensen og Peter Østergaard og jeg var til Skovs; vi tog Cuy i Stormløb, men det kostede os endda en vaad Trøje. Kan Du huske, hvor vi havde det rart sidste Paaske, lige fra først til sidst. Du og Margr. Nielsen kom hjem, og I drog af Sted igen anden Paaskedag. Det kniber lidt for mig at tro, at der virkelig har været en Tid, hvor man helt var sin egen Mand og kunde gaa som man vilde Otte Maaneder er en lang Tid, især under saadanne Forhold . . . Naa, jeg kan jo sagtens holde det ud, saa længe jeg har det saadan; men gaar det først paa Liv og Lemmer løs, saa skulde det undre mig, om vort Regiment skulde slippe helt udenom. Vi har jo vænnet os til det hele, saa den ene Dag gaar som den anden, og tit gaar det ret muntert til; men der er dog altid et og samme Omkvæd, og det er: Gid vi snart var hjemme igen! Jeg kan slet ikke tro, at den Dag nogensinde kommer, da der bliver sagt til os: Saa, nu kan Du pakke Dit Kram og gaa, hvorhen Du vil! Og der er ingen mere, der vil kræve Pas af Dig, og Du skal ikke frygte for at komme for sent til Dit eller Dat. — Du, jeg kan ikke i min vildeste Fantasi forestille mig den Dag. Tænk, naar jeg kan sidde nede i mit Værelse igen ved mit sorte Skrivebord og læse i alle de Bøger, jeg ikke naaede at faa læst; eller kan rejse ud og holde et Foredrag i en Ungdomsforening; eller rejse et lille Smut til Danmark og besøge gamle Venner. Og hvem véd, det hele turde være meget nærmere end nogen af os aner.

Jeg har set i »Hejmdal«, at Johannes Fink er falden, Stakkelt, saa langt borte fra sit Hjem og mellem lutter fremmede Folk, som slettet bort fra Menneskers Verden, uden at maaske en Sten eller et Trækors viser Stedet; det er trist og sørgeligt; og tænk, det gaar Tusinder saadan; Tusinder forsvinder sporløst, uden at en Sjæl ved, hvor de er blevet af. Det er Krig, og det er grusomt; men jeg tror, det er en Skæbne, og mod Skæbner er der intet at gøre, de gaar deres

Gang og mod deres Maal, blinde og tunge, uden Smil og uden Taarer. Men jeg tror, at alle Skæbner fører til det gode, selv om de krydser vore Ønsker og volder os Sorg og Kvaler . . .

C u y, O i s e, 6. 4. 1915.

Kære Morbror!

Saa kom vi ogsaa til at holde Paaske herude i Felten; jeg er bange for, at det bliver Pinse ogsaa. Naa, naar vi kan blive her, og der fremdeles ikke bliver mere uroligt, end der har været, saa lader det sig jo holde ud. Men det er dog ikke rart at ligge saa længe uvirksom; man bliver aandelig sløv og ugidelig. Tænk, jeg kan knap faa mig til at læse en Bog. Jeg har faaet fat i en fransk Udgave af det gamle Rolandskvad, som til enhver anden Tid vilde have interesseret mig vældigt. Her er sket den Forandring, at vi er kommet af med Sous; hun er taget med sin Mor hjem til Candor, og maaske faar jeg dem ikke at se mere. I Stedet for har vi faaet en lille Pierre, som er faldet ud til at være Stamherren til Gaarden. Han er godt tre Aar gammel, og er som Franskmand af meget fyrigt Blod. Hans Far er ogsaa Underofficer i Hæren, hvis han da er levende endnu. Pierre har hidtil været hos sine Bedsteforældre, hvor han vel har været mere i Sikkerhed. Han og saa en anden lille Franskmand med lange sorte Krøller har slaet sig paa mig. Den lille med Krøllerne nærmest, fordi jeg hedder Andresen, han hedder nemlig selv André, og det er jo da altid et Tilknytningspunkt.

Naar jeg ligger midt i min Middagssøvn, saa hænder det, at der kommer et lille laaddent Hoved og borer sig ind til mig. Stakkelt, for ikke saa længe siden slog en Granat ind i hans Hjem og dræbte hans Mor og saarede hans ældste Søster; og hans Far er i Krigen, saa nu er han hos fremmede Mennesker. I Dag red Pierre i Galop paa mine Skuldre som Dragon Français, der jagede alle Allemanderne paa Flugt, og han var helt elleverd af Glæde derover.

Nu begynder den dejlige Vaar. Her grønnes Skoven saa smaat; allerede længe har jeg truffet paa halvt udsprungne Bøgegrene, men vi har siden haft en Kuldeperiode. Hvordan Landet her vil tage sig ud i Maj, kan man slet ikke forestille sig. Tænk, Landet ligner en eneste stor Abildgaard, og alt er saa gammeldags, og jeg synes, der maa være en Poesi over det hele. Tænk Dig Pinsen, hvor alle de Abild blostrer, og det dufter af Hyld om de gamle Kæl-

dre af de store forvitrede Sandsten. Kender Du Ludvig Holstein? — denne blege Digter, der sværmer for Æbleblomster og nytjærede Bindingsværkshuse, som de er paa Fyen og Sælland ved Pinsetid

L a s s i g n y, 15. 4. 1915.

Kære Forældre!

Jeg har det godt. Nu er der rent Foraar her; kun har vi en Del Nattefrost. Her er jo en Smule mere Fastlands-

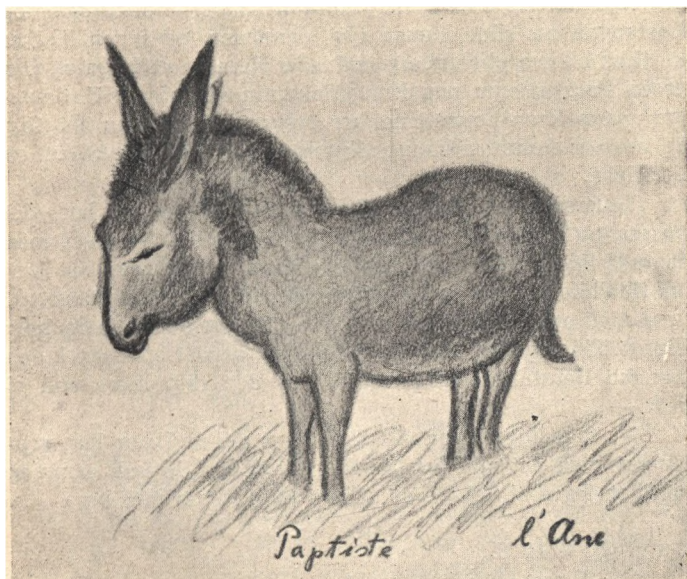

Fig. 6. Det dovne Æsel.

klima; men ikke desmindre saa blomstrer nu Kirsebærtræerne ved de sammenskudte Huse. Det er mærkeligt, at skulle opleve et Foraar hernede. Foraaret har altid været noget, jeg særlig har længtes efter, ikke saa meget den allerførste Gennembrudstid, som Maj Maaned. Nu grønnes Skoven her som hjemme i Maj; men den har i Uger staaet i Stampe, det har været for koldt for den. Men hvor dejlig den end kan være, saa er det dog ingenting imod som hjemme.

Her er der ikke Veje som paa Sundeved med Hegn og

Blomster; de er som oftest ganske lige afstukne med Æbletræer langs Kanterne; jeg holder mere af Blomster og Fuglesang. Ellers, som Køreveje betragtet, saa finder man hjemme ikke deres Lige. Hvad enten det er Sommer eller Vinter, vaadt eller tørt, saa ligger de som et jævnt Logulv; der er ingen Huller og Pytter end sige Damme og Søer, som i »e snæver foet«; det kommer af, at de her plejes med blaa Granitsten og ikke med et Blandgods af haardt og blødt som hjemme. Det har været vor store Fordel hele Vinteren, at vi har kunnet løbe saa tørskoet; og tænk Jer, her paa de Veje har de svære Ammunitionsvogne, Pionervogne og Lastvogne nu slidt i over syv Maaneder, og i den Tid er de ikke blevne plejede, og endda er de som et Logulv. Der er en Forskel som paa Kong Salomon og Jørgen Hattemager, naar Franskændene her stryger langs i en let Gig, og naar vi kommer Hump Skump i Familie-Char-à-banc'en til Kirke.

I skrev sidst, at I havde læst om et Angreb her; det passer, og passer ikke. For det første var det ikke her, men et godt Stykke tilvenstre for os. Og forøvrigt var det kun en tilfældig Kamp mellem Patruljer og har ikke noget at gøre med en Offensiv fra vor Side. Det hele varede en halv Times Tid, og jeg kan ikke forstaa, at det nævnes i den franske Beretning; men maaske er der sket mere end vi véd. —

Nu faar Jørg. Brag vist Orlov om et Par Uger; han venter det med det allerførste. Ham træffer I jo nok sammen med, og jeg skal nok sende et Læs af Hilsener med ham . . .

C u y, 18. 4. 1915.

Kære Misse!

. . . . I Dag for et Aar siden havde vi en mærkelig sørgelig Dag hjemme. Det var den Dag, den store Dybbølfest blev holdt, og jeg husker, at jeg var ude med et Par Kranse og kom hele Turen op over Stillingen. Om Aftenen holdt jeg Foredrag i Forsamlingshuset. Jeg synes, den Tid er saa uendelig langt borte, og saa er det kun et Aar. Tænk, for et Aar siden kunde man gaa frit omkring! —

Saa nu kom Posten ind ad Døren med en Avis og et Brev fra Moster Dorthea, og i det var der et Billede fra Konfirmationen. Paa en Maade er det et grundkomisk Billede og atter paa en Maade ikke. Hvad er det for et Par Gesichter i Sofaen — er det Mor og Johanne? Og sidder

det lille Johannefrø i Højsædet? Ellers er alt meget dunkelt. Du er næsten den, der er bedst at kende. Men Du kan tro, jeg fik en ordentlig Længsel efter saadan en gemytlig Søndagseftermiddagskaffe — og véd Du, hvori vor i Dag bestod? I nogen vandkøgt meget tynd og slet Kakao. Men saa sagde jeg rigtignok ogsaa Stop, hold nu barestens op, og saa kogte jeg mig i Ordets egentlige Forstand — takket være al den gode Kaffe, som Mor har sendt mig — en rigtig ekstra supra fin Kop Mokka Kaffe.

21. 4. 1915.

Saa nu har Brevet jo undergaaet den ikke ualmindelige Skæbne at henligge et Par Dage i Forglemmelse — det var en Sætning, der tyder paa en vordende Journalist. I Grunden er jeg slet ikke i godt Humør, for vi har haft en usædvanlig lang Marsj i Dag. Men det er altid morsomt, for Landet her er saare skønt, en stor Frugthave; og nu begynder den at blomstre, men Skønheden falmer, naar man aser fremad i Støv og Varme med et frygteligt Tempo. Naa, her kukker Gøgen saa hyggeligt — den kukkede saa mange Gange, at der var slet ingen Ende paa det — sig, hvad betyder det.

L a s s i g n y, 27. 4. 1915.

Kære Missel

. . . Naar det kommer til Pinsen, har jeg været et halvt Aar her i Frankrig, og har i den Tid ikke et Øjeblik været udenfor Ildlinjen. Naar Krigen bliver ved langt efter Pinse, saa var det ikke mere end rimeligt, at jeg kom hjem et Smut ogsaa. — Det er dejligt Vejr, som sædvanligt. Du skulde se Skyttegravene nu, Dækningerne er klædt med smaa Blomsteranlæg. Bækken Divette er bleven oprenset og kantet med takkede Kalksten. En Promenade fører langs den, og i Bredden er der en grøn Græsbænk. Nu er der ogsaa fundet et smukt hvælvet Gitterbur inde i Lassigny. Dette blev i Gaar Aftes slæbt herud og stillet op ved Bækken, hvis hæderlige Navn er forandret til Alsterdamm. I Buret skal der i de lune Sommeraftener sidde et Mundharmonikaorkester. Prøven holdtes i Aftes. Jeg blev kommanderet til om Natten at finde Kalksten og slæbe dem til Bækken. Bag ovre gravede de Reservestillinger, foran Skansen huggede de Træer; der var Larm nok i Forvejen, og nu begyndte ovenikøbet de henstrømmende Toner af en smægtende Mundharmonika. Det blev da ogsaa Franskmanden

for meget — ritsch — rum — bum! Jeg naaede at faa mig smidt fladt hen ad Jorden, inden store Granatstykker kurede tæt hen over mig. Inde over Byen og foran Stillingen sprang Shrapnellerne. Det gik i Galop til Dækningerne, og Koncerten fik en meget brat Ende; men jeg svøbte mig godt ind i mit Tæppe og slæbte ingen flere Sten den Nat. Jeg véd ikke med Orkestret — den Slags kraftige Bifaldsytringer skøtter det vel ikke om. Ved et Under blev ikke én saaret, skønt hele Kompagniet var paa Benene.

Foreløbigt, tænker jeg, er Alsterdammen overladt til Vandrotterne, og Gitterburet bliver formodentlig staaende, til der ved en eller anden Hændelse bliver fanget en Turkos eller Zuav.

L a s s i g n y, 25. 4. 1915.

Nu er Jørgen Brag vel kommet hjem. Det er netop Søndag Morgen ved den Tid, da I samles ovre ved Kirken. Jens er der vel ogsaa, og der er saa mange hjemme paa Orlov. En anden en har jo sine vigtige Forretninger at passe. Jeg sendte en lille Pakke med J. B. Den vejede en hel Del paa Grund af de mange Granatsplinter. Kobberringene er hugget af Udblæsere. Ved en Udblæser gaar hele Ladrningen forud, og Jærnrøret bliver tilbage. Gem Sagerne godt, til jeg kommer hjem. Patronerne med Kobberkugler er franske, dem i den sorte Ramme engelske. Ellers intet Nyt under Solen?

L a g n y, 1. 5. 1915.

Kære Forældre!

Nu er jeg i Nat kommet paa Lazaret her i Lagny. I Nat, da jeg var paa Patrulje foran Linjen, faldt jeg i en smal Løbegrav og brækkede Benet. En Kammerat bar mig tilbage, og jeg kom straks under Dr. Thomsens Behandling. Det er Spolebenet, der er brækket lige over Fodledet. Benet er nu lagt i Skinner. Jeg har saa godt som ingen Smerter, saa I behøver ikke at være bange.

Det var en dejlig Tur fra Lassigny hertil, skønt det gik Hump-ette'—Skump.

Skovene er lige sprungne ud og alle de mange Frugttræer blomstrer. Det var maanelyst og stille, og Fuglene begyndte at synge. — Nu venter jeg snart at komme under rigtig Lægebehandling. Send ikke noget, hverken Breve eller Pakker, til I faar nærmere Besked, for muligvis bliver

mit Ophold her kortvarigt, og jeg bliver maaske transporteret til et andet Lazaret. At jeg bliver flyttet helt til Tyskland, tror jeg dog næppe. —

Det er mærkeligt, at Jens og jeg skulde komme lige galt afsted begge; men det med Benene er jo en Familiensvaghed. Det er højre Ben. —

N o y o n, 2. 5. 1915.

Nu er jeg allerede kommen et Skridt længere; men her bliver jeg vist ogsaa foreløbig. Saa nu kan I godt skrive til mig, og send mig endelig et Par Pakker med noget til at lægge paa Brødet — altsaa ikke noget, der kræver lang Forberedelse —; thi her er der Smalhans, og vi faar kun en Groschen om Dagen, saa jeg kan heller ikke købe videre. Send mig ogsaa lidt at læse, for det er langt at ligge Dag og Nat paa Ryggen. Jeg ligger her i Teatersalen, en stor lys Sal; franske Nonner virker her som Sygeplejersker, og de er meget omhyggelige og venlige. Saavidt jeg kan mærke, er Personalet ogsaa flinkt; Læge har jeg endnu ikke haft med at gøre. En fransk Nonne bragte mig straks en stor Kumme Kaffe og en tyk Fedtemellemmad. I Lagny sloges vi næsten med Betjeningen om at faa et Stykke Brød, — vi er jo syge og behøver ikke saa meget. Forøvrigt gør det godt, at komme af Tøjet og i en Seng, for jeg har jo ikke været af Tøjet siden den 24. Nov., og de fleste Nætter endda [ligget] med Støvler og Kappe og Patrontaske. — Naa, nu ligger jeg jo godt her paa en Krølhaarsmadras; men jeg er indvendigt skumplet op og ned efter den Galoptur fra Lagny hertil. Jeg blev lagt ind i en lukket Charabanc, paa Bunden, og saa var Sæderne langs den ene Side endnu besatte, og de strakte alle otte Ben ud over mig til den anden Bænk, og det var meget gemytligt; jeg fik et Blink af den blaa Himmel hver Gang en løftede et Ben.

Nu gaar alle dem, der er lettere til Bens, til Kirkekoncert i den store Katedral. Det kan en anden jo ikke komme med til. Jeg tror det gaar saadan, at jeg bliver her, til jeg kan humpe om ved et Par Stokke og saa kommer jeg til Etappelazaretet i Chauny. Det hele vil tage mindst seks Uger, og saa har vi jo den første Halvdel af Juni væk, og jeg kan maaske rende rundt her bag Fronten til Juli — saa maa da Enden snart være der.

N o y o n, 4. 5. 1915.

I Dag er det jo Jer Bryllupsdag, til Lykke med den. Forhaabentlig faar I netop mit Brev fra Lagny i Dag, saa faar I da en lille glædelig Efterretning. Nu er vi jo begge, baade Jens og jeg, foreløbig sat ud af Krigsrollen, Jens vel nok for bestandig, jeg for en kortere eller længere Tid. Men jeg tror ikke, jeg kommer fra Frankrig, før der er Fred; man sender næsten ingen tilbage mere, kun dem, der er tolt ubrugelige. Man har jo her bag Fronten alt indrettet med Lazaretter og Kuranstalter som hjemme.

Men naar først Benet er saa vidt, at jeg kan gaa paa det, saa vil jeg give Orlovsansøgning ind, skønt jeg ikke tror det nytter stort. Jeg har nu skrevet baade til Peter Hansen og Peter Jensen og venter Besøg af dem en af Dagen. —

Maaneder gaar og gaar, og lige vidt er vi — hvornaar vil Enden dog komme. Er der ikke en eneste, der kan give Svar derpaa — Jul, Paaske, Pinse? Her sætter man bestemt Fristen til næste Jul, og maaske bliver der saa atter Paaske og Pinse, uden at der er Ende at se. —

Hold op! Nu har jeg lige haft Besøg af alle Lægerne. Jeg kommer med det næste Lazarettog til Tyskland. Jeg har nu ogsaa forhørt mig hos Sanitetsunderofficeren. Han siger, at jeg kommer til Rhinen, og naar jeg er saa vidt, at jeg kan gaa, bliver jeg sendt til Flensborg.

I kan nok tænke Jer. som jeg glæder mig, og I vil jo ogsaa nok glæde Jer, naar I faar det Budskab. — Ja det er underligt, som det gaar; mange Kammerater har jeg set falde, og endnu er jeg gaaet frelst gennem al Ilden og kan nu vende tilbage. Jeg vilde i Grunden skrive saa meget, men kan slet ikke faa mig samlet sammen til det.

N o y o n, 8. 5. 1915.

Kunde jeg sidste Gang berede Jer en Glæde, saa maa jeg desværre denne Gang bringe Jer en Skuffelse, fordi Glæden var forhastet.

Nu efter at Lægerne har gaaet en hel Uge og blæst mig Ørene fulde af, at Benet var brækket, og jeg med det allerførste kom til Tyskland, saa kommer de nu pludselig til det Resultat, at Benet er forstuvet i Fodleddet og en lille »Knokkel« maaske beskadiget. Jeg er straks bleven afmeldt og bliver nu her paa Lazarettet. Doktoren mente, det vilde vare tre Uger. Nu skal jeg have Massage efter en større

Maalestok — og saadanne prøjsiske Militærfingre er just ikke saa blide. — Naa, ét Gode har Sagen da, og det kan man ikke underkende, og det er, at jeg saa kommer tilbage til mit Kompagni igen og ikke, hvad der ellers let kunde ske, til et vildfremmed Regiment. —

Skriv endelig til mig, for her ligger man jo og keder sig; det meste vi har at læse, er tyske Aviser og Krigsromaner, og hvordan de er, kan I vel tænke Jer. Vil I ikke sende et Par Bøger: A. D. Jørgensen: Fyrretyve Fortællinger. Paa min Reol staar der blandt de engelske Bøger fire røde Hefter; af dem vil jeg gerne have: Robert Burns' og Th. Moores Digte. — Naa, jeg vil haabe, I ikke bliver altfor skuffede; selv er jeg mest ked af, at jeg fik det skrevet hjem. Jeg synes slet ingen Fredstegn, der er at øjne endnu; det er saa trist, at man slet ingen Haab har; det kan jo blive ved i Aarevis endnu, for det lader jo til, at Befolkningen vil finde sig i at leve af tørt Halm og Vand. Her paa Lazarettet er Kosten under al Kritik; jeg har under hele Felttoget ikke faaet udleveret saa daarlig og mangelfuld Kost. Var det end sommetider saa som saa ved Kompagniet, saa havde vi da gerne Brød nok. I Gaar fik vi noget saa skrækkeligt til Aften, at de fleste kun lige fik en Mundfuld ned, og ikke desto mindre har alle uden Undtagelse haft Rendsborgermarsj hele Natten, saa den vagthavende Saniteter skældte ud som en Tysker, og lige meget hjalp det. . . .

N o y o n, 11. 5. 1915.

Jeg har det meget bedre end jeg paa nogen Maade skøtter om; men det er jo baade et Onde og et Gode. Jeg har faaet Brevet af 6., Tak for det. Jørg. Brag var her i Forgaars og fortalte mig saa meget hjemmefra. Han kom som et frisk Pust med saa mange lyse Beretninger. Det kan ogsaa gøres behov, for her i Lazarettet faar vi Meldinger med baade Smør og Horn. — Han havde ogsaa den store Krukke Honning med, som jeg er forfærdelig glad for. — Her gaar alt sin daglige Gang. I Gaar havde vi Besøg af Storhertugen af Mecklenburg, som var meget venlig. Jeg havde om Aftenen Besøg af en sønderjydsk Pige — naa, ja nu er I vel meget spændt. Jeg véd ikke en Gang hvad hun hedder, hun er her ved »Røde Kors«. Hun har passet Søster Ingeborg, da hun fik den lille Ingrid, maaske I saa kender hende. Uheldigvis ligger jeg Side om Side med en Hjemmetysker fra Klipleve, saa man kan jo aldrig tale frit. —

Jørg. Brag fortalte, at han havde været nede i min Stue, og syntes saa godt om den. Der er da vel ikke fugtigt dernede, ellers maa I vist hellere flytte Reolen lidt ud fra Væggen. Ja, gid jeg først kunde flytte derind igen — jeg vil haabe, det ikke vil vare alt for længe. —

13. 5. 1915.

I Dag er det Kristi Himmelfartsdag, og kun 9 Dage til Pinse. Italien er vel endnu ikke færdigt. Jeg ligger ikke mere i Teatret, men er flyttet hen til en anden Afdeling, hvor mit Ben skal have Varmluftsbade. Min Adresse bliver den samme, kun skal I istedetfor Teater skrive »Nebenstelle«.

17. 5. 1915.

. . . Jeg ligger her og fantaserer mig en hel Del tilrette, og er det ikke godt for andet, saa er det uhyre godt som Tidsfordriv. Alt drejer sig om, naar nu først Krigen er til Ende, og hvad jeg saa skal tage fat paa. Sprogföreningens Biblioteker ramler vel sammen, og jeg tror ikke de er bedre værd. Folkeoplysningen vil faa samme Præg, som den nu har i Danmark. Men Ungdomsarbejdet vil tage Fart. Det er min bestemte Tro, at der gennem det kan naas store Resultater — saa blæse med Afholdsforeninger og Antikortspilforeninger, for det kommer ganske af sig selv; det skal blot have sin rolige Udvikling. Jeg passer bedst ind i Ungdomsarbejdet og Folkeoplysningen, som det er paa Højskoler, eller gennem Dagblade, eller frit ud over Landet, det er det samme; Arbejdet er det samme, kun skal der overalt være System i det. En god Foredragsholder kan med et enkelt Ord fange Sjæle, saa det kommer til at præge et helt Liv. En saadan Foredragsholder er saa rig til at strø ud paa Maa og Faa. Men for en middelmaadig Foredragsholder gælder ikke de samme Regler — alt, hvad vi siger, er ikke godt — der er noget goldt deriblandt, men gennem et trofast Arbejde har vi Haab om at naa et lignende Resultat, som den anden kan med et fængende Ord. Og det er en stor Trøst, at Middelmaadigheden paa den Maade kan komme til Ret. Naar man skal virke ret, saa skal man øse af det, Ens Hjærte er fuldt af. Et Højskolearbejde har den Fordel, at det virker mere intensivt — d. v. s. tilsyneladende. Man er jo der sammen med de samme Mennesker et Par Maaneder; men saa flyver Fuglene ud, og der kommer ny

igen. Et Ungdomsarbejde i Ungdomsforeninger synes, og er, ogsaa mere flygtigt; men naar det drives systematisk, saa kan man der gennem en lang Aarrække efter min Mening gøre et langt frugtbarere Arbejde, da det netop kommer lidt efter lidt, og den unge bliver ikke overlæst og træt, som han let bliver det paa en Højskole. Tyve Ungdomsforeninger, der slaar sig sammen, er en Arbejdsmark bedre end noget stort Bol. Naar man kunde vinde sig en saadan Kreds, hvor man Aar efter Aar kunde hjælpe med Raad og Daad: holde Foredrag og Foredragsrækker, hjælpe med Dilettantkomedie o. s. v. o. s. v. Ja, det kunde være en det største og bedste Arbejde, og tillige det frieste og mest personlige. — Naar blot Krigen var til Ende, og der saa kunde komme en lille Arv paa et Par Tusind dumpende, saa vilde jeg bygge mig et lille bitte Hus et centralt Sted, og derfra vilde jeg saa flyve ud.

I synes vel det hele lyder saa fantastisk, og paa en Maade er det jo ogsaa Fantasi; men Fantasi, som er let at føre ud i Virkeligheden. Jeg har en stærk Tro paa, at alt, hvad der er godt og værdifuldt, det vil bestaa; og er der ikke kun Luft og Vind i mig, saa vil jeg nok ad den Vej komme gennem Verden. I modsat Fald har jeg ikke fortjent bedre, og saa kan der paa min Gravsten komme til at staa: »Han duede ikke!«

Nu faar jeg se, naar jeg kommer hjem, hvad det saa kan blive til; men I skal se, det hele skal nok komme i Orden, om det saa er med det lille Hus, som ikke skal være større end Moster Dortheas Hønsesus, men meget romantisk baade ud- og indvendig.

22. 5. 1915.

Har I faaet Budskabet om Italiens Krigserklæring. Stemningen her er meget rolig. Det kan jo ikke faa nogen Indflydelse paa Krigens Udfald; men kun forlænge den. Fremtiden vil vise, hvordan det gaar. Vi faar vel samtidig en stor fransk og engelsk Offensiv. Jeg tror, der vil ske noget i den nærmeste Fremtid. — Jeg har haft en Del Smerter i mit Ben i Dag, og skal ikke forsømme at melde det. —

Skal i Kassen. Adieu! Mere en anden Gang.

N o y o n, 23. 5. 1915.

I Dag er det Pinse med det dejligste Vejr, man kan tænke sig. Desværre har jeg kun en stor cementstrøget Mur

at se paa; men gennem et Hjørnevindue kan jeg se et Stykke blaa Himmel, og det er mer end nok til at vække alle mine Længsler efter den fri Natur. Enhver, der besøger mig, fortæller mig om, hvor dejligt der er udenfor, og jeg vil heller end gerne tro det. Og saa tilmed Pinse! At fejre Jul hernede var tungt, fordi det er Hjemmets Fest. Paaskedag havde vi det trøstesløse Vejr, der stemte Sindet ned . . . Og nu har vi Pinse, saa dejlig og jublende, som en ung Pige, der klæder sig i hvidt og stikker Blomster i Haaret. Og hvem véd, hvor mange af den Slags Fester, man endnu kan komme til at opleve i Frankrig. — Jeg har i Dag læst, at Professor Høffding har holdt sin Afskedstale ved Universitetet. Jeg kan rigtig høre ham holde den, paa sin jævne, stilfærdige Maade, med en sprudlende Understrøm af Lune. Jeg har tit hørt ham tale, naar noget stort bevægede ham; men naarsomhelst han talte til os, da følte vi os grebet af hans store Personlighed. Han er en Mand, der er som skabt til at være Lærer for Unge. Han saa ikke sin Interesse i at gøre os til Bærere af hans egne Meninger; det laa saa fjærnt for ham at øve nogen aandelig Voldtægt. Han søgte at vække moden Eftertanke hos os, stillede Tidens og Verdens store Spørgsmaal op for os, saa skaansomt og upartisk, og sa' saa til os: »Vælg selv! Jeg vil ikke en Gang sige Jer, hvad jeg vælger; man maa respektere ethvert Standpunkt, naar det er taget efter virkelig personlig Overbevisning.«

Naar den gamle hvidhaarede Mand stod midt iblandt os og lod os spørge, saa kunde vi være sikre paa, at vi aldrig kunde faa en Ven, der forstod os bedre, og vidste bedre at svare paa vore tit naive Spørgsmaal. Han havde ikke Haan overfor Meninger, der gik hans egen Mening imod; men saa straks, hvilke dybe Rødder de havde i vort Liv, og respekterede dem.

Hvor vilde man gerne bringe den Mand sin Tak. Haabentlig vil han endnu i mange Aar kunne modtage Russerne, naar de med store Øjne kommer til København, for han er den, der bedst forstaar at vende dem paa ret Køl, hvor de kommer med et Par Skruer løse. Det er ikke for intet, at Georg Brandes i sin Tid i en Skaaltale for ham sagde: »Høffding — det er udlagt Høvding!« Han er Høvding, ikke blot for enhver ung Studerende, der kommer til København; han er Høvding for hele den selvtænkende Ungdom!

Den Plads indrømmede Georg Brandes ham. Høffding

er en Olding nu, men kun efter Daabsattesten. I Virkeligheden er han saa ung og spændstig som nogen; og det er vist ogsaa kun Attesten, der har kunnet overtale ham til at tage den Afsked, der sikkert har været tung for ham. —

NB. En Groschen om Dagen er nu hverken til at leve eller dø af, tilmed naar man skal holde sig selv med Sæbe, Vadsk og Pudsetøj, hvad jeg ikke naaede at faa med fra Skyttegraven. Vil I ikke sende mig et Par Mark i et Brev eller to, men vær forsigtig dermed.

N o y o n, 2. 6. 1915.

Kære Forældre!

Mange Tak for Brevene, Pengene og Papiret, alt noget jeg trængte til, og undskyld, at jeg har ladet Svar vente nogle Dage. Det var paa Grund af et Ildebefindende med Feber. I Dag er det fjerde Dag, og nu er det vist overstaaet. Det hele kom af fordærvet Leverpølse. Det glæder mig meget, hvad I skriver om de sidste store Begivenheder.

Vi vil haabe, at de vil fremskynde Krigen saa meget, som vel muligt. Jeg har ogsaa haft Brev fra Morbror H. P.; det glædede mig meget. Han mente jo, at der kom maanedlange Fredsforhandlinger, og det er da ogsaa sandsynligt; for naar de ikke har mere travlt med at faa Ende paa Krigen, end at de bereder sig paa endnu et Vinterfelttog, saa har de vel heller ikke saa travlt med at faa Freden i Stand, og her er der noget at røre i. Jeg tror, der ingen Ende bliver paa det hele, før det brede Folk ved Revolution forlanger Fred for enhver Pris, og det kan vare noget, inden det kommer saavidt. —

Her hvor jeg ligger, oplever vi ikke noget videre. Benet er godt; kun Senerne er i Uorden endnu, men ikke ret meget. Naar jeg drejer Foden, er der noget af Tykkelse og Form som et Halmstraa, der glider over den ydre Ankelknude. Det er maaske et Senebaand, eller noget, der er sprunget løs, og ikke groet til igen. Saa længe det ikke er i Orden, kommer jeg ikke herfra. Det er sikkert noget, der ikke kan masseres tilrette. —

Hvad er det blevet til med Din Rejse, Mor? Jeg vilde ønske, jeg kunde have rejst med Dig. Fortæl mig endelig lidt derom. Jeg har igunden noget til Dig, nemlig Frø af den store Brysselkaal, som Madame Delavière i sin Tid gav mig. Nu er det vel snart for sent at saa dem. Jeg skal nok se at sende nogle fine franske Blomster hjem, som I saa kan plante i Haven . . .

6. 6. 1915.

Det er en dejlig Søndag Morgen. Men Idyllen bliver lidt forstyrret af, at vi i Dag kun faar tørt Brød og sort Kaffe. Det er jo nu næsten som i Fængsel, for Kaffen er saamænd ikke bedre end Vand. Der bliver ikke sendt Smør til Fronten mere, bliver der sagt, fordi det fordærves. Tørt Krigsbrød smager ikke, nu først ser man, hvad det er for noget skrækkeligt Kram. I Gaar Eftermiddag var Jørg. Brag her paa Besøg, og han er altid ved frisk Mod; jeg skal hilse Jer fra ham. Soldaterne har begyndt at belave sig paa, at nu kommer hele Balkanhalvøen og Amerika imod os, men de er dog paa det rene med, at det kun kan trække Krigen i Langdrag.

»Und ob die Welt voll Teufel wär'
und wollt uns gar verschlingen,
doch fürchten wir uns nicht so sehr,
es soll uns doch gelingen.«

Man er ikke til at bringe til Fornuft; er der da ingen Tyskere i Verden, hvem Øjnene ikke er tilslørede? — Naa, det kommer vel en Gang. —

— I Gaar var det Grundlovsdag; det maa have været kønt at være paa Stavnsbjerg den Dag, da det tilmed var Mosters Fødselsdag. Jeg tænkte paa den, men fik ikke skrevet.

Chauny, 7. 6. 1915.

Det blev en ret uvilkaarlig Afbrydelse. I Gaar Aftes blev hele Noyon stillet paa Krigsfod, og Kl. 11 dampede vi af til Chauny i Biler. Franskmændene har udøvet et voldsomt Angreb i Gaar Morges ved Moulin og Roye, og Kampen har været uafbrudt Dag og Nat siden. Lige for Øjeblikket er Ilden forstummet noget. Vi er bleven jaget ud af forreste Skyttegrav ved Moulin. I Morges fik vi Besked om, at vi alle skulde belave os paa en to Dages Jærnbanfart; vi gav vore Vaaben og Udrustning af, og pakkede vore Privat-ejendele sammen. Vi var alle opførte paa Lister, og hver havde faaet sin Billet; saa maa der være kommen beroligende Efterretninger fra Fronten, for nu kom en skrap Læge og undersøgte hele Menigheden, og alle den Slags Tøffelhelte som mig fik kønt Lov til at blive. Det var en stor Skuffelse nu anden Gang at være saa sikker paa at komme afsted, og saa bliver det alligevel ikke til noget. Nu drager netop alle dem til Toget, som fik Lov til at beholde deres Billetter.

Naa, tabt er der jo ikke noget derved, kun kedeligt med Posten, som der nu atter bliver Kludder med. Saa vidt jeg kan skønne, bliver jeg ikke ret længe her, men kommer vel tilbage til mit Regiment igen; nu, heldigvis er jeg bleven fri for denne Storm. Jeg tror nok, at mit Kompagni har været med, men véd det forresten ikke saa nøje.

Der er ligesom kommet lidt mere Ro i Sindene, i Gaar var der det rene Oprør, og i Nat! — Jeg vilde ønske, jeg kunde komme et lille Smut hjem; men det lader sig vel næppe gøre. — — —

A f D a g b o g e n.

C h a u n y, 7. 6. 1915.

Paa Krigslazaret. Ført hertil i Nat i Bil. Alle Lazarettet i Noyon rømmede. Store Kampe. Ved Moulin og Carlepont. Franskmændene har taget første Grav Ustanseligt farer store Biltransporter paa 50 Styk. med Tropper frem og tilbage. I Gaar var jeg første Gang lidt udenfor. Jeg laa under et Pæretræ midt i det dejlige Græs og hørte paa Kanontordenen. Om Aftenen var jeg til Kirkekoncert i den store Kathedral. Da jeg kom hjem derfra var alt i Oprør for at ordne til det forestaaende Opbrud. Henad Kl. elleve kom Alarmen. Vi blev pakkede ind i Biler med vort Pikpak, 5 Mand i hver, og susede ud i Juninatten. Undervejs kørte vi tit om Grupper af høje Officerer, som stod og iagttog den natlige Kamp. Efter en Times Forløb kørte vi ind i Chauny og fik en dejlig Modtagelse. Men vi bliver ikke her. Vi skal belave os paa en to Dages Fart. Vi kommer alle til Tyskland, og jeg véd slet ikke, hvordan jeg skal tolke den Glæde. Bort fra Kampen og Granaterne; om ikke længe hører vi ikke Kanonerne mere; saa farer vi gennem frodige Marker og forbi smilende Byer. Jeg kører frem gennem Straalefryd, i Søndagsstilhed med. Klokkelyd — — hjem, hjem og videre.

A f t e n.

Nu sidder jeg i den store Hospitalshave, og kommer ikke hjem. Hvor der dog beredes En mange unødige Skuffelser. Var bestemt til det; det var indført i mine Papirer, og jeg havde Skiltet bundet paa Brystet; havde afgivet hele min Udrustning og pakket min lille Privatpakke — saa kommer der en Læge i ellefte Time og vil undersøge os alle, og saadanne Tøffelhelte som mig bliver her; vi skal til Fronten

om et Par Dage. Og alle de lyse Billeder, man har gjort sig, falder blegt hen. Jeg lagde mig paa Sengen og tænkte for at faa Lys; men der var kun sort i sort. Saa humpede jeg ud paa Pladsen. Der stod alle dem opstillede, som skulde med Toget, med Plakaten for Brystet, min Plakat havde de taget fra mig igen. Da kommer pludselig en og siger, at jeg var bleven raabt op igen, og da jeg hører mit Navn, raaber jeg »hier!« »Hvor har De været?« Saadan og saadan — »Selvfølgelig skal De med!« Og jeg stillede mig hen til de andre. Som alt var klappet og klart, og vi skulde til at dampe af, kom den F... Læge igen. Hvad det var for noget, og om alle, der ingen Plakat havde, ikke vilde være saa venlige at stige ud igen? — Atter sloges Fremtidsslottet til Jords. Kampens Gny er forstummet; det er ikke bleven saa galt som ventet. Griber Franskmændene an i nær Fremtid igen, kommer vi muligvis afsted. — Farvel, Ferie! — Farvel, Hjem; jeg drager atter i Krigen!

C h a u n y, 8. 6. 1915.

Naa, saadan gik det; forresten har jeg ikke gjort noget daarligt Bytte. Her lever vi ti Gange bedre end i Noyon, og mens vi der laa paa Halmsække, ligger vi her i »Winklers Paradisbetten«, med Fjedre i alle mulige Ender og Kanter, og Hovedpuder med Dun. Vi sov ogsaa allesammen saadan, at vi næsten ikke var til at faa vaagne igen. Betjeningen er ogsaa meget flink. I Gaar fik jeg for første Gang Massage, og saavidt jeg kunde mærke, havde de forvredne Sener sat sig helt fast. I kan være rolige for, at om tre Dage kommer jeg ikke til Fronten. Igaar og inat er Lazarettet bleven fyldt med saarede fra Kampene, og endnu er der tre hundrede. I Løbet af Dagen gaar der vist endnu en Transport afsted ad Tyskland til, og hvem véd, om vi ikke endnu en Gang kan komme med, vi stakkels otte, som er bleven udskudt. Kampen har lagt sig; idag er der ingen Kanontorden at høre. Vi har umaadelige Tab, og desværre har vore Regimenter været meget haardt med. Forøvrigt véd jeg ikke noget rigtigt, en fortæller det, en anden det; men sikkert er det, at der er sket noget, og jeg er glad, at jeg har været udenved.

C h a u n y, 9. 6. 1915.

Kære Mor!

Godt, at jeg da kan sidde i Ro og skrive til Dig i Dag; men jeg er bange for, at Brevet ikke naar Dig i rette Tid,

for her er sikkert alt i Oprør paa Grund af de nære Kampe. I Gaar Aftes tog det atter til, og der var saadan en Kanonade, at Jorden rystede her hos os, skønt vi er over 20 km fra Kamppladsen. Nu er der Ro igen, og jeg sidder i et Lysthus af Vinranker ude i den store Hospitalshave, og her er saa dejligt og frisk efter et stærkt Tordenvejr, som vi havde i Gaar, og Fuglene synger. Til Lykke med Fødselsdagen, jeg vil tænke paa Dig hele Dagen. I Aar kan Du næsten holde en bedre Fødselsdag end sidste Aar, da Du var i Silkeborg og vel nok længtes hjem. Vi fik heller ikke megen Tid til at tænke paa Dig, for det var jo den Dag vi drog ned til det store Aarsmøde, og det gav os saa meget at tænke paa. Hvor er det ikke anderledes nu; og dog synes jeg, at alt har føjet sig saa godt for os. Kun er det saa trist at tænke paa den kære Søster Ingeborg, som maatte bort herfra midt i den Tid, der var saa fuld af Sorg og Angst og Spænding. Det er saa trist for Christian og de smaa Børn og os alle, der har holdt af hende; men naar jeg tænker paa hende, saa faar jeg altid Følelsen af, at hun nu har det langt bedre. Hun har jo lidt meget af Sygdom de sidste Aar, skønt hun lod sig aldrig mærke dermed, og skønt den ophævedes meget ved den Kærlighed, hun mødte om sig. Budskabet kom tungt til den i Forvejen alt for triste Jul; nu synes jeg, der gror hvide Pinseblomster op om hendes Minde. Hvor er det Menneske dog lykkeligt, der kan efterlade sig et saa rént Minde som Ingeborg. — Jeg vil ikke sætte dig i triste Stemninger til Din Fødselsdag. Du kan have Grund til at glæde Dig rigtig. Tænk paa, hvor Dit Helbred er godt i Aar, i Forhold til sidste Aar, og saa mange Aar forud; for saa vidt jeg véd, er Du nu rask og rørig og plages ikke saa meget mere af Gigten. Nu maa Du ogsaa se at være lidt forsigtig, at der ikke kommer Tilbagefald for Dig; forhaabentlig er denne ufrivillige Krigsfaste slet ikke saa ilde, og de mange afskaffede Kaffegilder vel heller ikke. Se, Krigen fører ogsaa noget godt med sig i sit Spor; der bliver en Gang for alle grundigt luftet ud, og det trængte vi sandelig til. Kun sørgeligt, at der kræves saa stærke og gyselige Midler for at bringe Verden til Besindelse. Og i de store Stæder, hvor der særligt tiltrængtes Udluftning, der drives Livet mere og mere forargeligt.

Men vi maa tage de Glæder, som de sorte Tider levner os; og der er alligevel nok til at kaste Lys ind i mange bedrøvede Sind, og for hvert lille varmende Lysglimt er man

dobbelt taknemlig. Saa gid Søndagssolen maa skinne varmt og dejligt ind til Dig, og gid Du aldrig maatte fejre en Fødselsdag, tungere end denne.

Øg saa mange kærlige Hilsner fra

Din hengivne K r e s t e n.

Chauny, 10. 6. 1915.

Kære allesammen!¹⁾

Jeg sidder her nede i Frankrig i en Løvhytte af Vinranker, ude i en stor Hospitalshave; og da Tiden er lang, saa henfalder man let i Tanker. Jeg tænker da som oftest paa Sommeren hjemme i Danmark og paa Vinding, og nu holder I snart Elevmøde. Jeg vil tænke paa Jer hele den Dag, hvis det ellers er muligt, for undertiden har man andet at tænke paa. Jeg fik jo Natten den 1. Maj en temmelig slem Fodforstuvning, da jeg faldt paa en Patulje-gang ude i Traadforhugningen ved Lassigny. Siden har jeg ligget paa forskellige Lazaretter i Lagny og i Noyon. I Søndags var der det dejligste Vejr; Solen straaede; men Freden forstyrredes af larmende Flyvemaskiner, der uafledelig svirrede bort gennem den blaa Luft, og af en ustan-selig Kanontorden. Jeg var for første Gang lidt udenfor Byen og laa oppe paa en Bakke under et Pæretræ og lyttede til Kampen, der blev stærkere og stærkere; til højre for os ved Roye, til venstre ved Moulin. Store Tog af Automobiler susede afsted med Stormtropper, og jeg laa i Ængstelse for at mit Regiment skulde med, men glædede mig, at jeg var udenfor. Da jeg kom tilbage, var alt i Oprør. Forvildede Rygter løb, om at Franskmændene stormede og allerede havde forreste Grav. Alt, hvad der var i Byen, skulde holdes i højeste Alarmberedskab. Og hen ad Klokken 12 kom Alarmen. Alle Lazaretter skulde tømmes. Vi fo'r op og kom i Tøjet, blev pakkede i store Avtomobiler og susede af ud i Juni-Natten; og endnu buldrede Kampen. Efter en Times Forløb kom vi her til Chauny . . . Nu er man da kommet i Seng, efter at man næsten et halvt Aar har maattet ligge paaklædt og tilråds udrustet med alle Mordvaaben paa et tyndt Lag Halm. Og tilmed ligger jeg nu i »Winklers Paradiesbett« med Fjedre i alle Ender og Kanter og Dun og Sager. Kun hvad Maden angaar — tynd, tynd

¹⁾ Til Krestens Farbroder, Forstander P. Andresen, Vinding Højskole, og dennes Familie.

Malkaffe med en tommetyk Fedterundtenom; man spiser ikke her af Lækkerhedshensyn, kan I nok forstaa; men de tyske Søstre gør sig saamænd al tænkelig Møje med at koge det evindelige det samme paa saa mange Maader som vel muligt. Det giver jo næsten aldrig andet end tykke, salte Hestebønner med fedt Flæsk i; en enkelt Gang Sødgrød af Maccaroni og tørre Svedsker, som man gerne faar Rendsborger Marsj bagefter. Kampene har varet ved et Par Dage og

Fig. 7. Den stramme Løjtnant.

Nætter. Her strømmer Saarede ind i hundredevis; og i Gaar Nat var Kanontordenen saa voldsom, at Jorden rystede her hos os, og det er over 20 km fra Kamppladsen. I derhjemme, som lever i Fred, har kun liden Anelse om, hvad en saadan Kamp vil sige En katolsk Præst, som var her i Gaar, mente, det vilde være forbi til September; jeg tror det ikke; jeg tror, vi skriver 1916, inden jeg kommer hjem igen. Der bliver ikke Fred, saalænge der er noget at skyde med Naar der engang igen kommer Ro i Verden, saa vil vi samles som i gamle Dage

Chauny, 12. 6. 1915.

Kære Far!

Til Lykke med Fødselsdagen. Gid Du maa fejre den lykkeligt. Jeg har det godt, skønt jeg daglig er i et væmmeligt Krydsforhør af Lægen. Sagen er nemlig, at Lazarettet saa vidt muligt skal rømmes, og nu kan man ikke bekvemme sig til at sende mig længere tilbage, men vil tværtimod skubbe mig af ad Fronten til. Mit Ben er dog ikke tjenstdygtigt endnu. Tre andre Lidelsesfæller bliver sendt til Etapperne, og de har en lignende Skavank som mig. Men saa længe Leddet knirker ved Bevægelse, bliver jeg da nok her. En gammel Masseur, som i Gaar tog mit Ben under en meget indgaaende Behandling, sa' at jeg egentlig skulde transporteres væk. Men saa har vi saadan en gammel arrig Læge, som mener, at det er kureret i Løbet af et Par Dage. —

Her er der blevet roligt igen efter Kampene. Jeg forstaar ikke Franskmandene, for de kommer altid kun til en Begyndelse, saa slappes deres Energi, og saa ender det gerne med, at de gaar tilbage og alt er ved det gamle; kun at der er udgydt uhyre meget Blod til ingen Nytte. Jeg har ingen Tro til, at det nogensinde vil lykkes dem at bryde igennem, eller blot at opnaa væsentlige Fordele. I Løbet af en halv Dag kan Tropper befordres fra Yser til Elsass; og med mindre de kan gøre Angreb paa hver fire Mil langs hele Fronten paa én Gang, tror jeg aldrig, det vil lykkes. Men dertil kræves uhyre store Troppemasser. Jeg har ingen Aviser læst i længe. Der fortælles noget om, at Forholdet til Amerika er bleven endnu mere spændt, og at Amerika truer med at gribe ind. Hvordan mon det staar med Brødspørgsmaalet, kan vi holde ud? Jeg synes, det nævnes knapt mer. I hvert Fald kan man mærke her, at man belaver sig paa en meget lang Krig. Nu er det ogsaa indført ved alle Regimenter, at efterhaanden faar alle Lov til at rejse hjem paa en otte Dages Orlov, saaledes at der kommer en ti Stykker væk ad Gangen. De behøver ingen særlig Grund, og faar Orlov her fra Regimentet. Paa den Maade har en anden jo ogsaa Haab om at komme hjem et Smut. — Peter Hanssen kan takke sin gode Skæbne, at han er bleven Forplejningsofficer; hans Regiment har lidt forfærdeligt under de sidste Kampe, da det var mod det, Angrebet blev rettet. Her er kommet mange Saarede. Gid vi snart var fri for det hele; men det maa jo engang komme. Her er dejligt Vejr med Solskin og Regn, alt er saa grønt og frodigt. I lever vel

i Faste hjemme ogsaa; jeg tror nu, at det hele er en ganske sund Overgang, og det vil sikkert sætte sine Mærker gennem mange Aar. — I Aar maa Du kunne fejre en rolig Fødselsdag; der plejer ellers gerne at være Valg eller saadan noget den Dag. —

La Fère, 14. 6. 1915.

Det er et evigt Flytteri. Nu er jeg næsten ved at eksplo- dere. Der kommer aldrig Orden i mit Postvæsen mere; send endelig ikke større Ting, inden jeg er kommet tilbage til Regimentet. Jeg er kommet en Times Jærnbane-kørsel i en belgisk første Klasses Kupé mod Nord, til en gammel Fæstning. Jeg har gjort et daarligt Bytte mod Chauny, og ligger her paa en Kaserne med en meget snippet Betjening. Naa, det gaar altsammen. Kampene er optagne igen, og det er ikke rart at være forude.

Jeg er dog heldigvis saa nær ved Fronten, at jeg er sikker paa engang at komme tilbage til Regimentet.

15. 6. 1915.

Nu er jeg atter flyttet. Jeg er kommet her paa et Krigs-lazaret, i Forhold til Chauny et meget daarligt Bytte, det er omtrent som i Noyon. Men her har vi en dejlig Have, med Græsplæner og røde Roser, Lindetræer, hvor Solsorten syn- ger, og en Kanal med Broer over.

La Fère er en dejlig By, af Størrelse som Aabenraa. Det er en Fæstning, som er bygget af Napoleon d. I. Rundt om Byen løber en tre Meter høj og meget tyk Ringmur af røde Munkesten, med Skydeskaar igennem. Gaar man gennem Byen, bliver man som hensat til Folkeviserne; langs denne Ringmur, overskygget af høje Træer, skærer Bække og Kanaler sig paa kryds og tværs forbi hvide Huse med syd- landske Persienser og skyggefulde Haver med røde Roser. Man ser ikke Blomster uden Roser her; men til Gengæld er de i alle Haver og opad alle Huse i Overflod. I en lille Skov, hvor jeg kom ud, groede de røde Roser vildt og dannede en hel Rosenlund, noget saa særegent og dejligt, som jeg kun sjældent saa Mage til. La Fère er en meget rig By, betroede en fransk Civilfange mig, og meget aristokratisk, føjede han til. Og jeg kan rigtig tænke mig det. Her ligger i Fredstid to Regimenter Artilleri. Jeg kom igennem uhyre Kaserne- komplekser. De enkelte Bygninger laa mellem Haver og grønne Træer; hvor var de forskellige fra de kolde tyske Kaserne.

Paa en Plads laa der fuldt af Lavetter til de sværere Fæstningskanoner, som havde maattet lades i Stikken.

Her saa langt fra Fronten leves Livet nogenlunde regelmæssigt, og man ser her en lille fransk By i Funktion, omend der savnes Ungdom; man ser jo mest Kvinder og det er en hel Sjældenhed at træffe en ung Mand. Den Civilfange, jeg snakede med, er fra en By nede ved Soissons. Franskmændene er alle nogle store Diplomater, og de fleste af dem tager det ikke saa nøje med Idealiteten. Noget af det første en Franskmand siger, er, at Tyskerne og Franskmændene er gode Soldater, Englænderne er Bæster; saa véd de, at de slaar an.

— Vil I ikke sende mig en Del af de store hvide Ark Konzeptpapir, som ligger i mit Skrivebord, samt Blæk og Penneskraft. Jeg har fundet en lille, uhyre komisk tysk Roman, som jeg vil prøve paa at oversætte.

A f D a g b o g e n.

L a F è r e, 21. 6. 1915.

Kønt Rekreationshjem! Snavsede Senge med Utøj; — ingen ren Vask — ingen Haandklæder osv. Maa staa Garnisonsvagt efter alle militære Regler, og bliver behandlet som smaa umyndige Børn af en Overjæger, som nu her bagved Fronten spiller sig op. Det er sørgeligt at se den Modtagelse, som Folk faar, der kommer lige ude fra Rædslen og har holdt ud med et Heltemod, der trodser enhver Beskrivelse; og de samme Folk skal nu lade sig dutte af en lille krum Underofficer, der aldrig har været med forude, men altid har haft en saa meget desto større Mund. Sørgeligt, at saadan noget taales. Overhovedet — de Herrer her bag Fronten — de forstaar nok at føre sig. Her har de sat tolv Kvinder i mørk Arrest — hvad har de forbrudt? Flest som har vist sig paa Gaden efter Klokken ni; en sekstenaarig Pige sidder, fordi hun har skældt en tysk Gefrejter, der blev hende for nærgaaende, ud for Cochon (Svin) — tænk, en tysk Gefrejter, som i hele sin Indbildskhed for det første gaar ud fra, at de overvundne franske Kvinder skal taale enhver Forsmædelse, og for det andet ikke ved, at »cochon« paa fransk bruges ved hvert tredje Ord og slet ikke menes. Naa, Pigen er jo lykkelig — i Belgien havde dette Ord kunnet koste hende Livet; men denne Mildhed undskylder ikke vor Gefrejter, som ved den beviste Handlekraft vel har villet befæste sig i sine foresattes Gunst som en god Soldat.

La Fère, 26. 6. 1915.

Kampene varer vist ved endnu, og Franskændene har endnu forreste Grav. Hvad Folk fortæller derudefra Moulin, er rædselsfuldt. Det overgaar sikkert i enhver Henseende, hvad jeg i sin Tid var med til ved Soissons. Der var Kanonaden maaske stærkere; jeg hørte jo ogsaa Kanonaden ved Moulin; men Forskellen var, at ved Soissons blev vi beskydt med bare let Feltskyts af Kaliber 7,5 cm og 10,5 cm, medens det her var 15 og 18 og 21 cm Haubitser. Var vi bleven beskydt med dem ved Soissons, var ikke en eneste kommet til at storme.

Det interesserer mig, hvad Fru Gabe fortalte om den Englænder ved Soissons, (af Engelske Soldaterbreve); jeg véd, at der har været Englændere med, da der laa engelsk Munition; men jeg tror, de har været i fransk Uniform. Jeg saa kun fransk Infanteri og Alpejægere. Men sikkert er det, at jeg traf en haardtsaaret Franskmand i Skovbrynet. Det var forresten hel lille Episode; vi stormede frem med fældet Bajonet; en halv Snes Skridt tilvenstre for mig var en ung Frivillig. Nu hævede denne Saarede sig op halvt, mat og blodig; da den unge saa ham, vilde han rende ham ned med Bajonetten, men jeg kom heldigvis imellem. Der laa flere Saarede og Døde omkring; om der har ligget en Englænder, véd jeg ikke, — umuligt er det ikke, og han har ogsaa meget let kunnet liste sig gennem vore Linjer til Soissons den følgende Nat. —

Det glæder mig at høre lidt om Familie og Venner der-nede; gid jeg kunde have været med paa den Tur; det maa have været forfriskende for Dig, Mor. At jeg kommer hjem paa Orlov, tror jeg næppe; jeg undrer mig, at jeg ikke er sendt til Fronten allerede. Her er jo en Mængde Letsaarede fra Moulin, og den Behandling, de faar, er mildest talt haarrejsende. Saaledes har en faaet en Kugle gennem Underarmen for fjorten Dage siden, han har i Dag maattet staa og lave Geværgreb, en Time, skønt Saaret blødte igennem Forbindingen og han viste Feltwebelen det. En anden, som har faaet en Svulst opereret væk under Fodballen, maatte forleden eksercere en hel Time, skønt hele Fodballen var et aabent Saar. Der tages sandelig ikke med Handsker paa os, og dog er jeg sluppet læmpeligt igennem. Naar jeg siger, at jeg kan ikke eksercere, saa bliver jeg ogsaa fri, og slipper med at skulle sidde og skrælle Kartofler. Nu tænker jeg,

jeg skal til Lægeundersøgelse i Morgen, og er meget spændt paa Udfaldet. —

— Saa nu har jeg været hos Lægen; han sad længe og saa paa Foden, uden forøvrigt at undersøge den, og forordnede tilsidst Omslag.

Sanitetsunderofficeren, en meget vigtig og brysk Herre, gav mig ganske vist Omslaget paa et Sted, hvor Benet slet ikke fejler noget; men det maa han jo forstaa. Jeg skal komme om fire Dage igen. —

Nu er jeg paa Vagt hverandet Døgn. Vi har fem forskellige Poster at stille. I Gaar fik jeg en, som jeg ikke gerne vilde have igen: jeg skulde bevogte en Gitterport ind til Kasernegaarden, og skulde forhindre Civilpersoner i at komme derind. Ved Middagstid kommer der saa en Mængde fattige og sultne Børn, som tigger mig om at faa Lov til at komme ind til Køkkenet. Først kom en sekstenaarig, forhungret Dreng; han forklarede mig, at han maatte arbejde for Kommandanturen, uden at faa saa meget som en Penning derfor, og han vidste ikke, hvor han skulde faa noget at spise. Det var svært at skulle nægte ham Adgang; man kunde se paa ham, at han i lang Tid ikke havde faaet noget at spise; men der var intet at gøre. Jeg talte hans Sag for Pladsunderofficeren, men han afviste det koldt og haanligt, og saa kunde jeg ikke mere.

Drengen viste mig, hvor meget han havde tabt — malheur la guerre! Før havde han havt sin Maverem i det Hul, og nu maatte han spænde den en hel Snes Huller strammere, og resolut tog han sin Lommekniv og skar en lang Ende af Remmen, og sa', at saadan et Stykke havde han engang før maattet skære af. Men hvad hjalp det? — Og værre blev det, for nu kom en hel Skare af Børn, som belejrede Porten, og jeg maatte Gang paa Gang jage dem bort. Jeg vilde saa gerne skaffe dem Middagsmad, men vidste i Alverden ikke, hvordan jeg skulde bære mig ad. Da kom en gammel Soldat igennem Porten lige fra Køkkenet med sin Portion Mad, som han vilde hjem med — Pst! sa' jeg til ham, giv Børnene Ærterne, Du kan jo sagtens hente Dig en ny Portion! Og Ærterne blev delt. Men af den Slags gamle Familjefædre er der ikke mange; men den gode Skæbne vildé, at jeg fik fat i et Par unge Fransk mænd, som arbejdede paa Kasernen, de fik Børnenes Spande, en efter en, og saa hentede de Mad i Køkkenet; en voksen Kvinde fortalte mig, hvem af Børnene, der særlig trængte, en af dem havde syv

smaa Søsken, Moderen var død, og Faderen i Krigen, han fik en særlig stor Spandfuld. Derimod var der en velhavende Mands Søn, som kom for at faa noget til sin Hund, og han maatte gaa. Da jeg Kl. Et blev afløst, var der kun en lille Pige tilbage; hun græd sine modige Taarer, fordi hun troede, hun ikke fik sin Spand; men kort efter saa jeg hende gaa glædestraalende forbi Vagtstuer. Naar man har lidt god Vilje, lader meget sig gøre, uden at man derfor behøver at overtræde sine Instrukser; men jeg vil helst forskaanes for at se saa megen Elendighed, og næste Gang kan jeg maaske ikke hjælpe.

Vi lever ellers helt storartet nu; der er nemlig en fra Stuen bleven afkommanderet til Slagteriet; han bringer jævnlig en god Bid Kød med hjem, og da vi tillige her paa Stuen har en Overkok fra et af de fineste Hoteller i Hamborg, saa kan I tro, at han snurrer mangel en god stegt Lever af over Gaslampen. Vi er forøvrigt et ret sammensat Selskab her paa Stuen, ti Mand ialt. Foruden Overkokken er der en stor oversøisk Købmand (Grosserer) fra Hamborg; en Lejlighedsarbejder fra Havnen sammesteds; to Ditmarskere, jeg kan ikke se den ene, uden at komme i Tanker om Gustav Frenssens Kreyer i »Jørn Uhl«; en Bager fra Bayern, hvis Far i 64 kom i dansk Fangenskab, i 66 var med Østrig mod Preussen, og i 70 var med Preussen mod Frankrig; en ung Kadet, som har berejst hele Verden; en blaseret Mursvend, og tilsidst en Tekniker. Man lærer mange Mennesker at kende.

Nu lige kom Overkokken, som tillige skriver paa en Krigsroman, med en storartet Vittighed, idet han lavede »Genesungsheim« om til »Verwesungsheim«, hvad der er meget betegnende for denne Anstalt. Forøvrigt er her meget ubehageligt, skiddent og fuldt af Utøj. Der er mere Utøj her end i Skyttegravene, og her er dog Lejlighed nok til at blive af med det. Saasnart en i Skyttegravene melder, at han har faaet Utøj, bliver han straks sendt til Lagny, hvor alt hans Tøj bliver uddampet, og han selv lagt i varmt Bad — og her, saa langt fra Fronten, bliver der ikke gjort det allerfjærneste; istedetfor skal vi marsjere, eksercere og gøre alt muligt dumt Tøj, akkurat som det falder de Herrer ind.

La Fère, 3. 7. 1915.

Mange Tak for Brevet af 29. Det er kedeligt, at der er gaaet saa mange tabt. Det hele kommer af, at jeg jo i

Chauny blev bestemt for en Transport til Tyskland; og det er overalt bleven indført, og selvfølgelig ikke slettet igen.

I maa endelig ikke være ængstelige for mig; det er vel forkert af mig, at jeg ikke skriver oftere; men her lever man jo meget ensformigt, og Verden om os sér man ikke meget til, og da man saa er temmelig sikker paa Liv og Lemmer, og ikke af den Grund behøver at være bange, saa bliver man let lidt efterladende paa det Punkt.

— Hvad Benet angaar, da er der intet at melde. Lægen ser lidt paa det, uden at undersøge det, eller foreskriver mig nogen Behandling, og sender mig væk. Han kan dog i det højeste trække det ud til 15. Juli, saa har jeg nemlig været fire Uger paa denne Anstalt, og saa skal jeg et af to, enten tilbage til Fronten, eller tilbage til Lazarettet, eller jeg skal skrives felttjenstedygtig. Jeg maa endda sige, at jeg er bleven humant behandlet — tænk, ved Moulin var der en, der fik et Lungestrejfskud, han kom ikke engang paa Lazaret; men blev behandlet derude i Reviret. Desuden er Sagen heller ikke saa farlig paa vor Kant, hvor der er temmelig roligt.

I maa vænne Jer til den Tanke, at jeg kommer til Fronten igen, og takke Gud for den lange Tid, jeg har været skaanet. —

Her i La Fère driver vi det med at staa Vagt tit hverandret Døgn. I Gaar stod jeg ved Arresten. Henad Kl. 12 kom der to Køretøjer med tre Fanger og en hel Eskorte af Militær. En gammel Kone og to gamle Mænd. En af de gamle Mænd sad der med sit hvide tyndhaarede Hoved, uden Hat og med Hænderne bundne; Konen kunde lige gaa ved Hjælp af to Stokke. »Hvad i Alverden har de forbrudt?« spurgte jeg. »Svære Forbrydere«, var Svaret. »Den gamle Mand har stukket en Stabslæge med en Høtyv — Franktirører!«

Han blev sat i mørk Enecelle. Den næste Morgen spurgte jeg en ung Pige, som sad sammen med den gamle Kone, om hvad der var ivejen; desværre forstod jeg hende kun halvt, fordi hun kørte paa som Kæp i Hjul. Men saa meget forstod jeg da, at Stabslægen var kommen til Huset for at skyde Duer, og da der pludseligt faldt to Skud, foer den gamle Kone op med et Angstskrig, og saa har hendes Mand troet, at Stabslægen vilde skyde hende, og saa havde han stukket efter ham med Forken, og Lægen havde skudt paa ham, saa han fik et Skud Hagl i den ene Skulder.

Der er Krig, og den styrter mange i Ulykke. Her skæres den fjortenaarige Pige og den 70-aarige Olding over én Kam.

A f D a g b o g e n.

L a F è r e, 6. 7. 1915.

Rekreationshjem! Saaledes kaldes denne Anstalt. Brød har vi saa lidt af, at vi maa udspille alle Rænker for at faa nok til at blive mætte af. Maden er daarligere end i Skyttegraven; tynd, tynd, med fordærvet Affaldskød; Stegen faar Underofficererne; de faar Steg med stegte Kartofler, som vi maa skrælle, og henkogte Svedsker, som vist stod os alle til. Hovedsagen for os er, at vor Ædeskaal er skuret skinnende ren; at det Kram, der kommer deri, er gennem skiddent, er en Biting. Jeg kender Spisesedlen, første Dag Ærter, anden Bønner, saa Ærter, saa Bønner, saa en frygtelig Makaroni-suppe og saa Ærter o. s. v. Vil man indvende noget imod det, saa er Svaret ubetinget: Der er jo Krig! Vilde man derimod en Dag undlade at skrubbe Cementgulvet i Stuen, og blot feje det, med den Begrundelse, saa slog Lyn og Torden ned.

Stuegulvet skal være saa hvidt at Hr. Sanitetsunderofficeren kan spise deraf. At der derimod har ligget mindst otte Mand i det samme Lagen og de er da saa sorte som Natten, og at Tæpperne stinker af et halvt Aars Sved af et halvt-hundrede halvsyge Mennesker, det er i sin Orden; saadan noget fører Krigen jo med sig.

L a F é r e, 7. 7. 15.

I Dag skulde vi have haft fornemt Besøg af Storhertugen af Mecklenburg-Schwerin, og i den Anledning skulde Snavset endelig en Gang ud af Kasernen. Jeg havde heldigvis Vagtjeneste, men maatte tilrods derfor skrælle Kartoflerne. Da Tiden kom, kørte Storhertugen forbi i et Automobil ude paa Gaden, og vi fik lige et Blink af ham at se. Men al vor Rengøring var jo spildt, da vi kun naaede at faa Gulve og Hylder skrubbete, men ikke fik rene Lagner paa Sengene. Hele Anstalten skulde først og fremmest desinficeres for Útøj, siger jeg Jer; alt Svineriet og den chikanøse Behandling kan næsten bringe En til at kapitulere. Naa, nu kan man ikke sige og skrive noget; men forhaabentlig kommer der engang Fred, og da er det godt, at man har en lille Smule Hukommelse. Det giver nogle kønne Billeder af, hvorledes de kære Feltgraa blive behandlede.

8. 7. 1915.

Nu er jeg lige kommet fra Lægeundersøgelse. Jeg er skrevet uduelig til Infanteritjeneste. Endnu véd jeg ikke mere, og véd ikke, om det er glædeligt eller sørgeligt; men rimeligvis kommer jeg allerede i Morgen væk herfra, hvorhen aner jeg ikke. Jeg tror dog, vi kan stole temmelig sikkert paa, at foreløbig kommer jeg ikke ud i Fronten; men lad os ikke gøre os for store Forhaabninger, for vi er bleven skuffede mange Gange. Lægen føjede til, at jeg maatte helst bruges ved en anden Vaabenart, hvad det skal være ved, véd jeg ikke. Kavalleri og Artilleri kræver jo en lang Læretid; formodentlig Train- eller Sanitetsvæsen. Det er ikke værd at skrive, inden I har hørt fra mig igen.

A f D a g b o g e n.

N o y o n, 9. 7. 1915.

Felttjenstdygtig, men uduelig ved Infanteriet. Dampede ved Middagstid af til Chauny for at melde mig paa Kommandanturen og blev efter et Par Timers Forløb sendt videre til Noyon for at melde mig ved mit eget Korps-Kommandantur. Saa har jeg vel foreløbig lavet min sidste Storm, og faar en Bestilling her bagved Fronten — Hurra, Hurra, Hurra! Her sidder jeg i et aabent Vindue paa tredje Sal ud til en skummel Baggaard; men den ligger dybt under mig, og jeg ser ud over alle de røde Tage over til Domkirkens mægtige Tvillingtaarne, der nu er mig saa kendte, at jeg ligefrem glæder mig ved at hilse paa dem igen.

11. 7. 1915, Søndag.

Kære Forældre!

Nu er I vel meget nysgerrige efter at høre nyt, og jeg har ogsaa en hel Historie at berette. I Forgaars blev jeg altsaa sendt fra Rekreationsanstalten i La Fère og kom med Toget til Chauny. Der blev jeg fuldt indklædt med gammelt Skrammel, fik noget at spise, strejfede lidt rundt i Byen, og dampede saa om Aftenen af til Noyon, hvor jeg meldte mig paa Kommandanturen. Jeg blev indkvarteret i Byen og næste Morgen meldte jeg mig igen.

Da Løjtnanten saa min Lægeattest, hviskede han til mig, at jeg sandelig havde haft Lykken med mig. Han gik ind til Kaptajnen, og kort efter blev jeg kaldt derind. Han var tvivlraadig, hvad han skulde gøre med mig; han havde gerne beholdt mig i Noyon, men kunde ikke, da jeg hørte

til 18. Res. Division. Han vilde saa sende mig til Avricourt; men da det omtrent er 18 km herfra, kunde jeg jo ikke gaa derhen.

Naa, Enden blev, at de vilde ringe Korpset op og spørge, hvad de skulde gøre med mig. Efter en Times Ventetid kom saa Befalingen, at jeg skulde sætte mig i Marsj til en By, der hedder Guiscard og meldte mig der. Jeg strejfede rundt i Noyon til Middagstid, og spiste nogen Rissuppe paa Kyrasserkasernen og satte mig saa i Bevægelse. Men uden for Byen lagde jeg mig i en Chausségrøft, og det varede heller ikke længe, saa kom der en Postvogn; men den var fuld. Dog lidt efter kom der en lille let Generalstabsgig med springende Fjedre, og der kom jeg op med Pik og Pak, og saa gik det let i strygende Fart hen ad den hvide Landevej, med Æbletræer paa begge Sider, op ad Bakker og ned ad Dale. — Jeg meldte mig — en Times Ventetid. Tildelt Res. Proviantkolonne 21, som laa en halv Snes km derfra i en lille Landsby; men Majoren vilde tage mig med i sin Bil det halve af Vejen. Kl. halv syv susede vi afsted, op og ned ad Bakker, og paa to Hjul om Hjørnerne; snart var vi der, hvor Majoren boede; men han bød sin Chauffør køre mig helt til Stedet, og hans Adjutant tog med for personlig at aflevere mig. Lidt efter holdt vi ved et Lystslot. Jeg blev ført om i den dejlige Have, hvor der sad fire Officerer, og blev forestillet som nyt Medlem ved Kolonnen. Og tænk Jer, nu er jeg bleven Kavallerist, har faaet to Heste, som dog øjensynligt er meget skikkelige. Lange Støvler med Sporer faar jeg ogsaa, og en Sabel, der er saa lang, at den slæber. Forøvrigt er her det rene Slaraffenland. Overløjtnanten sa' rigtignok: »Student — naa Herregud!« — og i Guiscard sa' de til mig: »Bare ikke overanstreng Benet, men rør det dog lidt, at det ikke skal blive stift«. Og Kammeraterne — da vi havde snakket lidt, siger den ene nok saa bredt: »Do kan snakk' dansk!« og saa var de fleste af dem Nordslesvigere. Det er en Student paa Høstarbejde. En fortryllende dejlig Egn, en lille Rousseausk Landsby mellem høje Bakker og Frugtmarker. Det er et Bytte. Hvem er mere her ved Kolonnen — Landraadens Søn fra S.; der bliver mange Breve læst — pas paal

A f D a g b o g e n .

U g n y l e G a y , 12. 7. 1915.

Saa, nu er jeg pludselig bleven Kavallerist, og har faaet to Heste at passe. Den ene hedder Lisbeth, og den an-

den Peder. Og saa faar jeg lange Støvler med Sporer, Bukser med Læder-Ende og en raslende Sabel. Hvad man ikke alt maa opleve i en Krig.

17. 7. 1915.

Nu er det næsten længe siden, jeg har hørt fra Jer; det er jo fortvivlet med mit Postvæsen; jeg haaber dog, jeg faar min Post sendt efter fra La Fère. Her gaar Rygtet i Dag, efter et Hamborgerblad, at Danmark skulde have erklæret Tyskland Krig; men selvfølgelig er det kun et Rygte. Det vilde være forfærdeligt, om det skete. Jeg har ingen Aviser læst længe, og er helt sat uden for Verdens Gang. Endnu gaar jeg her mellem 11 og 5, og ved ikke rigtig, hvad jeg skal til; halv Infanterist og halv Kavallerist. Enten bliver jeg Forrider eller Stangkusk. — I Dag har vi været ude at rejse Rugstakke. Rugen er meget lang her, og Franskmændene binder Negene saa tynde, saa der er slet ingen Hold i dem; saa sætter de Skokkene, istedetfor i tynde Rækker som vi — i runde Kegler; naar saadan en er skreden sammen, er det et helt Mas at faa den op igen. Jeg har tit skrevet til Jer, at Markerne er regelmæssig overplantede med Frugttræer. I Grunden skulde man tro, at disse Træer skadede Landbruget meget, og mangen radikal Landbruger har ogsaa i Vinter rystet paa Hovedet ved at se det.

Men mærkværdigvis staar Kornet lige saa højt og fyldigt inde ved Stammerne som udenfor, der er ikke den mindste Forskel at finde. Det kommer vel af, at der er Kalkgrund, og at der derfor kommer en hel Del Varme fra neden. Men tænk saa, hvilken Indtægt Franskmanden har af alle de Æbler, som bliver presset til Cidre (Æblevin). Her er Marker, hvor der staar tusinde Æbletræer, plantede næsten lige saa tæt som i Aftægtshaven. Det er helt ejendommeligt. Vore Heste gaar paa Græs ude i en saadan Frugtmark, der strækker sig vidt og bredt op ad en stor Skraaning; vi kan næsten aldrig finde Hestene; men naar vi kalder paa dem, kommer de i Gallop ned imod os. Hvor faar man dog i Grunden Hovedet fuldt af mange ejendommelige Billeder og Stemninger. —

Jeg bor her hos en større Forpagter. Saa vidt jeg kan skønne, er det meste af Jorden her adelig og udpagtet. Han er en meget flink og dannet Mand. Jeg har Eneværelse med Seng; Vinduet vender ud mod Haven. Her i Aisne er Landsbyerne helt anderledes end i Oise. Her ser man næsten kun

Teglstenshuse, medens dèr saa godt som alle Huse er af disse kedelige Sandstensblokke. Alle Huse her er røde, med blaat Skifertag. — Kanonerne tordner voldsomt; det har de gjort i flere Dage og Nætter. — Her er mange Nordslesvigere. I min Sektion er der en fra Varnæs, som hedder Skriver; han er for Øjeblikket hjemme paa Orlov. Jeg ligger her i Ugnyle Gay, som ligger en god Mil Nord for Chauny, (udtales Yni lø Gæ). Nu vil jeg haabe, at jeg snart maa høre fra Jer; den sidste Tid har faldet mig saa lang med alle de Omkiftelser. Jeg forstaar slet ikke, at det kun er en Uge siden jeg var i La Fère.

A f D a g b o g e n.

U g n y l e G a y, 18. 7. 1915.

Vi bor hos en fransk Bonde. Han ejer det halve af Gaarden. Vi har et helt Hus for os selv og er seks Mand om at dele det. Af de seks er de fire dansktalende. Vor Kok, en Flensborger Sporvognskusk, er meget original. Han kan ikke faa Fransken i sit Hoved. Kommer der en Franskmand, lader han ham snakke roligt en Stund, og saa siger han endelig saa bredt: »Waat wull du?« Forøvrigt forstaar han Kogekunsten bedre, og røgter samvittighedsfuldt sit Hverv. Undertiden kommer der et frygteligt Brøl fra hans Enemærker, det er, naar han har begge Hænder fulde og en Flue sætter sig paa hans Skaldepande, saa giver han saadant et Teutonerbrøl fra sig.

18. 7. 15.

Kære lille Mor!

Jeg sad og stoppede mine Strømper, og saa kom denne Seddel for en Dag. Dette Nøgle har saa fulgt mig lige saa længe, som jeg har været i Krigen. Garnet vil formodentlig holde ud, til Krigen er forbi; jeg vandt det op, da det var kommet i Urede.¹⁾

Men Du har Ret i, at et stort Stykke Verdenshistorie er forbi nu, og hvem véd endda, hvor stor en Brøkdæl af det hele,

¹⁾ Paa Papiret, der var indeni Garnnøglet, havde Fru Andresen skrevet: »Dette Garn blev vundet d. 5. August 1914 og skal med Kresten i Krigen. Naar Papiret er tomt, er et stort Stykke Verdenshistorie forbi. Gud naade os alle, og lade os mødes igen, uskadt paa Sjæl og Legeme. Vi har dog en Fader i Himlen, der raader for alt. Der er intet saa stort, han det jo kau, og intet saa godt, han det jo vil, det overgaar al vor Forstand, at der en saadan Gud er til. Johan sidder i Arrest i Sønderborg, bare han snart kommer hjem. Mor.«

som vi maa igennem. Vi kan ikke mødes alle, som vi kunde det lige før Krigen, for Ingeborg er ikke mere blandt os, men det blev Krigen jo ikke Skyld i. For os, som Du vel den Gang tænkte paa, har der jo været beredt underlige Veje, som førte os frelst igennem hidindtil — det gaar over al Forstand. Jeg fik allerede i Gaar Brevet, som Du har skrevet den 14. Jeg kan godt forstaa, at I blev overraskede, da I hørte, at jeg var kommen til Hest. Jeg skal nu til at lære Ridekunsten. For et Par Dage siden blev jeg undersøgt for sidste Gang af Lægen her. Jeg havde i Grunden været saa smaat bange for, at han nu skulde erklære mig for fuldt felttjenstdygtig igen og sende mig til mit Regiment, man har jo da hørt saa galt. Men Lægen var yderst fidel og spurgte mig ud, og Enden blev, at Benet ikke lagde nogen Hindring i Vejen for, at jeg kunde ride. Naar jeg nu først kommer helt i min ny Positur, saa vil I nok faa et Billede af Kavalleristen. Jeg tar det hele fra den komiske Side; for jeg synes, det er saa uendelig komisk, at jeg netop skulde gaa hen og dumpe ind i Kavalleriet, og tilmed hedder min Ridehest Lise, og den ligner vor gamle Lise meget, naar undtages Blissen, og saa er den heller ikke saa plump. Ellers er den et meget godmodigt Skind, saa den skal saamænd ikke lave ret mange Krumspring med mig. De gamle Dragoner betragter halvt medlidende Infanteristen — men ellers er der et ypperligt Kammeratskab, og der er ikke Tale om, at de gør Nar ad En, naar man bærer sig kluntet ad. Ude hos Infanteriet havde man altid det Kainsmærke siddende paa sig, at man var en Ersatzreservist, som var Skyld i selve de Ulykker, som passerede oppe paa højre Fløj, naar han selv stod paa venstre. Her falder det ganske væk. — Det er saadant et dejligt Vejr i Dag og roligt. Nu er Aaret snart omme, og jeg synes, vi er lige vidt. Dengang troede de fleste, at Krigen var forbi til November. Man træffer tit Soldater, der fuldt og fast tror, at Krigen ikke faar nogen Ende; de hævder, at det er Verdens Undergang; de vil blive ved at kæmpe, indtil Folkene forbløder sig, og saa vil hærgende Sygdomme gøre Resten. Det vil vi dog ikke haabe.

A f D a g b o g e n.

U g n y l e G a y, 20. 7. 1915.

I Gaar en Tur sammen med Blikkenslageren fra Varnæs for at hente Græs. Paa denne Tur kom vi ad enlige Mark-

veje, over Bakker og gennem Enge, indtil vi endelig fandt noget. Landet er uendelig dejligt.

Jeg saa mange fine, sjældne Sommerfugle, deriblandt Svalehalen.

Vi havde den lille Henry med os.

Om Aftenen bød Bonden os ind til sig til en Toddy og en Passiar.

Modne Blommer.

25. 7. 1915.

Kære Forældre!

. . . Jeg skal nu have Undervisning i Ridning; men har ikke begyndt endnu, da jeg ingen Ridebukser kan faa. I den sidste Tid har vi havt forfærdelig meget at gøre med Høstarbejde, og saa har vi vore Heste at passe ved Siden af; hver Dag er mine for Selvbinderen, og saa har man noget at pudse paa. I Dag har jeg faaet Brev fra Johanne og en »Hejmdal«. Det er meget opmuntrende at faa Brev igen; nu er det længe siden, der har været Orden i Postvæsenet. Saa snart jeg faar Tonfiksérsaltet, vil jeg sende Jer en hel Del Billeder af franske Ejendommeligheder, saasom Frugtmarker, smaa Lystslotte, Æsels-Køretøjer o. s. v. Jeg kommer jo nu en hel Del mere omkring og ser mere, om end mindre til Krig. I Gaar var vi igen i Guiscard med fire Firspændervogne for at fouragere. —

I Dag har jeg været ude at skokke. Underofficeren viste os imidlertid over paa en Mark, som hørte til en hel anden By — og der skokked vi Hveden. Her er et Mylder af Sommerfugle, store, dejlige Svalehaler, som er saa sjældne hjemme, at jeg aldrig før har set dem, og mange andre Sommerfugle, som jeg slet ikke kender. Nu skal jeg snart til at samle Blomsterfrø, som jeg saa vil sende Jer. Min franske Barber har i sin Have nogle dejlige vellugtende Ærter af mørkerød Farve.

T i r s d a g. — Saa nu har jeg faaet hele Munderingen og skulde have redet i Morges, men saa gav det sig til at regne, saa det blev af den Grund opsat til i Eftermiddag. Vagtmesteren vil selv lære mig at ride, saa det bliver nok slet ikke saa let. Ellers er alt ved det gamle. Peter Jensen er jo blevet temmelig slemt saaret. Det skete, da han gik ind fra Lyttepatrulje. Kuglen er gaaet ind gennem den ene Side af Halsen og lige om ved Palsaaren og saa ud af Munden. Nu er Jørg. Brag ene tilbage af det Trekløver, vi var ved første Kompagni.

Ugny le Gay, 30. 7. 15.

Det gaar godt fremad med Ridningen. Lise er kun lidt doven og vil gerne runde et Hjørne af, hvor den kan se sit Snit. Hver Gang jeg kommer med Sadlen, vender den Hovedet om og ser paa mig med et Par melankolske Øjne. Endnu denne Uge til skal vi have Skoleridning, og saa skal vi ride frit over Mark og gennem Skov, og det kan jo blive meget interessant. Saa snart jeg faar Pladerne tilsendt, skal I faa et Billede af mig til Hest. I Gaar Aftes var jeg inde hos Værten og fik en Grog. Han beklagede, at hans egen gode Cognak var sluppet op, for den tyske var det rene Melasse, sagde han. Hervede laver Bønderne alt muligt selv. Af alle de Æbler laver de ikke blot Cidre, som de bruger i Stedet for Øl, men ogsaa Cidrecognak, og den skal være meget god. De laver ogsaa Cognak af Blommer; den er helt krystalklar og bliver først brugt efter at have ligget et Par Aar. Vi er saamænd ikke saa langt fra de franske Vinegne her; ca. 30 km herfra begynder Champagnevinbjergene, men her er der endnu ingen. Champagne her er ogsaa meget billig. Almindelig Champagne koster 5 Francs pr. Flaske, og fin Champagne 10 Fr. eller Mk. — Jeg har temmelig svært ved at forstaa det Fransk, der tales her i Aisne; det er Dialekt. Forleden Aften kom Nabokonen, som for Resten har en umiskendelig Lighed med en af Heksene i Macbeth, og bralrede op med sin skringle Stemme; og saa trak hun Monsieur Paul i Ærmet og vilde øjensynligt have ham til noget. — »Tschaa, tschaa!« raabte hun med alle mulige Fagter. Ikke en kunde forstaa det. Men Paul tabte hverken Aandsnærværelsen eller Piben, og da det tilsidst blev ham for broget, raabte han paa godt gammelt Sundevedsk: »Hold e Mond, Din gammel Kvind, fo æ ka jo et fostaa Dæ!« Saa kom der nok et Par Fransk mænd til Hjælp og nok en Madame, og de fo'r løs paa Paul og raabte: »Tschaa! Tschaa!« Omsider fandt vi ud af, at hun mente Kat, og at hun vilde have ham til at slaa et Par Katte ihjel, som hver Nat holdt et syndigt Spektakel ude i Haven. Vor gamle Kok har særlig svært ved at huske de franske Ord; han kan kun huske to, siger han; det ene er »Bois« (Træ), for saa tænker han altid paa Møbelsnedker Boas, og det andet er »Bousette«, (Si), for saa tænker han paa Kloset. Naar de snakkesalige Madammer kommer ind til ham i Køkkenet, lader han dem roligt køre løs og ser paa dem med et Par godmodige Øjne; naar han saa

synes, Tidspunktet er kommet til at gribe ind, siger han saa bredt: »Wut wull Du?« Og saa er de lige nær endda.

1. 8. 1915.

Kære Farbror!¹⁾

.... Jeg mærker, at det har vakt en hel Bestyrtelse hos Jer ved at høre, at jeg var bleven Rytter; hvordan man end vender og drejer det, saa er og bliver det en Kendsgerning. Jeg maa i den Anledning døje en hel Del smaa Stikpiller hjemmefra, med Hentydninger til tidligere Forsøg paa at omgaaes Heste; men i en Krig kan man alt, jeg tror ikke, der gives noget, et Menneske ikke kan, naar den haarde Nød driver det. Den udhaalede Modelaps, der ved Mobilen mødte i Laksko, sribede Benklæder, Smoking og pomadiseret Haar, ser nu ud som en af Hamborgs Havnesjovere — d. v. s., der er ingen Forskel at se paa de to. Det har ikke været det mindst interessante, at man kommer saa mange vidt forskellige Typer helt nær ind paa Livet, Folk som man i det daglige Liv aldrig vilde have Lejlighed til at tale med. Under Kanonernes Torden bliver de fleste Mennesker aabenhjærtede og meddelssomme, og mange letter deres Hjærte i en saadan Stund ved at skrifte hele deres Liv for Kammeraterne. De fleste tyske Soldater her, som jeg har truffet, har efter vore gængse Begreber ført et meget udsvævende og letsindigt Liv. De fleste, især fra Storbyerne, tager det som noget ganske selvfølgerigt og praler med det — og saadan er den fattige Arbejder og den hovedrige Grosserer, der er i den Henseende ingen Forskel paa dem. Der er mange, man kommer til at holde af. Saaledes traf jeg paa Lazarettet en ung Bayrer, en Bagersvend, som for Resten havde et meget utiltalende og bølleagtigt Udseende, men han var meget retsindig, skønt han som ægte Bayrer holder en Ølrus for god Skik og skønt han ogsaa i andre Henseender var noget let. Meget forbauset blev jeg over en almindelig Grubearbejder fra Ruhrdistriktet ved Rhinen; han var en hel Gentleman, og den Maade, hvorpaa han hang ved Hjem og Kone og Børn, havde jeg aldrig tiltroet ham. Jeg har været sammen med uhyre mange Folk fra alle Egne af Tyskland; med Østpreusserne oppe fra de hjemsogte Egne ved Massuren; med den berlinske Spidsborger og Charletan; Havnesjoveren fra Hamborg; Fabriksarbejderen; Vindyrkeren fra Rhinen; Øltyske-

¹⁾ Til Forstander P. Andresen.

ren, der allerede i Oktober Maaned var svundet saadan ind i Omfang, at der kunde mindst gaa to i Uniformen; hidsige Saksere; Mecklenborgere, som gerne kaldes Bøfler, ikke uden Grund; Hannoveranere, som næsten er de mest tiltalende; ogsaa vore Frænder Holstenere, Angliter og Friser, fremdeles de Tyskere, der er kommet fra Udlandet, og som ikke er de mindst interessante. Man erobrer sig en hel Skat af Menne-skekundskab, naar man saa blot forstaar at anvende den. — Mange Tak for din Artikel om Feltbreve, som jeg har læst i Gengivelse i »Hejmdal«. De fleste er jo ikke beregnede paa at skulle læses af en større Kreds. Jeg har skrevet enkelte med den Tanke; dem har jeg sendt til Morbror. Der er jo i Grunden uhyre meget at skrive om; jeg maa sige, at jeg ikke holder af at give grufulde Skildringer; jeg har tit skrevet et Brev om flere Gange, fordi jeg syntes det blev for grufuldt, og mangt og meget, som jeg har oplevet, har jeg aldrig fortalt, fordi jeg mente, det kun vilde vække unødigt Uro hjemme . . .

Har Du faaet Brevet med Misteltenen?

U g n y l e G a y, 4. 8. 1915.

I Dag har jeg atter faaet Brev, som jeg takker for. I maa endelig ikke blive urolige, naar der gaar et Par Dage hen, uden at I hører fra mig. Det kommer af, at vi har saa travlt med Høsten. I Marken fra Morgen til Aften, og saa har vi endnu Hestene bagefter, og jeg har endda fire for Tiden; saa I kan nok forstaa, der kan ikke blive Tid til ret lange Korrespondancer. . .

6. 8. 1915.

Nu vil jeg dog gøre Alvor af at faa Brevet afsendt. Vi har haft en lille dejlig Byge, saa vi faar et Par Timers Hvil. Nu maa I da ogsaa have saa smaat begyndt med Høsten. Vi har frygteligt travlt; vi har jo næsten lige saa meget Land som til hele Ullerup By. Det skal tre Selvbindere høste. Fransk mændene slaar for omkring ved Æbletræerne, deres Leer har dobbelt saa lange Skafter som vore; der er altid to Kvinder til at tage op efter en Le; en rager Negene sammen med en Segl, og en anden binder. De har lyse Solklæder over Hovedet. Der skal megen Taalmodighed til at køre en Binder mellem alle de Æbletræer, tilmeld da vi har fire Heste for; Kusken rider paa den ene Stanghest og kører derfra de forreste i Line. Jeg skokker efter Maskinen, og det Arbejde har jeg nu haft næsten i to Uger hver eneste Dag. — I skriver om Orlov herfra, det er

ganske udelukket at søge; vi kommer alle af Sted, men Rækken er lang, og jeg er jo selvskreven Nummer sidst, saa Turen kommer ikke til mig før maaske sidst i November, og hvem véd saa, om der ikke er traadt andre Bestemmelser i Kraft. Jeg bliver nok her ved Kolonnen nu, da jeg har faaet nyt Kendingsmærke og alt, hvad der hører til min nuværende Udrustning, som: Sabel, Karabin, Ridebukser, Sporestøvler o. s. v.

U g n y l e G a y, 11. 8. 1915.

Et Par Ord i Hast, for det er snart mørkt. Det er vældigt, hvor Dagene korter, og nu er vi jo endda i Frankrig, hvor de har den vesteuropæiske Tid; saa naar vi tror, at Kl. er halvni, saa er den i Virkeligheden kun halvotte. Jeg er for Resten flyttet fra 2. til 3. Sektion og er kommen af med mine gode Heste; til Gengæld har jeg saa faaet to Skimler, som ingen anden i Kolonnen vil have; der er ingen ved Sektionen, der tør køre med dem, fordi de ikke er til at styre og løber løbsk, saa snart de kommer for en Vogn. Da jeg hørte alle de Krøniker om dem, tænkte jeg: Da gid de Krikker løb ad Hekkenfeldt til! Men jeg er alligevel bleven helt gode Venner med dem. Jeg trækker dem ud paa Græs hver Morgen, og naar jeg saa henad Kl. 8 henter dem, saa kan de kende mig langt borte fra og kommer løbende ned til Leddet. Jeg har forøvrigt min Mark for mig selv, for ingen andre tør sætte deres Heste ud til mine Bæster. — Men Bæster mig her og der — mig hverken bider eller slaar de, og saa kan Resten være mig ligegyldig. Nu er jeg sammen med mange gode Folk, som Jakob v. Amerika, Niels fra Kloster o. s. v. — Forleden fik jeg en lille Bog tilsendt fra Konrad Jørgensens Forlag om Mindeaaaret; jeg var helt ked af, at den var sendt, for der staar jo mange drøje Ord i den, og saadan noget kan man komme slemt op at køre med. — Ellers har jeg det godt. Forleden fik jeg den ottende Indsprøjtning mod Tyfus, saa nu maa jeg da næsten være udødelig i den Retning. . .

U g n y l e G a y, 16. 8. 1915.

Kære Missel!

Nu vil jeg skam ogsaa skrive Dig et Brev igen, for ellers er man jo lige ved at blive sat efter i Høst og Heste og samt. Tilmed har jeg lige holdt stor Flyttedag igen,

hvad der jo ikke saa sjældent kommer paa med mig. Nu er jeg kommet ned til Jakob v. Amerika; han er en værre Børste. Han var lige hjemme paa Besøg ovre fra Kalifornien, da Krigen brød ud, og nu maatte han som gammel Dragon ogsaa i Trøjen. Du skulde bare se mig og Jakob køre Hvede ind; det gaar som Lyn og Torden; jeg forker op, og han lader, og lige megen Forstand har vi paa det begge; men vi kommer da altid flot af Sted, og det kan jo siges at være Hovedsagen. Hernede kører vi ikke saa forsigtig, det gaar over Stok og Sten og Grøfter. I Gaar fik vi en ordentlig Skylle, saa det blødte lige ind til Skindet. —

Jeg bor endnu i min gamle Lejlighed hos Gaston Goute. Hestene har jeg staaende lidt længere ned ad Gaden, og der spiser jeg ogsaa. Hvergang jeg gaar derned, kommer jeg forbi et hyggeligt lille Hus af røde Teglsten med hvide Fuger; foran er der en pæn lille Have, og der er Blomster i Vinduet. Franskmændene har meget sjældent Blomster i Vinduet, de har intet Blomsterbord; men har de endelig Blomster, saa staar de paa den udvendige Side af Vinduet. Her er en høj Blomstertrappe med røde og hvide Levkøjer; der er fine hvide Gardiner for Vinduet, hvad der ogsaa er en stor Sjældenhed. Men den største Sjældenhed sidder inde bag Gardinet og de røde og hvide Levkøjer, eller hun kommer ud paa Trappen og hilser paa mig, naar jeg kommer forbi: »Bon jour, Mademoiselle Flora!» siger jeg, og saa siger hun: »Bon jour, Monsieur!» — Ja, det er saamænd det hele, men denne Hilsen hører lige saa godt med til Dagen som Frokosten.

Det er slet ikke for ingen Ting, at hun hedder Frøken Flora, naar hun bor mellem alle de Blomster; hun faar jo næsten en hel symbolsk Betydning for hjemlig Hygge, skønt vi er i Fjendeland. Til den ene Side ligger Kirken og til den anden Verden i Form af en stor Sukkerfabrik. Der midt imellem har Frøken Flora fundet en hyggelig Krog. —

18. 8. 1915.

Kære Forældre!

— — — Her har det begyndt med ustadigt Vejr; hver eneste Dag Torden med frygtelige Regnskyl. Kornet staar og bliver overmodent; naar man rækker det op, drysser Hveden ned over En. I Morgen skal vi til at køre et Læs ud paa Marken igen; saa bliver det da tærsket med det

samme, naar det først skal forkes over og lades og smides af igen og skokkes op igen og atter sættes i Hæs, saa er der nok ikke mange Kærner tilbage; men saa har vi jo da i hvert Fald Beskæftigelse. I Morgen Formiddag skal vi rundt og rive Tagrender og anden Zink ned. Fortæl mig endelig, hvordan det forholder sig med Metalloven — skal I udlevere alt, hvad I har af Kobber, Messing og Tin? Ogsaa gamle antike Sager? Det skulde man da næsten ikke antage. Saa skulde de da først tage fra Statsejendom, Skibe og Maskiner. — Naa, I har saa faaet russiske Krigsfanger til at hjælpe i Høsten; ja, saa har I jo ingen Brug for mig. I skal ikke give Ansøgning ind om Orlov; jeg kommer paa Orlov, naar Turen kommer til mig. Havde jeg været ved Kompagniet, saa havde jeg allerede haft Orlov. Vi haaber, at den store Orlov snart kommer; men jeg tror dog ikke, at det bliver til noget før til Foraaret igen. Det er længe, men det holder vi vel ud ogsaa. Bare ikke gruble saa meget derover, for vi kan dog ikke gøre noget derved. Jeg har læst i »Hejmdal«, at Kresten Thomsen¹⁾ er saaret; hvordan gaar det da Jørg. Eriksen og alle dem, der var i med ham? . . .

U g n y l e G a y, 29. 8. 1915.

Kære Forældre!

Nu er det rigtignok længe siden, jeg har skrevet til Jer, og I tror vel, der er hændt alt muligt; men I skulde vide, hvor travlt vi har haft det fra Morgen til Aften. Naar vi endelig kom til Ro om Aftenen, var det for mørkt til at skrive, og jeg har ingen Lys. Jeg har vist faaet tre Breve fra Jer, siden jeg sidst skrev. I Gaar Aftes kom der en forfærdelig Torden med Skylregn, saa nu har vi fri et Par Dage. I Morgen flytter Jakob v. Amerika og jeg med Bæster, Vogn og Pik-Pak op til en anden Jord, hvor vi faar det hele for os selv . . .

Vi er snart færdige med Høsten. I de sidste Dage har vi kørt med et Par og tyve Kolonnevogne og seks store franske Kærrer. Ellers er alt her ved det gamle. Jer Orlovsansøgning har været her; men den blev selvfølgelig afslaaet herfra, hvad jeg jo havde skrevet til Jer, at den vilde. Der maa rejse en herfra paa Orlov hveranden Dag, og saa er det jo en Selvfølge, at de gamle gifte Karle kommer først af Sted.

¹⁾ Cand. politt. Kr. Th., »Hejmdal«s Redaktør.

31. 8. 1915.

Nu har jeg to Dage i Træk været i Fluvy le Martel med Hø; det er tre Mil. Jeg har fungeret som Forrider og har dermed faaet min Indvielse med en Ømhed i alle Knogler, saa jeg næsten ikke kan sidde paa en Stol. Høet bliver presset i Knipper paa en 150 Pund; dem faar vi saa en Snes af paa et Læs; fire Heste for og seks Vogne til hver Tur. Høet bliver straks ladet i Jærnbanevogne.

3. 9. 1915.

Jeg skal love for, at jeg faar Ridekunsten lært nu; hver Dag kører vi Hø til Fluvy. Saadan bliver det vist ved hele Efteraaret, der er jo saa meget at køre med. Jeg holder mere af at ride end at sidde og skumple paa en Vogn. Sidste Dag havde jeg en Ridehest, som ordentlig kunde trave øngelsk. Jeg rider altid engelsk, skal man trave paa tysk, saa faar man Indvoldene ganske gehørigt skumpede, og jeg faar desuden altid Sting i Siden. Paa den anden Maade kan man holde ud at trave meget længe. — Endnu er jeg ikke flyttet, men det varer vist ikke længe, inden vi sanker os sammen til det. Vi faar et fint Værelse med Tapeter og rigtige Senge. Manden spørger mig af og til, naar vi da kommer. Der bor nemlig en tyk Slagter der, som skal flytte, naar vi kommer, og ham vil han gerne af med, da han er meget grov og ubehøvlet.

U g n y l e G a y, 9. 9. 15.

Kære Forældre!

Mange Tak for Brev og Pakker til Fødselsdagen. Brevet kom et Par Dage før, men Pakkerne fik jeg selve Dagen, og vi holdt om Aftenen et lille Kaffegilde. Kaffen var rigtignok baade kold og tynd; men saa smagte Kagerne saa meget des bedre. Hvad selve Fødselsdagen angik, da mærkede jeg ikke stort til den; det er længe siden, jeg har maattet slide saa haardt som netop den Dag. Vi kører andet Høslæt ind for Tiden. Vort Kvarter kører med tre Spænd og Afræksvogn, og den Dag maatte jeg netop ud og række op. Nu lige meget, jeg bryder mig ikke om at tænke paa Fødselsdag, saa længe der er Krig. Her er den ene mere forrykt end den anden. Der er ingen, En kan snakke med; og for Tiden er der jo heller ikke meget at snakke om. Det er ganske forfærdeligt trist, skal vi ligge her endnu et Aar, og jeg tror ikke, vi er færdige næste Aar ved denne Tid.

— I Dag har jeg faaet Brev fra M. Andresen¹⁾ om at sende et Feltbrev til Almanakken; men jeg er jo næsten ikke i Krig mere, saa jeg véd ikke, hvad jeg skal skrive til ham. — Angaaende Ansøgningen har jeg jo da skrevet; den har været her, vistnok med Kommentarer; jeg synes i det mindste, at der ses lidt skævt til mig siden.

A f D a g b o g e n.

U g n y l e G a y, 13. 9. 15.

. . . . Her er tre af Byens Honoratiores spærret inde i Præstegaardens Brændselslade. Byen har nægtet at betale 10,000 Mark for en Ildebrand. I Vinter opstod der en mystisk Ildebrand, hvorved 5 Heste indebrændte. Da den ikke blev opdaget, antog man Ilden for paasat og dømte Byen til at betale Skaden. I Dag er Fristen udløbet, og Borgmesteren, Deconville, og gamle Roucher er bleven arresteret som Gidsler.

18. 9. 1915.

I Dag rejser min Underofficer paa Orlov hjem i en fjorten Dage, og saa faar jeg maaske lidt mere Ro; for han jager med En hele Dagen og kan ikke taale, at vi sidder ned i fem Minutter. Han vil jo nok have Jærnkorsen, det bliver jo strøet ud her bag Fronten ogsaa. — Naar jeg kommer hjem en Gang, og der er Fred, tror jeg nok, jeg sadler over til Danmark, for alt det her bliver mig for broget. — Her hævdes det almindeligt, at der er Fredsforhandlinger i Gang; gid det var saavel, men jeg tror det næppe, der er endnu lange Udsigter. — I Dag har jeg været med Slagter Thomsen fra Graasten til Guiscard for at hente Fødemidler; man faar jo saadan prøvet lidt af hvert. Her tager Kanontordenen voldsomt til; det gaar Bum—Bum Dag og Nat. Nu er General v. Faber kommet væk, og dermed er den gamle Kluckske (1.) Armé bleven opløst. Vort Korps hører fra nu af med til 2. Armé, at I véd det. Ellers er alt ved det gamle og min Adresse er den samme.

U g n y l e G a y, 19. 9. 1915.

Kære Søster Misse!

Du skal da have saa mange Tak for Dit Fødselsdagsbrev og for Billedet af de smaa Børn og for Kagen og

¹⁾ Mathias Andresen, nu død, var Indehaver af Junggreens Tobaksfabrik i Aabenraa; fra 1900 Formand i Sprogforeningen, hvis Almanak han siden 1893 var Medudgiver af.

Aalen m. m. Kagen smagte glimrende; det sagde min franske Vært og Mademoiselle Flora ogsaa; de gav sød Cidre, og jeg gav Kage, og saa holdt vi Fødselsdag.

Nu er jeg flyttet helt om og har faaet et fint tapetseret Værelse med egen Indgang gennem Vinduet og andre Bekvemmeligheder, som jeg en anden Gang vil meddele Dig. Ja, endnu vil jeg kun bemærke, at jeg har fundet Stilladset til et Jærnsengested; det var meget godt og manglede ikke andet end Bund; men den manglede ogsaa totalt. Men med den Opfindsomhed, som i flere Generationer har været egen for Slægten, vævede jeg mig en Bund af Staaltraad, og nu føler jeg mig som i den sjette Himmel, naar jeg ligger i den. — Nu er Fersknerne og Vindrueerne gaaet samme Vej som Blommerne; og for Tiden gaar det løs paa Pærer og Valnødder; her er uhyre mange af begge Slags. —

Vi har begyndt at tærse med Damp, det gaar med en Fart af en anden Verden. Men i Dag har vi Søndag, og da har vi mærkværdigvis Ro. En, to, tre — — Hurra! Jeg ved, Søren smæk mig, ikke, hvad jeg skal skrive mere, Misse, for her sker intet af Interesse gennem Maaned, Uge, Dag, Time og Minut. Himlen er blaa, og det er den vel hjemme ogsaa. Nu vil jeg lave mig en Omgang Kaffe. Tynd er den og lunken; jeg har næsten opgivet Haabet om at smage en ordentlig Kop Kaffe med Kager til. . . .

Beaulieu, 24. 7. 1915.

Kære Forældre!

Nu har jeg atter holdt stor Omflytning, det er jo noget, der ikke kommer paa saa sjældent. I Gaar Morges rykkede vi 12 Mand med en Sergeant og en Underofficer ud af Ugny le Gay. Vi havde Ordre til at tage Pik-Pak med, og der blev sagt os, at vi skulde til Frétoire. Det var et helt interessant Selskab paa Vognen; vi sad som Sild i en Tønde, tolv Mand og tolv Sække, og desuden alle Vaaben og Kapper. En lang Soldat med et rødt, oppustet Ansigt hang over Bagsmækken med Benene udenfor; en lille Bjørn havde han, og saa sang han: »Holderi, es geht zur Heimat.« — Da vi naaede Guiscard, blev der gjort Holdt i tre Minutter, for at vi kunde rette vore forvredne Skanker, og saa gik det videre til Frétoire. Der kom vi af Vognen, og straks blev der saa udleveret hver en af de belgiske Elefanter, som stod fuldt opsadledede. Jeg fik et Bæst, der var i en saadan Forfatning, at man skulde passe paa, at man ikke skrammede sig paa Knoglerne. Vi marsjerede

saa op i Gaaserad, og saa drog vi af Sted. Det var en meget lang og meget varm Tur til Bussy, hvor vi endnu fik udleveret hver en stor fransk Gig. Det var et Mas at faa spændt for; og saa blev der sagt, at vi skulde til Beaulieu med dem. Det var ti km, og ingen havde Tømme; jeg var da saa heldig, at jeg havde et temmelig langt Grimeskaft. Nogle fik i en Fart lavet Tømmer áf, hvad de kunde faa fat i — Sejlgarn, Staaltraad o. s. v. Jeg satte mig op i min Formands Karre, og det gik ogsaa godt, skønt Hesten nær rykkede mig af, hver Gang der skulde køres til. Det var et højst komisk Optog gennem Marker og Byer, og Hestene forstod kun Fransk, saa vi maatte brøle: Y y y w — y h h! til dem og var helt hæse, da vi endelig ankom hertil. Jeg bor nu paa anden Etage af en Villa. Fra Vinduet er den dejligste Udsigt over de gamle kendte Egne ved Candor, Lagny og Cuy. Jeg har jo helt glemt at fortælle, hvad jeg skal her; jeg skal bygge Landeveje. Om jeg bliver her kort eller længe, véd jeg ikke. I Dag har vi intet andet at gøre end at pudse vore Heste rene; jeg har pudset mine tre Gange, og endda er de lige beskidte. Paa Søndag tror jeg, jeg vil over og besøge Jørg. Brag. og Kammeraterne i Cuy; det er kun en lille Mils Vej herfra. Jeg tror nok, vi faar det bedre her end ved Kolonnen, skønt Kosten er meget daarlig. For Øjeblikket bumrer Granaterne ind i Candor...

Ecuilly, 25. Septbr. 1915.

Kære Forældre!

Tak for det sidste Brev. I har været kede af, at jeg har været saa melankolsk. Jeg har heller ikke Lov til at være det, det véd jeg nok; men man kan ellers sagtens blive det her, og da jeg oven i Købet har lidt naturlige Anlæg derfor, saa undrer det mig kun, at det ikke langt oftere bryder igennem. Men jeg har altid gjort mig Umage for at se alt fra den lyse Side. Nu har jeg atter skiftet Kammerater og Plads. Jeg har faaet udleveret to belgiske Heste og en Kærre af de store Kolosser. Jeg fik kun Sadelstøj udleveret til den ene Hest med den Besked, at næste Dag skulde mine Sager være i Orden. »Hvor faar jeg Seletøj fra?« spurgte jeg — »Los rekvirieren!« var Svaret, og saa maatte jeg langs for at finde Seletøj. I Dag har vi for første Gang været langs med to Kærre. Overalt vakte vi Opsigt, og Folk kom ud paa Gaden. Vi kørte straks om Morgenen til en By, som hedder Ocnolles; der fik vi en Afdeling Rus-

sere med, og ved Banegaarden ladede de Skærver paa vore Kærre. Det regnede ustanseligt og var et Smøre og et Fedteri. Vi kørte saa Skærver ud til Artillerikolonneveje. Dette Kommando, tror jeg, bliver ved hele Vinteren, og naar man først er vant til at omgaas de belgiske Kameler, saa er det meget gemytligt. Hvis jeg kan faa Orlov i Morgen, vil jeg besøge Jørg. Brag og Konsorter i Cuy. Byerne her i Omegnen viser ingen direkte Spor af Krig; her er aldrig bleven skudt ind. Ellers mærker Beboerne nok til Krig. Hvad Militæret bruger, bliver uden videre hentet ud af Husene; Betaling kendes ikke, saavidt jeg véd. Nu maa der overhovedet ikke betales Befolkningen med Penge, men kun med Bons. De er udstedt af de forskellige Byer, og de forpligter sig til at indløse dem efter Krigen. Det er jo en god Fortjeneste for os. Vi køber disse Bons i Kantinen. — Vil I ikke sende mig et Kort over disse Egne, for jeg har ingen rigtig Oversigt over, hvor jeg er. Jeg har 5 km til Nesle og en Mils Vej til Roye.

Ecuilly, 30. 9. 1915.

Vi kører nu hver eneste Dag med vore Luksuskøretøjer. I Mandags havde jeg en værre Tur. Vi var ved Sampiezy paa den anden Side af Noyon for at hente Sand, som vi skulde bringe til Candor. Kl. halvsv kørte ti Kærre af Sted. Det regnede stærkt, og som Følge deraf blev Sandet til en Vælling, som ikke var til at holde Styr paa. Hestene er pilmagre og slappe. Snart sad der en Kærre fast og maatte hjælpes op af det første Bjærg. Jeg var nær ogsaa bleven hængende paa den glatte Stenbro. Men det gik temmelig godt. Vi var lige kommet udenfor Noyon ved den berømte Teglværksbakke, saa gik min Stanghest pludselig i Luften, eller nær ved; den var helt hvid af Skum og gispede efter Vejret; da var hele Vællingen jo løbet tilbage i Vognen. Jeg havde hverken Spade eller noget som helst; en Artillerist kom mig til Hjælp og fik en Støtte under Vognen. Vi ladede saa et godt Skub af Sandet af og kørte videre. De andre ventede os i Lorboye. Mine Heste var saa forhungrede, at de ikke var til at styre, da de saa en Græsmark. Kort efter gik det videre til Suzoy og over Markerne til Lagny. Nu blev det rent tosset; opad Bakke kunde Hestene ikke trække, og nedad Bakké kunde de ikke holde de tunge Kærre. Snart sad den ene fast og snart den anden; her læssede den ene af, der den anden, og midt paa Gaden i Lagny den tredje.

Men langt værre blev det i det stærkt bakkede Terrain mellem Lagny og Candor. Der maatte hver Vogn trækkes op ad hver Bakke med tre Heste. — Da vi naaede Candor, var det mørkt. Vi vakte overalt Opsigt, og alle skældte os ud, fordi vi ikke passede vore Heste bedre. Men vi blev end ikke i Candor, vi maatte videre ud til den store »Kriegerweg«, en fast Chaussée, som ligger langs hele Fronten. Ved Portière, som ligger et Par km fra mit gamle Lassigny, ladede vi vort Sand af. Henad Kl. ni var vi atter her i Ecuilly, og i al den Tid havde vi hverken faaet Vaadt eller Tørt. —

I Søndags besøgte jeg saa J. Brag og alle Bekendte i Cuy; de var ved godt Mod. Jeg fik en længere Samtale med Dr. Thomsen, som klarlagde mig den politiske Situation. Her skydes der meget, og der ventes et Generalangreb. Orloven er foreløbig bleven stanset i hele anden Armé, og alle Infanterister, der har været afkommanderede, er kaldt tilbage til Regimenterne. Jeg tror, vi staar foran store Begivenheder, hvem véd, hvad den kommende Maaned alt vil bringe.

Ecuilly, 1. 10. 1915.

Kære, lille Søster!

..... I de sidste Dage har der staaet voldsomme Kampe mod Nord. I Forgaars Aftes var Himlen helt rød i nordlig Retning. Her har Kanonaden i de sidste Dage været mindre stærk. Men vi venter et Generalangreb her ogsaa. Jeg ligger nu i Roye-Hjørnet. Der er ca. en Mil til Skyttegravene, og vi er altsaa udenfor Ildlinjen. — Det er dejligt Vejr her i Dag. Et Landskab, som det her, finder man ingen Steds hos os. Man kan se saa vidt omkring, og hele denne store Slette er oversaaet med Frugttræer. Husene ligger her ikke frit omkring, men er sammenpakkede i Byer. Nu og da træffer man en enlig, uhyre stor »Ferme«; den er da indrettet som en Fæstning med høje Mure omkring og næsten ingen Vinduer udadtil. Vi har Russere og franske Civilfanger til at hjælpe os. Nu kommer der efterhaanden lidt Orden i det hele. Russerne gør Stalden i Orden hver Morgen. Saa er alt klappet og klart, naar vi kommer hjem fra vore Køreture. Har man en Stund fri, maa man helst se saa hurtig som muligt at forsvinde fra Jordens Overflade; ellers kan man løbe fra det ene til det andet og bliver aldrig færdig. Nu har vi faaet vort eget

Køkken, og skønt Maden jo er den velkendte Feltmad med Ærter og Bønner vekselvis, saa bliver den dog ordentlig kogt nu, da de kun koger til fyrretyve Mand. Jeg bor endnu her paa en Villa sammen med Skriveren fra Varnæs og en Rentegodsejer fra Oversø. Det er jo helt interessant at kigge en saadan Fyr lidt i Papirerne: en rigtig tysk Forvalter-type, forøvrigt meget flink og meget dum. Naa, maaske der kommer Postforstyrrelser i nærmeste Fremtid, lad det endelig ikke gøre Jer urolige.

Ecuvilly, 3. 10. 1915, Søndag.

Kære Forældre!

Sidste Søndag var jeg i Cuy for at besøge alle de gamle Kammerater. Løjtnanten vilde først ikke give mig Orlov, fordi Cuy jo oftere bliver beskudt; men i Betragtning af, at jeg var Infanterist og kendte Egnen, fik jeg Lov. Nede ved Proviantamtet traf jeg straks Moos fra Skovbøl og med ham kørte jeg saa til Lagny. Derfra gik jeg til Cuy. Først var jeg henne ved den Ferme, hvor Hans Moos fra Nybøl plejer at ligge; men han var i Skyttegraven. Hvor var dog alt forandret i Cuy. Tropperne er flyttet ud af Byen og har bygget sig en hel lille By ude i Skoven; hele smaa Villaer af Teglsten med Gardiner for Vinduerne; det hele saa meget hyggeligt ud. Jørg. Brag stod udenfor Døren, da jeg kom; han vilde knap, tro sine egne Øjne, da han saa mig. Hvor jeg kom langs, blev der en Hilsen, for alle kendte de mig igen. Bagefter var jeg en Tur nede gennem Byen for at hilse paa Dr. Thomsen. Byen saa ud som før; der var kun en Gaard brændt af. Madame Delavière slog Hænderne sammen, da hun saa mig; hun genkendte mig straks, og det gjorde den lille Pierre ogsaa. Dr. Thomsen var ikke hjemme. Derimod traf jeg Peter Østergaard fra Stursbøl, som kom fra Skovarbejde.

— Nu er det et dejligt Vejr med blaa Himmel og Sol-skin. Jeg er alene hjemme. Skriver og Rentegaardsmanden er kørende til Ugny. Jeg har faaet min Eftermiddags Kop Kaffe, som bestaar af tynd Kakao, kogt i Vand, og sødet med brunt Hestesukker, og dertil et Stykke Brød med Marmelade paa. — Det er helt roligt nu, efter at vi i den sidste Uge har haft voldsom Artilleriild. Kun har Flyverne været i travl Virksomhed hele Dagen. Jeg tror ikke, det varer længe, inden det gaar løs her for fuldt Alvor. Vi har i den sidste Tid ligget i Alarmberedskab, Posten er spærret

og Orloven ogsaa. I skal ikke vente mig hjem paa Orlov; jeg tror ikke, jeg kommer hjem, før der bliver Fred. Jeg tror heller ikke, jeg kommer tilbage til Kolonnen mere. Denne Afdeling bliver vist i nærmeste Fremtid en selvstændig Kolonne. Nu er vi snart kommen i Gang; det er ikke nemt at skulle begynde paa bar Bund; det varer længe, inden der kommer Orden i Sagerne. Nu kører vi gerne en halv Dag ad Gangen, og det kan man jo holde ud. Det staar os ogsaa frit, hvor meget vi vil læsse paa, saa jeg kommer ikke til at sidde fast mere. I Gaar havde vi hver en Russer med. Det maa være mærkeligt for dem at komme saa nær den franske Front, at de kan høre Granaterne springe. De er meget flinke, kun kniber det svært med at underholde sig med dem; det gaar gerne paa Fransk ganske af sig selv. Det er rørende at se de franske Kvinder, hvor de er gode mod dem, skønt de selv ikke har meget. Russerne siger: »Franzos Madame gut!«

A f D a g b o g e n.

U g n y l e G a y, 7. 10. 1915.

..... Mine Heste var bleven døbt Daysy og Dol-fie. Løjtnanten kommer: »Hvis er de Heste?« — Naa saa; kann mir es denken — er scheint auch einen englischen Anstrich zu haben! Machen Sie sofort die Namen um!« — »Ich habe sie nicht Namen gegeben, Hr. Løjtnant!« — De kom til åt hedde Dolores og Davida! »Deutsche Namen will ich haben«, sa' Løjtnanten. Og saa maatte jeg piske af helt op til Beaulieu til Maleren og faa dem malet om.

Vagtmesteren og Vagtmesterløjtnanten var ved mig og mente, da jeg var Student, at jeg kunde faa Plads som Skriver hos dem. De maa imidlertid have fundet mig hildet i Egenskab af dansk Student, og har nu skubbet mig af.

16. 10. 1915.

I venter vel at høre fra mig. Jeg er kommet tilbage til Kolonnen igen; og vi staar nu marsjberedt for at komme helt væk fra disse Egne, hvorhen aner jeg ikke, det maa Fremtiden vise; jeg véd heller ikke hvad Dag vi kommer væk. Nu maa I ikke vente Brev fra mig foreløbig, for saa længe Omflytningen staar paa, maa vi ikke afsende Breve.

I skal heller ikke sende større Ting til mig foreløbig; Tak for Honningen og Smørret. Jeg havde i Dag Kort fra Jørgen Brag; de er kommet op ad Arras til;

den første Dag mistede de tredive Mand ved første Kamp. Dr. Thomsen er ogsaa saaret. Det er helt mærkeligt, at jeg fik Lov til at være sammen med dem alle den Søndag Eftermiddag, lige før de rejste. Hvem véd, hvad man nu kommer til at opleve, og hvor man nu kommer hen; men Trainet er jo da ikke i forreste Række. Hvor har jeg dog haft Lykken med mig under hele Krigen.

Vil den mon vare længe endnu?

21. 10. 1915.

Jeg har nu gjort en temmelig lang Rejse, dels til Hest, og dels pr. Tog; jeg maa ikke skrive, hvor jeg er; vi er endnu paa Marsj og véd ikke, hvor vi kommer hen. Jeg tænker vi bryder op om et Par Dage igen. Undervejs havde vi Togsammenstød; det gav et ordentlig Skub, men forøvrigt gik det mest udover det andet Tog, hvor der blev tre Vogne knust.

Hos os kom ingen til Skade. Vi kører og rejser mest om Natten. Der er en Taage og et Rummel, saa man næsten hverken kan høre eller se. Nu begynder mit andet Krigs-aar. Men man kan jo sagtens gøre en Krig med her bag ved Fronten. Denne Gang vil jeg ikke skrive ret meget. Jeg tror overhovedet ikke, at I faar Brevet. I hvert Fald skal I ikke blive urolige, naar der i et Par Uger ikke er Brev fra mig. Jeg kommer ikke i Ilden; vi holder saa langt bag Fronten at vi kun lige kan høre Kanontordenen. Her er vi kommet til et stort Kuldistrikt. Men Beboerne er meget venlige og tiltalende. Der køres næsten kun med Muldyr og Æsler og trehjulede Kærre, eller nogle mærkelige firehjulede Vogne, som oftest uden Stjært.

Nu faar I nøjes med det denne Gang.

— Pakkerne med Uldtøj og Strømper fik jeg lige en Time før vi rykkede ud, saa det var meget passende. Tæt ved Lille.

Nord-Frankrig, 26. 10. 1915.

Kære Søster!

Nu vil jeg rigtig ønske Dig til Lykke med Din Fødselsdag og haabe, at Du maa fejre mange endnu. Sidste Gang, Du holdt Fødselsdag, var jeg endnu i Lyksborg og Jens i Slesvig. Du delte Din Fødselsdagsgaas imellem os. Saadan har Du jo altid været en rar Søster at have sig. Jeg husker godt vor Forbavselse, da jeg pakkede Gaasen ud,

og Johannes Clausen og jeg havde straks hele Slagplanen lagt. Vi fik Madammen til at stege os Kartoffler, og vi købte en Flaske Portvin, og saa kan Du tro, at vi drak Din Skaal, og alle gode Venners Skaal. Det var dengang, og nu har vi allesammen oplevet saa meget i det Aar, der er gaaet. En af dem, der var med til at spise Gaasen, er falden oppe ved Yserkanalen, nemlig Peder Andersen fra Forballum. Os andre er det hidtil gaaet over Forventning godt. —

Du har maaske allerede hørt hjemmefra, at jeg atter har flyttet om, og denne Gang sammen med hele Kolonnen. Det er helt mærkeligt, hvad man alt maa opleve, man kan til syvende og sidst godt gaa et Par Gange i Luften, uden at det har synderlig Indvirkning paa Ens Mekanisme. Saaledes har jeg nu ogsaa været med ved et Togsammenstød, og tre Heste, som rev sig løs ved den Lejlighed, var nær faldet over paa os, som laa midt i Vognen og sov.

I Chauny paa Banegaarden, da vi skulde lades i Toget, vilde min Hans ikke ind i Toget, men satte sig paa Bagbenene, saadan at jeg, som forøvrigt havde ligget og frosset paa et koldt Pakhusloft, faldt omkuld, og Hans dansede hen over Banegaardspladsen med mig; godt, at jeg havde en Læderbund i mine Bukser, den har flere Gange vist sig at være meget praktisk. —

— Jeg læser næsten aldrig mere Krigsberetninger, for de fortæller En altid kun, at vi i Stedet for at nærme os Afslutningen, fjærner os mere og mere fra den. . .

Nord-Frankrig, 2. 11. 1915.

Kære Forældre!

Nu er vi flyttet igen; men nu tror jeg ogsaa, vi bliver her foreløbig. Vi ligger nu et Par Mil fra Valenciennes, tæt ved Denain, i en By som hedder Nornaing. Det er en frugtbar Egn. Landet er saa jævnt som et Logulv. Det er meget ligt Flandern. Her ligger Byerne ikke saa sammenknebne som længere Syd paa i Departementerne Aisne og Oise. Hele Anlægget gør et langt mere hjemligt Indtryk her. Folkene er ogsaa høje og blonde som Nordboerne; man kan ikke se nogen Forskel paa dem her og hjemme.

Naar jeg gaar langs Gaden, forbavses jeg tit over at træffe en eller anden, som har en saa umiskendelig Lighed med en hjemme, at det ligefrem kan gøres nødigt at knibe sig i Armen for at huske, at man er i Frankrig og ikke i Sundeved. — Her paa Gaarden ligger vi tre Mand med seks

Heste. Vi ligger i »æ Pissel«, ogsaa noget, som man ikke kender længere Syd paa. Manden er i Felten som Kyrassér, og Konen er alene paa Gaarden med sine tre smaa Børn og sin Svigermoder. Naar man samtaler med en Franskmand, begynder man ikke med Vejret; det første en Franskmand siger er: »Malheur la guerre!« og naar det Suk først er udstødt, kan man godt tale med dem om alt muligt andet. —

Jeg har det godt, Posten er nu fuldstændig i Orden igen. I begynder vel snart at tænke paa Julen. Der er jo længe til Jul endnu, men dog for kort Tid til at man kan faa Fred i den Tid. Hvordan er Stillingen ude i Verden? I Gaar hørte jeg at Tyrkerne og Østrigerne nu havde forenet sig med Bulgarerne; men om det passer, véd jeg ikke. Der fortaltes os, at Grækerne nu med Vaabenmagt sætter sig imod Landingen i Saloniki. Efter det at dømme maatte det jo snart komme til en Afslutning dernede; men derfor staar Fronterne i Øst og Vest og Syd jo ligefuldt urørte. Nu har Englænderne for Alvor begyndt Kampen i Østersøen. Bare det ikke staar i Forbindelse med en forestaaende Landing.

7. 11. 1915, Søndag.

Nu skal de snart lave til, hvis vi skal have Fred til den 11. dennes; det bliver nok d. 11te Novbr. 1916. Jeg har det godt. Det lader til, at vi bliver liggende her i længere Tid. Vi er nu ikke længere i Operationsdistriktet, men i Etappen.

Her hersker mere civil Lov og Ret, og Forholdene maa omtrent være som hjemme.

Mange Soldater kan ikke finde sig i at være komne her til; i Operationsdistriktet kunde de nemlig omtrent skalte og valte, som de havde Lyst. — Nu har vi alle hver fire Heste, da der er blevet afkommanderet en Mængde. Jeg er mærkværdigvis bleven ved Kolonnen denne Gang. Her er hver Dag en frygtelig Kanonade. La Bassé, Lorette og Arras. Det er et Bulder det Hele. Ellers mærkes her ikke noget til Krig, hvad der ogsaa er godt nok. Vi bevæger hver Dag Hestene. Vi rider en Runde paa en halv Mils Vej. Hestene er meget balstyrige i denne Tid, hvor de næsten aldrig kommer for en Vogn. I Lørdags kunde jeg slet ikke styre mine. Tilsidst satte de af med mig i Galop. Det gik lige mod et lukket Jærnbaneled. Jeg tænkte: nu ryger de lige over med dig; men i sidste Øjeblik fik jeg dem drejet til Siden, og saa gik det i strygende Galop ud i en Pløjemark, indtil de standsede foran en bred Vandgrav. Saa gik det i Gallop tilbage

til Kolonnen igen, og jeg holdt mig dog paa Hesten, skønt det ikke er min stærke Side at ride i Gallop. —

Mange Tak for Brevet af d. 2., som jeg fik i Gaar Aftes. I har vel gaaet i den Tro, at det gik ad Balkan til. Det lader til, at vi bliver liggende her foreløbig.

Jeg har mine Heste hos en gammel 80-aarig Bonde. Han fik en gammel Geografi frem og læste om Danmark, og der stod slet ikke saa lidt i den. —

12. 11. 1915.

Tiden løber rask, og det er ogsaa det bedste, den kan gøre, den gamle Svend. Vi har fuldt op at gøre, kører ud tidligt om Morgenen og kommer hjem sent paa Eftermiddagen. Det er hæsligt Vejr for Tiden med stærk Blæst og Regn. Vi har desuden fire og sommetider endogsaa seks Heste at passe, saa I maa tro, der bliver ikke megen Tid tilovers. Vi kører Hø i en By, som ligger en halv Sneš km herfra.

I Gaar havde jeg en helt ejendommelig Oplevelse der. Jeg gik op ad Gaden, uden at tænke paa, at jeg var i Frankrig og i Krig. Pludselig studsede jeg ved at høre Raadhusklokkerne i København; det var Klokkespillet fra Kirken, som spillede samme kendte Melodi.

Det var et Kvarter over, den slog; jeg vilde til at skynde mig hen til Universitetet; inden Pedellen lukkede Døren, og bøjede om ved Fruekirken (for Kirken lignede paa et Haar vor gamle ærværdige Kirke), da jeg brat blev revet ud af Illusionen ved at rende paa et Læs Hø. Nu vil jeg, hver Gang jeg kommer til Moritiennes, lytte til Klokkespillet fra den store Kirke.

.... Her er Forholdene omtrent som hjemme, man kan købe alt muligt; men til høje Priser, dog er der for visse Ting sat højeste Pris. Jeg har ordentlig faaet lært at regne med franske Penge, for i Begyndelsen blev jeg altid snydt, og naar jeg ovenikøbet skal regne Snyderiprocenter fra de 5 Mark og 30 Pf., saa kommer det snart til at staa svagt til med mit Finansvæsen.

I begynder vel saa smaat hjemme at faa Vinter nu. Her er der ingen Blade paa Træerne mere. Jeg kan slet ikke tænke mig nogen Jul i Aar; der er jo kun et Par Uger til. . .

Egentlig skulde man jo kunne holde Jul under alle Forhold. Hyrderne holdt jo den første Jul paa aaben Mark. Jeg husker godt sidste Julenat, da jeg stød Vagt i Skytte-

graven, det var saa stjerneklart; pludseligt begyndte de i Skyttegravnen ved Siden af at synge: Stille Nat, hellige Nat. . .

Jeg er saa underlig tom i Aar, og død; hvoraf det kommer, véd jeg ikke. Jeg tror, det kommer af, at man aldrig har Lov til at være ene, og at jeg ikke har en eneste ~~hør~~, som jeg kan snakke med.

L e n s, 23. 11. 1915.

Kære Forældre!

Jeg har det godt fremdeles. Nu har jeg flyttet min Bopæl til en stor By som hedder Lens, dog kun for et Par Uger. Hver Nat er jeg ude at grave Skyttegrave ved Lorettehøjen, som jo er besat af Franskmændene. Jeg har ikke set den endnu, da der er saa taaget. Der er meget roligt her for Tiden; for det meste skydes der over os væk med svært Skyts. Geværkugler fløjter enkeltvis, men de gør os jo ikke noget, naar vi graver. Forleden Nat gravede vi i en Skov. Alle Træer var mejet af i Fodshøjde af Granater. Hist og her ragede en højere Stump i Vejret. Granathul, var der ved Granathul; her har staaet en forfærdelig Kamp. Rundt om laa endnu Ligene af de Faldne. Tyskere og Franskmænd mellem hinanden. Det var et trist og gyseligt Billede, naar Lyskuglerne gik til Vejrs og gjorde det til klar Dag om os. Jorden er her øde og bar, en stor Kridtørk. Hvor Granaterne slaar ind, støver Kridtet omkring og gør tilsidst Jorden helt hvid. Det er ogsaa en haard Bund at grave i. Uden Hakke kommer man ikke ned. Her synes der aldrig at have været dyrkede Marker. Dybt under os ligger Kullejerne og over dem Kridtlejerne. Muld er der ikke meget af. Lidt tilvenstre for os ligger Sukkerfabriken ved Souchez, tilhøje Loos. Det er jo paa en Maade en historisk Egn, og derfor meget interessant. Sidste Nat kom jeg forbi en stor Mortér. Den saa helt farlig ud, som den stod paa sine Klampenhjul og dukkede med sin Bøffelnakke. Feltgraa var den ogsaa — alt er graat her i Krigen, graat i graat; om det saa er Hansens Pibe, saa har han faaet den malet graa, og Kaffen faar ogsaa mere og mere den Farve, og Taage er der Dag og Nat; det er jo et herligt Liv!

L e n s, 27. 11. 1915.

Kære Forældre!

Mange Tak for Brevet og Pakken. Det var rart med Strømperne, og ikke mindst med Hanskerne, som jeg vil

faa god Brug for, naar jeg skal køre. Det maa have været en dejlig Tur til Jylland, Mor, og det er da godt, at Moster er kommen saa godt over sin Sygdom. — I mener altsaa, at Englænderne vil gaa i Land dernede. Ja umuligt er det ikke; men det vilde være forfærdeligt sørgeligt. Det gyser ordentlig i En, naar man tænker sig Landet hjemme som her, med Huse i Ruiner, flygtende husvilde. Skulde det ske, at Krigen kom til vore egne, saa er det første, I skal gøre, at grave en Dækning.

At komme hjem i Julen vil være saa godt som umuligt, da Orloven her er stanset i hele Arméen. Jeg hører nu til sjette bayerske Armé, som føres af Kronprins Ruprecht af Bayern. Ved Kolonnen er der endnu 25, som ikke har været paa Orlov, og jeg maa regne med at blive den sidste af dem. Saa selv om Orloven skulde blive aabnet til Jul igen, saa er der ingen Udsigter for mig. Jeg er ude at grave hver Nat, og ser og oplever derved en helt ny Side af Krigen. Her ligger Skyttegravene ikke mere end 20-30 Meter fra hinanden. Overalt er vore Skyttegrave underminerede af Fransk-mændene, og en skønne Dag ryger vist det hele i Luften. Ellers er der temmelig roligt; kun stærke Artillerikampe med en Kanónade, som man kun sjældent er Vidne til. Ellers spaserer baade Fransk-mændene og Tyskerne aabent omkring ved højlys Dag, og besøger hinanden i Gravene, og naar Natten kommer, staar de Vagt med spændte Nerver, og dybt under dem lyder de skæbnesvangre Hammerslag, og gennem Luften suser Miner og Haandgranater. Det er næsten som det gamle Eventyr om Varulven, eller om den, der skiftede Ham, om Dagen var Menneske, og om Natten et vildt Dyr. Men Romantiken passer ikke for denne Krig. Man bliver næsten saa vant til at se al den Gru, at man slet ikke synes, der er noget paafaldende ved det. Nu tales der igen om, at vi skal alle væk, saa maaske er vi i stort Flytteri hele Julen. Jeg graver for Tiden ude ved Lorrette, og ved en By, som hedder Angres.

Nu lige i dette Øjeblik er det et Aar, siden jeg kørte over den franske Grænse.

Nu er jeg en hel Del klogere end den Gang. Det vilde glæde mig meget at kunne læse Harald Nielsens Bog¹⁾. Jeg kunde jo ganske vist give et temmeligt alsidigt Billede af Krigen, men særlig spændende vilde det jo ikke blive, da jeg

¹⁾ Sønderjydske Soldaterbreve.

ikke har oplevet saa mange Eventyr; men jeg har oplevet og set lidt af alt, i Fronten, og bag Fronten, og hvem véd hvor meget man skal opleve endnu.

A f D a g b o g e n.

L e n s, 24. 11. 1915.

Har i Nat gravet paa Lorettehøjens østlige Skraaning, i Højde med en Feltvagt, som Reg. 84 havde stillet, ca. et halvt hundrede Meter fra Franskmanden. Det var en fuld-stændig sammenskudt Skyttegrav, som skulde gøres dybere. En Infanterist stod Vagt for at raabe i Dækning, naar Fransk-mændene begyndte at skyde; saa skulde vi kaste os plat ned i Graven.

Da vi rykkede ud i Gaar Aftes, laa der endnu nogle døde Heste paa Gaden; i Dag har jeg ogsaa set dem slæbe af med et Kadaver ned ad Hovedgaden. Der er et frygteligt Skyderi, men for det meste et Par Gader herfra.

A f D a g b o g e n.

L e n s, 25. 11. 1915.

Gravet Løbegrav midt i Angres. Grav ved Grav over alt; hel Labyrinth. Frygtelig Kanonade hele Natten; det fløj alt over vore Hoveder og brølte som ligesaa mange Djævle. Lyskuglerne gik uafbrudt tilvejs, ofte en halv Snes Stykker ad Gangen. Stadig Kamp med Haandgranater og Miner.

A f D a g b o g e n.

L e n s, 28. 11. 1915.

Forfærdeligt Bombardement med svært Skyts. Granaterne slaar ind rundt om. Mange, mange Døde og Saarede. I Gaar Middag gik jeg ud for at besøge de gamle Venner ved andet Komp. af 86, som lige var kommet ud af Skyttegraven ved Lorette. Men da jeg kom et lille Stykke op ad Rue de la Bataille, begyndte Granaterne at slaa ind rundt om; jeg vidste slet ikke, hvad jeg skulde gøre af mig selv. En vældig Granat slog ned i et Hus et halvhundrede Meter længere oppe og løftede det meste af Taget en halv Snes Meter op i Vejret. Folk styrtede ud af Nabohuset; en stor Splint fløj ned i Rendestenen ganske nær ved mig, saa Vandet sydede. Du maa tilbage, tænkte jeg; Du maa løbe — og hvor jeg løb, og Granater slog ned til højre og venstre. Næppe var jeg bøjet ind ad Rue des Ecoles, før en mægtig Granat slog ned paa Gaden, som jeg lige kom fra, men da var jeg allerede om

Hjørnet. Da der blev mørkt, vovede jeg mig atter ud. Der var stille. Folk gik langs de fleste Fortove og fejede Splinterne op af de knuste Vinduer. Ved Stedet, hvor den sidste Granat var slaaet ned, stod en Soldat Vagt ved en Halm-dyngge. Granaten havde slaaet to Soldater og en Hest fuld-stændig i Smadder. Hele Væggen overfor var oversprøjtet med Blod. Det løb mig koldt ned ad Ryggen, og jeg skyndte mig videre; da var jeg lige ved at træde paa noget — en Orm, som laa der paa Fortovet. . .

Jeg kom netop tilpas. Det var Lengers Fødselsdag, og den blev fejret med Kaffe og Kager hjemmefra. Kaffen lavede den franske Madmor. Hvor var det befriende at tale med alle de gamle Venner paa bramfrit Dansk. Der blev ogsaa talt og drøftet meget. Desværre maatte jeg altfor tidlig væk, da jeg skulde ud at grave Kl. ni. Det gik atter til Angres, men langt frem. Vi sværmede ud og gravede en helt ny Skyttegrav. Der var klart Vejr med Maaneskin og stærk Frost. Naar Lyskuglerne gik op, saa vi Vimbybjærget til venstre for os; det lyste som et Snebjærg; det maa være Kridtlagene, der er blottede af Granater.

Der fortælles, at der i Gaar i Lens blev dræbt og saaret 38.

L e n s, 1. 12. 1915.

Jeg har det godt fremdeles. Om et Par Dage rejser jeg tilbage til Kolonnen, og saa er min Krig forbi for det første igen. Naa, Krig er der heller ikke saa meget af her; det var der en Gang. Her hersker der endog et meget venskabeligt Forhold mellem de to Skyttegrave. En Morgen kom der en kæmpemæssig Alpejæger op af en Sappe paa Lorrettehøjen. Han raabte over til Tyskerne: »Er der ingen af Jer, der er gift, eller er I unge allesammen?« »Jo, de fleste af os har Kone og Børn«, blev der svaret tilbage. »Ja, hvorfor skal vi saa ligge her og skyde paa hinanden?« Siden den Dag kan man tælle de Skud, der falder derude. Om Morgenen, naar det er taaget Vejr, besøger de hinanden gensidigt, vore Soldater bringer Tobak og Cigaretter med, og de faar Hvedebrød med tilbage.

Det hænder ogsaa, at de besøger hinanden i Dæknin-gerne. En Morgen gik det endog saa vidt at Pionererne, som trak Pigtraad, og var kommen tilkørt dermed, gik over til »Franz«, og laante et Par Ruller af ham, som de saa bragte ham tilbage næste Morgen. Dette Forhold kommer os en

hel Del tilgode, som graver lige bag ved Fronten; tit kun hundrede Meter fra Franz. Hele Terrainet i Miles Omkreds oplyses hele Natten af Lyskugler, som uafbrudt gaar tilvejs. Saa ligger Vimybjerget til venstre for os som et skinnende Snebjerg; det er Kridten, der er rodet op af Granaterne og strøet over hele Bjærget. Og rundt om rejser sig Ruinerne af Byer og enlige Huse, Stumper af Træer, hvis Grene er ragede af, af Granatsplinter. For I maa vide, at er der en Egn, hvor Krigen har raset, saa er det her. Her skærer Skyttegrave og Løbegrave sig gennem Kridten som et uhyre Net. Her bliver der noget at jævne, naar Krigen engang er forbi, denne forfærdelige Ild, der breder sig, og breder sig, og vokser i Styrke, saa man skulde tro, det laa ikke i Menneskers Magt at tøjle den. Hvor er Freden ikke blevet et fjærnt Begreb for En, uvirkeligt som en skøn Drøm. Her er Virkeligheden ude paa de øde Marker, mellem Løbegravene om Natten — eller er ogsaa det kun en Drøm? ... Det er bedst at tage den som Niels fra Kloster, han kalder en Æske, hvor han har sit Fedt og sin Pølse, for sin Forstandskasten; han gør sig ikke mange Tanker om det hele; og Krigen maa jo faa Ende en Gang. Alting har en Ende, men Pølsen har tvende — og der er vi med hele Logiken paa Bunden af Nielses Forstandskasten.

Kun tage den med Ro, saa ordner det hele sig nok af sig selv; eller en skønne Dag løses hele Knuden, saadan som Alexander den Store løste den gordiske Knude. — Naa, nu har jeg filosoferet Jer en hel Del sammen. Her i Frankrig er man i Grunden helt lykkelig, for man har ikke en rød Øre paa Lommen; de tre og halvtreds Penning ryger som Dug for Solen for at faa noget at smøre paa Krigsbrødet — jeg vilde nu gerne købe mig et Par franske Bøger, hvorfor jeg beder Jer sende mig et Par Mark.

A f D a g b o g e n .

L e n s , 1. 12. 1915.

Vi er flyttet ned i Kælderen paa Grund af den stadige Skydning.

Klokken er otte. Der er temmelig mørkt, men Maanen maa snart komme frem. Nedad Gaden lyder Skridtene af Soldater, som skal ud at grave; Sejlet har de paa den ene Led, Karabinen paa den anden og Spaden over Skulderen. Geledderne fyldes. Der meldes: alt færdig. Højre om — marsj! Langsomt sætter Kompagniet sig i Bevægelse. Den

lille krumme Løjtnant løber langt forud. Ustanselig rasler Vogne forbi udad mod Fronten, Pionérvogne med Løbe-gravsriste, Mineretræ, Traadforhugninger, Køkkener med fuld Fyr under Ærterne; Gigger med Officerer; Sygevogne; Automobiler med Skærver til at fylde i de ny Granathuller paa Vejene. »Ud til højre! ud til højre! Fra Led til Led gaar Befalingen igennem, og Rækkerne bølger trægt over til højre — d. v. s. ud i mer eller mindre bundløst Mudder.

En Munitionsvogn rasler forbi; der er Fart paa, seks Heste for; en til, en til. Kanonerne dunder; det lyner rundt om; Lyskugler gaar op, og vi ser, at Fronten her slaar en stor Hestesko. Vi gaar udad. Det er mørkt. Over Kanalen og ind paa Kolonnevejen langs den høje Banedæmning. Sjap, sjap, det har regnet de sidste Dage; Vejen er næsten overalt blank af Vand. To smaa Kanoner staar paa Stilladser; Mundingerne peger skraat i Vejret — Flyverkanoner. Og igennem en Fosse, skudt sønder af Granater; en Granat har taget Toppen af den høje Fabriksskorsten; videre gennem en mørk Tunnel; saa gennem Søle til midt op paa Skafterne. Ved Liévin kommer vi atter ud paa Fastvej. Stakkels By — ikke et Hus har Krigen skaanet. Det er saa uhyggeligt at gaa derigennem. Tempoet bliver langsommere. Vi passerer tredje Grav, stærkt befæstet. Vogne kører forbi paa Tilbagevejen fra Fronten. Smaadelinger Infanteri med Stormoppakning skynder sig forbi ud mod forreste Linje. Vi stanser ved et Pionerdepeot. Det er blevet lidt lysere; men det begynder at regne. Vi er i Angres. Snart gaar det videre, ned i Løbegraven. Kugler begynder at fløjte over os eller smælde ind i Skansen. Langsomt gaar det hen ad Risterne. Det regner stærkt. Væggene er vaade og snavsede. Graven er smal. Holdt, vi er forkert — omkring, Marsj, og nu gaar det videre fremad. Infanterister vil forbi — vi mases over mod de lerede Vægge. Det begynder at sjuppe og sjappe; Risterne synker væk i Vand under Fødderne; vi vader i bare Vand; Støvlerne er raadne og fulde af Huller; snart siger det ogsaa sjip—sjap inde i dem; men ligemeget. Nu staar Lyskuglerne næsten lige over Hovedet paa os.

Vi er meget nær ved første Linje. Graven er to Meter dyb med stejle Vægge. Holdt — her skal vi grave Vigesteder — her i det Svineri! Regnen øser ned. Vi maa op paa Kanten — hvordan komme derop — et Lerælte fra øverst til nederst; Regnen pisker ind i Ansigtet. Vi slaar Teltsejlet over os; det er allerede vaadt. Foran os ligger Ruinhoben af en

Ferme, og derigennem gaar vor første Linje — lad der være en tredive Skridt derover, og tredive Skridt videre over ligger Franskmanden. Vi maa dukke os for hver Lyskugle: de franske drives af Vinden over os væk. Tsinggg — der ligger vi i Æltet — burrrrr! en til — er vi opdaget? — vi trimler ned i Graven. Kuglerne piber tættere; Regnen strømmer tættere; et Par Haandgranater eksploderer. Atter en stor Lyskugle — hvad er Klokken — ti — endnu tre lange Timer, og vi er allerede gennemblødte. Men vi hyller os tættere ind i vore Sejl og venter tre stive Timer. —

Planére! — hvor kommer det fra? Befalingen gaar igen som en Løbeild, og kort efter sætter Kompagniet sig i Bevægelse. Hvor er Føreren, og hvor er Ordnen? Graven er halvfuld af Vand. Endelig kommer vi ud paa Gaden i Angres; den er spejlblank. Vi vil hjem! hvad skal vi vente efter? Hvor er Geledder og hvor er Grupper, alt staar hulter til bulter — Delinger er allerede godt paa Vej: Hvad hjælper det, at Løjtnanten skælder og truer med at lade os staa til i Morgen — man er uden Fornemmelse, stiv af Kulde og gennemblødt. Han lader os virkelig staa — uhørt — hvem vil staa — vi vil hjem. Der kommer en Kalesche bagfra midt paa Vejen; ud til højre, den kører i Trav og oversprøjter os fra øverst til nederst — det er Løjtnanten — Hurra! Hurra! der brøles et tænderskærende Hurra for ham; det runger helt over til Frankrig. Han kigger forskrækket ud og bliver hilst af nye stormende Hurraraab. Og frem maser Kompagniet i én stor Klump blot for at komme hjem og faa det vaade Tøj af og komme til Ro.

L e n s, 4. 12. 1915.

Jeg har det godt; lider kun en Smule af Influenza og stærk Forkølelse, da vi næsten, hver Nat bliver vaade. Vejene her er saa opblødte, at vi som Regel vader i Vand til op over Anklerne, og under denne Vandflade ligger saa de dybe Granathuller, som man undertiden dumper ned i, og Støvlerne er jo nu gamle og absolut ikke vandtætte. I Nat har vi fri, fordi vi sidste Nat blev gennemblødt lige til Skindet, og umuligt kunde naa at faa Tøjet tørt. Jeg har hele Dagen spaseret om i Skjorte og Underbukser, Tøfler og Kappe — saa I kunde have faaet en køn Paradesoldat at se. Jeg begynder undertiden at spekulere paa, hvad jeg skal give mig til efter Krigen, hvis den da overhovedet en Gang hører op;

der er jo mange, der fuldt og fast tror, at det er Indledningen til Verdens Undergang..

Med Bibliothekerne er der vist ikke meget at udrette den første Menneskealder; der var lidt nok før Krigen. Forøvrigt er det et meget passivt og meget utaknemligt Arbejde. Forholdene er for smaa til, at der kan udføres noget virkeligt. Herefter vil vel desuden Skolerne tage sig af den Opgave. — Derimod tror jeg, at Højskoletanken har en langt betydningsfuldere Fremtid for sig. Ved under Krigen at være kommen den paa Afstand, har jeg lært i den at se noget saa stort og godt, at jeg aldrig havde tænkt mig det saadan. Her ser man rigtig Forskellen paa Folk, der er bleven hængende i Materialismen, og Folk, der har faaet Smag paa ideelle Værdier, og derfor elsker en renere Luft. Højskoletanken er noget saa menneskekærligt; Tanken om at løfte hele Folket, ikke blot, som her i Frankrig, de rige og fine, at tale jævnt om alt det store, som Bjørnson sagde, saa at det store kunde blive Hvermands Eje.

Jeg vilde forfærdelig gerne vide mig selv i en saadan Gerning. Men Højskoletanken kan jo føres ud i Verden paa mange forskellige Maader, og enhver maa gøre det, som det passer bedst for hans Evner og Anlæg. Jeg kunde ikke tænke mig noget mere dræbende, end Aar efter Aar at skulle staa og tale om det samme, som det er en Højskolelærers Lod, saa længe han er ung og uselvstændig. Tilmed kan jeg bedre udtrykke mig skriftligt end mundtligt. Jeg har altid tænkt mig en Højskolegerning gennem Pressen, udgive et Ugeblad, som ikke skulde have Dagsberetninger og Nyheder til rød Traad, men som helt igennem skulde følge et bestemt Maal. Jeg véd godt, at det kræver en uhyre Oversigt og Dygtighed for at kunne bringe det til noget.

Det være da ogsaa langt fra mig at ville begynde derpaa straks efter Krigen.

.... For at modnes, vilde jeg først en Aarrække virke som Højskolelærer for det er saa godt at have et Maal; det giver Ens Tanker noget bestemt at kredse om...

Jeg vilde gerne høre Jer Mening om Sagen; selv har jeg lagt mig det temmelig tilrette. Kunde jeg blot skrive til Farbror Peter derom.

L e n s, 15. 12. 1915.

Nu er jeg ikke mere ude at grave om Natten, men arbejder i et stort Pionerdepot, hvor vi anlægger en Feltbane.

Nu er jeg slet og ret Monark.¹⁾ I Gaar Aftes besøgte jeg Peter Østergaard fra Stursbøl og Rasmus Nissen fra Lendemark. Det er to gode Mænd. Ved andet Komp. 86. er der nu 65 Danskere. De sætter Stempel paa hele Kompagniet.

Nu er igen en af mine Kammerater fra 1. Komp. falden, nemlig den lille Anders Hansen fra Rejsby; han var en af de flinkeste ved Kompagniet. P. Østergaard har truffet Hans Alexandersen her, inden han kom her fra Byen; han har heller ikke megen Lyst mere. Jeg har været langs i Byen i Dag og set paa Juleudstillingen. Det er helt mærkeligt, at der kan være saadant noget her; tænk, Englænderne ligger kun to og en halv km herfra, og de tyske Kanoner staar opstillede rundt om i Byen. Men endda faar man et lille Minde om Julen ved at gaa op og ned ad Gaden. Hist og her kommer der en Vogn med et Juletræ bagpaa. Her i denne Egn af Frankrig har jeg slet ingen Graner set. Ellers maa man næsten tvinge sig til at tro, at det snart er Jul. Hvor er det en haard Tid for Verden; men navnlig for vort Folk. Hvad har vi dog gjort, at vi skal stilles over for saa haarde Prøvelser? Mange gaar hen og bliver ligegyldige og slappe derved. Hvad er det, som en af vore »Førere« har sagt, at vi havde begyndt en ny og herlig Tid? Det stod i sidste Højskoleblad. — Jeg har faaet Almanaken fra M. Andresen; der er jo et Par af mine Breve i den. Kan I ikke faa Harald Niensens Bog?²⁾

L e n s, 18. 12. 1915.

Jeg sidder her paa Stuen sammen med Niels fra Kloster og skriver Julebreve ved et flakkende Lys. Ilden er gaaet ud i Kakkelovnen, og det begynder at blive koldt. For mig synes der ikke at ville komme nogen Jul i Aar; jeg kan ingen Jul tænke mig i al det Mørke, denne Kulde og Tristhed; men saadan var Verden jo ogsaa, da det første Julebudskab tonede over Jorden; mange lagde slet ikke Mærke til det; men for dem, der hørte det, blev det deres Livs største Oplevelse. Julebudskabet er jo først og fremmest for dem, der er ene og forladte og stedt i Nød og Elendighed. Det vil give dem Fred i Hjærtet og Styrke i Sindet. Det vil holde Modet oppe

¹⁾ Monark = løs Arbejder, »Bisse«. Fru Andresen skriver: »Denne Benævnelse hørte jeg første Gang efter Krigen i 1870, da der kom en Del Skansearbejdere til Sønderborg . . ., det var alskens Udskud og Vagabonder, og de gik under Navnet »Monarker«. Siden har Udtrykket holdt sig, bruges mest om de løse Existenser, der samler sig, hvor Jernbaner bygges o. lign.

²⁾ »Sønderjyske Soldaterbreve«.

paa dem, der fortvivler, med det rige Løfte, som det evig unge Budskab bringer. —

Her er stille.

Kanonerne tier for en Gangs Skyld helt; kun de tunge Munitionsvogne rumler ud til Fronten. Der er ikke Fred endnu, og Stilstanden er kun for at samle Kræfter, maaske for at det rigtig kan gaa løs i Juledagene. Hvor er Verden sunken dybt Jeg traf en Dag en Bayrer; han sagde til mig: »Lad ikke herefterdags nogen tale til mig om Patriotisme, for ham slaar jeg straks ned.«

. . . Det gaar de fleste saadan, at de taber Troen paa det gode i disse frygtelige Tider — lad mig herefterdags skøtte mig selv, og kommer nogen mig ivejen med saadan Snak, han skal faa Virkeligheden at føle paa sin Pandebrask. Markerne ligger hen øde og udyrkede, og Ukrudtet breder sig. Var alt det gode Arbejde da spildt, alle de gode Tanker — alt det kan blæses væk, naar det første Gang er ude for en Storm? Jeg tror det ikke; jeg tror paa de evige Værdiers Bestaaen, selv om de kan formørkes til Tider. . .

Et Menneske kan blive saa raat og saa fortvivlet det vil, her i disse Krigstider, de gode Minder ligger som en Skat paa Bunden af dets Sjæl, og hverken Rust eller Møl kan fortære dem; men en skønne Dag kommer de frem, og da har de større Magt end før. Gid Fredsbudskabet maa staa klart for mange nu i den anden Krigsjul, saa Længslen efter Fred maa overdøve enhver anden Stemme. —

Nu vil jeg ønske Jer en god og velsignet Jul; gid jeg havde kunnet fejre den sammen med Jer; men vi vil haabe det bliver den sidste Jul i Udlændigheden.

L e n s, 18. 12. 1915.

Kære Misse!

Det er et rigtig kønt Vejr i Dag, og vi holder Fridag, og jeg tror ogsaa nok det er Søndag; i hvert Fald har jeg rigtige Søndagsfølelser. Solen skinner. Det er altid godt at have klart Vejr og blaa Himmel, for saa er man temmelig sikker for Artillerifyr; da bliver der nemlig saa godt som kun skudt efter Flyverne. Her i disse Egne er Solskin en sjælden Ting, her er hver Dag tykt og taaget. Taagen kommer oppe fra Kanalen ned over det flade Flandern hertil. Her maa være frygteligt at leve i Fredstider, med al denne Taage, og saa alle de kvalmende Kulværksskorstene. —

Nu har vi snart Jul, og dette skulde egentlig være en

Julehilsen til Dig. Men her mærker vi ikke meget til Jul. Jeg havde saa smaat haabet at kunne fejre den sammen med de gamle Venner fra andet Kompagni, ligesom sidste Aar; men de kommer i Stilling til den Tid. Maaske kommer jeg tilbage til Kolonnen; men der er endnu ikke gjort Anstalter, og saa maa jeg vel blive her. Naa, Julen vil blive lige trist, hvor man saa fejrer den i Aar, og her vil det maaske være bedre end ved Kolonnen, da der vist der vil blive drukket og larmet den Aften.

Jeg vil i Grunden helst holde den for mig selv. Sidste Julenat stod jeg Vagt i Skyttegraven. Jeg glemmer aldrig, da der midt i den stille Nat tonede ovre fra andet Komp.: Stille Nat, hellige Nat — — og der var saa stille og stjerneklart. Nu vil vi bede til at det bliver den sidste Krigsjul, vi oplever, og at vi næste Jul kan samles, alle vi der er tilbage hjemme. Saa vil jeg ønske Dig en rigtig god Jul, og gid det ny Aar maa bringe Fred over Jorden.

L e n s, 18. 12. 1915.

Kære lille Søster!

Nu har jeg lige skrevet et Brev til Misse. Det er en dejlig Formiddag, og der er saadan en usædvanlig Ro. Her i denne forskudte By laver Folkene sig ogsaa til at holde Jul. Mange maa holde den i en mørk og fugtig Kælder, fordi deres Hus er skudt ned over dem. Den store Katedral er indrettet til Lazaret, saa de kan ikke komme i Kirke. Fransk-mændene holder ikke Jul som vi; for dem er det ikke nogen Hjemmets Fest, men en stor Kirkefest; hele Julenat gaar Folk til Messe, hver Time eller hveranden; Juletræ kender de ikke. Sidste Aar gjorde Sous store Øjne over vort Juletræ, som bestod af en Fyr. Butikkerne har længe lavet Udstilling af de Par Sager, de endnu har. Hvad bliver det for en Jul for dem? Ingen af dem har endnu siden Krigens Begyndelse hørt noget fra deres Paarørende, véd ikke om de er levende eller døde; om de ligger saarede paa et Lazaret, eller om de er sunde og ved godt Mod. Hvor har jeg dog haft en mærkelig Lykke med mig! Nu ligger mit gamle Komp. i stadige Kampe nede ved Arras og har haft saa uhyre Tab. — Jeg har hørt, at Jørg. Eriksen er hjemme for Tiden, det vilde være kønt, om han kunde prædike Juledag. Men saa længe bliver han vel ikke hjemme. Han har ogsaa faaet at føle, hvad Krig er. . . .

L e n s, 21. 12. 1915.

Kære Forældre!

Jeg har i Aften faaet Julebrevet. Det kom lidt for tidligt, men det gør ikke noget. I Gaar Aftes fik jeg ogsaa Brevet fra den 14., mange Tak for begge. Jeg har det godt. Det ser nu ud til, at jeg bliver her Julen over; men det kan jo i og for sig være lige godt. Kun er der den Forskel, at vi ved Kolonnen har det mere hyggeligt og hjemligt. Ellers farligt er det ikke saadan her. Vi laver for Tiden Artilleristillinger, saa vi arbejder ved Dag. Vor Arbejdstid falder fra 7¹/₂ til 2, Resten af Døgnet er vi fri.

Min Andel deri har hidtil været at brække Stenene op i en Gade — det er ogsaa en Beskæftigelse, som jeg næppe havde drømt om at skulle i Frankrig. —

I Gaar er min Ven Peter Østergaard kommet usaaret paa Lazaret; han har en daarlig Haand; men det glæder mig for hver god Ven, der kan komme uskadt fra Skyttegravnen.

Nu har vi snart Jul. Det er sandt nok, at Julefreden ikke er afhængig af ydre Omstændigheder. Vi kan jo være hos hinanden i Tankerne. Her tegner det just ikke saa godt. Forleden Aften var Ølsedlen rundt, hvorpaa vi kunde bestille, hvor meget Øl vi vilde have til Juleaften. De fleste bestilte fra 10 til 20 Liter. Jeg sa' Korporalen rent ud, at jeg vilde ikke have en Draabe. Jeg tror nok, jeg gaar i Seng Juleaften, og saa kan de andre støje og larme, saa meget de vil. Sidste Aar havde vi en langt tungere Jul, fordi Ingeborg den Gang lige var død . . . I Aar maa I kunne holde en roligere Jul. Du og Jens er hjemme, jeg er uden for Fare og Christian er endnu ikke i Fronten, men kan maaske ogsaa være hjemme endnu. Jeg synes det kønneste vilde være, om Jørg. Eriksen kunde prædike Juledag ovre i Kirken. Tænk, jeg har faaet en Julepakke ovre fra Kirkebakken, som jeg blev saa glad for. Jeg har slet ingen Julehilsen faaet sendt til Dotte, og tænk, nu fandt jeg et Brev til Moster, som ikke er kommet væk endnu. Man bliver saa sløvet her. Det er naaet saa vidt, at Niels fra Kloster og jeg trækker Lod om, hvem der skal gøre dit og dat.

Nu er det sent, og vi skal snart i Seng. Jeg har en halv Madras, et Tæppe og en Kappe; det er en kold Omgang om Vinteren, men det faar hjælpe sig.

L e n s, J u l e a f t e n 1915.

Saa blev der alligevel Jul, inden Freden kom; vi véd ikke

engang, om det bliver den sidste Krigsjul; men det vil vi bede til. Her er der ingen ydre Forandringer; Kanonerne tordner som enhver anden Dag, Pionervogne og Munitionskolonner rasler gennem Gaderne. Det er ingen Fredens Fest her. Nu lige begynder Kammeraterne at fejre Dagen med Rum og Vin. Jeg har trukket mig tilbage, for det kan jeg ikke være med til; og heldigvis er der heller ingen, der tager mig det ilde op, maaske af den Grund, at de saa kan faa saa meget mere selv. Hvor er det kedeligt, at der ikke er en eneste Ven her, og hvor vilde det være godt at kunne synge et Par Julesalmer. Her synges der ikke, kun nu og da en Gadevise eller noget andet sjofelt Kram. —

Jeg var saa glad ved at faa Jer Julepakke. I skriver, I synes det er saa lidt, og jeg synes, der er alt, hvad man kan ønske sig. Smørret har jeg ogsaa faaet. Den lille Grankvist med Julelyset har jeg tændt, der gik Ild i den, og det gav saadan en Duft af Jul. Aa, hvor er det trist, saa uendelig trist, at være saadan revet ud af sin Sammenhæng. Det er mørke, trange Tider, og mørkere og mørkere bliver det. Det burde mane til Alvor. En farlig Leg med onde Magter. Det er næsten, som Mennesket i sin Daarskab har skabt et Værk, som vokser sig saa stærkt, at det ikke kan tøyles. Der er sat saadanne Kræfter og saadanne Liden-skaber i Gang, at ingen kan bringe dem til at stanse, men de fortærer alt paa deres Vej. Det er en Vildfarelse. Der er ingen Udvej at se mere, det gaar lukt ud i Ødelæggelsen; men:

»Netop som Jord ej mer kan raade,
kommer et Frelsens Væld af Naade,
saa kommer Jul«.

Gid Julen maa bringe Viljen til Freden. Længslen efter den har været i saa lang Tid, men Juleaften maa Længslen naturligt vokse. Først naar Længslen efter Freden overgaar Viljen til Sejren, og naar Folk i Ydmyghed kan bøje sig for det overmenneskelige, er der Betingelse for Fred. — Men lad os glæde os over den Fred, vi har haft, og alle de dejlige Minder fra gode Tider, som først nu rigtig gaar op for En. Om de vil vende tilbage igen, véd vi jo ikke, men det haaber vi. Og jeg tror, der vil komme saa lykkelige Dage, som vi endnu aldrig har haft dem. Ja, Tak for alt det Gode, I har bevist mig i dette sidste trange Aar og alle Tider. I har altid holdt Modet oppe, naar det var ved at synke. Hvor har jeg tit og mange

Gange maattet sige mig selv: Hvor er Du lykkelig, at Du har havt et godt Hjem. Var alle Hjem saadan, vilde Krig næsten være umulig. . .

Saa en Hilsen til Jer alle og Tak for alt godt.

L e n s, 29. 12. 1915.

Kære Forældre!

Nu vil jeg sende Jer et rigtigt kønt Billede; det er fra anden Juledag. I ser nok, at der er ikke ret megen Julestemning over det. Det vil altid være mig en god Mindelse herefterdags. Naa, Billedet ser jo da ikke alt for modløst ud, og I maa da heller ikke tro, at jeg gaar her og hænger med Næbet. Ham, der er min Ledsager og Lidelseskammerat igennem disse haarde Tider, er Niels fra Kloster¹⁾, Købmand N. P. Jørgensen & Co. Han er nu for Resten bleven afløst og er kommen tilbage til Kolonnen i Dag. I skriver om, hvilke Kammerater jeg har her. Ja, Jakob v. Amerika er forlængst kommet væk. Han afslørede sig ogsaa som en meget daarlig Ven, der gik og meldte En overalt. Han var ikke til at holde fra Flasken, hvor kraftigt jeg end søgte at hjælpe ham. Nu skal han være et rent Subjekt. I de seks Uger, jeg har været her, har jeg boet sammen med Niels og saa en Mellemtung af en Røver og en Bandit, som vi kalder »Ritmesteren«. Han er Angellit,²⁾ en meget ejendommelig Natur, som man maatte le sig halvt ihjel over, skønt han ikke tager det saa nøje med Moral og Kristendom. Ham kunde jeg fortælle Snesevis af Historier om; men det vil jeg nu lade vente til en anden Gang. Saa er der Knarhøjs Kusk og et Par Angelliter; men egentlige Kammerater har jeg ingen af; ikke en eneste, med hvem jeg kan tale om Ting, der ligger højere end Fedt og Pølse. Nu er de fleste af os bleven afløst af Folk, som jeg slet ikke kender. Jeg bliver for det første. . . .

L e n s, Nytaarsdag 1916.

Kære Morbror!

Nu vil jeg rigtig ønske Jer et godt Nytaar og »fejtmanne Tak« for det gamle. Lad os haabe, at vi har fejret den sidste Jul i Landflygtigheden. Jeg skal love for, at vi fik det nye Aar skudt ind. Jeg vaagnede midt i en fryg-

¹⁾ Kloster = Løgumkloster.

²⁾ Angellit = Angelbo.

telig Larm. Geværkuglerne klaskede mod Huset og Geværgranater sprang omkring paa Tage og Gader, og derover Kanonerne Brøl. Det var vist Englænderne, der gav os den Hilsen, netop som Klokken slog tolv. Jeg laa i Kælderen, hvor vi nu helt er flyttet ned. Oven over raabte Manden og Konen Hurra for det nye Aar, og netop i samme Øjeblik begyndte Bombardementet. — Ellers graver jeg for Tiden; hele Frankrigs Jord bliver gennemkrydset af Grave og Stillinger. Jeg har haft den Lykke at blive her, medens de fleste blev afløste af ny Forstærkning, der kom lige fra Tyskland. De var uhyre kloge og havde naturligvis delt Europaskortet mange Gange bag et Glas Øl i det Aar, der nu er gaaet. Det kan jo ikke andet end ærgre os en Smule. Nu bildte de sig jo ind, at de var rigtig komne i Krig, og det blev ikke bedre, da de hver fik udleveret en Gasmasker. Da de første Aften skulde til Ro i Kælderen, satte alle de gamle Veteraner deres Gasmasker paa, og de ny var ikke sene til at følge Eksemplet; for der var jo sagt dem, at der hyppigt om Natten blev lavet Gasangreb her paa Staden. Saa snart Lyset var slukket, tog alle, der vidste bedre Besked, deres Masker af, og saa varede det ikke længe, saa begyndte der en Nysen og en Stønnen — for der var jo strøet Peber og Snustobak i Maskerne, og det mente de Ulyksalige, var Antigiften. Da det blev Morgen, laa de der endnu med Gasmaskerne paa, badet i Angstens Sved — men derfor er de jo i Krig. — Der maa ikke være mange Unge hjemme mere. Smaa børnene i Graasten mente bestemt, at Julemanden ogsaa var indkaldt i Aar. Jeg har i hvert Fald ikke set ham; men han maa jo være felt-graa som alle andre.

L e n s, Helligtrekonger 1916.

Kære Søster!

. . . Nu koger Vandet til Kaffen, Jonas! Det er jo Eftermiddag, og det er saa rart med en god Kop Kaffe; jeg har købt Bønnerne hos en fransk Madamme, og de er helt sorte og glacerede; men Kaffen er god, og alene den liflige Aroma i Stuen er jo det halve af Ens Liv. Hvad var det for Lovord, som Wessel i sin Tid skrev om Kaffen — det har rent gaaet mig af Glemme. Ja, Du, Ens Pandeskal bliver meget tyk under denne forrykte Krig; den tager jo sine Forholdsregler mod Granaterne; men ved denne Operation bliver Rummet indvendigt yderligere formindsket, og til-

sidst siger det phhh! Og saa forsvinder den sidste Rest af det, man kalder Intelligens, og saa staar man og maaber. — Naa, nu har der uafbrudt i fire Timer været Forstyrrelse paa Forstyrrelse; først Kaffen, som jo skulde indtages med Andagt og Honningbrød; saa skulde jeg hen at bade, noget af det vederstyggeligste, som jeg overhovedet kan være med til, fordi det kribler og krabler derhenne, og ikke desto mindre skal man jo med. Men man er jo da heller ikke Soldat for intet, og næppe har Vagtmesteren revideret, saa er Kresten forsvundet ud ad en Bagdør, og over en Mødding, og væk. Naa, saa skulde Kakkelovnen pudes, og saa skulde jeg med og købe Tændstikker, og saa kom Chr. Johansen fra Borupmark og holdt Snak, og alt imens er Traaden forduftet ud ad en Bagdør og over en Naa, men derfor vil jeg ogsaa slutte, idet jeg ønsker Dig et rigtigt godt Nytaar med mere Mel end Forstand.

L e n s, 8. 1. 1916.

Kære Forældre!

Jeg har lavet mig en Flugtstol af mit Teltsejl, og i den har jeg siddet og læst »Sønderjyske Soldaterbreve«, som jeg fik i Aftes. Den glæder mig meget, mange Tak for den. — Her gaar alt sin stille Gang. Jeg er i Snedkerlære hos Lejberg fra Ris-Hjarup. Han er en meget sindig og solid Mand, saa jeg kunde aldrig faa mig en bedre Mester. Sidste Aften skød Fransk mændene stærkt herind. Det varede heller ikke længe, inden de røde Luer slog op mod den blaa Nattehimmel. Der bliver ikke rørt mange Fingre for at slukke, og der blæser ingen Brandhorn og klemter ingen Klokker. Ilden har fri Fart. Ellers er det sjældent at se Ildebrande hernede; de fleste Granater tænder ikke, saa skal de da være fyldt med Svovl eller andre brændbare Stoffer. Nu er Niels fra Kloster bleven afløst; ja, det er jo nu snart længe siden. I Stedet for bor jeg nu sammen med Thomas Jørgensen fra Bodum og en Polak, som er meget flink. Vi har elektrisk Lys, kan I tænke Jer; vi har nemlig i al Stilhed hængt et Par Traade til Ledningen, som gaar over paa den anden Side af Gaden. Og en Pære har jeg købt for en Mark. Det er jo paa det strængeste forbudt at fotografere hernede; det har det for Resten været længe, saa jeg har ikke haft megen Fornøjelse af mit Apparat. Jeg har endnu et Par Plader siddende deri fra Ugny.

Ugny le Gay — det lystige Ugny — ja, hvor havde vi det ikke godt dernede i Sommer i den romantiske Egn, med store Klippehuler og Bakker-Dale — her er alt fladt som en Pandekage, ligemeget hvordan man ender og vender den. Her er ingen rigtige Træer, og alt er præget af Kul — Kul — Kul og Granater. Nu er ogsaa den store Katedral bleven ramt af en Granat midt paa Façaden. —

Lige nu, som jeg vilde slutte Brevet, fik jeg det lange Nytaarsbrev; mange Tak for det. Ja, I har haft en rolig Jul i Aar . . . Jeg kan med min bedste Vilje ikke finde nogen Mulighed for Fred mere — ikke med Vaabenmagt. Her ligger Stilling bag Stilling i et Bælte paa mange Mil, med saa megen Pigtraad, som man aldrig før har set. Nej, med Vaabenmagt kommer der sikkert ingen Afgørelse; saa skulde der da ske en ganske uventet og uforudset Manøvre. Her er jo et af de Steder, hvor Franskændene idelig har brudt paa; men nu tror jeg, de har tabt Lysten dertil; saa skal der komme et nyt Vaaben, der er Herre over Kanonen.

Hvis vi bliver her i dette Departement, saa kan jeg muligvis naa at komme hjem sidst i Februar eller først i Marts, ved lidt Geometri — men alt er jo tilladt her i Krigen.

L e n s, 11. 1. 1916.

Blot et Par Ord, for at I skal vide, at jeg har det godt. Nu har jeg faaet Besked fra Skriverstuen, at jeg bliver afløst den 23. Januar og kommer saa tilbage til Kolonnen. Vi arbejder atter om Natten, men denne Gang ude hos mit gamle Regiment; dog tror jeg, det faar snart Ende, da Regimentet bliver afløst i Morgen og kommer tilbage i Ro, hvad det ogsaa nok kan trænge til. Vi er kun ude et Par Timer hver Nat, og sommetider slet ikke, og saa har vi Ro hele den lange Dag. Det er jo noget, man endelig nok kan holde ud. Jeg har faaet fat i en Del af Molières Komedier, købt dem af en Boghandler. Dem læser jeg nu paa Kraft, og man kan næsten le sig fordærvet over dem. De ligner noget vor gode gamle Far Holbergs Komedier. Tiden løber ogsaa, saa man næsten skulde have Bremse paa den. Men det er jo det bedste, den kan. Det er skam Tiden, der skal hjælpe os til Ende med al den Elendighed, og jo hurtigere denne gamle Knark er i sine Vendinger, des før faar vi Freden . . . Aldrig har jeg

set et saadant Hærværk, som Granaterne har anrettet i den lille By, hvor vi sidst arbejdede. Den var saa godt som jævnet med Jorden; store Dynger af Grus og Sten, af hvilke Rester af Bjælker og Sparreværk stod op og tegnede sig mørkt mod Lyset af de stigende Lyskugler; hist og her endnu en øde Karm og alt saa dødt og stille. En mærkelig Tur i den stille maanelyse Nat, en Tur, som man aldrig glemmer. De franske Lyskugler steg op rundt om os; kun et lille Stykke var frit, og der var vi sluppet igennem. Her var en Gang Krig, saadan som Verden aldrig før har set det, det kan denne sammenskudte By bevidne. Hvor mange Tider vil der gaa hen over dens Tomter, inden den rejser sig igen? Til Foraaret vil Græs og Grønt søge at slette Sporet. Det er trist, trist; jeg havde en Fornemmelse, som havde jeg gæstet Dødens Land.

A f D a g b o g e n.

L e n s, 16. 1. 1916.

Forfærdelig Ild hele Formiddagen. Hovedgaden er helt ramponeret. Der er gaaet Granater ned i alle de Huse, hvor der samles større Mængder Soldater: i den store Barbérstue, i Ølhallen, paa Hovedvagten, i den tyske Bog- og Avishal. Der siges, at der er dræbt og saaret henved hundrede i alt. Gruhn, som vilde hente Smør i Marketenderiet ved Kirken, blev saaret i Laaret; han kunde dog selv gaa til Forbindingspladsen. Det var alt svært engelsk Skibsskyts af Kaliber 18 — ja, der er endog fundet en Blindgænger af Kaliber 38. De har forfærdelige Virkninger. Ude ved Angres i Nat saa jeg et Granathul, som viste sig at være tredive Skridt i Omfang og en halvtredje Meter dybt. Vor Feltwebel-Løjtnant Vogt er falden. Han blev gravet ud under de sammenstyrtede Mure af en Knejpe.

17. 1. 1916.

Voldsom Kanonade. I Nat behøver vi ikke at marsjere ud, vi har Ro. Det er helt velgørende. Ellers arbejder vi 5 Timer hver Nat foruden 3 Timers Marsj, saa det er lidt strængt, naar man Dag over ikke faar Ro for Granaterne. — Det er saa trist at komme ud til Angres, denne fuldstændig døde By. Det har haglet ned over den med Granater og ikke en Plet er blevet skaanet. Her har staaet en By, og her har der levet Mennesker. Hist og her rager endnu en Gavl i Vejret, hist og her et tomt stirrende Vindueshul —

»Øjne, som sugende Strømme«. — Og Bjælkeværket hænger og dingler mod tilfældige Støttepunkter. Og naar nu Foraaret kommer, vil Græsset gro som Glemslen hen over Ruinerne, Mos titte frem af Revner og Sprækker, og saa er den som saadanne æventyrlige Ruinbyer, man læser om i fantastiske Romaner; den samme dystre Gru ruger over den, den samme Dødsstilhed.

L e n s, 19. 1. 1916.

Kære Forældre!

Naar I læser dette Brev, saa er jeg nok lykkelig og vel ude af alt dette Roderi og tilbage i Hornaing. Jørgen Brag ligger ikke mere end en halv Times Gang herfra; men jeg gaar af Princip ikke ud, uden at jeg har det nødtigt. I Nat fik jeg et temmelig stærkt Slag af en Pikhakke, paa Overarmen; hele Ærmet røg, men Armen fik dog kun en Bule, saa det gik jo overmaade heldigt. Forleden Aften kom Rygtet hertil, at Montenegro havde sluttet Fred, og det skal nu være officielt fastslaaet. Der blev stor Jubel overalt, og henne paa Hjørnet sang Soldaterne Slagsangen: Wir treten, zum beten — — — Alle er nu inde paa, at er først Begyndelsen gjort, saa vil de andre Magter snart følge efter, og man regner med Fred til Paaske; men det skal man nu ikke være altfor sikker paa.

Jeg er helt ene nu, for jeg bliver hjemme i Nat paa Grund af Armen, som lider af Slaget endnu. I Søndags fik vi en temmelig stærk Ild her i Byen. Min Feltwebel-Løjtnant blev ramt og dræbt; vi var i Gaar med til at jordfæste ham. Paa Soldater-Kirkegaarden her i Byen ligger mange, mange Tusinder. Hver Soldat faar sit Kors eller sin Sten, der tit er lavet med stor Kunst. Hist og her knejser store Mindesmærker; navnlig en Ynglingskikkelse i overnaturlig Størrelse, som staar tankefuld støttet til sit Sværd, gør et stærkt Indtryk. Selve Begravelsen var meget dagligdags; og skønt der stod en halv Snes Kister ved Siden af hinanden, var der slet ikke noget gribende over Præstens høje Patos. En halv Snes Mand — hvad er det, hvor der sommetider maa jordes Tusinder paa en Gang. Verden forfladiges i denne Krig . . .

A f D a g b o g e n.

L e n s, 21. 1. 1916.

Har besøgt Jørgen Brag. . . . Lidt over Middag vovede jeg mig af Sted; det gik halvt i Løb ned over

Kolonnebroen over Kanalen. Kompagniet skulde ud at grave, men han skulde ikke med. Han var ved godt Mod. Det var ellers trist at se Resterne af Kompagniet. De havde mistet 120 Mand, siden jeg sidst saa dem. Jeg spurgte efter den ene og den anden — altid Svaret: Død, Saaret, Haardt-saaret. Det gaar En saa underlig nær at høre saa meget om Folk, man et halvt Aar har delt ondt og godt med.

22. 1. 1916.

Sidste Aften i denne forheksede By — Hurra! I Morgen gaar det tilbage til Kolonnen igen — var man blot vel ude af Byen.

H o r n a i n g, 24. 1. 1916.

Kære Forældre!

Ja, nu sidder jeg her og skriver til Jer, og ved Lens tordner Kanonerne. Den rene Trommeild. Det maa være en ny, stor Offensiv. Jeg har længe gaaet med skumle Anelser paa Grund af den stærkt tiltagende Beskydning af vore Reserver, og nu blusser det. Jeg er i en Sindsstemning, som var jeg kastet en halv Snes Meter op i Luften og falden blødt ned paa en Edderdunsdyne. Uha! Denne uhyggelige Mumlen, som af et Tordenvejr langt borte en Sommernat. Jeg véd intet mere uhyggeligt, og navnlig nu, da Granaterne staar saa frisk i min Erindring. Hvorfor skulde jeg netop komme bort, Dagen før det rigtig gik løs? Jeg vil fortælle Jer en Historie til, omend Haarene rejser sig paa mit Hoved derved, og det skønt det slet ikke er nogen Spøgelseshistorie: Lørdag Aften fik vi pludselig Ordre, at vi ikke skulde ud den Nat; men næste Morgen skulde vi derimod til Avion. Den Nat blev Vejen til Liévin og Angres i fire Timer beskydt med alle Slags Ild — i fire stive Timer, og det begyndte netop paa en Tid, hvor vi ellers maatte have været derude. Det er, som styrer Forsynet saadan det hele til det bedste. Og nu trommer Kanonerne deres Dødsmarsj. —

Jeg kom hertil i Nat Kl. 2. Da jeg kom til mit gamle Logis, traf jeg to Infanterister i min Rede. Det viste sig senere at være to Alsinger, som var kommet hertil. Men det vidste jeg jo ikke den Gang, og det var ikke saa sært, at jeg blev ærgerlig. Jeg maatte saa til at ruske Folk op af Sønnen, og en saadan Natvægter-Tjeneste holder jeg slet ikke af. Jeg kom da til et Hus, hvor der bor tre gamle

Gratier. De tog uhyre venligt imod mig. De vilde endog gøre Ild paa og lave Kaffe; men jeg vilde til Ro. Saa førte de mig ind i den fine Stue, hvor der stod en Seng fuldt opredt med alt muligt Tilbehør. De var rigtig saa omhyggelige for mig. Jeg kunde næsten ikke bare mig for at le, da en af dem halede en fin Nathue op af Komode-skuffen. Det var saadan en rigtig Nathue, lang og blød, med en stor Kvast. Og de bad mig endelig blive liggende lige til Middag, for de vilde give mine Heste og gøre Stalden i Stand. Da jeg vaagnede Kl. ni, — jeg tror aldrig, jeg har ligget i saa god en Seng — fandt jeg alt i den stiveste Orden. Hestene kiggede saadan ned paa mig som en ganske uvedkommende Person. Det var heller ikke mine Heste, for jeg erfarede snart, at min ene Hest, »Hr. Hansen«, var død af Sorg over min lange Fraværelse og gaaet op i Hestebøf; men min anden »Nudde« var bortgivet til en af Alsingerne. Jeg selv fik i det samme Ordre til at holde Telefonvagt paa Borgmesterkontoret, og der satte jeg straks en gammel barberet Servante¹⁾ og to Stuepiger i Funktion med at rydde op og gøre Ild paa. Det er heller ingen Nemhed at passe Telefonen her, hvor der næsten kun tales Bayersk. Det gælder at spidse Øren, og jeg fik da ogsaa straks en Overhaling telefonisk af en Vagtmester; men det gjorde jo ikke saa meget. Da han maaske var et Par Mil borte, kunde han da i hvert Fald ikke gaa effektivt til Værks. Men I kan tro, at jeg er helt fornøjet trods alt.

De tre Gratier er som sagt meget omhyggelige for mit Ve og Vel. Men det gaar ogsaa alt efter Snor og stiveste Orden. Her kan jeg ikke som derude smide alt fra mig. Her faar jeg anvist mit bestemte Hjørne til mine Støvler, der skal jeg lægge Bøgerne, der skal jeg stille den Papæske og der den anden, og i Spisekamret har jeg min bestemte Hylde, og saa siger de endda: »C'est égal!«²⁾ Men jeg giver jo gerne Afkald paa saa meget af min Frihed i Betragtning af alt det andet gode. Tænk Jer: Fem Gange i Dag har jeg faaet Kaffe her; i Køkkenet to Gange, og da jeg besøgte min gamle Madmor, maatte jeg med Vold og Magt trods mine heftige Protester have en ganske lille Kop Kaffe, og nu laver de sandelig til til Kaffe for syvende og sidste Gang. — Nu er jeg jo helt ovenpaa igen. Jeg har faaet den dejligste lille

¹⁾ Servante, fr. = Tjenestepige.

²⁾ »C'est égal« = det gør lige meget.

Hest ved Kolonnen. Den har før været Jakob v. Amerikas, og den er et Pragteksempplar af en Hest. Jeg tror, jeg vil have den med hjem efter Krigen; den hedder Frands. Nu lige meget, nu vil jeg i Seng. Kaffen viste sig at være en mærkelig Blanding af Mælk, Æg og Sukker. God Nat!

Hornaing, 28. 1. 1916.

Jeg har begyndt min gamle Virksomhed med at køre Halm i Moritiennes. I Dag smed jeg meget vellykket om, og derved slap jeg med denne ene Tur, de andre maatte lave to, saa det kan ligefrem lønne sig at smide om. Godt at jeg ikke er i fjerde Sektion, for de skal køre alle Møddinger ud i hele Moritiennes — og det vil ikke sige saa lidt. Korporalen har betænkt mig med fire Heste, han har jo ikke det allerbedste Øje til mig, for jeg har saa svært ved at forstaa det Forhold, at han er Forvalter og jeg Polak — og saadan vil han jo helst se Tingene. En storsnudet Flab, som jeg havde Lyst til at skrive en ordentlig Epistel om, hvis det kunde hjælpe noget. Saadan en Mand ... der nu mener at være Enehersker, da der jo er Krig. Navnlig maa Indbyggerne døje meget ondt for hans Skyld. — Nu i Aften er det sket, hvad jeg længe har forudsagt, Orloven er bleven stanset paa et ubestemt Tidsrum. Før Pinse behøver, I ikke at vente mig hjem, og jeg tror overhovedet, at jeg slet ikke kommer hjem, før der er Fred. De regerer her med Folk, som de vil, og bryder sig ikke noget om Lov og Ret. I de sidste Maaneder er der rejst en hver Uge, deriblandt to Vagtmestre og en Godsejer, som alle har haft en lang Orlov før; og vi andre — ja, hvad vil vi hjemme, vi har hverken Kone eller Børn eller Gods. Naa, mig kan det endelig være lige meget, naar der blot var Udsigt til Fred; men det lader jo ikke til, og jeg forstaa ikke, at nogen kan se optimistisk paa det, som Sagerne nu ligger. Det faar ingen Ende endnu i dette Aar, ikke Tale derom. Hvorfor kan man dog ikke samle sig til en afgørende Offensiv, — det maa da kunne lade sig gøre. Vi véd godt, at det koster Menneskeliv; men det her koster ti Gange mere, og skal der drives Udmattelseskrig, saa tager det lige saa lang Tid, som for en at dræbe sig med Tevand.

Ellers har jeg det godt. Hvad mener Morbror om det hele? Dr. Thomsen ser som sædvanligt lyst paa det; han har sit lyse Syn fra Nis Nissen; men om det gælder Udfaldet eller Tiden, véd jeg ikke. Jeg vil se, om jeg kan faa

Orlov til Douai for at besøge ham, det vilde være helt oplivende. Her er hver Dag en Kanonade, som maa være Trommefyr, da man maa tage i Betragtning, at vi her kun kan høre det svære Skyts. Det er alt i Retning af Arras. Men nu maa det jo snart komme i Beretningerne. Jeg vilde være meget glad for at faa »Natt.« tilsendt eller Dele af den — Kundgørelserne kan I lade blive hjemme.

5. 2. 1916.

Nu gaar alt ved det gamle Kolonneslæng, og derfor maa I bære over med mig, naar det tager lidt længere Tid at skrive. I behøver jo heller ikke foreløbig at ængstes for mit Vedkommende, da jeg nu er næsten halvtreds km fra nærmeste Frontlinje. Kanonaden her udfor, nærmest Omraadet Lens-la Bassé, tiltager i en ganske utrolig Grad. Om det er Franskmændene, der skyder, eller Tyskerne, kan man ikke skønne her. Et Skrald er et Skrald, hvad enten det kommer af en tysk eller en fransk Granat. Det er man tit i Tvivl om, naar man er helt derude; men naar de springer saadan lige i Ens Nærhed, saa véd man til Gengæld meget mere, end man ønsker. — For Tiden pløjer jeg. En fransk Plov er i enhver Henseende et Mordinstrument, et meget tungt og klodset Apparat, nærmest at sammenligne med en Rudolf Sachsplov. Den gaar fuldstændig af sig selv, d. v. s. naar man har et Par stærke Heste for. — Kan I tænke Jer, at jeg forleden var paa Klapjagt — og det kalder Verden saa Krig. Vi blev om Morgenen kørt til Somain. Der samledes efterhaanden et hundrede Mand af alle mulige Kolonner. Klapjagten gjaldt Harerne; den blev ogsaa drevet paa en anden Maade end hjemme. Vi sværmede ud i en lang Kæde til begge Sider og sluttede saa Kreds om et stort Terrain. For hver halve Snes Mand var der en Officer med Bøsse. Vi havde en Hornist med, og han gav Signalet til Bevægelserne. Vi drev saa alle ind mod Midten, og i en saadan Heksekedel kunde der godt være en ti til tyve Harer. Klapperne raabte paa deres Plattysk: »Haas, Haas, Haas!« Og en istemte endog Hamborgernes Krigshyl: »Hummel, Hummel, Hummel!« Under tiden kan man slet ikke forstaa, at man er i Krig, men til andre Tider faar man saa en mere ubehagelig Mindelse. — I Dag er her Generalstorm, og det vil ikke sige saa lidt, her, hvor Jorden er saa flad som en Pandekage. Bare jeg dog var bleven nede i det dejlige Oise. Her er der saa

uhyggeligt, men dog knap saa uhyggeligt som ude i Departementet »Pas de Calais«, hvor alt var Kul, Kul, Kul. Jeg vilde gerne være nede i det skønne Oise, naar Æbletræerne blostrer, for saa er der saa fuldt af Nattergale, »Rossignol«, kalder Franskmandene den. Her varer det ikke længe, inden Foraaret begynder; tænk, Bønderne saar allerede Korn, og Lærken hørte jeg jo allerede mellem Jul og Nytaar. — Hvornaar faar vi dog Fred, at man kan komme hjem til sin Dont igen. I Dag er det halvandet Aar siden, jeg tog hjemmefra. Naa — vi haaber, — men der sker jo intet som helst, der kan fremme Freden.

6. 2. 1916.

Blot et Par Ord i en forfærdelig Fart, da jeg ikke har ret megen Tid; jeg farer som et Lyn hid og alle vegne. Her passerer jo ikke saa meget mellem Aar og Dag. . . . I Morgen faar jeg Orlov til Douai. Jeg vil besøge Dr. Thomsen der; det kan jo være en hel Adspredelse i det evindelige det samme. Og han véd forhaabentlig ogsaa en hel Del at fortælle. Det er rart, at han ikke mere er i Fronten. Han blev saaret nede ved Vimy og La Folie; det er vist tredje Gang, han er bleven saaret. Og nu er han bleven anstillet ved et Lazaret i Douai. Douai er jo ogsaa en stor By, som nok er værd at se, og det er altid godt at komme lidt omkring, naar man har Lejlighed til det. Her er det fineste Foraarsvejr — jeg tror snart, jeg kan sende Jer Martsvioler her nede fra. — De gamle Jomfruer er fremdeles uhyre venlige mod mig. Det er det bedste Kvarter, jeg har haft her i Frankrig, og bedre faar jeg det heller ikke. — Der bliver snakket en hel Del om, at vi alle sammen skal væk herfra; men der gaar jo saa mange løse Rygter. Naa, jeg havde ikke noget imod, at Korpset kom hen til et mere roligt Hjørne; men det kan jo være, at dette Hjørne med Tiden ogsaa bliver roligt. For øvrigt er det ikke saa slemt at være i Skyttegraven . . ., da Franskmandene og Tyskerne overalt hurtigt bliver enige om at lade hinanden i Ro.

7. 2. 1916.

Jeg var saa i Gaar i Douai og fandt ogsaa Dr. Thomsen. Han var ved meget godt Mod. Det gaar nok paa sidste Termin nu. Jeg traf ogsaa P. Østergaard, og vi var sammen hele Dagen. Der er et stort Røre her i Kolonne-

folket, for der siges, at alle de Ugifte skal undersøges og saa til Infanteriet, hvor de skal afløse Landstormen, som er 39. Noget maa der være om det, for vi har jo allerede faaet de to Alsinger. Naa, skulde jeg komme til Infanteriet igen, saa er det godt at vide, at man er lige saa sikker der som her, naar Gud vil det.

Montigny, 13. 2. 1916.

Kære Forældrel

Ja, nu er jeg flyttet igen, ser I nok, og denne Gang for ikke mere at vende tilbage til Kolonnen. Det hele kom pludseligt og næsten helt uventet. Jeg blev sammen med et Par andre Ugifte undersøgt og kom igen til Infanteriet. Naa, det skal I ikke blive kede af. Foreløbig er jeg langt bagved Fronten paa et Rekrutdepot og har Udsigter til at blive her henved to Maaneder. Saa er det Foraar, og den Tid den Sorg. Hidtil er jeg jo sluppet saa godt, og jeg har den bedste Tro til Fremtiden ogsaa. Ja tænk, nu har jeg levet saa mange Maaneder et frit Bondeliv, hvor vi ikke kendte til militærisk Snit, og saa skal jeg nu til at fumle igen som Rekrut. Og tænk det dejlige Kvarter, jeg havde. Det var næsten det samme som at tage hjemme fra, saadan tog Franskmændene Del i, at jeg nu skulde bort. Marie Royé kogte mig tre Æg og stak mig dem i Lommen, og Françoise syede mig et uldent Halsklæde, at jeg ikke skulde gaa hen og forkøle mig. Og saa rejste jeg af.

Af Dagbogen.

De vidste ikke alt det gode, de vilde gøre mig, da jeg drog af Sted. Derimod var Kolonnen des køligere. Hverken Ritmester eller Vagtmester værdigede mig et Ord. Vagtmesteren afgjorde alt gennem min Korporal; han stod paa Gaden, da jeg kørte væk, men han ikke saa meget som hilste af med mig. Jeg véd ikke, hvad jeg har gjort; men jeg har da været ved Kolonnen syv Maaneder, og er dem da ikke helt ubekendt. Da jeg kom væk fra Kompagniet, besøgte baade Feltwebelen og Officererne mig paa Lazaretet, og Løjtnant Hammer bragte mig endda en stor Buket Syrener.

Det er en meget berømt Egn her, nemlig det gamle Picardi, hvor den store spanske Successionskrig rasede for et Par hundrede Aar siden. »Mallebrok er død i Krigen!«
 Maaske ligger han ogsaa begravet her. — Her

ved min Afdeling er vi en mærkelig Blanding af alle Vaabenarter: Kavallerister, Artillerister, Trainsoldater, Sanitets-soldater, og allesammen skal de uddannes til Infanterister. »Fremtiden staar i Infanteriets Tegn«, sagde Sergeanten, og det er vist meget rigtigt. Det er jo helt mærkeligt for en gammel Kavallerist, som har tjent aktivt i tre Aar og desuden været halvandet Aar i Krig, at skulle spille Rekrut som Infanterist nu; men Forholdene fører det jo med sig; for mig falder det meget lettere. Jeg har ogsaa straks truffet nogle gode Kammerater nede fra Haderslev Kræds. Jeg savner foreløbig ingen Ting. Naa, jeg maa løbe mig en Tur, for her er uhyre koldt, Stengulv og Stenhvælvinger, ingen Kakkelovn, men fire Døre, som gaar op og i uafledigt.

14. 2. 1916.

Jeg er her endnu og har det efter Omstændighederne storartet. Jeg bliver rimeligvis her til Foraarets Begyndelse; men hvordan det hele ellers former sig, véd jeg ikke. Jeg vil selvfølgelig se, at jeg kan komme tilbage til mit gamle Regiment; der er mange gode Venner, og der er man kendt. Naa, det hele er jo ikke saa galt. Offensiven, der har været her, er helt stanset, og der er fuldstændigt roligt. Det er længe siden, jeg har hørt Kanonade. Jeg tror ogsaa, at Krigen bliver afsluttet inden August. Men dermed er man jo ikke hjemme endnu. Der vil sikkert blive et frygteligt Roderi i hele den gamle Verden. Jeg tror, det hele Liv vil stanse en Tid for saa at blomstre op med nye Kræfter. Jeg vilde nok ønske at kunne komme paa Askov i Vinter, men jeg tør næsten ikke haabe paa det. Det vil tage lang, lang Tid, inden alle de Hærmasser kan blive mobiliserede; og jeg, som en af de yngste Aargange, vil være en af de sidste, der kommer hjem, hvis man ikke endogsaa spiller mig det Puds at lade mig tjene aktivt et Par Aar efter Krigen. Det vilde være forfærdeligt; men desværre ikke usandsynligt. Vil I ikke forhøre Jer hos Morbror ved Lejlighed, hvad han mener om saadan en Forstærknings-Reservist som mig. —

12.2. 16.

Jeg har det temmelig godt, naar undtages, at jeg er bleven aldeles hundsk forkølet, saadan helt og helt igennem. Jeg har meldt mig syg og har faaet nogle Dage fri

fra Tjeneste; men det hjælper jo ikke meget, da der her er saa koldt og absolut ikke egnet for Syge. — Jeg har haft et langt Brev fra Christian, hvori han forklarede mig en hel Del om en Halm-Orlov, han havde spekuleret ud for mig. Den Idé er jeg meget glad for; kom kun blot med Ansøgningen. Forholdene her staar i Ansøgningsernes Tegn og er ikke som før ved Kolonnen. Jeg er desuden kommet til det Resultat, at jeg ad almindelig Vej ikke vil komme paa Rad nogensinde. Naar En først er begyndt at vandre fra Troppedel til Troppedel, er man hjemløs og uden nogen Ret. De fleste af de fyrretyve jeg er sammen med, er af den Slags Folk, og der er ogsaa kun meget faa af dem, der har været hjemme, skønt de fleste er her lige fra Krigens Begyndelse, og mange er endda gift. — Her er der blevet mildere i Vejret igen. I Gaar var en Mortensen fra Skibelund en lille Tur til en Skov. Der var fuldt af blaa Blomster. Om en Maaned har vi fuldt Foraar her, saa vil alt her være ligesaa vidt som hjemme i Maj. Men Landet her er ikke saa kønt, som nede i »Oise«, til Gengæld er der dog her i Departementet »Nord« langt kønnere end ude i »Pas de Calais«, eller »Artois«. Imidlertid kan man godt sige: blæse med Skønheden! naar blot Krigen var til Ende. Skal vi virkelig opleve 1917 i Krig ogsaa? Naar det gaar løs paa Udmattelseskrig, saa kan den jo vare længe nok. Her drives der ordentlig Sjøv med al den Marmelade. Den smager forresten helt godt, men er jo en meget daarlig Erstatning for Kød og Pølse. — Her er ikke Ro et Øjeblik — tænk Jer ogsaa henvend hundrede Mand i et Rum. De fleste af dem, jeg er sammen med, er lystige Fyre; en er ligefrem udlært Klovn, og han holder Sjøv fra Morgen til Aften. —

Jeg har faaet en Pakke med Smør fra Jer, mange Tak for den; det lader ikke til at være ret megen Kød- og Fedt-nød hjemme.

Montigny, 24. 2. 1916.

Kære Forældre!

De to Numre af »Natt.« interesserede mig meget. Russerne har vel nu gjort et temmelig stort Kup nede i Lilleasien, idet de har taget den store Fæstning Erzerum. Hvor mange Mil er Englænderne, som jo staar i Mesopotamien, og Russerne der fra hinanden? De har vel til Hensigt at tilvinge sig Forbindelse der; men det maa dog ikke have saa stor Betydning, da der ingen Jærnbanelinjer er der; men paa

den anden Side vil de jo kunne slutte Ringen mod Østerlandene. Det svimler næsten for En, naar man tænker efter, hvilken Udstrækning Krigen lidt efter lidt faar. Skulde Amerika ogsaa komme med, saa spænder Krigen om hele Jordan. Man kan slet ikke tænke sig, at der nogensinde vil komme Orden i denne Tyvsnære, naar der da ikke paa en eller anden Maade sker en Katastrofe.

Vi er her meget spændt paa, hvad Foraaret vil bringe. At det vil bringe noget, er klart, men hvad? De Allierede vil vel begynde en Generaloffensiv, og Centralmagterne skal jo nok foranstalte en eller anden Overrumpling. De dukker gerne op, hvor man mindst venter det.

Det er en lystig Afdeling her. Af de fyrretyve Mand, jeg er sammen med, har allerede fem været tre Dage i Arrest, og to har fem Dages stræng Arrest. Men det er jo ogsaa alle Forbrydere rundt om fra de forskellige Kolonner, som nu er skubbet til Infanteriet. En af dem har allerede siddet fyrretyve Dage alene i Krigen. De fleste betragter Arrest som Rekreation, der har de nemlig varm Kakkelovn, Straamadras og Dækkener, og behøver ikke at være med til Ekserceringen i den Tid.

Her ved Kompagniet er der imidlertid en halv Snes gode Mænd nede fra Haderslev Amt, saa jeg savner aldrig Selskab, og det er sandelig en god Ting. — Jeg er meget spændt paa hvad det bliver til med Halm-Orloven; jeg er lige ved at tro, at det kan lykkes. Men det vil falde meget haardt, for jeg tror bestemt, at jeg er bleven sværtet hjemmefra, og det er en af Grundene, hvorfor jeg kom væk fra Kolonnen. Naa, derom mere en anden Gang.

A n m æ r k n i n g: Den fjerde Marts kom Kresten hjem paa en 10 Dages Orlov. Det var forlængst bleven vedtaget i Rigsdagen, at alle Soldater, der havde været et Aar i Krigen, skulde have en Orlov hjem. Der blev saa klaget fra Kompagniet, da det viste sig, at der var 25, der endnu slet ikke havde været hjemme under Krigens halvandet Aar. De kom saa straks afsted; men de faa Dage gik saa hastigt. M. A.

Ullerup, 7. 3. 1916.

Kære allesammen!¹⁾

Jeg er pludselig i Lørdags kommet hjem paa en syv Dages Orlov og rejser til Fronten igen paa Søndag. Det er

¹⁾ Til Familien ved Vinding Højskole.

mærkeligt at finde alt ved det gamle nu efter saa lang Tids Forløb; — tænk, det er i Dag akkurat 19 Månedes siden jeg tog hjemmefra, og jeg synes det maa være endnu meget længere siden... Jeg har set og oplevet en Del, og kun Gud véd, om jeg har det værste bag mig, eller om det staar i Vente. Og nu sidder jeg nede i min Stue ved mit sorte Skrivebord og skriver til Jer. Lige før jeg rejste dernede fra, fik jeg Brev fra Eja; mange Tak for det; det glæder mig altid at høre fra Jer. Jeg er for Resten ved rigtig god Sundhed og godt Humør; de siger alle herhjemme, at jeg har ikke forandret mig Spor, og det er jo glædeligt at høre. Det maa nu drage mod Enden med Krigen; den vil sikkert faa et godt Udfald for os, og det er jo Hovedsagen. Her er haard Vinter for Tiden; dernede var det ved at blive Foraar; Kornet var næsten overalt saaet og Buske stod med svulmende Knopper. Nu vil jeg haabe, at Tiden ikke er fjern, da jeg kan komme helt hjem. Det er saa kedeligt at skulle tage af Sted igen.

Hils alle Bekendte dernede.

Jeres hengivne

Kresten Andresen.

Kære Farbror!¹⁾

Her er alt grønt, og Kirsebær og Abrikostræer har længe bløstret. Jeg laa oppe i en lille Lund og læste dit Brev. Solen sank i Vest og Nattergalen slog rundt om; der er saa fuldt af Sangfugle, mest Nattergale, men snart faar jeg nok anden Sang at høre. Det drejer sig kun om Dage. Naa, jeg haaber det bedste, og tror fuldt og fast at komme tilbage igen. Det bliver vidst haarde Dage vi gaar i Møde. Hilsen til alle.

Din hengivne

Kresten.

Nord Frankrig, 14. 3. 1916.

Kære Forældre!

Nu skal I da vide, at jeg atter er ankommen hertil, og har straks maattet ud at eksercere, hvad der jo faldt lidt uvant. De Pund, jeg har taget til hjemme, er jo nok røget med det samme. Her er det dejligste, varmeste Foraarsvejr. Det begyndte i Rhinprovinsen. Turen gennem Belgien var dejlig, især Turen fra Herbestal til Liège. Det er en klippefuld Bjærgegn, med skovbevoksede Højder og grønne Dale.

¹⁾ Til Forstander P. Andresen. Et Prospektkort, som blev stanset af Censuren. Afskrevet af Krestens Moder.

Toget suser snart gennem mørke Tuneller, snart om ved bratte Skrænter, og saa over brusende Elve. Overalt er Køer og Heste ude paa Græs, men det er alt for tidligt, da der næsten intet Græs er. Belgien er et dejligt Land, med Huse som Legetøjshuse i det grønne Landskab. Der er mange dejlige Bygninger. Man sér ikke mange sammenskudte eller afbrændte Huse. Den eneste [ødelagte] By paa hele Turen er Louvain; men Krigen har heller ikke raset saa haardt i disse Egne. Den store Kirke i Tournai er navnlig dejlig; den har fem Taarne. Jeg havde ikke Ophold før i Douai; men der havde jeg til Gengæld næsten fire Timer. Vi fik en hel Forskrækelse: pludselig slukkedes Lyset over hele Byen; der var meldt en fjendtlig Flyvereskadre; Lyskasterne arbejdede og kastede deres Lysstriber over hele Himlen. Ellers hører man næsten ingen Kanonade. Det vil jo være et Par stramme Dage her til at begynde med, og det vil knibe lidt at faa Benene i Bevægelse igen. Men det hele gaar jo sagtens. Jeg er glad for, at jeg har været hjemme og set og talt med saa mange gode Venner.

20. 3. 1916.

Nu har jeg været her i en Uge, og jeg forstaar slet ikke, som den Tid er bleven mig lang. Jeg er slet ikke kommen rigtig til mig selv igen ovenpaa de mange gode Oplevelser. Jeg er saa glad over at have været hjemme; men paa den anden Side synes nu alt hernede at falde mig dobbelt svært. Jeg er ogsaa straks bleven syg igen: en meget slem Halsbetændelse med Feber. Jeg er da ogsaa kommen paa Sygestuen, og her er der da Udsigter til, at man kan komme sig igen. Her er det dejligste Foraarsvejr, og man forstaar slet ikke, at der endnu kan være Vinter hjemme. Saa snart jeg var kommen over Rhinen, meldte Vaaren sig. Det var helt mærkeligt, Luften var ligefrem diset af bare Varme, og jeg sad og svedte i Toget. . .

Jeg venter stærkt Brev fra Jer, jeg har nu slet ingen Post faaet, siden jeg er kommet herop igen; men jeg har heller ikke skrevet, for jeg har ikke kunnet faa mig til at sætte Pen til Papiret; men nu kommer jeg vel til at holde Sengen et Par Dage, og saa kommer Lysten til at skrive ganske af sig selv.

Jeg ligger her paa Stue sammen med en hamborgsk Storkøbmand. Han har før Krigen indført Silke, Te og Porcelæn fra Kina og Japan. Han har selv rejst meget om-

kring i Verden. Han er meget indtaget i København og Danskerne. Han har under Krigen været der mange Gange, og har haft en Del Samtaler med Scavenius. Det maa være mærkeligt for saadan en nu pludselig at skulle spille Soldat. Han siger, at alt tyder paa, at der er Fred om et Par Maaneder, den maa komme, siger han. Jeg er meget spændt paa at høre nyt fra Rigsdagen. Ellers er der vel ikke sket noget af Betydning?

Montigny, 23. 3. 1916.

Kære Forældre!

I Dag er jeg kommen ud af Sygestuen, og har nu ingen Feber mere; men jeg er led og ked af det hele, og det kniber med at holde Modet oppe. Jeg har lige haft Kort fra Jørgen Brag; han er endnu ved Namur.

Sidste Aar ved denne Tid gik vi og P. Jensen vore Ture sammen nede i Cuy, og vi troede, at Krigen var forbi, naar Kirsebærtræerne blostrede. Nu blostrer de snart for anden Gang; i hvert Fald blostrer der allerede Æble- og Abrikos-træer her, saa det kan vel ikke vare saa længe inden Kirsebærtræerne kommer ogsaa. Jeg kan ikke tro paa nogen Fred i en nær Fremtid, og ved nær Fremtid forstaar jeg Tiden indtil Høst. — Billederne fra Nørremølle har jeg ikke faaet endnu, men jeg venter dem stærkt. Det er et godt Minde at have midt under Krigen.

... Her er fuldstændig roligt udfor nu for Tiden. Jeg ved næppe af at have hørt et Kanonskud i den Uge, jeg nu har været her igen. Alle Kræfter samler sig nede om Verdun. Her fortælles der atter om et faldet Fort; men der gaar saa mange løse Rygter.

Hvordan staar det med Rumænien? Jeg synes, alt er saa roligt for Tiden, men det er vel Stilheden før Stormen.

28. 3. 1916.

... Det er interessante Udtalelser, der er falden i Rigsdagen; men man faar jo ikke meget at vide derom. Her kommer nu og da Folk fra Orlov. De kommer fra alle Tysklands Egne, og alle kommer de med grufulde Skildringer af Tilstandene hjemme. En fortæller om ligefremt Oprør i Bremen, hvor Kvinderne i store Skarer slog Vinduerne ind og stormede Butikerne. Mortensen fra Skibelund traf en Hamburger, han var rejst hjemmefra fire Dage før Tiden var udløben, fordi hans Kone ingenting havde at give ham at spise.

En Sakser nede fra Bautzen, havde maattet rejse til Distriktskommandoen, for Kommuneforstanderen havde ingen Brødkort til ham. Han for løs paa mig: »Ja, Du bist auch einer von diesen »Hurratriaten« — ich danke!

Jeg kunde ikke andet end more mig, for det er virkelig første Gang i de nitten og en halv Krigsmaaneder, at jeg er bleven skældt ud paa den Maade.

Ja, i Dag kom der en Hamburger og gav sig i Snak med mig; han havde »Vorwärts« i den ene Haand. »Hør,« sa' han, »er det sandt, at denne Hanssen driver en saadan Krigsagitation?«

Han havde hørt, at »Hejmdal« ved Krigens Begyndelse havde udstødt lange patriotiske Opraab til Fordel for Krigen. Jeg sa', at det vidste jeg ikke noget om. »Ja, denne Hanssen har da stemt for alle Krigsbevillinger,« fortsatte han, »hvorfor gør han det?« — Man hører mange interessante Udtalelser hernede. Her er mange Folk, som tænker selvstændigt, og det er tit meget lærerigt at give sig i Samtale med dem.

Nu er jeg temmelig godt ved det igen. Forholdene har jeg virkelig saa vidt faaet Bugt med. Her er for Tiden megen skarp, kold Vind. Ikke desto mindre har de fleste Buske halvt udfoldede Blade, endogsaa Bøgen, og i Skoven staar der fuldt af Anemoner og blaa Blomster, jeg ikke kender.

2. 4. 1916.

Tak for Brevet. Af det, som af »Hejmdal« i Dag, ser jeg, at Englænderne har kastet Bomber ned ude paa Slesvigs Vestkyst; dermed har Krigen jo paa en Maade faaet en ny Udvidelse, og der vil jo sikkert følge mere af den Slags. Det lader til, at der nu til Foraars ventes en større Træfning til Søs. Jeg tror det hele bryder løs paa en Gang. Her har vi en rent sommerlig Varme, saa vi sveder som Bæster; man kan ligefrem ikke holde ud i længere Tid at ligge i Solen. Der er saa frodigt og tørt. Det lader jo til at Russerne allerede begynder at brænde paa, og de skal vel give Signalet til Generalstormen. Jeg tror, det er bedst at komme ud til Fronten saa snart som muligt; men længe blir jeg vel heller ikke her. Mit Kompagni er blevet opløst, og jeg er kommet til 1. Komp., derhen maa I fra nu af adressere Brevene.

.... Nu er jeg fuldstændig rask igen, og det har den

sidste Uges Varme været Skyld i. Det lader til, at jeg faar det en hel Del bedre ved mit ny Kompagni, hvad Eksercits angaar. Iøvrigt har jeg det nu stadig godt paa Grund af mit Ben; jeg behøver aldrig at lave langsom Skridt- eller Parade-marsj, og det er næsten den største Del af Tjenesten.

Forleden Dag fik jeg Billederne ned fra Nørremølle, de er jo meget morsomme. Det vil sikkert mere Folk her-nede at se dem.

I Dag har vi været til stor Feltgudstjeneste i Slotspar-ken. Præsten holdt som sædvanlig en politisk Tale, aandeligt Indhold har en saadan Prædiken ikke. —

Nu vil jeg slutte, for jeg vil ud i Byen og se, om jeg kan træffe nogle Landsmænd.

9. 4. 1916.

... Jeg er budt hen til en Kop Kaffe i Morgen Aften til en fransk Familie. Jeg faar vasket der. Sidste Dag, da jeg var derhenne, skulde jeg absolut sidde ned og faa en læn-gere Snak. Saa kom der en ung Pige ind og snakkede op og gik igen. Jeg fortalte dem saa, hvor jeg var fra, og saa sa' de, at den unge Pige, der lige havde været her, var Dat-ter af en Dansker, der havde giftet sig hernede. Saadan sidder der enkelte hist og her; men mange er der ikke. Det kunde være helt morsomt at tale med en. —

I Dag er der det dejligste Vejr. Jeg har lige skrevet til Christian, det er da saa trist, at han nu ogsaa er kommet af-sted; men jeg kan slet ikke tænke mig, at han ikke skulde komme hjem igen. Han er jo sikkert nede ved Verdun; og for Tiden synes det at gaa helt haardt til der igen.

Der skal nok med Vold og Magt brydes igennem der. Hvad mon Holland har i Sinde? det er en mærkelig plud-selig Mobilisering, og man skulde da antage, at den havde en meget haard og tvingende Grund. — Jeg vælger mig April, i den det stormer, fejer — det vil sikkert gaa løs nu for Alvor. Men saa vil vi ogsaa haabe, at efter den Brydning kommer der virkelig Vaar. — Jeg har det meget bedre her i det ny Kompagni, alle Foresatte er meget flinke. Der er slet ingen Udsigt til at komme væk for det første, naar der da ikke sker noget usædvanligt i disse Egne.

I Eftermiddag vil jeg op paa Slottet og snakke med Landsmænd. Der er dejligt her for Tiden trods alt, og navn-

lig oppe i Slotsparken, som har en fjærn Lighed med Sandbjerg.¹⁾

16. 4. 1916.

Kære Johanne!

... Midt i afvigte Uge havde vi et Par meget kolde Dage, saa jeg har ligefrem faaet Frost i begge Hænder deraf. Det bliver jo længer des mere knapt med Fedtelsen; mange maa sidde og spise tørt Brød. Og saa synger de: Marmelade, Marmelade, ist das schönste Fett im deutschen Staate darum schwärmen für Marmelade sehr — — das liebe liebe Militär. —

I Dag er det Søndag, og da skal jeg som sædvanlig et Smut op paa Slottet for at træffe Landsmænd. Jeg tror, der kan være op imod hundrede for Tiden, mest fra Haderslev Amt. Sidste Søndag fik vi os, en Flok, fotograferet deroppe i Parken. Ellers oplever man just ikke noget her; det er ikke som at være ved en mobil Troppedel, der er der altid mere Afveksling; men Tiden gaar dog rask, og det maa siges at være en Hovedsag. —

Naa, efter Rigskanslerens sidste Tale er der ikke ret megen Udsigt til Fred; den er meget lidt imødekommende, stort og bredt skal det være. Jeg har lige haft Brev fra gode Bekendte, som er paa Askov i Vinter. Man faar ligefrem Længsel efter lidt af den Luft ved en saadan Lejlighed. Og naar man tænker paa dem derovre, saa føler man sig saa indestængt. Nu vil vi se, hvad Vaaren vil bringe. Forhaabentlig bringer den Omvæltninger, saa det er muligt at tænke paa Fred; men der vil, inden den naas, flyde ny Blodstrømme. —

Nu skal jeg til Doktoren med mine Hænder.

Montigny, 18. 4. 1916.

Mange Tak for Brevet, det var interessant at høre Resultaterne af Rejsen. Det er altid rart at høre nogle Udtalelser, og det kunde være morsomt at skulle opleve at komme med Paul Verriers Skib hjem — sikken en Halløj der vilde blive. Naa, man kan slet ikke tænke sig, at det vil ske i en nær Fremtid, men lige meget, vi haaber det dog.

Det var forfærdeligt, skulde Danmark komme med ind i hele Forviklingen.

¹⁾ Sandbjerg Slot ved Alssund, hvor Krestens Kusiner fra Nørremølle havde Sommerpensionat; tilhører Grevskabet Reventlow.

Udelukket er det ikke; vi har oplevet saa mange uforudsete Ting; men saa vil vi haabe, at hele Norden staar Last og Brast sammen. Her til Bryggeriet kom der en Transport, og der var femten Landsmænd med, mest fra Haderslev Amt. Nu er der langt over hundrede her i Byen. Vi samles gerne oppe i Slotsparken hver Søndag Eftermiddag, og faar os en god Mundfuld Dansk. I Søndags traf jeg en, jeg husker i Øjeblikket ikke, hvad han hed; men han har været Chauffør hos Staugaard, og det var ham, der kørte rundt og hentede Folk til Sønderborghus den Gang; han fortalte mig om hele Turen den Nat, da han hentede Far. Jeg sender Jer et lille Billede herfra; I kan jo se om I kan finde mig paa det. Ellers intet nyt under Solen.

... Jeg har en udmærket Underofficer; men undertiden spiller han Zugfører, og saa er jeg prisgiven en Underofficer, som jeg ikke besidder Ord for at beskrive, en Mand, der bliver fuldstændig stiv af Raseri over ingen Ting, og saa lader han os lægge os ned midt i den værste Smadder, han kan finde.

P a a s k e d a g 1916.

Kære Forældre!

Jeg maa ikke skrive Dansk mere hjem; men i Betragtning af at I ikke kan Tysk, gør jeg det alligevel. Det har regnet ustanseligt i Gaar og i Nat, og det er temmelig klamt og koldt, saa man har absolut ingen Festfornemmelse. Nu har jeg holdt min anden Fødselsdag, og anden Jul og anden Paaske i Felten, det er just ikke opbyggeligt at se tilbage paa. Til dagligdags gaar den ene Dag som den anden, og man tænker ikke saa meget; men kommer der saadan en Festdag, saa drager Tankerne uvilkaarlig tilbage, og saa bliver man saa underlig tung over den Kendsgerning, at Krigen har varet saa længe, og endnu absolut ikke er tilende. Jeg tror ogsaa, at de næste Maaneder vil bringe store Omvæltninger med sig, og maaske vil de ogsaa bringe den Afgørelse, der er en Betingelse for Freden.

Far har været med til M. Andresens Begravelse i Aabenraa; jeg tror ogsaa, at med ham har Sprogforeningen udspillet sin Rolle. Forhaabentlig faar vi efter Krigen saadanne Forhold, at den overflødiggøres. Det er ikke let at forestille sig, hvordan det bliver efter Krigen. —

Naa, jeg maa slutte, for jeg maa ikke fortælle det mindste henedefra mere.

29. 4. 1916.

Mange Tak for Smørret, det faldt rigtignok paa et tørt Sted. Vil I ikke med regelmæssige Mellemlum sende mig noget Kunsthonning, som jeg kan smøre paa Brødet, for her er ikke Spor at købe mere, og tørt Krigsbrød smager nu ikke ret meget af Lagkage. Det bliver vist for varmt at sende Smør nu, og vel ogsaa for vanskeligt for Jer at faa. Her er der overordentlig varmt; men dejligt grønt over det hele.

Landskabet har faaet et helt andet Præg i Vaardragten, man glemmer helt, at man er i et Kulminedistrikt. Jeg forsøger at udnytte min Fritid med at læse Fransk; men desværre er Fritiden meget knapt tilmaalt, og har man en Smule, saa er der en Sjøv og en Larm, saa det er ikke til at tænke paa at holde Tankerne samlede. Det er meget kedeligt at Tiden drages hen i unyttig Ørkesløshed; jeg kommer helt bort fra det hele. Men hvad der er langt værre, jeg gaar og taber Hukommelsen; jeg kan ikke huske det fjærneste mere, det blegner alt væk for mig uden Sammenhæng; saaledes naar jeg vil opfriske noget Historie eller Literaturhistorie eller hvadsomhelst, saa kan jeg ikke huske det fjærneste. Jeg kan læse en Bog, og to Timer efter er jeg ikke i Stand til at huske det allervæsentligste af den. Jeg forstaar ikke, hvad det kan ligge i; men hele Livet her har en forfladigende Indflydelse, som er meget farlig. Man tvinges Dag ud og Dag ind at høre paa den samme Remse, for Eksercits er hver Dag som den anden. Ingen har man, som man kan tale rigtig ud med; intet oplever man, som virkelig er opløftende, men slider Dagen og Døgnet hen i en Døs. Jeg er virkelig bleven betænkelig for, at jeg kunde faa et Knæk i den Retning, som vilde være meget vanskeligt at overvinde igen. Jeg trænger saadan til Beskæftigelse, men véd ikke, hvad det skulde være. I kunde iøvrigt sende mig »Bonnesens Matematik« og den tynde grønne Logaritmetabel; begge maa staa paa min Reol.

M o n t i g n y, 2. 5. 1916.

Jeg kommer nu ud til mit Regiment en af Dagene, maa-
ske først i Begyndelsen af næste Uge. I Gaar holdt jeg mit
Aarsjubilæum for den Dag, da jeg forlod Skyttegraven; hvem
tænkte da paa, at jeg et helt Aar skulde blive sparet for al
den Jammer og Elendighed.

Dr. Thomsen sagde til mig den Nat, at det mindst vilde

tage seks Uger; han havde jo paa en Maade Ret. Jeg maa være taknemlig for, som det hidtil er gaaet mig, og jeg stoler absolut paa Fremtiden. Det vilde rigtignok være en Glæde, om Krigen, som I skriver, vilde være forbi med denne Sommer; det Fjerdingaar holder vi vel ud endnu, og mere. Der er Nattergalé i Snesevis, og Gøgen kukker over grønne Enge. Jeg havde aldrig tænkt, at der kunde blive saa kønt i dette Kulminedistrikt. Og naar nu Nattergalen tier og Gøgen er væk, og Svalerne samles i store Flokke, saa kommer Træktiden forhaabentlig for os ogsaa; men det gaar mod Nord, istedetfor mod Syd.

Kan I huske, hvordan jeg sidste Foraar altid troede paa, at det vilde give Fred, naar Kirsebærtræerne blostrede, og nu blostrer de for anden Gang. Nu tror jeg, at Frøken Fannys Spaadom vil gaa i Opfyldelse; lad os nu se, der vil sikkert komme forfærdelige Tider, værre end nogen hidtil har drømt om; mange vil endnu komme til at bukke under i disse Rædselsdage; men vi haaber, at de stærke Sjæle vil gaa Turen igennem; for der skal nogle til at bygge ny Tider op, naar de kommer, og der maa kunne rejse sig noget godt af saa mange Ruiner. Lev nu vel og vær ikke bekymret for mig; ved Guds Hjælp skal jeg nok klare mig. Og skulde de tunge Tider komme over Jer derhjemme, saa se at bevare vort gamle Hjem . . .

7. 5. 1916, Søndag.

Kære Forældre!

Samme Dag, som jeg sendte sidste Brev af Sted, faldt jeg og fik det yderste Lød af venstre Langfinger af Led, som I maaske har hørt af Misse. Den Transport, som jeg skulde have været med, er nu væk. Men en Uges Tid endnu, saa vil Fingeren vel nok være kommen sig igen. Den blev nemlig straks sat i Lave . . . Jeg gaar omkring og nyder Livet og Naturen. Min Vaskekone har laant mig en god fransk Roman, og bliver jeg træt af at læse, saa sætter jeg mig og skitserer; jeg vil ogsaa sende Jer et Par smaa Tegninger med; en har jeg sendt til Moster Dortha. Ret meget duer de ikke; man duer overhovedet til ingen Ting mere, for dette Liv her er saa umaadelig sløvende. Jeg véd ikke, hvad man skal gøre; men jeg tror ligefrem, det ligger i, at man aldrig faar andet end Havresuppe, denne evige Havresuppe! Og Krigsbrød og den udtømme-

lige Marmelade. Marmelade forekommer de fleste hernede saare komisk: Wo sind die ganzen Fettig kasten? Og saa synger man den berømte Vise: Marmelade, Marmelade, das ist das schönste Fett im deutschen Staate

Mange Tak for Smørret og Skinken. To Pakker Smør har jeg faaet og en Pakke med Honningkager og Kabalekort; Tak for det altsammen. Det er jo rigtignok sin egen Sag at faa noget tilsendt; for naar alle de andre spiser tørt Brød, saa kommer Misundelsen jo let; og dele med en halv Snes Mand kan man jo heller ikke godt i disse Tider.

14. 5. 1916.

Der har været Postspærring i over en Uge, men nu er den ophævet igen. Siden jeg sidst skrev, har jeg faaet følgende Pakker: En med Smør, en med Sukker, en med Honning og en med Bøger. Min Finger er endnu temmelig daarlig; men jeg maa ikke desmindre lave hele Tjenesten med, dog er den ogsaa derefter. Jeg kender tilstrækkeligt Tyskernes 11. Bud; det er saamænd det eneste, de respekterer. Hermed et Par smaa Tegninger. Haaber, I har faaet de andre, jeg sendte i forrige Uge. Der er alligevel dejligere her, end jeg nogen Sinde havde tænkt mig; der er tre Slotte her i Byen, og den er ikke større end Broager.

23. 5. 1916.

Jeg har det godt fremdeles; men det varer nok ikke ret længe mere med Opholdet her. Det er vel ogsaa snart paa Tide, naar jeg skal naa at komme med igen inden Freden; jeg synes ikke, den kan være saa fjærn mere. — Her er den rene Sommer; det er saa dejligt rundt omkring, en Fuglesang uden Lige: Lifligt fløjter Vælsklands Nattergale, Galliens Hane vækker Kampens Mod Her er ikke Vælskland endnu; Landet gør et nordisk Indtryk. Men det har alligevel sit Særpræg, som man ikke saadan kan gøre Rede for. Landet lider endnu, tilsyneladende voldsomt, under Herremåndsvæsenet og Forpagtersystemet. Men Franskmændene synes storartet at finde sig i det; de er meget smidige og forstaar snart at indordne sig under Forholdene, som de byder sig. Det er i hvert Fald det almindelige Indtryk, men jeg er kommen til det Resultat eller den Formodning, at de er store Skuespillere, der kun viser Overfladen af deres Væsen. — Der er vist falden en stor Mængde Nordslesvigere igen i den sidste

Tid; det er sørgeligt. Det vil komme til at føles betydeligt efter Krigen. Hvor vil der ikke savnes mange kendte Ansigter, og Slutningen er jo langt fra endnu, hvad Ofrene angaar. De sidste Krigsuger vil blive ualmindelig blodige.

28. 5. 1916, Søndag.

Kære Forældre!

Saa er jeg nu alligevel kommet til mit gamle Regiment igen, og jeg har atter havt en stor Lykke med mig. — I de sidste Uger har Regimentet havt det temmelig haardt, men nu er det kommet helt i Ro. Hvis jeg ikke var kommet galt af Sted med min Finger den Gang, saa var jeg kommet med i hele Stormen. Jeg har hørt, at Hans Moos fra Nybøl er falden under den, det er forfærdelig sørgeligt. Han skal have anet det forud og taget Afsked med alle sine Kammerater. Men der er falden mange flere gode Landsmænd. —

Jeg er kommet hertil i Dag og bliver her i Douai i en fem, seks Uger; saa kan der jo være mangt og meget forandret til den Tid; men jeg tror det næppe. Feltwebel Römer tog meget venligt imod mig. Det er altid rarere at komme til et Kompagni, hvor man er gammel i Tjeningen; kommer man et nyt Sted hen, bliver man behandlet som Rekrut, og det har jeg faaet nok af. Jeg traf straks mange gode Venner som Rasmus Nissen fra Lendemark, Hans Skov fra Lillehave; vi tre har i Eftermiddag opsøgt vores gamle Jørgen Brag, som ligger paa et Lazaret her i Byen. Han var meget fornøjet, for en af Dagene damper han af ad Tyskland og venter at komme til Flensborg. Han var meget glad for at træffe kendte Folk, for han ligger paa et bayersk Lazaret. Dr. Thomsen har jeg ikke truffet, men haaber at træffe ham en af Dagene. Jeg synes, at Fredslængselen i den sidste Tid er kommet meget stærkt frem. Forhaabentlig bliver det nu ogsaa til noget. Hvad skriver de danske Aviser? Sverrig synes at være kommet ind i et roligere Spor igen. Det vilde heller ikke være at haabe, at det ogsaa skulde komme med. . . . Jeg har det udmærket. Douai er en dejlig By, omtrent saa stor som Flensborg. Den har mange flotte Bygninger. Her kan man gaa paa Kafé og faa Kaffe og Kager; men en Æblekage koster 60 Pf., saa dem kan man ikke vove at tage ret mange af ad Gangen. Franskmændene er meget udhalede saadan en Søndag Eftermiddag. Jeg synes, det passer ikke rigtig

til Situationen; uhyre mange Kvinder bærer Sørgeflor. Hvilke Tider!

30. 5. 1916.

Jeg har det fremdeles meget godt. Her er mange gode Mænd, navnlig Nørregaard fra Østerlindet og Jakob Iskov fra Brændstrup. De er kommet til Kompagniet, efter at jeg er taget derfra. Det er jo ogsaa helt interessant at færdes i en fransk Købstad og se lidt der. Men forøvrigt oplever man jo ikke saa meget. Her tales der kun om Freden, og de fleste mener, den er meget nær förestaaende. Gid det var saa vel! Side op og Side ned i tyske Aviser drøftes Fredsmaal og Fredsrygter. Det har ogsaa øjensynligt siden Rigskanslerens Tale den 5. April taget en afgjort Vending mod Freden. — — —

5. 5. 1916.

Jeg har det helt godt heroppe; forøvrigt er jeg for Tiden meget stærkt forkølet. Vi har det særdeles roligt her, og det kan vare en Maanedstid. Jeg har haft en Samtale med Dr. Thomsen; vi gik en lang Tur om i Parken. Jørgen Brag er nu rejst til Tyskland og kommer rimeligvis paa Lazaret i Flensborg; det er godt for den gamle, rare Svend. Jeg har besøgt ham tre Gange, mens han endnu laa her paa Lazaret. — Det er nok et vældigt Søslag, der har været oppe i Skagerak. Efter hvad der meddeles, har Englænderne omtrent mistet en Snes Skibe, og Tyskerne otte. Italienerne har nok ogsaa faaet et slemt Smæk. Det er i Grunden ret livligt for Tiden paa alle Fronter. Nu er Freden jo ogsaa udsat en Maaned, Terminen er nu den 27. August, for kort Tid siden var det den 17. Juli. Jeg synes hele Fredsbevægelsen, som i Grunden tegnede saa godt, er bleven brat stanset; vi er vist fjærnere fra Freden, end vi længe har været det; og det skulde ikke undre mig, om der blev et tredje Vinterfelttog ogsaa.

7. Juni 1916.

Kære allesammen!¹⁾

. . . For nylig skulde jeg have været med til et større Stormangreb mod Engelskmanden, men havde det store Uheld at faa en Finger af Led kort forinden. Livet gaar hen

¹⁾ Til Familien paa Vinding Højskole.

i en regelmæssig Døs; en gammel Soldat faar en meget bred Ryg, og bliver delvis døv paa begge Øren. Det hedder sig ogsaa: Hundrede Mark til den, der kan faa en gammel Soldat ud af sin Ro! Denne store Sindsro er en højt anskreven Ynglingedyd hernede; men jeg synes, man kan nu hverken le eller græde eller sørge eller glæde sig for denne Sindsro. Den virker forfærdelig sløvende. Jeg maa udøve stor Selvovervindelse for at faa skrevet et Brev, et saa stærkt aandeligt Arbejde som at læse en Bog er umuligt. Nu har jeg næsten de to Aar fulde. I holder snart Jert andet Elevmøde under Krigen; jeg tør ikke love at komme næste Aar, for det er ikke givet, Krigen er sluttet til den Tid, Udsigterne er saa bitterlig smaa. Men lad os haabe det bedste. En lang Hilsen til Venner og Kendinger fra Jeres allesammens

Kresten.

8. Juni 1916.

Kære Mor!

Nu vil jeg rigtig ønske Dig mange Gange til Lykke til Din Fødselsdag og haabe, at Du maa faa Lov til at fejre den paa en rigtig god Maade. Jeg kan desværre ikke komme med; men det faar jo hjælpe sig; jeg skal nok tænke paa Dig den Dag. Desværre falder den lige efter Pinse, og det kan vel ikke tillades at holde tre Festdage lige efter hinanden i disse knappe Tider. Nu har Du ellers holdt mange Fødselsdage, siden jeg sidste Gang har været med, det var i 1912, da jeg kom hjem fra Filosofikum. Jeg vilde have sendt Dig et Billede, men Fotografen fik det ikke færdigt. Jeg har det ellers ret godt. Det kan under Omstændigheder vare længe, inden jeg kommer i Skyttegraven igen. Her er mange gode Venner, megen Fritid, og Tiden falder En ikke let lang her, hvor der leves et afvekslende Liv ... Byen og Omegnen er ogsaa dejlig. Jeg har endnu ikke været saa meget omkring, da jeg selvfølgelig har faaet en større Forkøelse, som jo gærne er min Skæbne. Her i Byen kan man faa næsten alt muligt endnu; der er endogsaa Kaféer, hvor man kan faa Kaffe og Kager. Men Priserne er haarrejsende. I Dag købte jeg et Par Rundstykker, de var saa store som Valnødder og kostede 8 Pf. Stykket; men de smagte alligevel fortrinligt. — Det lader til, at der er kommet Rulning i Begivenhederne, baade nede i Tyrol og med det store Søslag. I Gaar fortaltes der, at Lord Kitchenør er gaaet

under med hele sin Stab paa Vejen til Rusland. I Rusland er der nok begyndt en større Offensiv, som vist lige er i sit første Stadium. Jeg tror nu, at Stillingen i det væsentlige bliver den samme, trods de heftige Kampe, og saadan vil vi vel ogsaa gaa ind i det tredje Vinterfelttog. Jeg kan ikke tro paa nogen Fred i lange Tider. — —

I maa passe paa, hvad I skriver, for der er stræng Censur her.

11. 6. 1916.

Kære Far!

Til Lykke med Fødselsdagen, det er treogtreds denne Gang. Tiden gaar forfærdelig rask; men nu under de Forhold kan den jo slet ikke gaa rask nok. — I Dag er det Pinse-dag; meget mærker vi ikke til den. Vi var til Kirke i Formiddags i den store Notre Dame Kirke, den var stu-vende fuld; men det kan den jo sagtens blive, for der bliver jo simpelt hen kommanderet saa og saa mange Kom-pagnier derhen. I Eftermiddags fik jeg Besøg af Valdemar Ludvigsen og Nik. Nikolajsen fra Kollund. De ligger ved et Rekrutdepot ikke langt herfra. Her er der en meget ubeständig Tid med vekslende Regn og Solskin. I Gaar besøgte jeg Dr. Thomsen, han vidste meget at fortælle; det er altid rart at besøge ham, han bad mig hilse Dig, naar jeg skrev. Mor skrev sidst, at I tænkte at faa mig hjem en Tur til Høslæt; I kan jo forsøge paa det, men det maa i hvert Fald gaa gennem Landraadskontoret, direkte til Kompagniet er den største Dumhed. Men naar Du ikke har mere Hjælp end de to Russere, saa maa der da være Grund nok, skulde man antage . . .

13. 6. 1916.

I Dag er det Mors Fødselsdag. Jeg har ikke havt saa megen Tid til at tænke paa den, for jeg har i Dag oplevet noget Nyt. Jeg er kommet ud i Stilling. Ligger i en sam-menskuDt By i en bombesikker Kælder. I Dag har jeg mineret ude under Engelskmanden. Det var en meget uhyg-gelig Historie; toogtyve Meter under Jordens Overflade. Stenhaard Kridt. Den bliver baaret op i Sandsække; det er et Arbejde, som man nok kan komme til at svæde ved. Indgangen til Minen var fra en Sappe; tyve Meter fra denne Sappe ligger den engelske Sappe. Nu er man ved at komme ind i den moderne Krig. Hvor er der ikke Forskel fra

den Gang, jeg sidst var med; man kender næsten ikke Krigen mere. — Her ser det meget romantisk ud. Et bakket Terrain med røde Ruiner, som titter frem af et grønt Vidnis; her gror alt, som det vil, og midt i det alenhøje Græs finder man Salat og Ribs. Men man maa ikke glemme sig selv og ikke vise sig for meget, for foran hæver sig den berømte Lorettehøj. —

Naa, dette skal altsaa være Begyndelsen til mit tredje Felttog, gid det maa ende lige saa godt som de to andre.

16. 6. 1916.

I Dag er det Fars Fødselsdag. Jeg er ikke just i Fødselsdagsstemning, for jeg har været i Gang hele Natten igennem og er forfærdelig søvrig; men i Forventning af Eftermiddagskaffen, som snart maa komme, synes jeg, det er ikke Umagen værd at lægge sig. Jeg bor i en Kælder i et sammenskudt Hus, men den er gjort bombesikker. Det er rent galt med Utøj her ogsaa; og det er slet ikke behageligt. Men jeg er glad for, at jeg ikke er ude i forreste Stilling, for det er ikke rart at gaa med den Følelse hvert Øjeblik at kunne gaa i Luften. De engelske Flyvere her er meget næsvise. Straks i Morges meldte sig en, som gav sig til at flyve frem og tilbage over Skyttegraven. Naar den havde naaet et bestemt Punkt, vendte den om og sejlede roligt lige saa langt tilbage. Vort Artilleri skød som forrykt, men det havde slet ingen Indvirkning paa den. Saa havde den omsider gjort vel en femogtyve saadanne Ture, da meldte sig en anden Flyvemaskine, som løste den første af og fortsatte den rolige Patruljering frem og tilbage, trods al vor Artilleriild. Jeg skriver herefterdags saa vidt mulig hver anden Dag, saa ved I, hvad I kan vente.

18. 6. 1916.

Jeg har det godt. Nu er jeg ikke mere med til at minere, og det glæder jeg mig meget over, for det er ret et uhyggeligt Arbejde. Her gaar der store Rygter om, at Tyskland vil tilstille Danmark et Ultimatum, som skulde besvares inden tre Dage. Der fortælles, at Danmark har taget aktiv Del i det store Søslag oppe i Skagerak. Jeg betragter det selvfølgelig som et løst Rygte af dem, der kommer saa mange af, ellers vilde I jo da ogsaa have skrevet noget om det i Jert sidste Brev. —

21. 6. 1916.

Nu er der alligevel slaaet en Dag over med mit Skriveri;

men det kommer af, at vi er kommet tilbage i Ro i en Uges Tid. I Dag har vi saa den længste Dag i Aaret, og den bliver endda forkortet en hel Time. Naar I skriver herop, maa I være meget forsigtige i Jer Udtryksmaade, for der er stræng Censur. I Grunden maa jeg jo ikke engang skrive Dansk hjem, men hvad skal jeg gøre, naar I ikke forstaar Tysk? Det er da forfærdeligt, som Russerne gaar paa nede i Bukowina; jeg læste i Gaar om 150,000 fangne Østrigere. Mon det ogsaa passer?

22. 6. 1916.

Jeg skrev til Jer i Gaar; men jeg har nu gjort mig til Forsæt at skrive alle lige Dage, saa vidt muligt da. Men saa maa I heller ikke vente Brevene saa lange. Jeg er endnu i Ro og bliver her til Mandag Aften. Vi har det helt hyggeligt her; bor i en Arbejderkoloni, som hører til en Kulsakt. De fleste Huse staar tomme; hvor Beboerne er henne, véd ingen. Vi har for det meste dejligt Vejr, og det falder svært at tænke sig, at I hjemme har Regn og Kulde ...

26. 6. 1916.

I Gaar gik jeg en Tur sammen med Iskov. Vi blev da Vidne til et meget ejendommeligt Syn. Pludselig var Luften fuld af engelske Flyvere. De fløj omkring med en forfærdelig Fart, vendte kort og smidigt i forskellige Retninger, forsvandt i Skyer og dukkede frem igen. De smed Brandbomber ned. Det prægtigste Fyrværkeri. Først saa man en lille rund Røgsky oppe i Luften, den sprang med et Lyn i mange runde Røgskyer ud til alle Sider, og hver af dem sprang saa dybere nede i Stumper og Stykker, saa det regnede Ild og Stjærner ned paa Jorden. Vi blev snart klare over, at Angrebet gjaldt Linjen af de tyske Lænkeballoner, som ogsaa hurtigt saa deres Snit til at blive fi-rede ned. Det var et ejendommeligt Fyrværkeri, som reg-nede det med Ild og Svovl fra Himlen, og det var over et meget langt Stykke Front. Forleden blev den berømte tyske Flyver Immelmann skudt ned her. Jeg laa og sov i Dæk-ningen; men dem, der var ovenfor, saa det. Der er næsten Flyverkamp hver eneste Dag her. Englænderne er meget dri-stige og vover sig langt ind. Det ser ud, som naar to Haner ryger løs paa hinanden, og saa knatrer Maskingeværerne. Hvordan gaar det med Høhøst-Orloven?

29. 6. 1916.

Jeg har det godt og alt er ved det gamle. I Forgaars Nat kom jeg i Stilling ligesom sidst. Ligger i en Kælder i en sammenskudt By og forretter Arbejdstjeneste med at holde de forskellige Løbegrave vedlige. Det er mere behageligt end at staa Vagt ude i forreste Linje. Her arbejder vi otte Timer med en længere Pause til at spise i, og Resten af Døgnet staar til vor egen Raadighed, saa der bliver Tid til sammenhængende Søvn som ellers. —

Mere en anden Gang, for Lyset gik ud, og nu brak min Blyant.

30. 6. 1916.

Kære Far og Mor!

. . . Jeg har det endnu godt. Arbejder ude i de gamle Løbegrave. Engelskmanden skyder af og til paa dem, og saa maa de jo bødes igen. Enkelte af disse Løbegrave er meget idylliske. En fører om langs en dejlig Bæk, gennem en gammel Vandmølle med et stort mosset Vandhjul, og derfra gennem en lille Skov, hvor store Træer, der er huggede glat af af Granater, ligger væltede paa Kryds og Tværs. Saa er alt saa frodigt grønt, at man næsten synes, man færdes i en Urskov. Tit kan man slet ikke begribe, at der er Krig endnu; men til andre Tider faar man det saa revet temmelig stærkt i Næsen. . . . Nu er alle inde paa, at der er Fred den 17. August. Den Dato holder sig meget haardnakket, skønt vi jo efterhaanden rykker den betænkelig nær. . . . Inden den Tid skal der staa et stort Søslog. Nu vil vi se, hvad det bliver til: forhåbentlig gaar det saadan.

2. 7. 1916.

. . . I Formiddags, da vi var ude at grave, kom Regimentskommandøren, Bataljonskommandøren og en hel Del Officerer igennem. Oberstløjtnanten spurgte langs af Sted, hvad vi var hjemme i Civil. Da han hørte, at jeg var Student, fandt han det mærkeligt, at jeg ikke havde nogen Officersuddannelse, selv om jeg var dansk Student. Han vilde undersøge Sagen nøjere, og hvis der saa ikke er noget i Vejen, bliver jeg temmelig sikkert sendt bort til saadan et Officerskursus. Jeg tænker, der skal først forespørges hjemme, hvordan jeg staar i politisk Henseende. Den Omstændighed, at jeg studerer i Danmark, frister jo ganske naturligt til den Tanke, at jeg der bliver uddannet til politisk Agi-

tator; de kan jo ikke vide, at jeg studerer for at slaa ind paa en rolig Lærervirksomhed og ikke har nogen Interesse af alt det politiske Kiv og Kævl. Oberstløjtnanten spurgte mig: Saa er De vel »dänisch von Gesinnung?« Jeg svarede ham, at jeg var Dansk af Sprog; i Krigstider kender man jo ingen Gesinnung, og det faar være nok, at jeg er tysk Soldat og har aflagt Faneeden . . .

4. 7. 1916.

Hvor Tiden dog i Grunden gaar rask; men det ligger vel i, at Livet her ikke er saa ensformigt som mange andre Steder. Der er kommet en større Spænding her, siden de haarde, voldsomme Kampe ved Somme er begyndt. Det kan vi alt høre her fra . . . Her har der ogsaa været adskillige Skinangreb med pludselig Trommeild over Gravene. Vi ligger om Natten i Alarm og Gasberedskab. Men jeg tror ikke, at Offensiven vil strække sig helt hertil. — Mange Tak for Brevet af 30. Juni med »Natt.«. Den er jo meget interessant. Det er sikkert, at Krigen maa kunne faa en brat Ende, naar man mindst tænker paa det. Det trækker op paa alle Kanter til en endelig Afgørelse. Her fortælles der, at Englændere og Russere driver deres Spil i Østersøen. Det vilde være uhyggeligt, om Krigen ogsaa vilde strække sig til vore Kyster. — I Rusland begynder man jo allerede at snakke om næste Krig, læste jeg i Gaar i Avisen; de maa ikke have faaet nok af denne. Jeg faar nu næsten kun Breve hjemmefra; al anden Korrespondance er gaaet i Staa. Men hvad skal man ogsaa skrive saa meget for; Tanker laver man sig ikke mange af, og om Krigsvæsen kan man af militære Grunde ikke skrive noget.

6. 7. 1916.

. . . Jeg har det ellers godt, naar undtages, at jeg slæber rundt med en væmmelig Forkølelse, daarlig Mave og deraf følgende Hovedpine. I denne Uge ligger vi i en langt tilbagetrukket Stilling, hvor der ikke skydes. Men overheadet skydes der her kun til visse Tider, og da kan man jo tage Dækning, saa det hele er ikke saa farligt, som det ser ud til. Jeg var i Gaar igen hos Løjtnanten og maatte opgive mine Personalier til en Rapport til Regimentskommandøren angaaende Officerskursus. Hvad det bliver til, véd jeg ikke; men det vil den nærmeste Fremtid nok kunne vise. — — Misse, som jeg hørte fra i Dag, skriver, at alt

forkommes i Regnen. Her har vi i lange Tider haft flest Dage med Solskin; men undertiden er der rigtignok ogsaa her vaadt og koldt. Jeg fandt forleden Dag Jordbær i en aldeles forgroet Have; men de var næsten vilde. Jeg tror nok, det ender med, at jeg faar en Mavehistorie, inden Krigen er forbi Kød kan jeg næsten ikke mere faa ned, og tit kniber det med Middagsmad ogsaa. Naa, jeg vil haabe, at en god Mælkekur efter Krigen vil bringe Maven paa andre Tanker.

8. 7. 1916.

Tak for Brevet af 3. Nu har I igen været urolige, til Trods for mine bestemte Formaninger. Der kan jo saa let komme Uregelmæssigheder med Posten, navnlig i denne Tid. Nu skal I heller ikke tro, at fordi der staar i Beretningerne, at der har været Angreb ved Angres, at det saa straks er ved vort Regiment, for det er jo et langt Front-afsnit, som Englænderne betegner med dette Navn. Der har da heller ikke været noget af den Slags hos os. I fortæller om et Søslag den 10. Juli og Fred den 17. August, den Parole gaar ogsaa overalt hernede; men derfor kan man dog tvivle om, at den har noget paa sig. Nu varer det vel heller ikke mange Uger, før Rugen staar i Stakke, og da skal der jo ogsaa ske noget. Men Skidt med det hele. Nu vil jeg give Jer en lille Situationsplan; men først vil jeg forudskikke den Bemærkning, at Maven er tilfreds nu, siden den har faaet det temmelig med Luft, takket være en Daaase hensyltede Frugter, som jeg købte i Kantinen. Som Følge deraf har ogsaa Hovedpinen lettet sig, og det daarlige Humør. — Nu maa I tænke Jer, at jeg ligger i en Dækning seks Meter under Jordens Overflade. Det er en Dybde, som ikke før har været anset for heldig for menneskelig Tilværelse. Den er bygget af tykke Minere-rammer. En lang Trappe fører ned, og for Enden af den en Tværgang — 1,80 m høj og 1,40 m bred. Langs Siden af denne Tværgang er smalle Sengesteder, smalle i Ordets egentlige Forstand, da man knap nok kan faa Plads, naar man ligger paa Ryggen. Oven over mig ligger Iskov fra Brændstrup, der før har været paa Rødding Højskolegaard. Han har en farligere Stilling end mig, da han er mere udsat for at falde ud af Sengen. Nu maa I ikke tro, at vi ligger paa en Fjedermadras eller en blød Underdyne. Jeg har en Smule

Træuld, og det løber altid sammen i Knuder, som trykker En gul og blaa; snart sover der en Arm, saa et Ben . . . I Bunden af mit Sengested har jeg to Brædder, som løber paa langs. Og nu vilde jeg endda ikke sige noget, naar der ikke behøvedes meré end de to Brædder; men for at spare paa Materialet, har man netop mellem de to Brædder ladet en Aabning af Haandsbredde, saa I kan nok gøre Jer en Forestilling om, hvordan Lejet er. Jeg forstaar ikke, at der efter to Aars Krig ikke kan tages saa meget Hensyn til de kæmpende Tropper, at der kan skaffes dem noget at ligge paa; men det er der rimeligvis ingen Penge til. Her kan jo mangan en i Tidens Løb ligefrem ligge sig halvt ihjel.

10. 7. 1916, Søndag.

Jeg har gaaet hele Dagen og først nu tilfældigvis faaet at vide, at det er Søndag. Man gaar saadan i en Døs, Dag og Nat. Her er et fint Vejr og dejligt Solskin, og det er dejligt at sidde i Skyttegraven imod at ligge nede i den mugne Dækning. Har man ligget der en fem-seks Timer og sovet, saa er man helt trang og svampet for Brystet, som havde man Asthma; men det gaar ret hurtigt over, naar vi kommer op i den friske Luft og Lyset. — Det maa jo gaa haardt til for Tiden nede ved Arras. Herfra kan vi nok høre Kanonaden. Jeg kan være glad for, at jeg kom i Skyttegraven den Gang; alle de, som blev paa Depotet længere end mig, er maaske landet dernede. Og herude udstaar man jo intet i Forhold dertil. Det havde jeg ogsaa bestemt paa Fornemmelsen den Gang, og jeg sagde det hver eneste Dag til de andre Kammerater. Nu har jeg faaet at vide, at det slet ikke er Søndag i Dag, men Mandag. Overhovedet er jeg vist bleven en Dag tilbage med mit Skriverseri. Naa, det vilde jo heller ikke være saa underligt, om man her laa en Dag fuldstændig i Dvale, saa man slet ikke anede, at den havde eksisteret. —

Skyttegraven, 12. 7. 1916.

Jeg har i Dag haft Brev fra Morbror Hans Peter. Det var angaaende noget til Almanaken. Han skrev, at I var meget urolige for mig og troede, at jeg var med i alt det dernede ved Arras. Nu vil jeg bare berolige Jer, at det dernede er saa langt herfra, at man kun jævnt hen kan høre Kanonaden. Stillingen her er saa meget roligere for Tiden,

da Kræfterne spændes dernede. Jeg er kommet i Stilling i Nat, og denne Gang i forreste Grav; men den ligger 2-300 Meter fra den engelske, og saa er der endda et lille Bakkedrag imellem os, saa vi kan ikke engang se vore Genboer. Her er der ingen Fare for Sprængning, da der ikke bliver mineret paa saa stor Afstand; fremdeles er der en Traadforhindring, som er 40 Meter bred, saa I behøver ikke at ængstes for mit Vedkommende. — Jeg er nu atter bleven nogenlunde rask igen; men Hosten har sat sig temmelig fast for Brystet, saa jeg vilde være glad for nogle Salmiak-pastiller eller saadan noget. Maven er dog ikke helt i Orden endnu, jeg kan godt sige: langt fra; det kommer af noget ildelugtende Brød, som vi i den sidste Tid har faaet. —

Hvordan gaar det ellers derhjemme? Jeg læser i Avisen, at I ikke kan faa nyt Tøj mere; det er da godt, at jeg har et temmeligt Oplag. Jeg har jo et brunt, et graat, et gammel blaåt, et ældre blaåt og et nyt blaåt Sæt, og saa en Smoking og forskellige Par Fantasibukser, saa der er da ingen smalle Steder foreløbig. Maaske faar jeg ogsaa en pjaltet Uniform at rejse hjem i, naar den Tid engang kommer. Nu begynder allerede de ny Spaadomme at indfinde sig om, at Krigen er forbi til Nytaar. Det var straks fire Maaneder frem i Tiden. Morbror lader heller ikke til at være Optimist.

Skyttegraven, 13. 7. 1916.

Kære Morbror!

Mange Tak for Dit Brev. Jeg skammer mig over, at jeg ikke oftere har sendt Dig et Par Ord; men mine Korrespondancer er næsten ved at blive helt indstillet. Jeg er meget glad for Dit Tilbud med Hensyn til Almanaken. Det er godt i en saa energiløs Tid at stilles overfor en Opgave, ellers gaar man til syvende og sidst helt i Dvale. Men nu vil jeg da ogsaa straks gøre Dig opmærksom paa, at hvad jeg i det sidste Aar har oplevet af Krig, er ikke fuldt af spændende Almanakhistorier. Jeg er Gud ske Lov bleven forskaanet for at opleve den moderne Krig i hele sin Raffinerethed. Men lidt paa Afstand har jeg jo fulgt den og kender den temmelig nøje med samt alle dens Midler . . . Her har vi en temmelig rolig Stilling; men der skydes dog ogsaa her, og navnlig med svære Miner.

Mange Hilsener til hele Familien. Jeg skal netop trække

op paa Vagt, og Posten er væk, inden jeg kommer igen, men mere en anden Gang.

14. 7. 1916.

Kære Forældre!

... Jeg maa skynde mig at skrive et Par Ord, for der er ikke megen Tid, vi arbejder nemlig Dag og Nat nu . . . Christian har jo havt Held med sig, naar han nu kan komme hjem paa en længere Orlov. Jeg fik Brev fra ham i Gaar og skal ogsaa have skrevet til ham igen; men jeg kan næsten ikke overkomme det, da jeg næsten nødvendig maa sove al min Fritid væk for at holde den nogenlunde gaaende . . .

16. 7. 1916.

Jeg har det godt. Nu er jeg færdig med mine 21 Dages Skyttegravstilværelse og kommer saa tilbage en Uge i Ro. Jeg glæder mig meget dertil, for her gror man jo næsten til Mos i enhver Henseende. Vaskning er en absolut Luksus her. Jeg har ikke faaet mig vasket de sidste otte Dage, saa det svier ordentlig i Øjnene nu. Men det er meget mere ækelt, som vor Dækning er fuld af Rotter. De laver et vældigt Styr over og under En, naar man sover; det er store sorte Tingester med lang Manke. Man er undertiden i Tvivl med sig selv, om det er Rotter eller Ildere. Men hvad det end er, saa laver de et vældigt Svineri. Utøj er der ogsaa saa fuldt af, at det vrimler. I kan tro, det er ingen hyggelig Tilværelse, og 21 Dage er jo saadan en halv Evighed, inden de faar Ende. Jeg vil haabe, at I faar Ret med, at Krigen snart faar Ende. Men naar man saadan daglig gaar og ser, hvor store Kræfter der er i Bevægelse, og hvor indgaaende det hele er organiseret, og hvordan Stillingerne er udbygget, saa forstaar man slet ikke, at det nogensinde kan høre op. Saa gaar man tilsidst og bilder sig ind, at det er Livet og Samfundet, der har antaget andre Former, end vi før var vant til. —

Hvorvidt er I med Arbejdet? Høslætten er vel færdig nu, og Rughøsten, for saa vidt I har nogen, kan vel snart begynde? Jeg tror ikke, der er nogen Udsigter til, at jeg kan komme hjem og hjælpe Jer. Jeg tror ikke, der kan undværes ret mange Folk ved Fronten i Øjeblikket. Men jo haardere Pine, des snarere Ende. Næste Gang skal jeg gøre mig Umage og skrive Jer et længere Brev.

18. 7. 1916.

I Eftermiddag kommer jeg ud af Skyttegraven og gaar saa foreløbig i Ro i 7 Dage. Det kan jo ogsaa tiltrænges, for nu har vi uafbrudt været her i 22 Dage. Forleden Nat var vi udsat for et pludseligt Artilleriangreb. Til venstre for os greb Englænderne an. Vi stod parat med Gasmasker paa og alle Hænder fulde af Haandgranater og ventede ham hvert Øjeblik; men han kom ikke, og det gjorde han vist klogest i. Den Minegang, som jeg arbejdede i den Gang, er nu bleven kvæstet af Englænderne; det kan jo nok løbe en lidt koldt ned ad Ryggen ved at tænke paa det. Iøvrigt er Stillingen temmelig rolig. Kun skal man om Natten være meget forsigtig, for det hænder undertiden, at Englænderne sniger sig over med Haandgranater og Gasbomber. Det er Folk, der kun gaar ud paa at slaa Folk ihjel, og de er ikke bedre værd, end at de selv faar nogle Haandgranater i Hælene. Jeg kan for min Død ikke lide saadan snigmorderisk Færd. Og den Slags Folk maa jo ogsaa i Civil være Forbrydere, naar de kan gøre saadan noget. —

Det var jo paa en Maade en interessant Avis, I sendte mig, navnlig Artiklen om Rumænien. Et saadant Folk har efter min Mening udlevet, det har mistet sin Daadskraft. —

Det er vældigt, som Russerne gaar paa for Tiden, hvis man kan tro Beretningerne, og det er vel meget sandsynligt, siden det ikke bliver dementeret. Nu tænker jeg, jeg kan faa skrevet et ordentligt Brev, naar jeg nu faar udsovet, for her faar man jo aldrig mere end et Par Timers Søvn i Døgnet.

20. 7. 1916.

Jeg har det godt. For Fremtiden skriver jeg saavidt muligt dagligt. Paa Marsj i sydlig Retning. Forfærdelig Hede. Tordenluft. I Gaar ca. 25 km med fuld Oppakning. En køn Redelighed efter 22 Dages Søvnløshed. Jeg har aldrig troet, at man var saa sejglivet. Men man kan udholde de utroligste Strabadser. Den sidste Nat jeg var i Stilling, hørte jeg Englænderne hakke dybt i Jorden under mig. Godt at jeg er kommet væk der. Det var ikke hyggeligt. I Massekvarter i en aaben Lade; men her er da i hvert Fald frisk Luft, og det er en varm Tid. Nu skal I ikke gøre Jer alt for mange Bekymringer for mit Vedkommende. Den Tid der kommer, vil jo nok blive fuld af Forhindringer, saa man ikke kan skrive daglig, eller ikke kan afgive Post daglig. Og

skulde der derfor gaa nogle Dage hen, uden at der kommer Brev, saa skal I ikke blive urolige, jeg skal saamænd nok klare mig gennem det ogsaa. Og vi er mange gode Kammerater sammen, saa vi hjælper jo hinanden. — Vi bryder op igen. — Mange kærlige Hilsener.

23. 7. 1916.

Jeg har det godt. Ligger for Tiden i en By, lidt Nord for Bapaume — Sapinies. En henrivende Egn, hvad Naturskønhed angaar. Landsbyerne er saa fine og noble, som oftest i en romantisk, middelalderlig Stil. Her bølgør Kornmarkerne frodigere end hjemme. Bakkerne bølgør rundt og blødt, og mellem dem ligger Landsbyerne i farverige Klynger, som oftest med en vældig Kirke ragende op i Midten. Og Træer og Skove og Abildgaarde er der her. Men endda kommer Egnen ikke op ved Siden af det glade Ugnys. Tiden der vil altid komme til at staa som en Glansperiode i mit Felttog. Da var man uden Sorger og Bekymringer. —

Naa, jeg er ved godt Mod. Kun naar jeg er ganske udsat af en lang Marsj, ser jeg lidt sort ud i Fremtiden. Men det er ogsaa en slem Plageaand, der rider En, naar man skal slæbe saadan en treds Pund en Strækning, som hjemmefra til Aabenraa. Og saa er det endda ingen Ting imod, hvad der bliver præsteret andre Steder, og hvad der blev præsteret ved Krigens Begyndelse. — Jeg ligger nu i Kvarter i Kirken. Den ser forfærdelig ud. Nu lige kom der Befaling fra Kaptajnen, at han vilde ikke have Sager liggende paa Altrene. Der er tre Altre, og de laa fulde af Vaaben og Oppakning. En stor Bøffel, forresten en Gefrejter med Jærnkors, har nu, trods Forbudet pakket sine Pudsesager ud paa den hvide Alledug, og staar og pudser Støvler.

Ellers er hele Kirken ryddet, og der er et Lag Halm over Gulvet. I den ene Ende ligger der opstablet en hel Dyrge presset Halm. Og i Dag er det Søndag. Jeg fik det at vide hos Barberen — han vilde ikke klippe Haar om Søndagen, sa' han. Og ellers er der vist ingen i Kompagniet, der véd, om det er Søndag eller Mandag.

27. 7. 1916.

Liebe Eltern!

Bin gesund und heil an Haut und Knochen. Viele Grüsse.

Euer Kresten.

28. 7. 1916.

Kære Far og Mor!

Nu er jeg efter nogle haarde Dage kommen tilbage i en roligere Stilling, og er uskadt paa Liv og Lemmer. Forrykt eller nervøs er jeg heller ikke blevet, skønt der var al mulig Grund til det. Det saa virkelig til Tider sort ud; men jeg var mærkeligt rolig, og Trommeild venner man sig ogsaa til, skønt I kan jo nok forstaa Ens Stemning, naar man sidder i et lille Jordhul, og der i Timevis hugger svære 28 cm Granater ned rundtom. En saadan Luftmusik, som her var, har jeg i mine Levedage ikke hørt. Englænderne er forfærdelige Modstandere, og nu har de faaet de sorte Tropper hertil ogsaa, i det Styrkeforhold, siges der, at der er to sorte for hver hvid. Nu er jeg for denne Gang kommet helskindet ud af det, og haaber, at, om jeg end skulde komme derud igen, hvad jeg ikke tror, Gud stadig er med mig, og giver mig den Lod, han holder for bedst.

Jeg vil bede Jer sige Morbror Hans Peter, at jeg foreløbig ikke ser mig i Stand til at skrive noget til Almanaken. I maa ogsaa undskylde Brevet lidt, for jeg har i mange Døgn ingen Søvn faaet; nu i Nat har jeg faaet et Par Timer; vi ligger ellers paa bar Jord, eller graver os ned og sover siddende. Som oftest har vi ikke kunnet løse Oppakningen og tage Kappen over, og saa kan man ikke sove for Kulde. . .

Men mærkværdigvis er jeg under disse Forhold blevet helt rask, skønt jeg i længere Tid har haft Influenza og daarlig Mave; det mærker jeg slet ikke mere. —

Endelig i Dag har jeg faaet Post, efter at jeg intet har faaet de sidste ti Dage. Der var en hel Del Pakker, mange Tak for dem. Og Tak for Brevene af 16. og 19. Juli. Jeg haaber, at I har faaet nogle af mine Breve ogsaa.

For Fremtiden skal jeg nok se at skrive, saa tit som jeg kan komme af med Brevene. Og saa vil vi haabe, at disse skrækkelige Tider snart er forbi. Mange af mine Kammerater er saarede, men ingen faldne. Gud ske Lov. Andet Kompagni har jeg slet ikke truffet. Den eneste, jeg har mødt, er Rasmus Nissen fra Lendemark, han kom i fuldt Løb ude fra forreste Stilling og gjorde et meget forstyrret Indtryk; vi gav hinanden Haanden, men maatte hver til sin Side, da Shrapnellerne hvæsedede over Hovedet paa os. Lille Karl Hansen fra Skærbæk har faaet en Shrapnelkugle i det ene Ben.

Han var et Øjeblik før hende, og snakkede urolig. Det glæder mig sandelig, at han er sluppet saa godt fra det.

Nu skal I ikke være urolige for mig, jeg stoler fast paa, at jeg nok skal komme hjem igen.

29. 7. 1916.

Jeg har det godt. For Øjeblikket lever jeg et dejligt Friluftsliv. Jeg ligger i en grøn Dal, med Skrænter, Enge og franske Popler, og langs gennem den flyder Ancrebækken. Jeg har været nede og vaske mig grundigt i den historiske Bæk. Det er ogsaa en Nydelse, som jeg ikke har kunnet evne en halv Snes Dage. Man bliver næsten fuldstændig til en Vildmand, snavset, med langt Haar og lange Skægbørster, og fuld af Utoøj. Og saa har jeg faaet en Tingest paa Hovedet, som nærmest ligner en Natpote; men det er en Staalhjælm, og den er jeg meget glad for. Naa, dette Liv i herlig Julisol kan man holde ud. Det er en skær Modsætning til det mørke Skyttegravsliv. Men her har vi ogsaa Bevægelseskrig nu, hævdes der, endskønt ingen kommer af Stedet. Nu ikke mere denne Gang. Lad os være ved godt Mod og stole paa en god Fremtid. Jeg er meget rolig ved hele Sagen.

30. 7. 1916, Søndag.

Ja, Søndagsvejr er det, men Stemningen er ikke rigtig derefter. Jeg har nemlig hele Natten igennem slæbt Seltersvand ud i Skyttegravene, og alt imens gjorde Englænderne et Angreb derude; men det førte ikke til videre. Jeg tror, at Offensiven snart vil være forbi her. Tyskerne har kørt for meget svært Artilleri op, til at det kan være muligt for Englænderne at komme videre frem. Ellers giver det Indtryk af, at Englændernes Artilleri er Tyskernes meget overlegent. Men navnlig er Flyverne overlegne, de lammer hele Trafiken bagved Fronten. De kommer ned over Skyttegravene i en Højde af tit ikke mere end halvtreds Meter; leder Artilleriilden derhen, hvor de opdager noget, og angriber ofte selv med Maskingeværer Tropperne i Skyttegravene. De faar ikke et Skud, for saa snart der skydes, véd de Besked om, hvor det Batteri staar, og saa vil det ogsaa snart blive hjemsøgt af de svære 18 cm Skibskanoner. Soldaterne er rasende paa vore Flyvere, der saa godt som aldrig rører sig. Men henimod Aften kommer der gerne en Flaade forsigtig frem, og iagttager i respektfuld Afstand. Men ofte stikker fem Flyvemaskiner af, naar der saa nærmer sig én Englænder.

I Dag er jeg ved Byen Pys, en fem, seks km fra Fronten. Her skydes der ikke.

31. 7. 1916.

Nu er det sidste Dag i det andet Krigsjaar, og i Morgen begynder vi paa det tredje. Det er en forfærdelig Kendsgerning. At man dog skal ligge her hele sin bedste Ungdomstid. Naar Krigen engang om et Par Aar hører op, og man endnu er ilive, vil man være en Olding. Nu ligger jeg i niende Døgn under aaben Himmel. Vi kan være glade for, at der er saa tørt Vejr. Vi rykker Hvede op, og tørrer den i Solen, saa ligger man da i hvert Fald ikke paa den bare Jord. Hvor Krigen dog er en Elendighed. —

Nørregaard er saaret, Karl Hansen er saaret, Laursen og Iskov sporløst forsvundne. I Aften gaar det atter ud i forreste Stilling; men nu er der roligere end for en Uge siden. Vi ligger skraat for Poziéres, som gik tabt kort før vi kom. Den skulde vi have stormet sidste Mandag; men det blev ikke til noget. Regimentet har lidt meget. Et Kompagni har tabt over halvandet Hundrede Mand, og mange andre er oppe paa over Hundrede. Vi er sluppen temmelig heldigt hidtil, men vi véd jo ikke hvad Fremtiden vil bringe. Aldrig har jeg været Vidne til en saadan Artilleriild som her. Det er mest om Natten. Det er en Musik, der vist længe vil tone i Ens Øren. Navnlig Brølene fra de svære engelske 38 cm Granater gør et i den Grad uhyggeligt Indtryk paa En, saa man tror at have et fabelagtigt Uhyre for sig. —

Hvornaar er dog Krigen forbi?

Nogle engelske Fanger, som kom forbi i Gaar, mente, at det gav Vaabenstilstand i Morgen; men det har de vist ment ironisk. De Englændere, jeg har set her, er alle flotte, unge Mænd, let klædt paa og smidige; de slæber nok ikke rundt med en saadan Oppakning som vi. Naar vi har den saakaldte Stormoppakning med alt, hvad dér bimler og bamler; saa kan man næsten ikke røre sig. Men under en eventuel Storm skal det være det første, der kommer væk, saa man da kan bevæge sig frit. —

I skriver om, hvordan det gaar med det Officerskursus, som blev stillet mig i Udsigt. Det bliver selvfølgelig ikke til noget, saa længe der er saa urolige Tider; tilmed er min Kaptajn bleven saaret, saa det gaar maaske helt i Glemme. — Jeg træffer næsten daglig Lønholm, Mejeribestyreren fra Blans; men det er næsten ogsaa den eneste Bekendt jeg

træffer. Han er ved fjerde Komp. Jeg gaar i Stilling i tre Dage. Formodentlig bliver der i den Tid ingen Lejlighed til at afgive Post. Lad det ikke forurolige Jer.

3. 8. 1916.

Jeg har ikke faaet skrevet nu i et Par Dage; thi for det første har der ikke været Lejlighed til at afgive Post, og for det andet har jeg i de to Dage maattet ligge fladt i en Skyttegrav, for at ikke de engelske Flyvere, som altid er paafærde, skulde opdage os. Jo mere rolig man nemlig ligger, des mere roligt faar man det ogsaa, og vi har virkelig ikke faaet Artilleriild i de to Dage.

Nu benytter jeg en taaget Morgenstund til at skrive til Jer. Vi har lige faaet Forplejning herud. Vi faar alt paa en Gang, nemlig Kl. fire-fem om Morgen, Middagsmad, Kaffe, Brød, Hvedebrød ogsaa, Jærnportion m. m. Naa, det hele er jo ikke i saa overvældende Maal, og Middagsmaden klør man paa straks, da den endnu er lunken. Det giver en mærkelig Forestilling med Middagsmad Kl. fire om Morgen, og det gir Jer et Begreb om, hvad Maven maa udstaa. Mange Tak for Brevet af 29. Nu har I saa alligevel faaet et af Brevene. Den By kan I finde midt for Cambrai paa Kortet. Forøvrigt tror jeg ikke, at vi har ret langt tilbage her; der fortælles, at vi skal tilbage en af Dagene, maaske allerede i Nat. Det er ved at blive roligere her. Englænderne angriber nu og da; men de opnaar som Regel intet derved. Jeg har endnu ikke været ude i allerforreste Stilling, saa jeg har fremdeles havt Lykken med mig. —

Smørret og Skinken har jeg haft god Brug for i disse Dage, ligeledes det Brystsukker I sendte. Orlov bliver der ikke at tænke paa, for den er helt spærret, og den bliver ikke aabnet, førend vi kommer i en fast Stilling igen, og det kan under Omstændigheder tage et helt Fjerdingsaar, og saa haaber jeg sandelig, der er Fred, eller i hvert Fald Vaabenstilstand. Men lad os ikke sætte os det altfor fast i Hovedet, for vi er bleven skuffede saa tit før. Det er ellers forfærdeligt, hvad mange Folk i Tyskland maa døje af Nød og Sult.

Men det regner de store Patrioter ikke med. De tænker nok, at der er intet Offer, der ikke kan og skal bringes for den store Sag. Naa, nu vil jeg slutte for denne Gang, og haabe, at I ikke ængster Jer for meget for mit Vedkommende.

Ablincourt, 5. August 1916.

Kære Forældre!

Nu har jeg overstaaet et skrækkeligt Mareridt, og sidder nu velbeholden langt bag Fronten — d. v. s. jeg ligger paa Maven i Græsset og skriver til Jer.

Om Aftenen maa man ikke gerne fortælle Spøgelseshistorier, men ved højlys Dag gør det ikke saa meget. Og jeg kan da gerne fortælle Jer, at det har været en haard Omgang hernede. Ganske vist kom jeg aldrig i nogen Berøring med Englænderne selv, men saa meget mere med deres Artilleri, og det var aldeles forfærdeligt. Jeg tror ikke, der er en eneste Tysker her, der ikke bærer al mulig Respekt for det engelske Artilleri. Aldrig har jeg oplevet værre Trommeild end den vi var udsat for i Nat, lige et Par Timer før vi blev afløst. Det lader sig umulig skildre i Ord og ikke forestille i Tankerne. Vi holdt en smal Løbegrav i tredje Linje besat; arbejdede om Natten og gravede den dybere, og dækkede den omhyggelig med Græs, og naar Morgenens kom, la vi os paa langs i Graven, og dækkede os, saa at Flyverne, der stadig svirrede over os, ikke kunde opdage os. Og det gik godt to Døgn og endnu en Dag. Den tredje Dags Aften henved Kl. halvelve kom der pludselig, som et rasende Brøl af Tusinde Uhyrer. Jorden gungrer og ryster, Jord, Stene, Kvalm og Kruttdamp hyller det hele i en Røg. Og Dækninger har vi ikke; vi sidder pressede ind mod Væggen; Staalhjælmen ned om Ørerne, og Ens Oppakning stablet op til Dækning for Bryst og Underliv. Og saa overgiver man sig til sin gode Lykke. Men det kan ikke nægtes, at Hjærtet tidt staar stille i Brystet paa En, naar den svære Haubitzgranat kommer ssende.

Tænk, der var 38 cm Granater iblandt, og de eksploderer med en saa uheldvarslende Torden, at man næsten kan tabe Besindelsen ved det. Intet hører man — intet ser man. Sagtner det et Par Sekunder, spørger man til sin Sidemand. Til Tider faar man hele Ladninger af Jord og Sten ned over sig, Staalhjælmen ordentlig klirrer. Pludselig suser en Shrapnellflaske, en Tingest der vejer en syv-otte Pund, ned paa mit Skinneben; jeg griber ned efter Benet, om det endnu hænger ved; jeg kan bevæge Foden, som ved et Under har Benet slet ingen Skade taget. En kommer styrtende gennem Graven: Spader, Spader, raaber han, tre af hans Kammerater ligger levende begravet. Han kommer tilbage, det er ikke til at komme frem, Graven ligger jævnet. Omsider kommer en Sa-

niteter igennem med Spader. De bliver gravet ud og er endnu ilive; blandt dem er Ebsen fra Nybøl. Da kommer der pludselig Bevægelse i Graven. Alle stormer og maser paa! Gas! Gas! brøles der; en tyk sort Kvalm fylder hele Graven, saa man knap kan aande, nogle styrter op over Dækning og afsted over fri Mark. Det var kun Pulverdamp. Men nu maa vi afsted, i halvanden Time har vi holdt ud; de fleste Sager er begravede af Jord.

Saa Staalhjelmen ned om Ørerne, Kroppen bøjet sammen, og afsted. Over Bjærg og Dal i Graven. Gud ske Lov, her er der roligere, og her er Graven til at være i. Selv har jeg en mærkelig Ro og Beslutsomhed. Den kommer, naar man har ligget her et Kvarterstid. —

Nu er jeg helt mig selv igen, og tænker kun derpaa som et Mareridt.

Hvem Gud vil bevare, han er uden Fare, og Guds Vilje med En er og bliver altid den bedste. — Tænker, jeg har snart udspillet min Rolle her.

5. 8. 1916.

Det var en Sørgelighed at komme hen til andet Kompagni i Gaar Aftes. Jeg kunde slet ingen af de gamle Venner finde; omsider fandt jeg en Schultz nede fra Haderslev Amt. Peter Østergaard fra Stursbøl er falden, hvor er det dog sørgeligt. Jeg syntes, jeg kunde tænke mig andre falde; men Peter Østergaard, denne gode, kære Ven, at han skulde falde, kan jeg ikke begribe. Hvad der dog kræves af Ofre. Rasmus Nissen er haardt saaret i begge Ben. Hans Skau har faaet begge Ben brækket og Brystet kvæstet. Jens Christensen fra Lundsgaardsmark saaret. Johs. Hansen, Lintrup, haardt saaret. Jørgen Lenger fra Smedeby, saaret. Asmus Jessen fra Aarslev, saaret. —

Der var ingen tilbage mere, og Iskov, Laursen, Nørregaard, Karl Hansen — alle er væk, og jeg er næsten ene tilbage her. Hvorlænge skal dog dette blive ved. Her har vi det nu roligt, og jeg tvivler om, at vi foreløbig kommer ud igen. Løjtnanten vil have Iskov og Laursen for en Krigsret, da han hævder, at de har fjærnet sig fra Fronten uden Grund, og sneget sig med til Tyskland. Jeg har det for Tiden godt, og er fremdeles ved godt Mod, og tror fuldt og fast, at jeg snart er helt borte fra denne Egn. Men ingen véd jo, hvad der forestaar, og det er ogsaa godt. Vær bare rolige, og tro, at

alt bliver ledet til det bedste. — Og saa vil jeg slutte med mange kærlige Hilsner til Jer alle.

6. 8. 1916.

Jeg har det godt fremdeles.

Der er ikke meget at skrive om. Krig er jeg saa led og ked af, at jeg ikke gider skrive noget derom. I Begyndelsen af Krigen, da var der dog, trods alt det skrækkelige, en vis Poesi iblandet. Den er nu forsvunden. Det forekommer mig, at jeg har givet Jer en altfor drastisk Skildring af en Trommeild. Virkningen af en saadan Ild er mere moralsk end ellers ødelæggende; vi har kun havt to døde og fem saarede under hele det Bombardement, saa det er jo næsten ubegribeligt. Naa, jeg haaber nu, at jeg er færdig med min Part her, ihvert Fald foreløbig — hvad Fremtiden vil, kan man jo aldrig vide. — Men om vi skulde forflyttes til det yderste Hav, saa kunde vi næppe komme til et værre Sted end her. Det bedste er, blindt at lade sig lede af Skæbnen; thi selv at gribe ind er uforsvarligt, og man kan dog ikke fly fra Guds Vilje og Bestemmelse med En. Gud har sin Vilje med hvert enkelt Menneske, at sætte sig op imod den Vilje er Synd, og det hævner sig. I undrer Jer vel over, at min Drøm om Konfirmationstøjet ikke er gaaet i Opfyldelse endnu, skønt Tiden syntes at være kommen; men det skal I bare ikke være urolige over. Kommer Tid, kommer Raad. Det er jo Søndag, det faar jeg først nu at vide.

Det glæder mig, at det gaar Johanne saa godt, hun skal saamænd snart blive rask igen. Jeg tror jeg kunde trænge til den samme Kur. Min Mave er ikke god, men mine Nerver synes at være lavede af tjæret Skibstoug, for de lader sig ikke let bringe i Uorden.

7. 8. 1916.

I Dag er det netop to Aar siden jeg kom i Trøjen. Hvor er det dog en sørgelig Dag at mindes. Man kan tit blive saa tungsindig ved at støde paa den Slags Mindedage. Men ellers har jeg i de to Aar holdt Humøret temmelig godt oppe. Men i den sidste Tid har det undertiden knebet lidt.

Der bliver her forlangt for meget af Mennesker. Jeg rykkede i Stilling den 23. Juni og har til Dags Dato været uden Afløsning, d. v. s. et Tidsrum af over fyrretyve Dage. I den Tid har jeg ikke faaet mig vasket en halv Snes Gange. De sidste fjorten Dage har været særlig haarde, da vi i den

Tid har maattet kampere under aaben Himmel. En Nat under aaben Himmel vil sige en søvnløs Nat; da ligger man og tænker paa, hvordan man har haft det, og hvordan man kunde have det, naar der ikke var Krig. Hvor kommer man dog til at sætte Pris paa et Hjem, her, hvor man flakker om som en fredløs Mand. Jeg har gravet mig et Hul ind i en Lervæg, saadan, at jeg lige kan ligge der med Benene udenfor, som saadan en Røver. Og her faar jeg Post. Et Brev fra 3. Aug. fra Jer, og et fra Misse og en »Hejmdal«. Det virker oplivende at føle, at man i dette Røverliv dog har Forbindelse med Mennesker. Forøvrigt tror jeg, at vi med det første bliver helt afløst. Foreløbig kan I være fuldstændig rolige. Det er en ren Lykke, at vi har havt det dejligste Sommervej i al den Tid. — Men nu er Himlen graa, og det vilde ikke være rart, om vi nu fik Regn, for saa vil det blive et frygteligt Pløre at vælte sig i.

Jeg véd ikke mere at skrive om.

Til Slut mange kærlige Hilsner fra

Eders hengivne Søn

Kresten.

EFTERSKRIFT.

Dette er det sidste Brev vi har faaet fra Kresten. Det fik vi den 12. August. Den 17. Aug. fik vi følgende Meddelelse fra hans Løjtnant og Kompagnifører:

1. Kompagni

Res. Inf. Regt. 86.

12. August 1916.

Werter Herr Andresen!

Teile Ihnen mit, dasz Ihr Sohn seit dem 8. 8. vermisst wird. Es ist die Kompagnie nicht möglich gewesen, über den Verbleib desselben etwas festzustellen, ob verwundet in Gefangenschaft, oder in einem Etappenlazarett. Sobald Sie Näheres erfahren, bittet die Komp. um gefl. Nachricht.

Thalmann,

Leutnant und Kompagnieführer.

Vi ventede nu hver Dag at høre, at Kresten var i Fangenskab, og allerede den 23. August hørte vi, at der var kommet

en Saaret til Flensborg af 1. Kompagni, der havde været med den 8. August. Det var en Holstener, som imidlertid kun havde været kort Tid ved Kompagniet, saa han kendte ikke Kresten. Han fortalte, at det var gaaet helt forfærdeligt til den Dag, det havde været saa forvirret. Selv var han bleven saaret, og havde skjult sig i en Understand, da Englænderne stormede, da han havde hørt, at de stak de Saarede ned. Han havde set, at Englænderne tog Fanger med dem; men et Par Timer efter tog Tyskerne atter Skyttegraven tilbage, og derved blev han hos dem, kom paa Lazaret, og blev senere sendt til Flensborg. Ved det, at Tyskerne beholdt Stillingen, kunde de jo konstatere, at Kresten var ikke blandt de Faldne. Da saa langt om længe den preussiske Tabliste kom, viste det sig, at der den 8. August var savnet 29 af 1. Komp., deriblandt 3 Nordslesvigere: en Andersen fra Arrild ved Tønder, der var Underofficer og haardt saaret, P. Frost fra Felsted og Kresten Andresen, Ullerup. De øvrige var mest Hamborgere. Slægt og Venner fra Danmark søgte nu gennem Røde Kors der, for muligvis derigennem at faa noget at vide om Kresten, hvor han var bleven af. Og det varede ikke længe, før vi fra Provinsafdelingen for Røde Kors i Kiel fik Forespørgsel, om vi ikke havde hørt fra Kresten, og om vi i saa Tilfælde vilde lade dem det vide, da de saa gennem ham muligvis kunde faa Oplysning om hans Kammerater. Samme Opfordring fik vi ogsaa fra Kompagniet; men der gik Dage, Uger og Maaneder, stadig ingen Livstegn, hverken fra ham eller hans Kammerater.

Saa i Oktober hørte vi, at en Soldat, der var hjemme paa Orlov havde sagt, at Englænderne havde sendt Fanger til Øer, langt borte; og ikke længe efter hørte vi fra Kiel, at de skulde have sendt Fanger til smaa Øer, hvor der ingen Postforbindelse var.

I Oktober var Mejeribestyrer Lønholm fra Blans hjemme paa Orlov. Han havde talt med Kresten d. 6. August. Da havde Kr. sagt: »Hvis vi skulde komme over i forreste Linje, saa kunde vi let blive taget tilfange.« Lønholm stod ved 6. Komp., de havde ikke været med den Dag. Nytaarsdag var der Mindegudstjeneste i Frimenighedskirken over Nissen, Dalsgaard. Hans Mor fra Als var kommen herover, og hun fortalte, at hun lige før Jul havde faaet Brev fra en Søn, som havde været savnet i to Aar; han skrev nu, at han var Fange i Afrika. Han havde været med et Skib, det var nok forresten et af dem, der sejlede under dansk Flag, og hvis Be-

sætning mest bestod af dansktalende Nordslesvigere; der sagdes, at de forsynede Undervandsbaadene med Proviant og alt muligt. Dette lavede jo Haabet op igen. Og saa midt i Januar skrev P. Andresen, Vinding Højskole, til os: »Nu har jeg faaet Efterretning fra England, at Kresten er ikke opført paa den engelske Tabsliste, og hans Sager er heller ikke bleven afleveret.« Og fra to andre Sider meddeles fra Frankrig, at Kresten er heller ikke paa den franske Tabsliste, og er ikke begravet i Frankrig. Men Englænderne har ført en Del Fanger, som de har taget ved Somme fra 3. til 8. August, til Afrika, og dem er der endnu ingen Efterretning kommen fra. Nogen Tid derefter kom Gensdarmen, der tillige er Postmester, ned til os med et Skema fra Krigsministeriet; det skulde udfyldes angaaende Kresten; der var mange Spørgsmaal, der skulde besvares, bl. a. naar vi havde havt Brev fra ham sidst. Det var jo skrevet Dagen før han blev borte. Det var ogsaa det samme: Om vi ikke havde hørt fra ham, for at de saa muligvis gennem ham kunde faa Oplysning om hans Kammerater. Det var jo atter et Bevis for, at de heller ikke havde hørt fra dem, og det var en Masse Fanger, der blev taget i de Dage. Nogle Alsinger, der blev taget den 5. Aug., havde lige faaet et Kort skrevet hjem, d. 6., at de var kommet i engelsk Fangenskab; men siden er der heller ikke hørt det mindste fra dem.

Det er en lang, tung Ventetid, og nu er Aaret snart omme, og Haabet om at se vor gode Kresten igen svinder mere og mere; men vi har svært ved helt at opgive det. Man hører saa mange underlige Historier.

Forleden fortalte en Flensborger, at et Par Folk i Flensborg havde en Søn, som blev borte (savnet) i 1914, omtrent 2 Aar efter kom der et Brev fra ham fra Algier, det havde været 1½ Aar undervejs. Der er Fangelejre i Afrika, hvorfra det har været Fangerne forbudt at skrive hjem. I et Tilfælde, siges der, var det, fordi nogle Hamborgere havde været opsætsige, det kom saa til at ramme dem alle.

Kommer Kresten ikke mere, saa er det eneste tænkelige, at han er begravet under en Granatsprængning, det er saa grufuldt at tænke sig. Endnu om Middagen d. 8. August, havde en Kammerat, der senere er gaaet over Grænsen til Danmark, talt med Kresten, saa det drejer sig kun om faa Timer, vi ikke véd om ham.

Herren vor Gud
vælger os enkeltvis ud,
somme han trænger nu straks,
andre skal modnes til Aks,
som han vil saa
endnu engang for at faa
Saa-Korn til endnu en Slætte,
som han vil mætte.
Han kænner Time og Sted,
vi bare ved,
at hvad han udsaar i Sorgen
smiler imorgen.

(Bjørnson).

M a r i e A n d r e s e n .

Ullerup, ved Nytaar 1919.

SØNDERJYDERNES DELTAGELSE I VERDENSKRIGEN

Sønderjyden MIKAEL STEFFENSEN

Gunnar Engberg
i Maanedsb. for
K. F. U. M.

En herlig ung
Skikkelse, som
forædles og inder-
liggøres igennem
Krigens umenne-
skelige Møje og
vilde Gru.

En af de Faldne Minder og Breve

udgivne af
JES SARUP
og
VALDEMAR RØRDAM

Carl Koch
i Højskolebladet:
— Jeg vil ønske,
at saa mange unge
som muligt maa faa
denne Bog i deres
Haand.

10 TUSINDE
PRIS: Kr. 2,50

Modersmaalet, Haderslev:
Mindebogen om Sønderjyden Mikael Stef-
fensen vil til sene Tider staa som en smuk Rune-
stav om en af Nordslesvigs trofaste Sønner.

MORTEN KAMPHØVENER: Det slesvigske Regiment

Uddrag af Anmeldelser:

. . . . Skildringerne bærer hele Tiden Præget af
Deltagelse, ikke af Krigskorrespondenten . . . baade
her og andre Steder er der Liv
i Skildringen af hele Sceneriet, der
minder om »En Rekrut fra 64«.
»Grænsevagten«.

4 TUSINDE
PRIS: Kr. 3,00

H. A S C H E H O U G & C o .